V. İ. Lenin

Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı

www.DEVKUP.com

DÖRDÜNCÜ BASKI

ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYİN HAKKI

V. İ. LENİN

ÇEVİREN
MUZAFFER ARDOS

V. İ. Lenin'in *Question de la Politique Nationale et de l'Internationalisme Prolétarien* (Editions du Progrès, Moscou 1968) adlı derleme yapıtını, Fransızcasından Muzaffer Ardos dilimize çevirmiş ve kitap, *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı* adı ile, *Sol Yayınları* tarafından, Şubat 1977 (Birinci Baskı: Kasım 1968; İkinci Baskı: Ocak 1975; Üçüncü Baskı: Mart 1976) tarihinde, Ankara'da, *Çağ Matbaası*'nda dizdirilip bastırılmıştır.

İÇİNDEKİLER

7 RSDİP'nin Ulusal Programı 1913

15 Ulusal Sorun Üzerine Eleştirici Notlar 1913

16 I. Diller Sorununda Liberaller ve Demokratlar
20 II. "Ulusal Kültür"
24 III. "Ulusal Özümleme" Umacısı
32 IV. "Ulusal Kültür Özerkliği"
39 V. Ulusların Eşitliği ve Ulusal Azınlığın Hakları
45 VI. Merkezileşme ve Özerklik

53 Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Etme Hakkı 1914

54 I. Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Etmesi Nedir?
60 II. Sorunun Somut Tarihsel Konuluşu
64 III. Rusya'da Ulusal Sorunun Somut Özellikleri ve Bu Ülkede Burjuva Demokratik Dönüşüm
69 IV. Ulusal Sorunda "Pratik Olma"
76 V. Ulusal Sorunda Liberal Burjuvazi ve Sosyalist Oportünistler
88 VI. Norveç'in İsveç'ten Ayrılması
95 VII. Uluslararası Londra Kongresi (1896) Kararı
100 VIII. Ütopyacı Karl Marx ve Pratik Rosa Luxemburg
109 IX. 1903 Programı ve Programın Likidatörleri
119 X. Sonuç

125 Büyük-Rus Ulusal Gururu Üzerine 1914

131 Ulusal Politika Üzerine 1914

142 Sosyalist Devrim ve Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı (Tezler) 1916
142 I. Emperyalizm, Sosyalizm ve Ezilen Ulusların Kurtuluşu
143 II. Sosyalist Devrim ve Demokrasi Uğruna Savaşım
146 III. Ulusların Kaderlerini Tayin Etme Hakkının Önemi ve Bu Hakkın Federasyon ile İlgisi
147 IV. Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı Sorununun Proleter Devrimci Sunuluşu
149 V. Ulusal Sorunda Marksist ve Prudoncu Görüş
151 VI. Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı Bakımından Üç Tip Ülke
152 VII. Sosyal-Şovenizm ve Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı
153 VIII. Önümüzdeki Günlerde Proletaryanın Somut Görevleri
154 IX. Rus ve Polonyalı Sosyal-Demokratların ve İkinci Enternasyonalin Ulusların Kaderlerini Tayin İlkesindeki Tutumu

158 Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı Üzerine Bir Tartışmanın Özeti 1916

160 I. Sosyalizm ve Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı
165 II. Emperyalizm Çağında Demokrasinin "Gerçekleşmesi Olanağı" Var mıdır?
168 III. İlhak Nedir?
171 IV. İlhaklardan Yana mı, Yoksa İlhaklara Karşı mı?
176 V. Sosyal-Demokrasi Niçin İlhaklara Karşıdır?
178 VI. Bu Sorunda "Avrupa'yı" Sömürgelerle Kıyaslamak Doğru mudur?

182 VII. Marksizm mi, Prudonculuk mu?
191 VIII. Hollanda ve Polonya Sosyal-Demokrat Enternasyonalistlerinin Tutumunda Özel ve Genel
196 IX. Engels'in Kautsky'ye Mektubu
198 X. 1916 İrlanda Ayaklanması
204 XI. Sonuç

207 Ulusal Sorun Üzerine Söylev 1917

214 Ulusal Sorun ve Sömürgeler Sorunu Üzerine Tezlerin İlk Tasarısı 1920

223 Uluslar ve Sömürgeler Komisyonunun Raporu 1920

230 ["Özerkleştirme" Üzerine Notlar] 1922

230 Milliyetler ya da "Özerkleştirme" Sorunu
230 Milliyetler ya da "Özerkleştirme" Sorunu (Devam)
235 Notlara Devam

238 *Açıklayıcı Notlar*
253 *Adlar Dizini*

[BİR]

RSDİP'NİN ULUSAL PROGRAMI

15 (28) ARALIK 1913

MERKEZ Komitesi Konferansı, *İzveşçeniye*'de[1] ("Görüşler") yayınlanmış olan ulusal sorun üzerine kararı* kabul etti ve ulusal program sorununu kongre gündemine aldı.

Ulusal sorunun şu anda —karşı-devrimin tüm politikasında, burjuvazinin sınıf bilincinde, ve Rusya sosyal-demokrat proletarya partisinde— niçin ve ne tarzda önemli bir yer aldığına, kararda, ayrıntılı olarak işaret ediliyor.

Kuşkusuz bu konu üzerinde durmanın gereği yok, çünkü durum apaçıktır. Marksist teorik yazında, bu durum ve sosyal-demokratların programının dayanakları, bu son dönemde aydınlığa kavuşturulmuştur (burada başta Stalin'in makale-

* Bkz: V. Lénine, *Œuvres*, Paris-Moscou, c. 19, s. 460-462. —*Ed.*

sini belirtmek gerekir[2]). Onun için bu yazıda sorunu salt parti açısından koymayı ve Stolipin-Maklakov[3] baskısı altında boğulmakta olan legal basının ele alamayacağı noktalara açıklık getirmekle yetinmeyi doğru buluyoruz.

Rusya'da sosyal-demokrasi, daha eski ülkelerin, yani Avrupa'nın deneylerine ve bu deneylerin teorik ifadesi olan marksizme dayanarak oluşmaktadır. Ülkemizin özelliği, ve bu ülkede sosyal-demokrasinin yaratıldığı tarihsel anın özelliği şundadır ki, burada —Avrupa'dan farklı olarak— sosyal-demokrasi, burjuva devriminden *önce* oluşmaya başladı ve bu devrim *esnasında* oluşmaya devam ediyor. İkincisi, bizim ülkemizde, proleter demokrasisini genel olarak burjuva ve küçük-burjuva demokrasisinden ayırmak için kaçınılmaz olan savaşım —ki bu, özünde bütün ülkelerin tanımış olduğu savaşımlardan farksızdır—, marksizmin, Batıda ve bizim ülkemizde tam bir teorik zafer sağladığı koşul olmaktadır. Onun için bu savaşımın biçimi, marksizm uğruna bir savaşım olmaktan çok, "hemen hemen marksist" tümcelerle kendisini maskeleyen küçük-burjuva teorilere karşı bir savaşımdır.

"Ekonomizm"[4] (1895-1901) ve "legal marksizm"den[5] (1895-1901, 1902) bu yana bu, hep böyle olmuştur. Bu akımların menşevizm[6] ile (1903-1907) ve likidatör akımla[7] (1908-1913) sıkı, üstü örtülü bağlarını ve yakınlığını ancak tarihsel gerçeklerden korkanlar unutabilirler.

1901-1903 yıllarında RSDİP programını hazırlamış olan eski *İskra*,[8] ilk defa olarak esaslı bir şekilde Rusya işçi hareketinin teori ve pratiğinde marksizmin temellerini atarken, öteki sorunlarda olduğu gibi ulusal sorunda da küçük-burjuva oportünizmine karşı savaşıyordu. Bu küçük-burjuva oportünizmi, en başta Bund'un milliyetçi saplantılarında ya da dalgalanmalarında ifadesini buluyordu. Eski *İskra*, Bund'un milliyetçiliğine karşı çetin bir savaş yürüttü. Bu savaşı unutmak bir kez daha belleğini yitirmiş zavallının durumuna düşmek, Rusya sosyal-demokrat işçi hareketinin tarihi ve ide-

olojik temelinden kopmak olur.

Öte yandan, Ağustos 1903'te toplanan İkinci Kongrede RSDİP programının kesin olarak kabul edilmesi sırasında, bazı Polonyalı sosyal-demokratların "ulusların kaderlerini tayin hakkına" gölge düşürme, yani bambaşka bir yandan oportünizmin ve milliyetçiliğin içine kayma doğrultusunda bazı acemice girişimlerine karşı bir savaşım yürütüldü (bunun kongre tutanaklarında kaydı yoktur, çünkü savaşım hemen hemen bütün kongrenin katıldığı *Program Komisyonunda* olmaktaydı).

Bugün bile, aradan on yıl geçtiği halde, savaşım, iki temel *çizgiyi* izleyerek devam ediyor; bu da, savaşımın Rusya'da ulusal sorunun tüm nesnel koşullarıyla sıkısıkıya bağlı olduğunu gösterir.

Avustürya'da, (Kristan, Ellenbogen vb. tarafından savunulan ve Güney Slavları tasarısında ifade edilmiş olan) "kültürde ulusal özerklik" programı Brünn Kongresinde (1899) *reddedildi. Bölgesel* ulusal özerklik kabul edildi, ve bütün ulusal bölgelerin zorunlu birliği yolunda sosyal-demokrat propaganda, "kültürde ulusal özerklik" fikri ile sadece bir *uzlaşmaydı.* Bu mutsuz görüşün bellibaşlı teoricileri, bunun, Yahudilere *uygulanamayacağını* özellikle belirttiler.

Rusya'da, *her zaman olduğu gibi,* küçük bir oportünist yanlışı geliştirerek bir oportünist siyasal sistem haline getirmeyi amaç edinen kimseler çıktı. Nasıl ki, Almanya'da Bernstein, Rusya'da sağ kadetlerin, Struve'lerin, Bulgakov'ların, Tugan ve şürekâsının ortaya çıkmasına neden olduysa, aynı biçimde, Otto Bauer'in (aşırı ölçüde ihtiyatlı Kautsky'nin deyişi ile) "enternasyonalizmi unutması", Rusya'da *tüm* Yahudi burjuva partilerin ve bir dizi küçük-burjuva akımların (Bund ve 1907 sosyalist-devrimci ulusal partiler *konferansı*) "kültürde ulusal özerkliği" *bir bütün olarak* benimsemeleri *sonucunu verdi.* Geri Rusya, bir bakıma, Batı Avrupa oportünizminin mikroplarının bizim barbar toprağımızda na-

sıl gerçek salgınlar meydana getirdiğinin örneğini vermektedir.

Bizde sık sık Bernstein'ın Avrupa'da "hoşgörü ile karşılandığına" işaret edilir, ama bernştaynçılığın bizim "kutsal" Rusya anamız dışında dünyada hiç bir yerde struveciliği doğurmadığı, ve "bauerciliğin" de Yahudi burjuvazisinin ince milliyetçiliğinin sosyal-demokratlar tarafından haklı gösterilmesine dek vardırılmadığı unutulur.

"Kültürde ulusal özerklik" en ince, bu yüzden de en tehlikeli milliyetçiliği temsil eder; bu, ulusal kültür sloganlarıyla ve son derece zararlı, giderek anti-demokratik bir şey olan eğitimin milliyetlere göre bölünmesi yolunda propaganda ile işçilerin yozlaştırılmasıdır. Kısaca, bu program, proleter enternasyonalizmiyle mutlak olarak çelişir; ve ancak küçük-burjuva milliyetçilerin ideallerine karşılık verir.

Ama öyle bir *durum* vardır ki, marksistler, burada, eğer demokrasiye ve proletaryaya ihanet etmek istemiyorlarsa, ulusal sorunda özel bir istemi, ulusların kaderlerini serbestçe tayin etme *hakkını* (RSDİP programının 9. maddesi), yani siyasal bakımdan ayrılmayı savunmalıdırlar. Konferans kararı bu istemi öyle ayrıntılı olarak savunmaktadır ki, burada herhangi bir yanlış anlamaya yer olamaz.

Onun için biz, sadece, bu programa karşı ileri sürülmüş olan ve inanılmaz bir cahillik ve oportünizmi yansıtan itirazların niteliğini gözler önüne sermekle yetineceğiz. Bu nedenle belirtelim ki, programımızın yürürlükte olduğu on yıl boyunca, RSDİP'nin hiç bir *birimi*, hiç bir ulusal örgüt, hiç bir bölgesel konferans, hiç bir yerel komite, bir kongrede ya da konferansta hiç bir delege, 9. maddenin değiştirilmesi ya da kaldırılması sorununu ortaya atmamıştır!

Bunu, asla unutmamak gerekir. Bu, bize, bu noktaya karşı itirazlarda bir parçacık olsun ciddiyet ve parti zihniyeti olup olmadığını gösterir.

Likidatörlerin gazetesinden Bay Semkovski'yi ele alalım.

Bu kişi, partiyi tasfiye etmiş bir kimsenin hafifliğiyle şöyle diyor: "Bazı düşüncelerle programın 9. maddesinin tüm olarak kaldırılması yolunda Rosa Luxemburg'un teklifine katılmıyorum." (*N. R. Gaz.*, n° 71.)

Gizli düşünceler mi var! Ama programımızın tarihi hakkında bu ölçüde bilgisiz olduktan sonra, nasıl olup da insan "gizleme merakına" tutulmaz? Hafiflikte bir eşi olmayan aynı Bay Semkovski, (parti, program ne oluyormuş ki?) Finlandiya'yı bir istisna sayarsa, nasıl olur da "gizleme merakına" tutulmaz?

"Nasıl davranmalı?... Polonya proletaryası Rusya'nın bütün proleterleri ile birlikte ortak savaşı aynı devletin çerçevesi içinde vermek istemesine karşılık, Polonya toplumunun gerici sınıfları, bunun tersini, Polonya'nın Rusya'dan ayrılmasını isterlerse, ve bunlar bir referandumda oyların çoğunluğunu sağlarlarsa ne yapılacaktır? Biz, sosyal-demokratlar, merkezî parlamentoda Polonyalı yoldaşlarımızla birlikte ayrılmaya karşı mı oy vermeliyiz, yoksa "ulusların kaderlerini serbestçe tayin hakkını" ihlâl etmemek için oyumuzu ayrılmadan yana mı kullanmalıyız?"

Böylesine safdilce, böylesine tedavisi olanaksız olan bir kafa karışıklığını yansıtan sorular sorulduğunda, gerçekten nasıl davranmalı?

Ulusların kaderlerini tayin *hakkı*, bay likidatör, bu sorunun merkezî parlamentoda değil, *ayrılan azınlığın* parlamentosunda, meclisinde ya da referandumunda karara bağlandığı anlamını taşır. Norveç (1905'te) İsveç'ten ayrıldığı zaman, buna karar veren *tek başına* (İsveç'in yarı büyüklüğünde olan) Norveç oldu.

Bay Semkovski'nin her şeyi inanılmaz bir biçimde karmakarışık hale getirdiğini çocuklar bile görebilir.

"Ulusların kaderlerini tayin hakkı" demokratik bir düzeni zorunlu kılar, *öyle ki*, bu düzende sadece genel olarak demokrasi ile yetinilmez, burada, özel olarak ayrılma soru-

nunu *demokratik olmayan* yoldan çözüme bağlamak *olanaklı değildir*. Demokrasi, genel anlamıyla, savaşçı ve ezici bir milliyetçilikle bağdaşabilir. Proletarya, bir ulusun bir devlet sınırları içinde zorla tutulmasını olanaksız kılan bir demokrasiden yanadır. Bu yüzden, "ulusların kaderlerini tayin hakkını ihlâl etmemek için", pek akıllı Bay Semkovski'nin sandığı gibi, "oylarımızı ayrılma lehinde vermek" *değil*, ayrılan bölgenin sorunlarını *bizzat kendisinin* çözüme bağlayabilmesine izin verilmesi amacıyla kullanmak zorundayız.

Bay Semkovski'nin entelektüel yeteneklerine sahip bir kimsenin bile, "boşanma *hakkının*" boşanmaya *oy* vermeyi gerektirmediğini anlayabileceği sanılır! Ama mantığın ilkel esaslarını bile unutmak, 9. maddenin eleştiricilerinin kaderi olsa gerek.

Norveç İsveç'ten ayrıldığı zaman, İsveç proletaryası, eğer milliyetçi küçük-burjuvazinin arkasından gitmek istemiyorduysa, İsveçli papazların ve büyük toprak sahiplerinin istedikleri şekilde Norveç'in zorla İsveç'e bağlanmasına karşı *oylarını kullanmalı* ve bu uğurda ajitasyon yapmalıydılar. Bu, açık ve anlaşılması pek güç olmayan bir şey. Ulusların kaderlerini tayin *hakkı* ilkesinin başkalarını *ezen egemen* ulusların proletaryasına yüklediği bu ajitasyonu, İsveçli milliyetçi demokratlar benimsemeyebilirlerdi.

"Eğer gericiler çoğunluktaysa ne yapmalı?" diye soruyor Bay Semkovski. On yaşında bir öğrencinin sorabileceği bir soru. Eğer demokratik bir oylama çoğunluğu gericilere verirse, *Rus* Anayasasını ne yapmalı? Bay Semkovski, yavan, içi kof, pratik bir değeri olmayan sorular soruyor, yedi aptalın sorduğu ve yetmiş akıllının yanıtlayamadığı sorular cinsinden bir şey.

Gericiler, bir demokratik oylamayla, çoğunluğu sağladıkları zaman, genellikle şu iki şeyden biri olur: ya gericilerin kararı uygulanır, ve bunun kötü sonuçları yığınları hız-

la ya da yavaş yavaş demokrasiye doğru, gericilere karşı iter; ya da demokrasi ile gericiler arasındaki çatışma bir içsavaşla ya da benzeri bir şeyle çözüme bağlanır, ki bu, (Semkovski'lerin bile işitmiş olabilecekleri gibi) demokratik bir düzende bile olabilir.

Ulusların kaderlerini tayin hakkının tanınması en gerçek burjuva milliyetçiliğinin "oyununa gelinmesini" sağlar, diyor Bay Semkovski. Bu çocukça bir saçmadır, çünkü bu *hakkın* tanınması, hiç bir şekilde, ne ayrılmaya *karşı* propaganda ve ajitasyona, ne burjuva milliyetçiliğinin suçlanmasına engel değildir. Tam tersine, ayrılma *hakkının* reddi, tartışma götürmez biçimde *en gerçek gerici Büyük-Rus* milliyetçiliğinin "oyununa gelinmesini" sağlar.

Rosa Luxemburg'un, çok zaman önce, Alman ve Rus sosyal-demokrasisinde alaya alınmasına neden olan (Ağustos 1903) gülünç yanılgısının düğüm noktası şöyledir: Ezilen ulusların burjuva milliyetçiliğinin oyununu oynamaktan korkulduğu için, *ezen* ulusun, sadece burjuva [milliyetçiliğinin] değil, Kara-Yüzler milliyetçiliğinin oyunu oynanıyor.

Eğer Bay Semkovski parti tarihi ve programının bu kadar cahili olmasaydı, bundan *onbir yıl önce Zarya*'da[9] RSDİP program taslağını savunurken (ki bu program, 1903'te onun kendi programı da olmuştur, s. 38) ulusların kaderlerinin tayin hakkının tanınmasına *özel olarak* değinen Plehanov'u çürütmenin ona düştüğünü anlardı. Plehanov bu konuda şöyle yazıyordu:

"Burjuva demokratlar için, teoride bile, zorunlu olmayan bu istem, sosyal-demokratlar olarak bizim için zorunludur. Eğer biz bunu unutursak, ya da Rus yurttaşlarımızın ulusal önyargılarını yaralamak korkusuyla, bunu söylemeye cesaret edemezsek, uluslararası sosyal-demokrasinin birlik çığlığı olan "bütün ülkelerin proleterleri birleşiniz!" sloganı, bizim ağzımızda utanmazca bir yalan haline gelirdi."

Plehanov, *Zarya*'da, konferans kararında ayrıntılı ola-

rak geliştirilmiş olan başlıca savı, onbir yıldır Bay Semkovski'lerin dikkatini bir türlü çekmeyen savı ileri sürüyor. Rusya'da Büyük-Ruslar yüzde-kırküçtür, ama Büyük-Rus milliyetçiliği nüfusun yüzde-elliyedisi üzerinde egemendir ve bütün ulusları eziyor. Bizde ulusal gericilerle ulusal-liberaller (Struve ve şürekâsı, ilericiler vb.) şimdiden ortaklık kurmuşlardır ve *ulusal*-demokratizmin "ilk kırlangıçları" da görülmüştür (1906 Ağustosunda Bay Peşehonov'un mujiğin milliyetçi önyargılarını anlayışla karşılama çağrısını anımsayınız).

Rusya'da burjuva demokratik devrimin tamamlandığını kabul eden sadece likidatörlerdir; oysa bütün dünyada *böyle* bir devrim, ulusal hareketlerle birlikte gelişir. Rusya'da sınır bölgelerinde öyle ezilen uluslar görüyoruz ki, bunlar, komşu devletlerde daha büyük bir özgürlüğe sahiptirler. Çarlık, komşu ülkelerden daha gericidir. O, özgür iktisadî gelişme önünde *en büyük* engeli oluşturuyor ve bütün gücüyle Büyük-Rus milliyetçiliğini körüklüyor. Hiç kuşku yok ki, *öteki koşullar eşit olmak koşuluyla*, bir marksist için büyük devletler, küçüklere kıyasla, her zaman yeğ tutulur. Ama sadece çarlık düzenindeki koşullar ile bütün Avrupa devletlerindeki ve Asya devletlerinin çoğundaki koşulların eşit olduğu fikrini benimsemek gülünçtür.

Onun için bugünün Rusya'sında ulusların kaderlerini tayin hakkının yadsınması açıkça oportünizmdir, bu, hâlâ çok güçlü olan gerici Büyük-Rus milliyetçiliğine karşı mücadelenin reddidir.

Sosyal-Demokrat, n° 32
15 (28) Aralık 1913

[İKİ]

ULUSAL SORUN ÜZERİNE ELEŞTİRİCİ NOTLAR[10]

EKİM—ARALIK, 1913

ŞU anda, ulusal sorunun, Rusya'da toplumsal yaşamın sorunları arasında birinci planda bir yer tutması doğal bir şeydir. Gericiliğin militan milliyetçiliği, karşı-devrimci, burjuva liberalizmden milliyetçiliğe geçiş (özellikle Büyük-Rus milliyetçiliğine ama aynı zamanda Polonyalı, Yahudi, Ukraynalı vb. milliyetçiliğine de) ve nihayet çeşitli "ulusal" (yani Rus olmayan) sosyal-demokratlar arasında parti programının ihlâline kadar varan milliyetçi dalgalanmalar: bütün bunlar, bizim, ulusal sorun üzerinde eskisinden daha büyük bir dikkatle durmamızı zorunlu kılmaktadır.

Bu yazımız, özellikle, marksistlerin ve sözde-marksistlerin ulusal sorundaki programa aykırı tutumlarını bir bü-

tün olarak incelemeyi erek olarak almaktadır. *Severnaya Pravda*'nın[11] 29. sayısında (5 Eylül 1913, "Diller Sorununda Liberaller ve Demokratlar" başlıklı yazı), liberallerin ulusal sorundaki oportünistliklerinin sözünü etme fırsatını buldum. Bu yazım, M. F. Liebmann'ın oportünist Yahudi gazetesi *Zeit*'ta[12] çıkan sert eleştirisine neden oldu. Öte yandan, Rus marksistlerinin ulusal sorun üzerindeki programları Ukraynalı oportünist Lev Yurkeviç tarafından da eleştirildi (*Dzvin*,[13] 1913, n° 7-8). Bu iki yazar, o kadar çok yönlü soruna değinmişlerdir ki, kendilerini yanıtlayabilmek için, bu temanın çeşitli yönlerini incelememiz gerekiyor. Ve bana öyle geliyor ki, en uygunu, *Severnaya Pravda*'daki yazıyı buraya aktarmakla işe başlamaktır.

I. DİLLER SORUNUNDA LİBERALLER VE DEMOKRATLAR

Gazeteler, Kafkasya genel valisinin raporundan defalarca sözettiler. Bu kişinin özelliği, aşırı gerici olmaması ve ürkek bir "liberalizm" eğilimi göstermesidir. Genel vali, örneğin Rus olmayan halkların sunî olarak ruslaştırılmasına karşı bir tutum benimsemektedir. Kafkasya'da Rus olmayan milliyetlerin temsilcileri, çocuklara Rusça öğretmek için *kendiliklerinden* çaba göstermektedirler; örneğin, Rus dili öğreniminin seçimlik olduğu Ermeni papaz okullarında olduğu gibi.

Rusya'da en yaygın liberal gazetelerden biri olan *Russkoye Slovo*[14] (n° 193) bu gerçeği işaret ederken, pek yerinde olarak, Rusya'da, Rus diline karşı düşmanca davranışın "sadece bu dilin sunî olarak" (zorla demek daha doğru olur) "kabul ettirilmesinden" ileri geldiği sonucuna varmaktadır.

"Rus dilinin kaderinden kaygılanmanın gereği yok. Bu dil, kendiliğinden, bütün Rusya'da kabul edilecektir." diye

yazıyor gazete. Ve hakkı da yok değil, çünkü iktisadî zorunluluklar, aynı devlet içinde yaşayan milliyetleri (birlikte yaşamak istedikleri sürece) çoğunluğun dilini öğrenmeye doğru itecektir. Rusya'da düzen ne kadar demokratik olursa, kapitalizmin gelişmesi o kadar hızlı ve yaygın olacak ve iktisadî zorunluluklar ayrı ayrı milliyetleri, ortak ticarî ilişkiler için en uygun dili öğrenmeye doğru itecektir.

Ama liberal gazete kendi kendisiyle çelişkiye düşmekte ve liberal tutarsızlığını göstermekte gecikmiyor.

"Kimse, ruslaştırmanın düşmanı olsa bile, Rusya kadar geniş bir devlette tek bir ortak dilin bulunmasının zorunlu olduğunu ve bu dilin de ancak Rusça olabileceğini yadsıyamaz."

Mantığı tersine işletelim! Küçük İsviçre, ortak *tek bir* devlet dili yerine, üç resmî dilin (Almanca, Fransızca ve İtalyanca) bulunmasından hiç bir zarar görmemekte, tersine yararlanmaktadır. İsviçre'de nüfusun %70'i Alman'dır (Rusya'da %43'ü Rus'tur), %22'si Fransız'dır (Rusya'da %17'si Ukraynalıdır), %7'si İtalyan'dır (Rusya'da Polonyalılar nüfusun %6'sını ve Beyaz Ruslar da %4,5'ini oluşturur). Eğer İsviçre İtalyanları, ortak parlamentoda sık sık Fransızca konuşuyorlarsa, onlar, bunu, herhangi bir barbarca polis yasasının zoruyla yapmamaktadırlar (İsviçre'de böyle yasalar yoktur); Fransızca konuşmaları, sadece demokratik bir devletin uygar yurttaşlarının, kendiliklerinden, çoğunluğun anladığı dilde konuşmayı yeğ tutmalarından ötürüdür. Fransız dili İtalyanlara nefret telkin etmez; çünkü bu dil, polis önlemleriyle zorla kabul ettirilmeyen özgür ve uygar bir ulusun dilidir.

O halde çok daha dağınık olan ve son derece geri olan "büyük" Rusya, dillerinden biri için ayrıcalıklı bir durum yaratarak niçin gelişmesini frenlesin? Bunun tam tersini yapmak doğru davranış değil midir bay liberaller? Eğer Rusya, Avrupa'ya yetişmek istiyorsa, hangileri olursa olsun,

bütün ayrıcalıkları, bir an önce, tam olarak ve en enerjik biçimde ortadan kaldırmak gerekmez mi?

Eğer bütün ayrıcalıklar yokedilirse, eğer dillerden birinin zorla kabul ettirilmesine son verilirse, bütün Slavlar, aralarında anlaşmayı kısa zamanda ve kolayca öğrenirler ve ortak parlamentoda ayrı ayrı dillerde konuşmalar yapılması gibi "korkunç" bir şeyden korkmaz hale gelirler. Ticarî ilişkilerin gereği, çoğunluğun, ülkenin hangi dilini konuşmasında yarar olduğunu belirleyecek olan, iktisadî zorunluluklar olacaktır. Ve bu ortak dil saptaması, ayrı ayrı uluslardan meydana gelen ülkenin nüfusu tarafından serbestçe kabul edildiği ölçüde, sağlam olacaktır, demokratizmin yaygın olduğu ve bunun sonucu olarak da kapitalizmin daha hızlı bir gelişme tanıdığı ölçüde çabuk gerçekleşecektir.

Bütün siyasal sorunlarda olduğu gibi diller sorununda da liberaller, bir elini (açıkça) demokrasiye uzatan ve öteki elini (arkalarında) gericilere ve polis ajanlarına uzatan ikiyüzlü bezirgânlar gibi davranmaktadırlar. Liberal, gericilerden elaltından şu ya da bu ayrıcalığı koparmaya uğraşırken, biz ayrıcalıklara karşıyız diye bağırıyor.

Her türlü burjuva liberal milliyetçiliğinin niteliği işte böyledir: sadece Büyük-Rus milliyetçiliğinin değil (elbette ki ezici karakterinden ötürü ve Purişkeviç'lerle[15] bağlantısından ötürü en kötüsü budur), Polonya milliyetçiliğiyle, Yahudi, Ukraynalı, Gürcü ve bütün öteki milliyetçilikler için durum aynıdır. "Ulusal kültür" sloganı altında, Rusya'nın olduğu gibi Avusturya'nın da *bütün* uluslarının burjuvazisi, *gerçekte* işçilerin bölünmesi için, demokrasinin zayıf düşmesi için çaba göstermekte, halkın haklarını ve özgürlüklerini kısıtlattıkları gericilerle bezirgânca alışverişlere girişmektedir.

İşçi demokrasisinin sloganı "ulusal kültür" değildir, demokratizmin ve dünya işçi hareketinin uluslararası kültürüdür. Burjuvazi, bir sürü "olumlu" ulusal programlarla halkı aldatmayı deneyebilir. Bilinçli işçi ona şu yanıtı verecektir:

ulusal sorunun tek bir çözümü vardır (sefahat, çelişkiler ve sömürü dünyası olan kapitalizm dünyasında bu sorunun çözüme bağlanabildiği ölçüde), bu da, tutarlı demokratizmdir.

Kanıt mı istiyorsunuz: eski bir kültüre sahip bulunan Batı Avrupa'daki İsviçre ve yeni bir kültüre sahip bulunan Doğu Avrupa'daki Finlandiya.

Ulusal sorunda işçi demokrasisinin programı da şudur: hangi ulus ve hangi dil için olursa olsun her türlü ayrıcalığın kesin olarak ortadan kaldırılması; ulusların siyasal kaderlerini kendilerinin tayin etmesi sorununun, yani bunların tamamen özgür ve demokratik yoldan ayrılmaları ve bağımsız devlet kurmaları sorununun çözüme bağlanması; uluslardan birine herhangi bir ayrıcalık tanıyacak olan (zemstvo'nun[16], topluluğun vb.) ulusların hak eşitliğini bozacak olan ya da bir ulusal azınlığın haklarını baltalayacak olan her türlü davranışı yasaya aykırı ve geçersiz sayan ve devletin her yurttaşına, anayasaya aykırı olan bu cins tasarrufların geçersiz sayılmasının talep etme hakkını tanıyan ve aynı zamanda böyle hareketlere girişecek olanları cezalara uğratan genel bir yasanın kabulü.

Dil sorunları vb. yüzünden ayrı ayrı burjuva partilerin aralarında sürdürdükleri ulusal kavgalara karşı, işçi demokrasisi şu istekleri ileri sürer: burjuva milliyetçilerinin öğütledikleri şeyin tam karşıtı olarak *bütün* milliyetlerden gelme işçilerin, bütün işçi sendika, kooperatif ve tüketim örgütlerinde mutlak birliği ve tam kaynaşması ile, ancak böyle bir birlik ve böyle bir kaynaşma ile demokrasi savunulabilir ve şimdiden uluslararası bir niteliğe bürünen ve her geçen gün bu niteliği artan sermayeye karşı işçilerin çıkarları korunabilir. Her türlü ayrıcalığa ve sömürüye yabancı olan yeni bir yaşam tarzına doğru dönüşmekte olan insanlığın çıkarları savunulabilir.

Okurun da gördüğü gibi, *Severnaya Pravda*, devlet dili sorunu gibi bir örnekten hareket ederek, ulusal sorunda elini feodallere ve polislere uzatan liberal burjuvazinin tutarsızlığını ve oportünizmini açığa vurmaktadır. Liberal burjuvazinin aynı cinsten bir sürü başka sorunda da (liberalizmin çıkarları bakımından bile) daha az ihanet, ikiyüzlülük ve ahmaklıkla davranmamasını anlamak kolaydır.

Sonuç? *Her türlü* liberal burjuva milliyetçiliğinin işçi çevrelerine fesat sokması ve özgürlük davasıyla proletaryanın sınıf savaşımı davasına pek büyük zararlar getirmesi. Burjuva eğilim (ve feodal burjuva eğilim), "ulusal kültür" sloganı ardında *gizlendiği* için durum daha da tehlikeli bir hal almaktadır. Ulusal kültür adına —Büyük-Rus, Polonyalı, Yahudi, Ukraynalı vb. ulusal kültürü adına—, Kara-Yüzler ve papazlar ve *bütün* ulusların burjuvazisi, gerici iğrenç tertiplere girişmiş bulunmaktadırlar.

Eğer konuyu marksist olarak, yani sınıf savaşımı açısından ele alırsak, sloganları, "genel ilkeler"le değil, anlamsız beyanlarla, parlak sözlerle değil, sınıfların siyasal çıkarları ile karşılaştırarak ele alırsak, bugünkü ulusal yaşamımızın görünümü işte böyledir.

Ulusal kültür sloganı (çok defa Kara-Yüzlerin ve papazların ilham ettiği) bir burjuva aldatmacasıdır. Bizim sloganımız, demokratizmin ve dünya işçi hareketinin uluslararası kültürü sloganıdır.

Bu noktada, bundcu Bay Liebmann bana karşı savaş açıyor ve şu sözleriyle üzerime yıldırımları yağdırıyor:

"Ulusal kültür konusunda azıcık bilgisi olan bir kimse, uluslararası kültürün, ulusal olmayan (ulusal biçime bürünmeyen) bir kültür olamayacağını bilir; ne Rus, ne Yahudi, ne Polonyalı olmayan, ulusal nitelik taşımayan, saf bir kültür olma iddiasında bulunan bir kültür saçmadır: enternas-

yonalci fikirler, ancak işçinin konuştuğu dille ifade edildiği ve işçinin içinde yaşadığı somut ulusal koşullara uyduğu takdirde işçi tarafından benimsenebilir; işçi kendi ulusal kültürünün durumu ve gelişmesi karşısında ilgisiz kalamaz, çünkü o, kültür aracılığıyla ve ancak onun aracılığıyla "demokratizmin ve dünya işçi hareketinin uluslararası kültürüne" katılma olanağını elde etmektedir. Bütün bunlar uzun zamandan beri bilinen şeylerdir, ama V. İ.'nin bunları dinlemeye tahammülü yok..."

Şu tipik bundcu muhakemesine, yukarda ifade ettiğim marksist tezi güya çürütecek olan bu muhakemeye bir bakınız. Bay bundcu, tam olarak kendinden emin olan ve "ulusal sorunu iyi bilen" bir adam edasıyla, çoktan yıkılmış olan burjuva kavramları, "uzun zamandan beri bilinen" gerçekler olarak sunmaya kalkmaktadır.

Gerçekten, bir bundcuya göre, uluslararası kültür, ulusal olmayan bir kültür değildir. Zaten kimse bunu iddia etmedi. Kimse herhangi bir "saf" kültürün olabileceğini, saf bir Polonya, Yahudi, Rus vb. kültürünün olabileceğini söylemedi; öyle ki, içi boş bir sürü lafı yanyana koymamız, sadece okurun dikkatini başka yere yöneltmek ve gürültülü bir sürü sözcük altında sorunun özünü maskelemek içindir.

Her ulusal kültür, gelişmiş olmasa bile, demokratik ve sosyalist bir kültürün *unsurlarını* içerir, çünkü *her* ulusta, yaşam koşulları zorunlu olarak demokratik ve sosyalist bir ideolojiyi doğuran, sömürülen bir emekçi yığını vardır. Ama *her* ulusta, aynı zamanda (çoğunlukla aşırı gerici ve yobaz nitelikte olan) bir burjuva kültürü de vardır ve bu, ulusal kültürün "bir unsuru" olarak kalmaz, *egemen kültür* biçimine bürünür. Böylelikle, "ulusal kültür", genel olarak büyük toprak sahiplerinin, papazların ve burjuvazinin kültürüdür. Bir marksist için bu ilkel temel gerçeği, bundcu, gölgede bırakmış, laf kalabalığı içinde "boğmuştur", yani gerçekte sınıflar arası uçurumu gün ışığına çıkaracağına, onu okurdan

gizlemiştir. *Pratikte*, bundcu, sınıflar-dışı bir ulusal kültüre inancı yaymakta büyük çıkarı olan burjuvazinin tutumunu benimsemiştir.

"Demokratizmin ve dünya işçi hareketinin uluslararası kültürü" sloganını ileri sürerken, biz, *her* ulusal kültürden *sadece* demokratik ve sosyalist unsurları alıyoruz ve bunları, *sadece* ve *kesin* olarak burjuva kültürüne, *her* ulusun burjuva milliyetçiliğine karşı olduğumuz için alıyoruz. Hiç bir demokrat ve hele hiç bir marksist, dillerin eşitliğini ya da "kendi" burjuvazisiyle anadilinde polemiğe girişme gereğini, "kendi" köylüsü ve "kendi" küçük-burjuvazisi saflarında anti-feodal ve anti-burjuva fikirleri yayma gereğini yadsımaz. Bu konu üzerinde uzun boylu durmanın gereği yoktur: tartışma götürmez bu gerçeklerden, bundcu, polemiğin asıl konusunu, yani sorunun özünü maskelemek için yararlanmaktadır.

Sorun, marksistlerin, doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak ulusal kültür sloganını kabul etmelerinin mi, yoksa buna *karşı* bütün dillerde ve bütün yerel ve ulusal özelliklerde "kendilerini uyumlayarak", işçilerin *enternasyonalizm* sloganını ileri sürmelerinin mi doğru olup olmadığı sorunudur.

"Ulusal kültür" sloganının anlamı, bu sloganı "uluslararası kültürü yayma aracı olarak yorumlamaya" hevesli şu ya da bu aydın bozuntusunun vaatlerine ya da iyi niyetlerine bağlı bir şey değildir. Soruna böyle bakmak çocukça bir öznelcilik olur. Bu sloganın anlamını, belirli bir ülkenin ve dünyanın bütün ülkelerinin, bütün sınıflarının nesnel durumu ve ilişkileri belirler. Burjuvazinin ulusal kültürü bir *gerçektir* (ve yineliyorum, burjuvazi, her yerde büyük toprak sahipleriyle ve papazlarla birlik halindedir). Burjuvazinin, boyunduruğa alabilmesi için, işçileri, hayvanlaştıran ve düşünme olanaklarından yoksun bırakan, onları bölen militan burjuva milliyetçiliği — zamanımızın temel gerçeği budur.

Kim proletaryaya hizmet etmek istiyorsa, bütün ulusların işçilerini birleştirmeli ve "*kendisininki*" olsun, başkalarınınki olsun, milliyetçiliğe karşı kesin savaşıma girişmelidir. Kim ulusal kültür sloganını savunuyorsa, onun yeri küçük-burjuva milliyetçilerinin safındadır, marksistlerin safında değil.

Somut bir örnek ele alalım. Bir Rus marksisti, Büyük-Rus ulusal kültürü sloganını benimseyebilir mi? Hayır. O zaman onun yeri milliyetçiler arasında olur, marksistler arasında değil. Bizim görevimiz, öteki ülkelerin işçileriyle sıkı bir ittifak kurarak, bizim demokratik ve işçi hareketimizin tarihinde de bulunan filizleri salt bir enternasyonalist ruh içinde geliştirerek, burjuvazinin ve Kara-Yüzlerin Büyük-Rus egemen ulusal kültürüne karşı savaşım vermektir. Bizim görevimiz, ulusal kültür sloganını savunmak ya da hoşgörü ile karşılamak değildir, görevimiz, enternasyonalizm adına büyük toprak sahiplerimize karşı ve Büyük-Rus burjuvazimize karşı, onların, Purişkeviç'lerin ve Struve'lerin özelliklerine "uyan" "kültürüne" karşı savaşım vermektir.

En çok ezilen ve en çok zulme uğrayan ulus için de, Yahudi ulusu için de, aynı şeyi söylemeliyiz. Yahudi ulusal kültürü, hahamların ve burjuvaların sloganıdır, düşmanlarımızın sloganıdır. Ama Yahudi kültüründe ve Yahudi tarihinde başka unsurlar da vardır. Bütün dünyadaki on milyon Yahudi ve yarı-Yahudi'nin yarısından çoğu, Yahudileri *zorla* bir kast durumunda tutan geri ve yarı-yabanıl ülkeler olan Galiçya'da ve Rusya'da yaşamaktadır. Öteki yarısı, Yahudiler için kast durumu bulunmayan ve Yahudi kültürünün evrensel ilerici soylu çizgilerinin enternasyonalizminin, zamanın ilerici hareketlerine katılma eğiliminin (demokratik ve proleter hareketlerinde Yahudi oranı, her yerde, genel nüfustaki Yahudi oranından üstündür) açıkça belirlendiği bir uygar dünyada yaşamaktadır.

Kim doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak Yahudi "ulusal kültür" sloganına sahip çıkıyorsa, (niyetler ne kadar iyi olursa olsun) proletaryanın düşmanıdır, eski unsurların savunucusudur ve Yahudi toplumunun kast karakteri damgasını üzerinden atamamaktadır, hahamların ve burjuvaların suç ortağıdır. Oysa, işçi hareketinin uluslararası kültürünün yaratılmasına (Rusça ve Yahudice) katkıda bulunarak uluslararası marksist örgütlerde, Rus, Litvanyalı, Ukraynalı vb. işçiler arasında eriyen Yahudi marksistleri, Bund'un[17] ayrılıkçılık tutumuna karşı duran böyle Yahudiler, "uluslararası kültür" sloganına karşı savaşım vererek en iyi Yahudi geleneklerini sürdürmektedirler.

Burjuva milliyetçiliği ve proleter enternasyonalizmi, kapitalist dünyanın iki büyük sınıf kampına raslayan ve ulusal sorunda iki ayrı siyaseti (hatta iki ayrı dünya anlayışını) ifade eden birbiriyle bağdaşmaz iki slogandır. Ulusal kültür sloganını savunarak, "ulusal kültürel özerklik" denen şeyin planını ve pratik programını bu slogana dayandırarak, bundcular, *gerçekte*, işçi çevrelerinde burjuva milliyetçiliğini yaymaktadırlar.

III. "ULUSAL ÖZÜMLEME" UMACISI

Ulusal özümleme sorunu, yani ulusal özelliklerin yitirilmesi ve bir başka ulus haline geliş sorunu, bundcularda ve yandaşlarındaki milliyetçi dalgalanmalarının sonuçlarını açıkça görebilmemizi sağlar.

Bay Liebmann, bundcuların iddialarını —ya da daha doğrusu tartışma yöntemlerini— sadakatle benimseyerek belli bir devletin içindeki bütün milliyetlerden gelme işçilerin tek bir işçi örgütünde birleşmeleri ve kaynaşmaları istemini (yukarda *Severnaya Pravda* yazısının sonuna bakınız), "eski ulusal özümleme hikâyesi" olarak nitelendiriyor.

Bay F. Liebmann, *Severnaya Pravda*'nın yazısını eleşti-

rerek şöyle diyor: "Bu duruma göre, 'hangi ulustansın?' sorusuna, işçinin, 'sosyal-demokratım' yanıtını vermesi gerekiyor."

Bundcumuz, bunu, son derece esprili buluyor. Gerçekte ise, tutarlı demokratik ve *marksist* bir sloganla *bir tuttuğu* "ulusal özümlemeye" karşı *bu cins* esprilerle ve sert çıkışlarıyla kendi maskesini düşürmekten öte bir şey yapmamaktadır.

Kapitalizm, gelişmesi sırasında, ulusal sorun konusunda iki tarihsel eğilim gösterir. Birincisi, ulusal yaşantının ve ulusal hareketlerin uyanışıdır, her türlü ulusal baskıya karşı savaşım, ulusal devletin kuruluşudur. İkincisi, uluslararasında her türlü ilişkilerin gelişmesi ve çoğalmasıdır, ulusal çitlerin yıkılması ve sermayenin, genel olarak ekonomik yaşantının, siyasetin, bilimin vb. uluslararası birliğinin yaratılmasıdır.

Bu iki eğilim, kapitalizmin evrensel yasasıdır. Kapitalist gelişmenin başlangıcında birinci eğilim egemendir, ikinci eğilim olgunlaşmış olan ve bir sosyalist toplum biçimini almaya doğru yol alan kapitalizmin niteliğidir. Marksistlerin ulusal programı, her şeyden önce ulusların ve dillerin eşitliğini savunurken, bu alanda her türlü *ayrıcalığa* karşı çıkarken (ve ulusların kaderlerini kendilerinin tayin etme hakkını savunurken, ki bundan ilerde sözedeceğiz); ve sonra da enternasyonalizm ilkesini ve proletaryaya burjuva milliyetçiliğinin en yontulmuşunun bile bulaştırılmasına karşı uzlaşmaz savaşımı savunurken, her iki eğilimi de gözönünde tutmaktadırlar.

Şu sorun karşımıza çıkıyor: Bundcumuz, "ulusal özümleme"ye karşı bağırıp çağırırken neyin sözünü etmektedir? Herhalde uluslara karşı zulmün, ya da bunlardan birine tanınan ayrıcalıkların sözünü değil, çünkü "ulusal özümleme" sözünün burada yeri yoktur; çünkü ayrı ayrı, ya da resmî bir bütün olarak ele alındığında bütün marksistler, ulusal

alanda her türlü baskıyı, en ufak zorbalığı, ya da eşitsizliği çok açık biçimde suçlamışlardır; ve nihayet çünkü, bundcumuzun saldırılarına uğrayan *Severnaya Pravda*'nın yazısı da, bütün marksistlerin kabul ettiği bu fikri kesin olarak benimsemiştir.

Hayır. Söyleneni, burada başka türlü anlamak olanaksız. Bay Liebmann "ulusal özümleme"yi suçlarken, bu terimle *ne* baskıyı, *ne* eşitsizliği, *ne* ayrıcalıkları kastetmiyor. Eğer ulusal özümleme fikrini her türlü şiddetten ve eşitsizlikten arındırırsak, geriye gerçek olan bir şey kalır mı?

Evet, kalır. Kapitalizmin, ulusal çitlerin yıkılmasına doğru, ulusal farkların silinmesine doğru, ulusların birbirine *benzemesine* doğru evrensel tarihsel eğilimi kalır; her gün güç kazanan ve kapitalizmin sosyalizme dönüşmesinin en önemli etkenini oluşturan bu eğilim kalır.

Kim ulusların ve dillerin eşitliğini tanımıyor ve savunmuyorsa, kim her türlü ulusal baskı ya da eşitsizliğe karşı savaşmıyorsa, o, marksist değildir. Bundan hiç kimsenin kuşkusu yoktur. Ama şundan da hiç kimsenin kuşkusu olmaması gerekir ki, başka bir ulusun marksistini "ulusal özümleme" fikrine sahip çıkmakla suçlayan sözde-marksist de, gerçekte basit *küçük-burjuva milliyetçisinden* başka bir şey değildir. Bütün bundcular ve (birazdan göreceğimiz gibi) Bay Yurkeviç, Donstsov ve şürekâsı gibi Ukraynalı milliyetçi-sosyalistler, işte bu pek onurlu olmayan kimseler kategorisine girerler.

Bu küçük-burjuva milliyetçilerin anlayışlarında gerici olarak ne varsa hepsini somut olarak gösterebilmek için, üç cins kanıttan yararlanacağız.

Rus ortodoks marksistlerinin "ulusal özümleme"sine karşı en sert eleştiriler, genel olarak Rusyalı Yahudi milliyetçilerden ve özel olarak da bundculardan gelmektedir. Oysa yukarda da görüldüğü gibi, bütün dünyada onbuçuk milyon Yahudiden, *hemen hemen yarısı uygar* dünyada, *en bü-*

yük "özümleme" koşulları içinde yaşamaktadırlar, ezilen, haklarından yoksun tutulan, Rus ve Polonyalı Purişkeviç'lerin zulmüne uğrayan Rusya ve Galiçya'nın mutsuz Yahudileri ise, *en az* "ulusal özümleme", Yahudiler için "zorunlu ikamet bölgeleri"ne kadar *numerus clausus* ve Purişkeviç'vari başka marifetlere kadar varan en büyük özelcilik koşulları içinde yaşayan biricik Yahudi topluluğudur.

Uygar dünyada Yahudiler bir ulus oluşturmazlar: K. Kautsky ve O. Bauer'in dedikleri gibi, onlar, öteki uluslardan çok daha fazla özümlenmişlerdir. Galiçya ve Rusya Yahudileri de bir ulus oluşturmazlar; üzülerek söyleyelim ki (kendilerinin değil, Purişkeviç'lerin günahı yüzünden) henüz bir *kast*tırlar. Yahudi tarihi hakkında bilgileri tartışma götürmez olanların ve yukarda belirtilen gerçekleri gözönünde tutanların vardıkları kesin yargı böyledir.

Bu, neyi tanıtlar? Ancak tarih tekerleğini tersine döndürmek isteyen, Rusya'da ve Galiçya'daki düzeni Paris ve New-York'taki düzene doğru değil, tersine döndürmek isteyen Yahudi küçük-burjuva gericilerin, bu konuda marksist tutuma karşı "özümleme" feryadını koparabileceklerini.

Şanlı adlarını tarihe yazmış olan dünyada demokrasi ve sosyalizm uğruna savaşımda kılavuzluk etmiş olan en iyi Yahudiler arasında ulusal özümlemeye sövenler çıkmamıştır. Özümlemeye karşı çıkanlar, sadece, Yahudi geçmişinin hayranlarıdır.

İleri kapitalizmin bugünkü çerçevesi içinde ulusların benzeşmeleri sürecinin genel gidişi hakkında bir fikir edinebilmek için, Kuzey Amerika'nın Birleşik Devletler'ine yapılan göçlere dair rakamlara bakılabilir. 1891'den 1900'e kadar on yıl içinde, Avrupa'dan ABD'ye 3,7 milyon göçmen gitmiştir; ve 1901'den 1909'a kadar, 9 yıl içinde gidenlerin sayısı 7,2 milyondur. 1900 sayımında Birleşik Devletler'de on milyon yabancının yaşadığı saptanmıştır. Bu sayıma göre, 78 bin Avusturyalının, 136 bin İngiliz'in, 20 bin Fransız'ın, 480

bin Alman'ın, 37 bin Macar'ın, 425 bin İrlandalının, 182 bin İtalyan'ın, 70 bin Polonyalının, 166 bin Rusyalının (çoğunluğu Yahudi), 43 bin İsveçlinin vb. yaşadığı New-York eyaleti, ulusal farkları öğüten bir değirmene benzemektedir. Ve New-York'ta olan, geniş uluslararası ölçülerde *her* kentte ve *her* sanayi merkezinde meydana gelmektedir. Milliyetçi önyargılara saplanmamış olan bir kimse, kapitalizmin bu ulusları özümlemesi sürecini, büyük bir tarihsel ilerleme, örneğin Rusya benzeri geri ülkelerde olduğu gibi, dünyanın unutulmuş kovuklarında ulusal alışkanlıkların yıkılması olarak görür.

Rusya'yı ve Rusların Ukraynalılara karşı davranışını ele alınız. Hiç kuşku yok ki, değil marksistler, demokrat olan bir kimse bile, Ukraynalıların uğratıldıkları hakaretlere karşı olanca gücüyle savaşım verecek ve onlar için tam bir hak eşitliği isteyecektir. Ama aynı devletin içinde, Ukrayna proletaryasıyla Rus proletaryası arasında şu anda mevcut bağları ve ittifakı *gevşetmek*, sosyalizme doğrudan doğruya ihanet ve Ukraynalıların burjuva "ulusal görevleri" bakımından *bile*, dargörüşlü bir politika sayılmalıdır.

Kendisini "marksist" sayan Bay Lev Yurkeviç (zavallı Marx!) bu dargörüşlü politikanın bir örneğini bize sunmaktadır. 1906'da, diye yazıyor, Sokolovski (Bassok) ve Lukaseviç (Tuçapski) Ukrayna proletaryasının tamamen ruslaştığını ve ayrı bir örgütün gereği olmadığını ileri sürmüşlerdir. Bay Yurkeviç, *sorunun özüyle ilgili* tek bir olayın bile sözünü etmeden bu iki yazara saldırıya geçiyor ve isteri nöbetleri içinde —dargörüşlü ve gerici milliyetçilik zihniyetine tamamen uygun olarak— bunun "ulusal pasiflik" olduğunu, "ulusunu yadsımak olduğunu", bu adamların "Ukraynalı marksistler arasında bir bölünmeye (!!) neden olduklarını" vb. iddia ediyor. Bugün, "işçiler arasında Ukraynalı ulusal bilincin yükselmesine" karşın, bizdeki işçilerin ancak bir azınlığın "ulusal bakımdan bilinçli" olduğu-

nu iddia ediyor Bay Yurkeviç, çoğunluk ise "hâlâ Rus kültürünün etkisi altında bulunmaktadır". Ve bizim görevimiz, diye haykırıyor küçük-burjuva milliyetçisi, "yığınların kuyruğunda gitmek değildir, onları peşimizden sürüklemektir, onları ulusal görevler konusunda aydınlatmaktır" (*Dzvin*, s. 89).

Bay Yurkeviç'in bütün bu muhakeme tarzı, baştan aşağı bir burjuva milliyetçisinin muhakeme tarzıdır. Ama kimileri Ukrayna'nın tam eşitliğini ve özerkliğini isteyen, kimileri de bağımsız bir Ukrayna devleti isteyen burjuva milliyetçileri açısından bile, bu muhakeme tarzı sağlam değildir. Ukraynalıların özgürlük özlemlerine karşı çıkan Büyük-Rus ve Polonyalı toprak sahipleri sınıfı ve aynı zamanda bu iki ulusun burjuvazileridir. Bu iki sınıfın direnmesini kırabilecek olan toplumsal güç, hangi güçtür? 20. yüzyılın başlangıcı bu soruya somut bir yanıt getirdi: bu güç, ancak, kendisiyle birlikte demokratik köylülüğü eyleme sürükleyebilen işçi sınıfı olabilir. Zaferi, ulusal zulmü olanaksız kılacak olan gerçekten demokratik gücü bölmeye ve böylelikle zayıf düşürmeye çalışan Bay Yurkeviç, bu davranışıyla, sadece genel olarak demokrasinin değil, vatanı olan Ukrayna'nın çıkarlarına da ihanet etmektedir. Eğer Büyük-Rusya ve Ukrayna proleterleri birlik olarak hareket ederlerse, özgür Ukrayna bir gerçek *olabilir;* böyle bir birlik olmadan Ukrayna özgürlüğü olanaksızdır.

Ama marksistler, sorunu, burjuva ulusal açıdan koymakla yetinmezler. On yıllardan beri, Güney, yani Ukrayna, Büyük-Rusya'dan kapitalist sektörlere, madenlere, kentlere, onbinlerce ve yüzbinlerce köylü ve işçiyi çeken hızlı bir iktisadî gelişme içindedir. Ve bu olay, *tartışma götürmez* biçimde ilerici nitelik taşır. Kapitalizm, dargörüşlü, alışkanlıklarına bağlı, içine kapanmış ve aşırı ölçüde cahil Rus ya da Ukraynalı köylünün yerine, yaşam koşulları, Rus olsun, Ukraynalı olsun, özgür ulusal sınırlılığı yıkan etkin prolete-

ri koymaktadır. Diyelim ki, Rusya ile Ukrayna arasına, günün birinde bir devlet sınırı geçirilmiş olsun: böyle bir durumda bile Rus ve Ukraynalı işçilerin "ulusal özümlenmesinin" tarihsel bakımdan ilerici niteliğinden şüphe edilemez; nasıl ki, Amerika'da ulusların kaynaşmasının ilerici bir şey olduğundan şüphe edilemezse. Ukrayna ve Rusya özgür olduğu ölçüde, kapitalizmin gelişmesi *daha hızlı olacaktır;* ve bu kapitalizm, bütün ulusların, devletin bütün bölgelerinin ve (eğer Rusya, Ukrayna'ya göre bir komşu devlet olsaydı) bütün komşu devletlerin işçilerini daha da çok kentlerine, madenlerine, fabrikalarına doğru çekecektir.

Bay Yurkeviç, iki ulusun *proletaryasının* birliğini, kaynaşmasını ve özümlenmesini, Ukrayna ulusal görevlerinin bir anlık başarısına feda ederken, gerçek bir burjuva gibi, hatta ileriyi göremeyen, dargörüşlü bir burjuva gibi, yani bir küçük-burjuva gibi davranmaktadır. İlkönce ulusal görevler, ondan sonra proletaryanın görevleri, diyorlar burjuva milliyetçileri, ve onların ardından Yurkeviç'ler, Dontsov'lar ve öteki sahte marksistler bunu yineliyorlar. Biz, her şeyden önce proletaryanın görevleri diyoruz, çünkü bu görevler, sadece emeğin ve insanlığın sürekli ve hayatî çıkarlarını karşılamakla kalmıyor, ama aynı zamanda, bunlar, demokrasinin çıkarlarına da uygun düşmektedir; ve demokrasi olmadan Ukrayna ne özerk olabilir, ne de bağımsız.

Ve nihayet, Bay Yurkeviç'in milliyetçi incilerle dolu muhakemesinde bir başka nokta üzerinde de duralım. Ukraynalı işçilerin bir azınlığının ulusal bilince ulaştığını söylüyor; "işçilerin çoğunluğu, hâlâ Rus kültürünün etkisi altında bulunmaktadır" diyor.

Proletarya sözkonusu olduğu zaman, Ukrayna kültürünü bir tüm olarak, gene bir tüm olarak Rus kültürüyle karşılaştırmak, burjuva milliyetçiliğinin yararına olarak, proletaryanın çıkarlarına utanmadan ihanet etmektir.

Bütün milliyetçi-sosyalistlere, çağdaş her ulusun, iki ulusu

içerdiğini söyleyeceğiz. Her ulusal kültür, iki ulusal kültürü içerir. Purişkeviç'lerin, Guçkov'ların ve Struve'lerin bir Rus kültürü vardır, ama ona karşılık Çernişevski'nin ve Plehanov'un adlarının nitelendirdiği bir Büyük-Rus kültürü vardır. *Aynı biçimde, iki* Ukrayna kültürü vardır; nasıl ki Almanya'da, Fransa'da, İngiltere'de, Yahudiler'de vb. iki ayrı kültür varsa. Eğer Ukrayna işçileri, Rus kültürünün etkisi altında ise, biz iyi biliyoruz ki, papazların ve burjuvazinin Rus kültürünün fikirlerine paralel olarak, Rus demokrasisinin ve sosyal-demokrasisinin fikirleri de, o işçiler üzerinde etkide bulunmaktadır. Birinci cinsten "kültür"e karşı savaşırken, bir Ukraynalı *marksist,* bunu, ikinci kültürden her zaman ayırdedecek ve Ukraynalı işçilere şöyle diyecektir: "bilinçli Rus işçisiyle, onun edebiyatıyla, onun fikir çevresiyle her türlü birleşme olanaklarını olanca gücümüzle kavramamız, kullanmamız ve güçlendirmemiz mutlaka gereklidir; *hem* Ukrayna, *hem* Rusya işçi hareketinin hayatî çıkarları bunu gerektirir".

Eğer Ukraynalı bir marksist, Rus kıyıcılara karşı duyduğu *tamamen haklı ve doğal* kinin bir parçasının, hafif bir düşmanlık duygusu biçiminde bile olsa, Rus işçilerinin proleter kültürünü ve proleter hareketini kapsamasına izin verirse, kendisi bu yüzden burjuva milliyetçiliğinin bataklığına kaymış olacaktır. Aynı şekilde, eğer bir Rus marksisti, Ukraynalıların tam hak eşitliği isteğini ya da onların bağımsız bir devlet kurma *hakkını* bir an bile unutursa, sadece burjuva değil, ama aşırı gerici milliyetçiliğin bataklığına kaymış olur.

Rus ve Ukraynalı işçiler, proleter hareketinin ortak ya da uluslararası kültürünü, propagandanın hangi dilde yapıldığı konusunda ve bu propagandayla ilgili salt yerel ya da salt ulusal *ayrıntı sorunları* konusunda en büyük bir hoşgörü göstererek, birlikte savunmalıdırlar ve bir tek devlet çerçevesi içinde yaşadıkları sürece, bu savunmayı, en sıkı

birlik ve organik kaynaşma içinde yapmalıdırlar. Bu, marksizmin mutlak bir zorunluluğudur. Bir ulusun işçileriyle bir başka ulusun işçileri arasında her türlü ayırma girişimi, marksist "özümlemeye" karşı her saldırı, proletaryayı ilgilendiren sorunlarda bir tüm sayılarak ulusal bir kültürü güya tek ve bölünmez olduğu iddia edilen bir başka ulusal kültürle karşı karşıya getirme vb., *burjuva* milliyetçiliğinden esinlenen davranışlardır ve bunlara karşı amansızca savaşılmalıdır.

IV. "ULUSAL KÜLTÜR ÖZERKLİĞİ"

"Ulusal kültür" sloganı, sadece ulusal sorunda bütün propaganda ve ajitasyonumuzun burjuva propagandasından farklı yanlarını belirterek ideolojik içeriğini tanımladığı için değil, aynı zamanda, ünlü ulusal kültür özerkliğinin koca programı bu slogana dayandığı için de, marksistler bakımından büyük önem taşır.

Bu programın temel kusuru, ilke bakımından hatası, en sonuna kadar vardırılmış ve en ince ve en mutlak milliyetçiliği uygulama alanına koyma çabası göstermesindedir: her yurttaş, kendisini şu ya da bu ulusun bireyi olarak kaydettiriyor ve her ulus, üyelerini vergilendirme yetkisi olan, bir ulusal parlamentosu (diyeti) ve ulusal "devlet sekreterleri" (bakanları) olan bir hukuksal bütün oluşturur.

Bu fikir, ulusal soruna uygulandığı takdirde, durum, Proudhon'un fikrinin kapitalizme uygulanmasına benzer. Kapitalizmi ve onun temelindeki meta üretimini ortadan kaldırmamak, ama bu temeli aşırılıklardan, yaban otlarından vb. *arındırmak;* değişimi ve değişim-değerini ortadan kaldırmamak, ama tersine, onu "yerleştirmek", genel, mutlak, "*âdil*" hale getirmek, duraksamalardan, bunalımlardan arındırmak. Pruodhon'un fikri, böyle bir fikirdir.

Proudhon küçük-burjuva olduğu ölçüde, onun teorisi, de-

ğişimi ve meta üretimini mutlak hale getirir, doğanın şaheseri sayar; ve burjuva milliyetçiliğini, şiddetten ve adaletsizliklerden vb. arındırarak onu mutlak bir şey, doğanın şaheseri sayan "ulusal kültür özerkliği" teori ve programı da, aynı ölçüde, küçük-burjuva nitelik taşır.

En "âdil", "saf", en ince ve en uygarı olsa bile, marksizm milliyetçilikle bağdaşamaz. Onun yerine, marksizm, enternasyonalizmi ileri sürer, her yeni kilometre demiryoluyla, her yeni uluslararası tröstle, (hem iktisadî eylemiyle ve hem de fikirleri ve özlemleriyle enternasyonal olan) her yeni işçi örgütüyle gözümüzün önünde gelişen bütün ulusların tek bir yüksek birlik içinde kaynaşmasını koyar.

Milliyet ilkesi, burjuva toplumunda, tarihsel bakımdan kaçınılmaz ve zorunlu bir ilkedir ve bu toplumu ele alan bir marksist, ulusal hareketlerin tarihsel meşruiyetini kesin olarak kabul eder. Ama bu kabul edişin milliyetçiliğin savunma biçimini almaması için, o, ulusal hareketlerde ilerici olarak ne varsa ancak onu desteklemekle yetinmelidir; öyle ki, proleter bilinci, burjuva ideolojisi tarafından karartılmış olmasın.

Feodal uyuşukluktan çıkan yığınların uyanışı ilerici bir şeydir, nasıl ki bu yığınların halkın egemenliği uğruna, ulusun egemenliği uğruna her türlü ulusal baskıya karşı savaşımı da ilerici bir şeyse. Marksistin en kararlı ve en tutarlı demokratizmi, ulusal sorunun bütün yönlerinde *mutlak* savunma görevi, buradan gelmektedir. Bu, özellikle olumsuz bir görevdir. Proletarya, milliyetçiliği desteklerken aşırı davranışlara gidemez, çünkü daha ilerde, milliyetçiliği *güçlendirmeyi* hedef tutan *burjuvazinin* olumlu eylemi başlar.

Her türlü feodal boyunduruğu kırmak, uluslara karşı her türlü baskıya, uluslardan biri ya da dillerden biri için her türlü ayrıcalığa karşı çıkmak, demokratik bir güç olarak proletaryanın mutlak görevidir, ulusal kavgalarla karar-

tılan ve geciktirilen proleter sınıfının savaşımının mutlak çıkarınadır. Ama kesin olarak sınırlandırılmış olan ve sınırları belli tarihsel bir alana yerleştirilmiş bulunan çerçevenin *ötesinde* burjuva milliyetçiliğine yardım etmek, proletaryaya ihanet ve burjuvazinin saflarına geçmek olur. Burada çok kez çok ince olan bir sınır vardır ki, bundcu ve Ukraynalı milliyetçi-sosyalistler bunu tamamen unutmuşlardır.

Ulusal boyunduruğa karşı savaşım mı? Evet, elbette. Her türlü ulusal gelişme *için,* genel olarak "ulusal kültür" *için* savaşım mı? Elbette ki hayır. Kapitalist toplumun iktisadî gelişmesi, bize, bütün dünyada gelişmesi tamamlanmamış ulusal hareketler örnekleri, bazı küçük ulusların birbiriyle kaynaştırılmasıyla ve bunların zararına olarak büyük ulusların kuruluşu örnekleri, ulusların özümlenmesi örnekleri sunmaktadır.

Burjuva milliyetçiliğinin ilkesi, genel olarak, milliyetin gelişmesidir, burjuva milliyetçiliğinin tekelci niteliği burdan gelir, sonu olmayan ulusal kavgalar burdan doğar. Proletarya ise, herhangi bir ulusun ulusal gelişmesini desteklemek şöyle dursun, yığınları bu gibi hayallere karşı uyarır, kapitalist değişim için en geniş özgürlüğü savunur ve zorla özümleme ya da ayrıcalıklara dayanan özümleme dışında, ulusların özümlenmesini olumlu karşılar.

"Âdil sınırlar" içinde milliyetçiliği desteklemek, milliyetçiliği "kurmak", özel devlet organizması aracıyla bütün uluslar arasında sağlam ve güçlü çitler kurmak: işte ulusal kültür özerkliğinin ideolojik temel ve içeriği budur. Bu fikir, baştan aşağı burjuvaca ve baştan aşağı yanlıştır. Proletarya, milliyetçiliğin gelişmesine destek olamaz; tersine, o, ulusal farkların silinmesine ve uluslararası engellerin yıkılmasına, milliyetler arasındaki bağları sağlamlaştıran her şeye, ulusların birbirleriyle kaynaşmasına yardım eden her şeye, destek olur. Başka türlü davranmak, gerici milliyetçi küçük-burjuvazinin yanında yer almak olur. Ulusal kül-

tür özerkliği tasarısı, Avusturya sosyal-demokratlarının Brünn Kongresine[18] (1899'da) tartışılmak üzere getirildiği zaman, bu tasarının teorik incelenmesi üzerinde durulmadı ya da hemen hemen durulmadı. Ama bununla birlikte, bu programa karşı, şu iki itirazın ileri sürülmüş olması anlamlıdır: 1° programın papazların egemenliğini güçlendireceği; 2° "programın şovenliği güçlendireceği, onu her küçük topluluğa, her küçük gruba sokacağı" (Brünn Kongresinin Almanca resmî tutanakları, s. 92. Bu tutanakların Yahudi Milliyetçi Partisi (SERP) tarafından yayınlanan bir Rusça çevirisi vardır).[19]

Hiç kuşku yok ki, sözcüğün genel olarak kabul edilen anlamıyla, yani okul vb. olarak "ulusal kültür" dünyanın bütün ülkelerinde şu anda papazların ve burjuva şovenlerin etkisi altında bulunmaktadır. Bundcular "ulusal kültür özerkliğini" savundukları zaman, ulusların kurulmasının, bu ulusların bağrında geçen sınıf savaşımının her türlü yabancı unsurlardan *arındırılması* gibi bir etkide bulunacağını söylerken açıkça gülünç bir safsatada bulunmaktadırlar. Her kapitalist toplumda, —gerçekten ciddî— sınıf savaşımı, her şeyden önce iktisadî ve siyasal alanda geçer. Eğitim alanını bundan ayırmak, her şeyden önce saçma bir ütopyadır, çünkü (genel olarak "ulusal kültür" gibi) okulu, ekonomiden ve siyasetten ayırmak olanaksızdır; ikincisi, saçma ve eskimiş yerel nitelikteki çitleri ve önyargıları yıkmaya her *zorlayan,* kapitalist ülkenin iktisadî ve siyasal yaşamının kendisidir; okulu vb. ayırmakla, "saf" klerikalizmi (papaz yandaşlığını) ve "saf" burjuva şovenizmini korumaktan ve güçlendirmekten öte bir şey yapmış olmayız.

Anonim şirketlerde ayrı ayrı ulusların kapitalistleri pekâlâ tam anlaşma içinde birlikte bulunabiliyorlar. Fabrikada ayrı ayrı uluslardan gelme işçiler birlikte çalışıyorlar. Gerçekten ciddî ve derin her siyasal sorunda gruplaşma, sınıflara göre oluyor, uluslara göre değil. Okul ve benzeri

alanlardan "devletin müdahalesini ortadan kaldırmak" ve bunları ulusların eline teslim etmek, deyim uygun düşerse, en ideolojik ve "saf" ulusal kültüre ya da papaz egemenliğinin ve şovenizmin ulusal temeli üzerinde açılıp gelişmeye en elverişli olan alanını, ulusları birbiri ile kaynaştıran ekonomiden *ayırmaya* çaba göstermekten başka bir şey değildir.

Pratik uygulamada, "toprak-dışı" (şu ya da bu ulusun üzerinde yaşadığı toprağa bağlı olmayarak) özerklik planı, ya da "ulusal kültür özerkliği" bir tek şeyi ifade edebilir: *okulun uluslara göre bölünmesi,* yani eğitimde ulusal kapalı alanların kabulü. Proletaryanın sosyalizm uğruna, sınıf savaşımı bakımından sorunu ele almasından vazgeçtik, demokrasi açısından bile ünlü bundcu planının bütün gerici niteliğini anlayabilmek için, bu planın *gerçekten* neyi temsil ettiğini açıkça görmek yeter.

Bir örnek ve okulun "ulusallaştırılması" için bir proje, bize neyin sözkonusu olduğunu açıkça gösterecektir. Amerika Birleşik Devletleri'nin bütün yaşantısında, hâlâ, Kuzey eyaletleriyle Güney eyaletleri bölünmüş durumdadır; Kuzeyde özgürlük ve köle sahiplerine karşı savaşım gelenekleri egemendir; Güneydeki eyaletlerde iktisadî baskıya uğrayan, kültürel bakımdan geri halde tutulan (zenciler arasında okuma yazma bilmeyen oranı %44, beyazlar arasında %6'dır) vb. zencilere karşı zulmün kalıntılarıyla birlikte, köleci gelenekler egemendir. Kuzey eyaletlerinde zencilerle beyazlar aynı okula giderler, Güneyde zenciler için özel okullar —eğer deyimi uygun görürseniz "ulusal" ya da ırksal okullar— bulunmaktadır. Bana öyle geliyor ki, bu, okulun "ulusallaştırılmasının" biricik pratik örneğidir.

Avrupa'nın doğusunda, öyle bir ülke var ki, orada, Beylis[20] davaları tezgâhlanabiliyor ve Purişkeviç'ler, Yahudileri zencilerinkinden bile kötü bir kadere itebiliyorlar. Bu ülkede, son zamanlarda, bir bakan, Yahudi okullarının ulusallaş-

tırılması için bir tasarı hazırladı. Ne mutlu ki, bu gerici ütopyanın gerçekleşme şansı yoktur, nasıl ki tutarlı demokrasinin gerçekleşmesinden ve ulusal kavgaların sona ermesinden telâşa kapılan, ve *okulları paylaşma konusunda* ulusların boğazlaşmasına engel olmak... "ulusal kültürler" arasında *sonsuzluğa kadar süren* düşmanlıkları yaratabilmek için, uluslara, eğitim alanında cam küreler içine hapsetmeyi keşfetmiş olan Avusturya küçük-burjuvalarının planlarının da kabul edilme şansı yoksa.

Avusturya'da ulusal kültür özerkliği, özünde, edebiyatçıların bir keşfi olarak kaldı, ve Avusturya sosyal-demokratlarının kendileri de bunu pek ciddiye almadılar. Buna karşılık, Rusya'da ulusal kültür özerkliği, bütün Yahudi burjuva partilerinin ve bundcular gibi, Kafkasyalı parti yıkıcıları gibi, sol popülist eğilimde olan Rusya ulusal partileri konferansı gibi, ayrı ayrı ulusların küçük-burjuva ve oportünist unsurlarının programlarında yer almıştır. (Parantez içinde belirtelim ki, Rusya ulusal partileri konferansı 1907'de toplandı ve bu konudaki karar çoğunlukla alındı, Rus sosyalist-devrimcileri[21] ve Polonya sosyal-yurtseverleri PSP[22] *oylamaya katılmadılar*. Bu katılmayış, sosyalist-devrimcilerin ve PSP üyelerinin ulusal programla ilgili bu kadar önemli bir ilke sorunu karşısındaki son derece karakteristik tutumlarını açığa vurmaktadır!)

Avusturya'da, böyle bir programı Yahudiler için önermenin olanaksızlığını tanıtlamaya kitabında koca bir bölüm ayıran, "ulusal kültür özerkliği"nin başlıca teoricisi Otto Bauer'in kendisi olmuştur. Rusya'da Yahudiler arasında bu programı kabul edenler, tüm küçük-burjuvalar ve onların temsilcisi Bund oldu.* Bu, ne demektir? Bu şu demektir

* Bundcuların inanılmaz bir gayretkeşlik'e "ulusal kültür özerkliğinin" *bütün* Yahudi burjuva partileri tarafından kabul edilmiş olması gerçeğini yadsımaları anlaşılır bir şeydir. Bu, Bund'un gerçek rolünü apaçık ortaya koymaktadır. Bundculardan biri, M. Manin, *Luç*'ta[23] bunu bir kez daha yadsımaya kalkıştığı zaman, N. Skop onun maskesini düşürmekte kusur etmedi (bkz:

ki, tarih başka bir devletin siyasetinin somut örneğiyle Bauer'in keşfinin saçmalığını açığa vurmuştur, tıpkı (Struve, Tugan-Baranovski, Berdiayev ve şürekâsı gibi) Rus bernştaynıcılarının,[25] marksizmden liberalizme hızlı geçişleriyle, Alman bernştaynıcılığının gerçek ideolojik içeriğini açığa vurdukları gibi.

Ne Avusturyalı sosyal-demokratlar, ne Rus sosyal-demokratları, "ulusal kültür" özerkliğini programlarına almamışlardır. Ama en geri ülkenin Yahudi burjuva partileri ve birçok sözde sosyalist küçük-burjuva gruplar, burjuva milliyetçiliğinin fikirlerini, işçi çevrelerine incelmiş bir biçimde sunabilmek için bunu programlarına *koydular*. Bu olay pek anlamlıdır.

ULUSAL sorun üzerinde Avusturya programından sözetmeye sıra geldiğine göre, bundcuların sık sık değiştirdikleri gerçeği ortaya koymamız gerekir. Brünn Kongresinde *saf* bir "ulusal kültür özerkliği" programı *sunuldu*. Bu, Güney Slavları sosyal-demokrat partisinin programıydı ve ikinci paragraf şöyleydi: "Avusturya'da yaşayan her ulus, üyelerinin bulunduğu bölge hangisi olursa olsun, (dil ve kültür alanına giren) bütün ulusal sorunlarını tam bağımsız olarak düzenleyen özerk bir grup teşkil eder." Bu program, sadece, Kristan tarafından değil, ama büyük etkisi olan Ellenbogen tarafından da savunuldu. Ama buna karşın program geri alındı, çünkü lehinde tek bir oy kullanılmadı. Bunun yerine *bölgeci* bir program, yani "ulusun üyelerinin ya-

Prosveşçenye,[24] n° 3). Ama Bay Lev Yurkeviç, *Dzvin*'de (1813, n° 7-8, s. 92), N. Sk.'nin *Prosveşçenye*, n° 3, s. 78'deki, "Bundcular bütün Yahudi burjuva partileri ve gruplarıyla birlikte uzun zamandan beri ulusal kültür özerkliğini savunmaktadırlar" tümcesini anarken, aktardığı bu tümceden "Bundcular" sözcüğünü çıkarırsak, ve "ulusal kültür özerkliği" sözcükleri yerine, "ulusal haklar" sözcüklerini koyarsak, bu davramış karşısında omuz silkip geçmek gerekir! Bay Lev Yurkeviç bir milliyetçi olmakla sosyal-demokrasinin tarihinin ve programının karacahili olmakla kalmıyor, işi, Bund'un yararına olarak *basit sahtekârlığa vardırıyor*. Bund'un ve Yurkeviç'lerin durumlarının pek parlak olmadığı besbellidir.

şadığı bölgeyi gözönünde tutmayan" hiç bir ulusal grup yaratmayan bir program benimsendi.

Programın üçüncü paragrafı şöyledir: "tek bir ve aynı ulusun özerk yönetim *bölgeleri,* birlik halinde, ulusal sorunlarını tam bağımsız olarak düzenleyen tek bir ulusal birlik oluştururlar" (*Prosveşçenye,* 1913, n° 4, s. 28).[26] Bu uzlaşma programının da yanlış olduğu ortadadır. Örneğin şöyle bir durumu nasıl açıklayacağız: Saratov eyaleti sakinlerinin Alman topluluğu, *artı,* Riga ya da Lotz işçilerinin Alman mahallesi, *artı,* Petersburg dolaylarındaki Alman kasabası vb., Rusya Almanlarının "biricik ulusal bütün"ünü oluşturacaklardır. Besbelli ki, belirli bir devlet içinde hangi milliyetten olursa olsun her topluluğun örgütlenmesi dahil, her türlü örgütlenme *özgürlüğünü* asla reddetmemekle birlikte sosyal-demokratlar, böyle bir şeyi *isteyemezler* ve böyle bir birliğe *arka* çıkamazlar. Örneğin Rusya'nın ayrı ayrı bölgelerindeki ayrı ayrı sınıflardan gelme Almanları bir devlet yasasıyla özel olarak tek bir Alman ulusal bütünü içinde birleştirmeye gelince, böyle bir görevi, ancak papazlar, burjuvalar, küçükburjuvalar, kim olursa olsun yüklenebilir, ama sosyal-demokratlar yüklenemez.

V. ULUSLARIN EŞİTLİĞİ VE ULUSAL AZINLIĞIN HAKLARI

Ulusal sorunun tartışmasında Rusya oportünistlerinin en çok başvurdukları yöntem, Avusturya örneğini ileri sürmektir. *Severnaya Pravda*'daki yazımda (*Prosveşçenye,* n° 10, s. 96-98) —ki oportünistler bu yazıya karşı savaş açmışlardı (Bay Semkovski, *Novaya Raboçaya Gazeta*'da[27] Bay Liebmann da *Zeit*'ta)— ulusal sorunun biricik çözümünün, bu sorun kapitalist dünyada çözümlenebildiği kadar, tutarlı demokratizm olduğunu belirttim. Ve bu görüşümü tanıtlamak için İsviçre örneğini verdim.

Bu örnek, yukarda adı geçen iki oportünistin hoşuna gitmemiş; bunlar, görüşümü çürütmeye ya da kapsamını daraltmaya çalışıyorlar. Kautsky'ye göre, İsviçre, eşi benzeri bulunmayan bir örneği temsil edermiş: güya İsviçre'de tamamen kendine özgü bir merkeziyetsizlik, kendine özgü bir tarih, özel coğrafî koşullar ve nüfusun son derece özgün bir dağılması vb., vb. varmış.

Bunlar, tartışmanın temel konusundan *kaçma* çabalarından başka bir şey değildir. Hiç kuşku yok ki, homojen bir ulusal devlet olmama anlamında İsviçre'nin kendine özgü bir durumu vardır. Ama aynı kendine özgü durum (ya da Kautsky'nin eklediği gibi aynı gerilik durumu) Avusturya'da da ve Rusya'da da vardır. Hiç kuşku yok ki İsviçre'de, bu ülkenin tarihinin ve örf ve âdetlerinin özel, özgün koşulları, komşu Avrupa ülkelerinin çoğundakinden *daha çok* demokratizmi sağlamışlardır.

Ama bir örnekten bazı şeyler alma sözkonusu olduğuna göre, bütün bunların burada yeri yoktur. Bugünkü koşullarda şu ya da bu kurumun *tutarlı* bir demokratizmin ilkelerine uygun olarak gerçekleştirildiği ülkelerin hepsi, bir bakıma, eşi benzeri bulunmayan ülkelerdir. Bu, bizim, programımızda bütün kurumlarda tutarlı bir demokratizmin uygulanmasını istememize engel mi olur?

İşviçre'nin özelliğini meydana getiren şey, tarihidir, coğrafî koşullarıdır ve başka şeylerdir. Rusya'nın özelliğini meydana getiren şey, burjuva devrimleri döneminden bugüne kadar eşi görülmemiş güçte bir proletaryadır ve nesnel olarak (türlü belâlar ve yıkımlara sürüklenme önlenecekse) görülmedik hızda ve kararlılıkta bir ilerlemenin gerekliliğidir.

Proletaryanın görüş açısından hareket ederek bir ulusal program hazırlıyoruz. En iyi örnekler yerine en kötü örneklerin alındığı nerede görülmüştür?

Hal ne ise, kapitalist düzende ulusal barışın (gerçekleşe-

bildiği kadar) *sadece* demokratizmin tutarlı bir tarzda uygulandığı ülkelerde gerçekleştirildiği tartışma götürmez bir gerçek değil midir?

Böyle bir şey, tartışma götürmeyeceğine göre, İsviçre yerine Avusturya örneğini inatla ileri süren oportünistler, tıpkı Avrupa'nın en iyi anayasalarından esinleneceklerine, en kötülerini kopya eden kadetler gibi davranmaktadırlar.

İsviçre'de *üç* devlet dili vardır, ama referandumlar sırasında yasa tasarıları *beş* dilde basılır, yani üç devlet dilinde ve "Latin kökenli" iki lehçede. 1900 sayımına göre bu iki lehçeyi konuşanlar 3.315.443 nüfus üzerinden 38.651 kişidir, yani %1'den biraz fazla. Ordudaki subaylar ve assubaylar "erlere kendi anadillerinde hitabetmekte tam serbesttiler". Grisons ve Valais kantonlarında (ki bunların herbirinin nüfusu 100.000'in üstündedir), sözkonusu iki lehçe, tam bir eşitlikten yararlanmaktadır.*

Şu soru karşımıza çıkıyor: ileri bir ülkenin bu canlı *deneyini* yaymalı ve savunmalı mıyız, yoksa Avusturyalıların dünyanın hiç bir yerinde denenmemiş olan (ve Avusturyalıların kendilerinin de henüz kabul etmedikleri) "bölgeler-dışı özerklik" cinsinden *icatlarını* kabul mü etmeliyiz?

Böyle bir icadı öğütlemek, okulun milliyetlere göre bölünmesini savunmak demektir, yani açıkça zararlı bir propagandaya katılmak demektir. Oysa İsviçre deneyi, bir devletin bütünü içinde, (başkalarına göre) tutarlı bir demokratizm düzeni altında, (gene başkalarına göre) en büyük ulusal barışı sağlamanın *pratikte* olanaklı olduğunu —ve bu *gerçekleşmiş* bir şeydir— bize göstermektedir.

"Sorunu incelemiş olanlar, İsviçre'de *ulusal sorunun* Doğu Avrupa'daki anlamıyla *mevcut olmadığını* söylemektedirler. Ulusal sorun terimi bile burada bilinmemektedir..." "İsviçre, milliyetler arası savaşımı artık çok geride kalmış bir dönemde aşmıştır, 1797-1803'te."**

* Bkz: René Henry, *La Suisse et la question des langues*. Berne 1907.
** Bkz: Ed. Blocher, *Die Nationalitäten in der Schweitz*, Berlin 1910.

Bu demektir ki, zamanının feodalizmden kapitalizme geçiş ile ilgili sorunlarını en demokratik tarzda çözüme bağlamış olan büyük Fransız devrimi dönemi, geçerken ulusal sorunu da *"çözüme bağlayabilmiştir."*

Şimdi de kalksın Semkovski'ler, Liebmann'lar ve öteki oportünistler bu çözümün "ancak ve ancak İsviçre'ye özgü" olduğunu ve Rusya'nın herhangi bir bölgesine, hatta şimdiden 200.000 nüfus içinde, kendi ülkelerinde dil bakımından *tam bir hak eşitliği*'nden yararlanmak isteyen 40.000 yurttaşın konuştuğu *iki lehçenin* bulunduğu Rusya'nın bir bölgesinin bir bölümüne *uygulanamayacağını* iddia etmeyi denesinler!

Ulusların ve dillerin tam eşitliği propagandası, her ulusta demokratik ilkelerin tutarlı olarak uygulanmasından yana olan unsurları (yani sadece proleterleri), onları milliyetlerine göre değil, devletin genel yapısında derin ve ciddî olumlu değişiklikleri gerçekleştirme özlemlerinden ötürü *birleştirerek* toplu hale getirir. Buna karşı, "ulusal kültür özerkliği" propagandası, bazı grupların ve kişilerin dileklerine karşın, *ulusları böler* ve gerçekte bir ulusun işçilerini kendi burjuvazisine yaklaştırır (ünlü "ulusal kültür özerkliği"nin bütün Yahudi burjuva partileri tarafından benimsenmesi).

Tam hak eşitliği ilkesi, ulusal azınlıkların haklarının garanti edilmesine sıkı sıkıya bağlıdır. *Severnaya Pravda*'daki yazımda, bu ilke, sonradan marksistlerin kongresinde alınan resmî ve daha tam ve belirli kararda ifade edildiği tarzda ele alınmıştır. Bu karar, "uluslardan birine tanınan her türlü ayrıcalığın ve bir ulusal azınlığın haklarının her türlü ihlâlinin mülga ve geçersiz olduğunu beyan eden bir temel yasanın anayasaya konmasını" talep etmektedir.

Bu formülle alay etmeye kalkan Bay Liebmann soruyor: "Peki, bir ulusal azınlığın haklarının neler olduğunu nasıl bileceğiz?" Ulusal okullarda kendi "ders programına" sa-

hip olma hakkı, bu haklar arasında mıdır? Kendi yargıçlarına, memurlarına, kendi okullarına ve anadiline sahip olma hakkından yararlanabilmek için bir ulusal azınlığın önemi ne olmalıdır? Bay Liebmann bu sorulardan "*kesin*" bir ulusal programın gereğine varmak istemektedir.

Gerçekte bu sorular, bundculuğun, ufak tefek ayrıntılar ve özellikler üzerindeymiş gibi görünen bir tartışmadan yararlanarak, bize nasıl bir gericilik metaı sunma çabasında olduğunu açıkça gösterir.

Kendi ulusal okulunda "kendi ders programı"!.. Marksistlerde, sevgili milliyetçi-sosyalist, örneğin mutlak olarak layik bir okulu gerektiren *ortak* bir okul programı vardır. Marksistler açısından, demokratik bir devlette hiç bir zaman ve hiç bir yerde bu ortak programdan ayrılmak mümkün değildir (ve bu programa dil vb. gibi "yerel" maddeleri katmak bölgenin halkına ait bir iştir). Okul alanını "devletin yetki alanından çıkararak" milliyetlere teslim etmeyi hedef tutan ilkeye gelince, bundan çıkan sonuç şudur ki, bizim demokratik devletimizde, biz işçiler, halkın kuruşlarını, papaz okulları açmak için harcama olanağını "milliyetlere" tanıyacağız! Farkında olmadan Bay Liebmann, "ulusal kültür özerkliği"nde gerici nitelikte ne varsa hepsini açıkladı!

"Bir ulusal azınlığın önemi ne olmalıdır?" Bundcuların o kadar övdükleri Avusturya programı bile bu noktada bir şey söylememektedir. Bu program (bizdekinden daha kısa ve daha az açık bir tarzda) şunu beyan eder: "Ulusal azınlıkların hakları, İmparatorluk Parlamentosu tarafından kabul edilen bir özel yasayla güvence altına alınır" (Brünn Programının dördüncü maddesi).

Acaba niçin, hiç kimse, Avusturyalı sosyal-demokratları, bu yasanın ayrıntılı olarak açıklanması için sorguya çekmemiştir? Sözkonusu olan hakların tam olarak ne olduğu ve hakları güvence altına alınacak olan azınlığın hangisi olduğu konusunda bilgi istememiştir?

Çünkü her aklı başında kimse anlar ki, bir programda, ayrıntı niteliğindeki sorunları önceden belirlemek gereksiz ve olanaksızdır. Program, ancak, temel ilkeleri saptar. İncelediğimiz örnekte, temel ilke, Avusturyalılarda üstü örtülü biçimde ve Rusya marksistlerinin son kongre kararında da açıkça ifade edilmiştir. Bu ilke, hiç bir ulusal ayrıcalık ve hiç bir ulusal eşitsizlik tanımamak, bunlara göz yummamaktan ibarettir.

Bundcuyu bu konuda aydınlatmak için somut bir örnek ele alalım. St. Petersburg kentinde, 18 Ocak 1911'de, okul sayımı, Ulusal "Eğitim" Bakanlığına bağlı ilkokullarda 48.076 öğrenci bulunduğunu ve bunların 396'sının, yani %1'den azının Yahudi olduğunu göstermiştir. Ayrıca iki Romanyalı, bir Gürcü, üç Ermeni vb. vardır.[28] Bu ilişkiler ve koşullar çeşitliliğini kucaklayan "kesin" bir ulusal program yapma olanağı var mıdır? (Hiç kuşku yok ki, Petersburg, Rusya'nın ulusal bakımdan en "karışık" kenti değildir.) Öyle sanılır ki, bundcular gibi ulusal "inceliklerin" uzmanları bile, böyle bir programı yapmayı göze alamazlar.

Devletin anayasasında azınlık haklarını ihlâl eden her türlü önlemleri yetersiz ilân eden bir temel yasa olsaydı, her yurttaş, devlet hesabına, örneğin, Yahudi dili, Yahudi tarihi vb. okutacak özel öğretmenlerin görevlendirilmesini, ya da Yahudi, Ermeni ve Romanyalı çocuklar için, hatta tek bir Gürcü çocuğu için resmî bir lokal ayrılmasını yasaklayan yasa ve kararnamelerin yürürlükten kaldırılmasını isteyebilirdi. Her durumda, hak eşitliği temeli üzerinde, ulusal azınlıkların akla yakın ve gerçekleştirilebilir isteklerini karşılamak hiç de olanaksız değildir ve bu eşitliği savunmanın zararlı olduğunu kimse söyleyemez. Tersine, örneğin Petersburg'un Yahudi çocuklarına ayrılmış bir Yahudi okulu isteyerek okulun uluslara göre bölünmesini savunmak, elbette ki, zararlı olur; 1, 2 ya da 3 çocuktan ibaret olsa da *bütün* ulusal azınlıklar için ulusal okulların kurulması ise, sadece

olanaksızdır.

Üstelik ülke çapındaki hiç bir genel yasa, bir ulusal azınlığın, kendi özel okuluna ya da tamamlayıcı derslerde vb. özel öğretmenlere hak kazanabilmesinin, ne ölçüde olacağını saptayamaz.

Buna karşılık, hak eşitliği üzerine ülke çapındaki genel yasa, özel genelgelerle, bölge diyetlerinin, kentlerin, zemstvoların, toplulukların vb. kararnameleriyle pekâlâ ayrıntılarına kadar saptanabilir ve geliştirilebilir.

VI. MERKEZİLEŞME VE ÖZERKLİK

Bay Liebmann yanıtında şöyle yazıyor:

"Bizde Litvanya'yı, Baltık Denizi Bölgelerini, Polonya'yı, Volhinya'yı, Güney Rusya'yı vb. gözönüne getiriniz, her yerde *karışık* bir nüfus bulacaksınız, büyük sayıda ulusal azınlığı bulunmayan tek bir kent yoktur. Merkezileştirmeden ne kadar kaçınırsak kaçınalım, gene de her yerde, çeşitli bölgelerde (özellikle kent topluluklarında), birlikte yaşayan ayrı ayrı milliyetlerle karşılaşılır; oysa demokratizm, ulusal azınlığı ulusal çoğunluğa tâbi kılmaktadır. Ama bilindiği gibi, V. İ., İsviçre Konfederasyonunda görülen devletin federatif örgütlenmesine ve aşırı merkeziyetsizliğe karşıdır. İnsanın acaba niçin İsviçre'yi örnek olarak gösterdiğini sorası geliyor."

İsviçre örneğini neden andığımı yukarda açıkladım. Aynı biçimde bir ulusal azınlığın haklarının korunması sorununun *ancak* hak eşitliği ilkesini benimseyen tutarlı bir demokratik devlette, genel bir yasanın kabulüyle çözüme bağlanabileceğini de açıkladım. Ama yukarıya aktarılan pasajda, Bay Liebmann, marksist ulusal-programına karşı genellikle ileri sürülen en gözde (ve en yanlış) itirazlardan birini (ya da şüpheci düşüncelerden birini) yinelemektedir.

Elbette ki, marksistler, kapitalizmin gelişmesinin devlet-

lerin olanaklar ölçüsünde büyük ve olanaklar ölçüsünde merkezileşmiş olmasını gerektirdiği gibi basit bir nedenden ötürü federasyona, merkeziyetsizliğe karşıdırlar. *Bütün öteki koşullar eşit olduğu takdirde,* bilinçli proletarya, her zaman, daha büyük bir devletten yana olacaktır. O, her zaman, ortaçağa özgü özelciliğe karşı olacak ve proletaryanın burjuvaziye karşı savaşımının geniş ölçüde gelişebileceği büyük topraklar üzerinde iktisadî birlik ve bağlılığın güçlenmesine iyi gözle bakacaktır.

Üretici güçlerin kapitalizm tarafından geniş ölçüde ve hızla geliştirilmesi, tek bir devlet içinde toplanmış ve birleşmiş geniş toprakları *gerektirir;* ancak böyle bir alan üzerinde burjuva sınıfı, öteki kutupta proletarya sınıfı ona paralel ve kaçınılmaz surette gruplaşırken, kendisi de kastların, yerel ya da dinsel dargörüşlülüğün, küçük ulusal azınlıkların vb. ortaçağa özgü eskimiş çitlerini yıkarak gruplaşabilir.

Ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkını, yani ayrı bir ulusal devlet kurmak üzere ayrılma hakkını başka bir yazıda ele alacağız. Ama ayrı ayrı ulusların tek bir devlet içinde birleşebildikleri sürece, marksistler, hiç bir zaman ne federatif ilkeyi, ne de merkeziyetsizliği savunmayacaklardır. Merkezî bir büyük devlet, ortaçağa özgü parçalanıştan, geleceğin bütün dünyanın sosyalist birliğine götüren büyük bir tarihsel ilerlemeyi ifade eder, ve (kapitalizme *çözülmez bağlarla bağlı*) böyle bir devletten *geçen* yoldan başka sosyalizme giden yol yoktur.

Ama merkeziyetçiliği savunurken, bizim, ancak *demokratik* merkeziyetçiliği savunduğumuzu unutmak bağışlanmaz bir yanılgı olur. Bu bakımdan genel olarak küçük-burjuva zihniyeti ve özel olarak da (müteveffa Dragomanov[29] dahil) küçük-burjuva milliyetçi zihniyeti, sorunu, o ölçüde karışık hale getirmiştir ki, dolaşan yumağı çözmek için biraz vakit kaybetmemiz gerekecektir.

Ekonomileri, yaşayış biçimleri, ulusal bileşimleri vb. ba-

kımından özellikleri olan bölgelerin *özerkliğini* sağlayan yerel yönetimde özerkliği reddetmek şöyle dursun, demokratik merkeziyetçilik, tersine, bunu gerektirir. Bizde sık sık merkeziyetçilikle, keyfî idare ve bürokratizm birbirine karıştırılır. Rusya'nın tarihi, doğal olarak böyle bir karıştırmaya neden olmaktadır, ama bunun böyle olması, bu ikisini birbirine karıştırma, bir marksist için daha kolay bağışlanır bir yanılgıyı gerektirmez.

En basiti, somut bir örnek ele almaktır.

"Ulusal Sorun ve Özerklik"* başlıklı yazısında Rosa Luxemburg (daha ilerde sözünü edeceğim) birçok eğlendirici yanlışlıklar arasında, özerklik istemini sadece Polonya'yla *sınırlandırmaya* çaba göstermekle hoş ve eğlendirici olmak gibi özelliği olan bir yanılgıya düşmektedir.

İlkönce özerkliği *nasıl* tanımladığına bir bakalım.

Rosa Luxemburg, kapitalist toplum için temel önemde olan bütün iktisadî ve siyasal sorunların, özerk yerel diyetlerin değil, ancak bir merkezî parlamentonun, bütün devletin ortak parlamentosunun yetkisine girmesi gerektiğini kabul ediyor — elbette ki, marksist olduğuna göre bunu kabul etmek zorundadır da. Bu temel önemdeki sorunlar şunlardır: gümrük politikası, sanayi ve ticaretle ilgili yasama, ulaştırma ve haberleşme (demiryolları, posta, telgraf, telefon vb.), ordu, maliye, kamu ve ceza hukuku,** eğitim alanını düzenleyen genel ilkeler (örneğin eğitimin mutlak layikliğini sağlayan yasa gibi, genel eğitim yasası gibi, asgarî program, okul düzeninin demokratik biçimde örgütlenmesi yasaları gibi vb.), emeğin korunması yasaları, siyasal özgürlükleri koruyan yasalar (birlik kurma hakkı gibi) vb., vb..

Özerk diyetlerin yetki alanına —devletin genel yasaları gereğince— sırf yerel ya da bölgesel, ya da sırf ulusal

* *Przeyglad Socjaldemokratyczny*,[30] Krakov 1908 ve 1909.

** Rosa Luxemburg, fikrini ayrıntılara kadar geliştiriyor: örneğin boşanmayla ilgili yasalar üzerinde de —haklı olarak— duruyor (n° 12, s. 162).

sorunlar girer. Bu fikri —aşırı ölçüde dememek için— son derece ayrıntılı biçimde geliştirerek, Rosa Luxemburg, örneğin, yerel önemi bulunan demiryollarının yapımını (n° 12, s. 149), yerel yolların yapılmasını (n° 14-15, s. 376) vb. anmaktadır.

Ekonomi ya da yaşayış biçimi alanında az da olsa özellikleri olan, özel bir ulusal bileşimi bulunan vb. her bölge için böyle bir özerklik *tanımayan* gerçekten modern bir devlet düşünülemeyeceği besbellidir. Kapitalizmin gelişmesi için gerekli merkeziyetçilik ilkesi böyle bir (yerel ya da bölgesel) özerklikle çelişmez; tersine, ancak bunun sayesinde bürokratik olmayan *demokratik* bir biçimde işleyebilir. Aynı zamanda, sermayenin yoğunlaşmasını, üretici güçlerin gelişmesini, burjuvazinin ve proletaryanın *bütün devlet* ölçüsünde gruplaşmasını *kolaylaştıran* böyle bir özerklik *olmadan* kapitalizmin geniş ölçüde, özgür ve hızlı gelişmesi olanaksız olurdu ya da hiç değilse son derece zorlaşırdı. Çünkü *sırf* yerel (bölgesel, ulusal vb.) sorunlarda bürokratik müdahale, genel olarak iktisadî ve siyasal gelişmeye en büyük engellerden biri olduğu gibi, özel olarak da en önemli sorunlarda, temel sorunlarda *merkeziyetçiliğin önünde* duran engellerden biridir.

Onun için Rosa Luxemburg'umuzun en ağırbaşlı bir eda ile ve "salt marksist" terimler kullanarak özerklik isteminin *sadece* Polonyaya *sadece* ve istisnaî olarak bu ülkeye uygulanabileceğini tanıtlamaya kalkışmasını görerek gülümsememek olanaksızdır! Elbette ki, burada "sınırlı anlamıyla" yurtseverliğin en küçük izi yoktur, burada olan sadece "pratik" nedenlerdir... Örneğin Litvanya ile ilgili olanlar gibi.

Rosa Luxemburg dört eyaletin durumunu inceliyor: Vilna'nın, Kovno'nun, Grodno ve Suvalki'nin ve okuru (ve bu arada kendisini de) Litvanyalıların "daha çok" bu eyaletlerde yaşadıklarına inandırmaya çalışıyor. Bu eyaletlerin nüfusunu birleştirerek, nüfusun %23'üne varan bir Litvan-

yalı oranı buluyor; Jmud'ları da Litvanyalılara katsak bile nüfusun ancak %31'ine, yani üçte-birinden azına varılmaktadır. Bundan çıkarılan sonuç, Litvanya'nın özerkliği fikrinin "keyfî ve sunî" olduğudur (n° 10, s. 807).

Rus resmî istatistiklerinin herkesçe bilinen kusurlarından haberi olan okur, Rosa Luxemburg'un yanılgısını hemen görecektir. Litvanyalıların %0,2'yi, *yüzde sıfır virgül iki*'yi aşmadıkları Grodno eyaleti niçin alınmıştır? Niçin Litvanyalıların nüfusun *çoğunluğunu* oluşturduğu Troki bölgesi değil de bütün Vilna eyaleti alınmıştır? Niçin Suvalki eyaletinin bütünü hesaplanarak nüfusunun %52'sinin Litvanyalı olduğu saptanmıştır da, bu eyaletin Litvanyalı ilçeleri, yani Litvanyalıları, nüfusunun %72'sini oluşturduğu yedi ilçeden beşi ele alınmamıştır?

Bir yandan modern kapitalizmin koşullarından ve gereklerinden sözetmek ve öte yandan, ne "modern" ne de "kapitalist" olmayan Rusya'nın ortaçağa özgü, feodal, bürokratik resmî idarî bölünmesine dayanmak ve üstelik de (ilçeleri değil de eyaletleri gözönünde tutarak) bunu en kaba biçimiyle yapmak gülünçtür. Bu idarî bölünmeyi ortadan kaldırmadan ve bunun yerine hazinenin, bürokrasinin, geleneğin, büyük toprak sahiplerinin, papazlar zümresinin çıkarlarına değil de, kapitalizmin gereklerine uyan *gerçekten* "modern" bir idarî bölünmeyi koymadan Rusya'da azçok ciddî hiç bir yerel reform yapılmasının sözkonusu olamayacağı gün gibi açıktır. Emin olunabilir ki, kapitalizmin bugünkü gereksinmeleri arasında, nüfusun ulusal bileşiminin mümkün olduğu kadar homojen hale getirilmesi gereği de bulunacaktır, çünkü iç pazarın tam olarak ele geçirilmesi için ve iktisadî değişimlerin tam serbestliği için ulusal karakter, dil birliği, önemli bir etkendir.

İlginç olan şey, Rosa Luxemburg'un bu açık yanılgısının, Polonya'nın "istisnaî" özelliklerini tanıtlamayı değil de, bölgeler için ulusal özerklik ilkesinin gereksizliğini tanıtlamaya

kalkan bundcu Medem tarafından benimsenmemesidir (bundcular bölgeler-dışı ulusal özerklik yandaşıdırlar). Bizim bundcularımız ve likidatörlerimiz, dünya sosyal-demokrasisinde *en kötü ne varsa,* onları her seferinde alarak, ayrı ayrı ülkelerin ve ayrı ayrı ulusların sosyal-demokratlarının bütün oportünistçe yanılgılarını ve sapıtmalarını benimsemektedirler. Bundcuların ve likidatörlerin kötü yazılarından alınma parçaları birleştirerek sosyal-demokrasinin *kötü yanını* yansıtan bir *müze* kurulabilirdi.

Medem, büyük laf eden bir kimse edasıyla, bölgesel özerkliğin bir bölge için iyi olabileceğini, ama nüfusu yarım milyondan iki milyona kadar varan ve alanı bir eyaleti kaplayan Leton, Estonya, vb. yönetim bölgeleri için iyi bir şey olmayacağını söylüyor. *"Bu, özerklik değil, basit bir zemstvo olurdu. ...* Zemstvo'nun üstünde gerçek bir özerklik kurulmalıdır. ..." Ve yazar, eski eyaletlerin ve eski ilçelerin "ortadan kaldırılmasını" suçluyor.*

Gerçekte yapılan şey, ortaçağa özgü, feodal resmî idarî bölünmeyi muhafaza ederek, çağdaş kapitalizmin koşullarının "ortadan kaldırılması" ve darbelenmesidir. Ancak bu idarî bölünmeleri ilham etmiş olan zihniyete sahip olan kimselerdir ki, "çok şey bilen bilgiç edasıyla" "zemstvo" ile "özerklik" arasındaki çelişki üzerine fikir yürütebilirler ve "özerkliği" büyük bölgelere ve zemstvoyu da küçük bölgelere özgü sayan şemayı savunabilirler. Bu bürokratik şema bugünün kapitalizminin işine hiç gelmez. Sadece yarım milyon değil, 50.000 nüfuslu olsa bile özerk ulusal bucaklar niçin olmasın? Eğer durum gerektiriyorsa ve eğer iktisadî ilişkiler bakımından zorunluysa, bu bucaklar, ayrı ayrı büyüklükteki komşu bucaklarla çeşitli şekilde birleşerek tek bir özerk "geniş bölge" niçin oluşturmasın? Bütün bunlar, bundcu Medem'in açıklamadığı sırlardır.

* V. Medem, "Rusya'da Ulusal Sorunun Durumu", *Vestnik Evropi,*[31] 1912, n° 8 ve 9.

Belirtelim ki, sosyal-demokrasinin Brünn ulusal programı, kesin olarak, bölgesel ulusal özerklikten yanadır: bu program, Avusturya'yı "taca bağlı tarihî topraklar yerine", "sınırları ulusal bakımdan belirlenmiş" bucaklara bölmeyi önermektedir (Brünn programı, 2. madde). Biz işi bu kadar ileri götürmezdik. Hiç kuşku yok ki, nüfusun homojen ulusal bileşimi, özgür ve geniş ölçüde gerçekten modern bir ticaret için en güvenilir etkenlerden biridir. Hiç kuşku yok ki, hiç bir marksist —hatta tutarlı hiç bir demokrat bile— Avusturya tacının topraklarını ve (Avusturya tacının toprakları kadar kötü olmamakla birlikte, gene de çok kötü olan) Rus eyalet ve ilçelerini savunmaz, ve bu eskimiş idarî bölünmeler yerine halkların ulusal bileşimini olanaklar ölçüsünde hesaba katan yeni bölünmeler kabul etme gereğine karşı çıkmaz. Ve nihayet hiç kuşku yok ki, küçücük olsa bile, homojen ulusal bileşimi olan ve çevresinde, aralarında kuracakları her türlü ilişkiler ve özgür derneklerle, ülkenin ve hatta dünyanın ayrı ayrı noktalarına dağılmış olan o milliyetten insanların birleşik halde hareket edebilecekleri özerk küçük idarî bölünmeler yaratmak, her türlü ulusal baskıyı ortadan kaldırmak için son derece önemlidir. Bütün bunlar tartışma götürmez ve bunlara ancak gerici ve bürokratik bir açıdan karşı çıkılabilir.

Ama nüfusun ulusal bileşimi temel iktisadî etkenlerin ancak *bir tanesidir, biricik* etken değildir, en önemlisi de değildir. Nitekim kapitalist düzende kentler *pek önemli* bir iktisadî rol oynar; oysa bu kentlerin özelliği —Polonya'da, Litvanya'da, Ukrayna'da, Rusya'da vb.—, pek değişik uluslardan gelme insanları barındırmalarıdır. "Ulusal" nedenlerle kentleri, kendilerine iktisadî bakımdan bağlı köylerden ve bucaklardan koparmak, saçma ve olanaksız bir şey olurdu. Onun için marksistler tam olarak ve sadece "bölgeci ulusal" ilkeyi savunmakla yetinemezler.

Onun için Rus marksistlerinin son kongresinde kabul

edilen çözüm, soruna Avusturyalıların getirdikleri çözümden çok daha doğrudur. Kongre bu konuda şu tezi kabul etmiştir:

"... Geniş bir bölgesel özerklik..." (tabiî ki, sadece Polonya için değil, Rusya'nın bütün bölgeleri için) "Tam olarak demokratik yerel bir özerk yönetim, kendi kendini yöneten bölgelerin ve özerk bölgelerin sınırları" (bugünkü eyaletlerin, ilçelerin vb. sınırlarına göre değil), "yerel nüfusun kendisinin, iktisadî koşullar, yaşama biçimi, halkın ulusal bileşimi vb. konularındaki değerlendirmesi gözönünde tutularak saptanmak üzere ... gereklidir."

Burada halkın ulusal bileşimi (en başta iktisadî koşullar, sonra da yaşama biçimi vb. gelmek üzere), bürokratik ve Asyaî bir durumun gereksinmelerine göre değil de, bugünkü kapitalizme uyan yeni sınırların saptanmasında dayanak olarak ele alınacak olan öteki koşullarla *birlikte* anılmaktadır. Ancak bölgede yaşayan halk, bütün bu koşulları yeter dikkat ve kesinlikle "değerlendirebilir", ve devletin merkezî parlamentosu bu değerlendirmeyi gözönünde tutarak özerk bölgelerin sınırlarını ve özerk diyetlerin yetkilerini saptayacaktır.

ŞİMDİ DE, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı sorununu incelememiz gerekiyor. Bu noktada her ulustan oportünistler, Rosa Luxemburg'un yanılgılarını "popülarize etme" görevini üzerlerine aldılar: likidatör Semkovski gibi, bundcu Liebmannn gibi, Ukraynalı milliyetçi-sosyalist Lev Yurkeviç gibi. Bu bayların karmakarışık hale getirmekten büyük zevk duydukları bu sorunu, bundan sonraki yazımızda ele alacağız.

Ekim-Aralık 1913'te yazıldı.
Prosveşçenye, n° 11, 12 ve 13.
İmza: *V. İlyin*

[ÜÇ]

ULUSLARIN KENDİ KADERLERİNİ TAYİN ETME HAKKI

ŞUBAT—MAYIS 1914

RUS marksistlerinin programının, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkıyla ilgili 9. maddesi, (*Prosveşçenye*'de* de belirttiğimiz gibi) oportünistlerin bize karşı bir haçlı seferine girişmelerine neden oldu. Rus likidatörleri (partiyi tasfiye hareketine katılan likidatörler sözkonusudur) Petersburg'da yayınlanan gazetelerinde, bundcu Liebmann ve Ukraynalı milliyetçi-sosyalist Yurkeviç, kendi organlarında, programın bu maddesine karşı, olanca güçleriyle saldırıya geçtiler ve bu maddeye karşı küçümseyici bir tutum takındılar. Hiç kuşku yok ki, marksist programımızın bu biçimde "oniki dilden saldırıya uğraması", genel olarak bugünkü

* Bu kitabın 15-52. sayfalarına bakınız. —*Ed.*

milliyetçi dalgalanmalarla ilgilidir. Biz, ancak, yukarda adı geçen oportünistlerden hiç birinin tek bir bağımsız kanıt ileri süremediğine işaret etmekle yetineceğiz; bunların hepsi, Rosa Luxemburg'un 1908-09'da Lehçe kaleme alınan "Ulusal Sorun ve Özerklik" adlı yazısında söylediklerini yineliyorlar. Biz, açıklamalarımızda, adı geçen bu yazarın "özgün" kanıtlarını ele almakla yetineceğiz.

I. ULUSLARIN KENDİ KADERLERİNİ TAYİN ETMESİ NEDİR?

Ulusların kendi kaderlerini tayin etmesi denen şeyi, marksist açıdan incelemeye giriştiğimizde, elbette ki ilk karşılaşacağımız soru budur. Bu terim hangi anlama gelmektedir? Bunun yanıtını, çeşitli hukuk "genel kavramlarından" çıkarılma hukuksal tanımlamalarda mı aramalıyız, yoksa, ulusal hareketlerin tarihsel ve iktisadî incelemesinde mi bulmaya çalışmalıyız?

Semkovski'lerin, Liebmann ve Yurkeviç'lerin bu soruyla hiç ilgilenmemiş olmaları, ve herhalde ulusların kendi kaderlerini tayin etmeleri konusunun sadece 1903 Rus programında[32] değil, 1896 Londra Uluslararası Kongresinin kararında da (ki, bu kongreyi, sırası geldiğinde ayrıntılı olarak ele alacağız) ele alındığını bilmeyerek, marksist programın "muğlaklığı"nı eleştirmekle yetinmelerine şaşmamak gerekir. Şaşılacak olan şey, sözkonusu sorunun, iddia edilen soyutluğunu ve metafizik niteliğini geniş ölçüde reddeden Rosa Luxemburg'un da soyutlama ve metafizik günahını işlemesidir. Konunun hukuksal tanımlamalarla mı, yoksa bütün dünyadaki ulusal hareketlerin deneyiyle mi tayin edileceği sorusunu açık-seçik olarak hiç bir yerde kendi kendine sormadan, (ulusun iradesinin nasıl saptanacağı sorunu üzerinde o eğlendirici spekülasyon dahil) ulusların kendi kaderini tayin konusunda devamlı olarak genellemelere kayan

Rosa Luxemburg'un kendisi olmuştur.

Bir marksistin ele almaktan kaçınamayacağı bu sorunun açık-seçik ve tam olarak ifade edilişi, Rosa Luxemburg'un kanıtlarının onda-dokuzunu hemen sarsardı. Rusya'da, ulusal hareketler, ilk kez ortaya çıkmıyor; ve bu hareketler, sadece Rusya'ya özgü şeyler de değildir. Bütün dünyada kapitalizmin feodalizme karşı nihaî zaferi dönemi, ulusal hareketlerle ilgili olmuştur. Bu hareketlerin iktisadî temeli, meta üretiminin tam zeferini sağlamak için yurtiçi pazarı ele geçirmek zorunda olması, aynı dili konuşan bir halkın yaşadığı bölgeleri siyasal bakımdan birleştirme zorunda olması gerçeğinde yatar, ve bu dilin gelişmesini ve edebiyatta kök salmasını önleyen bütün engeller ortadan kaldırılmalıdır. Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan en önemli araçtır. Modern kapitalizme uygun ölçüde, gerçekten özgür ve geniş ticarî alışveriş için, ayrı ayrı sınıflar halinde özgürce ve geniş ölçüde gruplandırılabilmesi ve nihayet, pazarda, büyük ya da küçük, satıcı ya da alıcı durumunda her meta sahibiyle ayrı ayrı sıkı bağlar kurabilmek için en önemli koşullar, dil birliği ve dilin engelsiz gelişmesidir.

Onun için, her ulusal hareketin eğilimi, modern kapitalizmin gereksinmelerinin en iyi karşılanabileceği *ulusal devletlerin oluşumuna* doğru bir eğilimdir. En derin iktisadî etkenler bizi bu amaca doğru sürükler, ve bundan ötürü, bütün Batı Avrupa için, hayır, bütün uygar dünya için kapitalist dönemin *tipik*, normal devleti, ulusal devlettir.

Demek ki, eğer biz, ulusların kendi kaderlerini tayin etmesi kavramının anlamını, hukuksal tanımlamalarla canbazlıklar yaparak ya da soyut tanımlamalar "icat ederek" değil de, ulusal hareketlerin tarihsel ve iktisadî koşullarını inceleyerek öğrenmek istiyorsak, varacağımız sonuç, kaçınılmaz olarak, ulusların kendi kaderlerini tayin etmesini, o ulusların yabancı ulusal bütünlerden siyasal bakımdan ayrılma ve ba-

ğımsız bir ulusal devlet kurmaları anlamına geldiği sonucudur.

Daha aşağıda, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkını, devlet olarak ayrı varlık hakkından başka bir anlamda kullanmanın niçin yanlış olacağının başka nedenlerini de göreceğiz. Şimdilik, biz, Rosa Luxemburg'un, ayrı bir ulusal devlet kurma özleminin derin iktisadî temellere dayandığı kaçınılmaz sonucunu "yok saymak" yolunda çabaları üzerinde durmalıyız.

Rosa Luxemburg, Kautsky'nin *Milliyet ve Enternasyonalizm* adlı broşürünü iyi bilmektedir. (*Die Neue Zeit*,[33] 1. sayının eki, 1907-1908; Rusça çevirisi: *Nauçnaya Mysıl*.[34]) O, bu broşürün dördüncü bölümünde, Kautsky'nin, ulusal devlet sorununu inceden inceye tahlil ettikten sonra, Otto Bauer'in "bir ulusal devlet kurmaya doğru iten gücü *küçümsediği*" (s. 23) sonucuna vardığını bilmektedir. Bizzat Rosa Luxemburg, Kautsky'den şu sözleri aktarmaktadır: "Bugünün koşullarında *en uygun devlet* biçimi, ulusal devlettir" (yani ortaçağ, kapitalizm-öncesi vb. koşullarından farklı olarak, bugünün kapitalist, uygar, iktisadî bakımdan ilerici koşulları). Biz, buna, Kautsky'nin vardığı daha da kesin sonucu eklemeliyiz: heterojen uluslardan meydana gelen devletler (ki bunları ulusal devletlerden ayırdetmek için milliyetler devletleri denmektedir) "her zaman, iç yapıları, herhangi bir nedenle anormal ya da gelişmemiş bir durumda kalmış" (geri) devletlerdir, Söylemeye gerek yok ki, Kautsky, anormal kelimesini, gelişen kapitalizmin isteklerine en iyi uyan şeylere uyamama anlamında kullanmaktadır.

Sorun, şimdi Rosa Luxemburg'un, Kautsky'nin bu noktada vardığı tarihsel-iktisadî sonuçları nasıl ele aldığı sorunudur. Bu sonuçlar doğru mudur, yoksa yanlış mı? Tarihsel-iktisadî teorisiyle Kautsky mi haklıdır, yoksa teorisi psikolojik bir temele dayanan Bauer mi? Bauer'in şüphe götürmez "ulusal oportünizmiyle", ulusal kültür özerkliğini sa-

vunmasıyla, aşırı milliyetçilik hevesiyle (Kautsky'nin dediği gibi "şurada burada ulusal yöne bir vurgu"), "ulusal yönü aşırı ölçüde abartması ve uluslararası yönü tamamen unutması" (Kautsky) ile ulusal devlet kurma doğrultusunda güçlü eğilimi küçümsemesi arasındaki bağ nerdedir?

Rosa Luxemburg bu soruna değinmedi bile. Bu bağı aramanın gereğinin farkına varmadı bile. Hatta o, Bauer'in teorik görüşlerinin *bütününü* tartmadı bile. Ve o, ulusal sorunun tarihsel-iktisadî teorisiyle psikolojik teorisi arasında bir kıyaslama da yapmamıştır. Kautsky'yi eleştiren şu sözlerle yetinmiştir:

"... 'En iyi' ulusal devlet, teori bakımından kolayca geliştirilip savunulabilen, ama gerçeğe uymayan bir soyutlamadan başka bir şey değildir." (*Przeglad Socjaldemokratiyczny,* 1908, n° 6, s. 499.)

Ve bu cüretli beyandan sonra, büyük kapitalist devletlerin gelişmesini, ve emperyalizmin küçük ulusların "kendi kaderlerini tayin etme hakkı"nı bir düş haline getirdiği iddiası gelmektedir.

Rosa Luxemburg şöyle diyor: "Şekil bakımından bağımsız olan, ama bağımsızlıkları Avrupa dengesi denen siyasal savaşım ve diplomatik oyunun sonucu olan Karadağlıların, Bulgarların, Romanyalıların, Sırpların, Yunanlıların, hatta İsviçrelilerin 'kendi kaderlerine sahip olamamalarından' sözedebilir miyiz?"! (s. 500.)

Koşullara en uygun olan devlet, "Kautsky'nin sandığı gibi, ulusal devlet değildir, asalak devlettir." Ve ardından, Fransız, İngiliz sömürgelerinin ve öteki sömürgelerin büyüklüğüyle ilgili birçok rakam verilmektedir.

Bu gibi iddiaları okurken insan, yazarın, konunun özünü anlamamakta gösterdiği başarıya şaşmadan edemiyor! Ağırbaşlı bir tutum takınarak, Kautsky'ye, küçük devletlerin iktisadî bakımdan büyük devletlere bağlı olduklarını, öteki ulusları ezip sömürmek için burjuva devletler arasında bir

savaşımın sürüp gittiğini, emperyalizmin ve sömürgelerin varolduğunu öğretmeye kalkışmak — akıllı görünme yolunda çocukça çaba gösterme gülünçlüğüne düşmektir, çünkü bütün bunların konuyla bir ilişiği yoktur. Sadece küçük devletler değil, örneğin Rusya bile, "zengin" burjuva ülkelerin emperyalist malî sermayesinin gücüne iktisadî bakımdan tam bağımlı durumdadır. Sadece küçücük Balkan devletleri değil, Marx'ın *Kapital*'de[35] işaret ettiği gibi, 19. yüzyıl içinde, Amerika bile, iktisadî bakımdan, Avrupa'nın bir sömürgesiydi. Her marksist gibi, Kautsky de, elbette ki bunları bilmektedir; ama bunların, ulusal hareketler ve ulusal devlet sorunuyla bir ilgisi yoktur.

Rosa Luxemburg, burjuva toplumda, ulusların siyasal kaderlerini kendilerinin tayin etmeleri ve devletlerin bağımsızlığı sorununun yerine, bunların iktisadî bağımlılığı sorununu koymuştur. Bir burjuva devlette, parlamentonun, yani ulus temsilcileri meclisinin üstünlüğünü bir program talebi olarak tartışırken, birinin kalkıp da bir burjuva ülkede her rejim altında büyük sermayenin en üstün güç olduğu yolundaki tamamen doğru görüşü ileri sürmesi ne kadar akıllıca bir davranışsa, Rosa Luxemburg'un bu sözlerini de o ölçüde akıllıca sözler saymak gerekir.

Hiç kuşku yok ki, dünyanın insanca en kalabalık parçası olan Asya'nın büyük bir kısmı, "büyük devletlerin" sömürgelerinden ya da ulus olarak son derece bağımlı olan ve ezilen devletlerden oluşmuştur. Ama herkesçe bilinen bu durum, Asya'nın kendisinde meta üretiminin en mükemmel gelişmesi için, kapitalizmin en özgür, en geniş ve hızlı büyümesi için, koşulların Japonya'da yaratılmış olduğu, yani ancak bağımsız ulusal bir devlette yaratılabildiği şüphe götürmez gerçeğini herhangi bir biçimde sarsabilir mi? Japon devleti bir burjuva devlettir, onun için o da başka ulusları ezmeye ve sömürgeleri boyunduruk altına almaya başlamıştır. Asya'nın, Avrupa gibi, kapitalizmin yıkılışından önce,

bir bağımsız ulusal devletler sistemi içinde kristalleşmeye vakit bulup bulamayacağını söyleyemeyiz; ama tartışılmaz bir gerçektir ki, kapitalizm, Asya'yı uykusundan uyandırdığı için, bu kıtanın da her yerinde ulusal hareketler depreştirmiştir; bu hareketlerin eğilimi, orada, ulusal devletlerin yaratılması doğrultusundadır; kapitalizmin gelişmesi için en iyi koşullar, bu cins devletlerin kurulmasıyla sağlanabilir. Asya örneği, Kautsky'nin *lehinde* ve Rosa Luxemburg'un *aleyhinde* kanıt sayılmalıdır.

Balkan devletlerinin örneği de, Rosa Luxemburg'un iddialarını çürütmektedir, çünkü şimdi herkes görebilmektedir ki, Balkanlar'da kapitalizmin gelişmesi için en elverişli koşullar, bu yarımadada bağımsız ulusal devletler yaratılabildiği ölçüde gerçekleştirilebilmektedir.

Onun için, Rosa Luxemburg yanılgıdadır, bütün ilerici uygar insanlığın örneği olduğu gibi, Balkanlar'ın ve Asya'nın örnekleri de Kautsky'nin bu konudaki tutumunun kesin olarak doğru olduğunu tanıtlamaktadır. Ulusal devlet, kapitalizmin kuralı ve "norması"dır; heterojen uluslar devleti, geriliği temsil eder, ya da bir istisnadır. Ulusal ilişkiler bakımından, kapitalizmin gelişmesi için en iyi koşulları, hiç kuşkusuz ki, ulusal devlet sağlar. Bu, elbette ki, böyle bir devletin, burjuva ilişkileri koruduğu sürece, ulusların sömürülmesini ve ezilmesini önleyebileceği anlamına gelmez. Bu, ancak, marksistlerin ulusal devletler kurma özlemini doğuran güçlü *iktisadî* etkenleri görmezlikten gelemeyecekleri anlamına gelebilir. Bu, marksistlerin programındaki "ulusların kendi kaderlerini tayin etmeleri" ilkesi, tarihsel-iktisadî bakımdan, siyasal kaderlerini tayin etme, siyasal bağımsızlık, ulusal bir devletin kurulmasından başka bir anlama *gelemez* demektir.

"Ulusal devlet" kurma yolunda burjuva demokratik isteğin, marksist, yani proleter sınıfı bakımından hangi koşullarda desteklenebileceği konusu ileride ayrıntılı olarak incele-

necektir. Biz, şimdilik, "kaderini kendi tayin etme" *kavramının* tanımlamasıyla yetiniyoruz ve sadece Rosa Luxemburg'un bu kavramın ("ulusal devlet") ne anlama geldiğini *bildiğini*, oysa onun oportünist taraftarlarının, Liebmann'ların, Semkovski'lerin, Yurkeviç'lerin *bunu bile bilmediklerini* belirtiyoruz.

II. SORUNUN SOMUT TARİHSEL KONULUŞU

Marksist teorinin kesin gereği odur ki, herhangi bir toplumsal sorun incelendiğinde, o sorun, *belirli* tarihsel sınırlar içinde formüle edilmeli, ve eğer özel olarak bir ülke sözkonusuysa (örneğin belli bir ülke için ulusal program gibi) o ülkeyi öteki ülkelerden aynı tarihsel dönem içinde ayırdeden özellikler hesaba katılmalıdır.

Marksizmin bu kesin gereği, tartışmakta olduğumuz sorunda, nasıl bir tutumu zorunlu kılar?

İlkönce, ulusal hareket bakımından birbirinden esasta farklar taşıyan kapitalizmin iki dönemi arasında kesin bir ayrım yapılmasını gerektirir. Bir yanda, feodalizmin ve mutlakiyetin yıkılışı dönemi, ulusal hareketlerin ilk kez yığın hareketleri haline geldikleri ve basın aracılığıyla, temsilî kurumlara katılma vb. yoluyla halkın bütün sınıflarının şu ya da bu biçimde politikaya çekildiği burjuva demokratik toplum ve devletlerin kuruluşu dönemi. Öte yanda, uzun zamandan beri kurulmuş olan anayasa düzenleriyle, proletarya ile burjuvazi arasında gelişip güçlenmiş çelişkisiyle kesin olarak kristalleşmiş kapitalist devletler dönemi — kapitalizmin çöküşünün arifesi diye adlandırabileceğimiz dönem vardır.

Birinci dönemin tipik özellikleri, genel olarak siyasal özgürlük ve özel olarak ulusal haklar uğruna savaşım için, ulusal hareketlerin uyanması ve nüfusun en kalabalık ve en "uyuşuk" bölümünü oluşturan köylülerin harekete katılma-

sıdır. İkinci dönemin tipik özellikleri, yığınsal burjuva demokratik hareketlerin bulunmayışı, gelişmiş kapitalizmin, ticarî ilişkilere tam olarak sürüklenmiş olan ulusları birarayа getirirken, bunların her gün artan ölçüde birbirlerine karışmalarını sağlarken, uluslararası ölçüde birleşmiş olan sermaye ile uluslararası işçi hareketi arasındaki çelişkiyi ön plana itmesidir.

Elbette ki, bu iki dönemi, su geçirmez bölmeler içinde birbirinden ayrı tutamayız; bu iki dönem arasında çok sayıda geçici bağlar vardır, nasıl ki, ayrı ayrı ülkeler, ulusal gelişme hızı bakımından, nüfusun ulusal bileşimi ve dağılımı bakımından birbirlerinden farklıysalar. Belirli bir ülkenin marksistleri, bu genel tarihsel ve somut koşulları hesaba katmadan ulusal programlarını saptayamazlar.

Ve işte burada, biz, Rosa Luxemburg'un iddialarındaki en zayıf noktayla karşılaşmış oluyoruz. Kendisi büyük bir gayretkeşlikle programımızın 9. maddesine karşı birçok "sert" sözcükler kullanmakta, bu maddenin "aşırı ölçüde kapsayıcı" olduğunu, "yavanlıklar", "metafizik ibareler" içerdiğini vb. *ad infinitum* [durmadan —ç.] söylemektedir. Metafiziği (marksist anlamda metafiziği, yani anti-diyalektiği) ve boş soyutlamaları böyle görkemli biçimde suçlayan bir yazarın, sorunun somut tarihsel tahlilinin nasıl yapılacağına dair bir örnek vermesini beklemek doğaldır. Biz, belirli bir ülke için —bu, Rusya'dır— belirli bir dönemde —bu, 20. yüzyılın başlangıcıdır—, marksistlerin ulusal programını tartışıyoruz. Ama Rosa Luxemburg, Rusya'nın *hangi tarihsel* dönemden geçmekte olduğu,—ve o *belirli* ülkenin, o *belirli* dönemde ulusal sorununun ve ulusal hareketlerinin *somut* özelliklerinin *ne olduğu* sorununu ele alıyor mu?

Hayır; o, bu konuda kesinlikle hiç bir şey söylemiyor! Onun yapıtında, ulusal sorunun *Rusya*'da bugünkü tarihsel dönemdeki durumu, ya da özellikle bu bakımdan *Rusya*'nın ayırdedici çizgilerinin tahliline dair en küçük bir ima bile

bulamazsınız!

Bize, ulusal sorunun, Balkanlar'da, İrlanda'dakinden farklı olduğunu; Marx'ın 1848'in somut koşullarında Polonya ve Çek ulusal hareketlerini şu biçimde değerlendirdiğini (Marx'tan aktarmaları içeren bir sayfa); Engels'in İsviçre'nin orman kantonlarının Avusturya'ya karşı savaşımını ve 1315'teki Morgarten Savaşını şu biçimde değerlendirdiğini (Engels'ten aktarmalar ve bunlar üzerine Kautsky'nin yorumlarını içeren bir sayfa); Lassalle'ın 16. yüzyılda Almanya'daki köylü savaşını, gerici bir savaş saydığını vb. söylemektedir.

Bu yorumların ve aktarmaların yeni bir şey olduğu söylenememekle birlikte, hiç değilse, Marx'ın, Engels'in, ve Lassalle'ın ayrı ayrı ülkelerde somut tarihsel sorunların tahlilline nasıl yanaştıklarını tekrar ve tekrar hatırlamak okur için ilginçtir. Ve Marx ile Engels'ten bu eğitici aktarmaların okunması, Rosa Luxemburg'un kendisini nasıl gülünç bir duruma düşürdüğünü en çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. Yazar, belâgat ve kızgınlıkla, değişik ülkelerde ve değişik dönemlerde ulusal sorunun somut tarihsel tahlilinin yapılması gerektiğini savunuyor, ama *Rusya*'nın, 20. yüzyılın başlangıcında, kapitalizmin gelişmesinde, *hangi* tarihsel aşamadan geçmekte olduğunu ya da bu ülkede ulusal sorunun *kendine özgü özelliklerini* tayin etmek için *en ufak* bir çaba göstermiyor. Rosa Luxemburg'un, *başkalarının* sorunu marksist biçimde nasıl ele aldıklarına dair örnekler vermesi, sanki cehenneme giden yolun ne kadar sık olarak iyi niyetlerle döşendiğini, güzel öğütlerin ne kadar sık olarak pratikte bu öğütlere uyma isteksizliğini ya da yeteneksizliğini gizlemeye yaradığını kasıtlı olarak belirtmek içindir.

İşte örnek olarak gösterilebilecek bir kıyaslama. Polonya'nın bağımsızlığı isteğine karşı çıkarken Rosa Luxemburg, Polonya'nın hızlı "sınaî gelişmesini" ve bu ülkenin mamullerinin Rusya'da satılmasını belirttiği 1893'teki yapıtına atıf-

ta bulunmaktadır. Söylemenin gereği yok ki, bundan, ulusların kendi kaderini tayin etme hakkı sorunuyla ilgili hiç bir sonuç çıkarılamaz; bu, sadece, dörtbir yanı eşraf egemenliğinde Polonya'nın vb. yok olmakta olduğunu tanıtlar. Ama Rosa Luxemburg, kaşla göz arasında, hep Rusya ile Polonya'yı birleştiren etkenler arasında modern kapitalist ilişkilerin, salt ekonomik etkenlerin şimdi üstün geldiği sonucuna varmaktadır.

Bundan sonra bizim Rosa, özerklik sorununa geçiyor, ve yazısının başlığı *genel olarak* "Ulusal Sorun ve Özerklik" olduğu halde, Polonya Krallığının özerkliğe *özel* bir hakkı olduğunu iddia etmeye başlıyor (bkz: *Prosveşçenye,* 1913, n° 12). Polonya'nın özerklik hakkını desteklemek için, Rosa Luxemburg, besbelli ki, Rusya'nın devlet sistemini, iktisadî, siyasal ve sosyolojik özellikleri ve her günkü yaşamıyla — "Asya despotizmi" kavramını oluşturan çizgiler topluluğuyla değerlendirmektedir (*Przeglad,* n° 12, s. 137).

Bilindiği gibi o tipte bir devlet sistemi, ekonomik düzende kapitalizm-öncesi ataerkil özelliklerin tam olarak egemen bulunduğu ve meta üretimi ile sınıf farklılaşmalarının pek az gelişmiş bulunduğu hallerde, büyük kararlılığa sahiptir. Ama eğer devlet sisteminin açık bir kapitalizm-*öncesi* nitelik taşıdığı bir ülkede, kapitalizmin *hızla* gelişmekte olduğu ulusal sınırları belli bir bölge varsa, o zaman kapitalizm ne kadar hızla gelişirse, bu bölge ile, kapitalizm-*öncesi* devlet sistemi arasındaki çelişki o ölçüde artacak, ve daha ileri durumda olan bölgenin, "modern kapitalist" bağlarla değil, "Asya despotluğu" bağlarıyla bağlı bulunduğu bütünden ayrılma olanakları o ölçüde kuvvetlenecektir.

Bu bakımdan Rosa Luxemburg'un uslamlama biçimi, burjuva Polonya ile ilişkisinde Rus hükümetinin toplumsal yapısı sorununda bile yanlıştır ve o, Rusya'daki ulusal hareketlerin, somut, tarihsel, kendine özgü özellikleri sorununu bile ele almamaktadır.

Bu sorun üzerinde bizim durmamız gerekiyor.

III. RUSYA'DA ULUSAL SORUNUN SOMUT ÖZELLİKLERİ VE BU ÜLKEDE BURJUVA DEMOKRATİK DÖNÜŞÜM

"Yavan sözlerden ibaret olan "ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı" ilkesi, esnek bir kavram olmasına ve yalnız Rusya'da yaşayan uluslara değil, Almanya'da ve Avusturya'da, İsviçre'de ve İsviç'te, Amerika'da ve Avustralya'daki uluslara da aynı biçimde uygulanabilmesine karşın, bugünün sosyalist partilerinin hiç birinin programında buna raslamamaktayız. ..." (*Przeglad*, n° 6, s. 483.)

Marksist programın 9. maddesine karşı haçlı seferinin başlangıcında Rosa Luxemburg'un yazdığı budur. Programdaki bu maddenin "yavan sözler" olduğunu telkin etmeye uğraşırken, Rosa Luxemburg'un kendisi, gülünç bir cüretkârlıkla, bu maddenin, Rusya'ya, Almanya'ya vb. "aynı biçimde uygulanabileceğinin belli bir şey olduğunu" söyleyerek kendi yanılgısına kurban oluyor.

Bizim yanıtımız şudur: besbelli ki, Rosa Luxemburg, yazısını, öğrenci ödevlerinde raslanılan bir mantık yanılgıları koleksiyonu haline getirmeye karar vermiş bulunmaktadır. Çünkü, Rosa Luxemburg'un sözleri, kesin olarak saçmadır ve sorunun tarihsel somut konuluşuyla alay niteliğindedir.

Marksist programın çocukça değil de marksistçe yorumlanmasında, sözkonusu edilen şeyin, ancak, burjuva demokratik ulusal hareketlerin sözkonusu olduğunu anlamak kolaydır. Eğer durum buysa, ki durumun bu olduğundan hiç şüphe yoktur, bu "kapsayıcı" "yavan sözler" vb. içeren programın burjuva demokratik ulusal hareketlerin *bütün* hallerini kucakladığının "belli bir şey olduğu" anlaşılır. Ve eğer, Rosa Luxemburg, bunun üzerinde birazcık düşünmüş olsaydı, programımızın, *ancak* fiilen mevcut olan ulusal hareketleri sözkonusu ettiği sonucuna, daha az belli bir şey ol-

mayan bu sonuca varırdı.

Bu besbelli düşünceler üzerinde biraz kafa yorsaydı, Rosa Luxemburg, ağzından çıkanın ne büyük bir saçma olduğunu kolayca anlamış olurdu. Bizi "yavan sözler" sarfetmekle suçlarken, *bize karşı* burjuva demokratik ulusal hareketlerin *bulunmadığı* ülkelerin programında ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının sözü edilmediğini kanıtını ileri sürmektedir! Pek akıllıca bir kanıt!

Ayrı ayrı ülkelerin siyasal ve iktisadî gelişmesinin ve marksist programlarının kıyaslanması, marksist açıdan pek büyük önem taşır, çünkü hiç kuşku yok ki, bütün modern devletler, aynı kapitalist niteliktedir ve aynı gelişme yasasına tâbidirler. Ama böyle bir kıyaslama akıllıca yapılmalıdır. Burada aranan ilk gerekli koşul, kıyaslanan ülkelerin tarihsel gelişme dönemlerinin *kıyaslanabilip kıyaslanamayacağı* sorununun aydınlığa kavuşturulmasıdır. Örneğin ancak (*Ruskaya Mysl'*daki[36] ("Rus Düşüncesi") prens E. Trubetskoy gibi) karacahiller, Rus marksistlerinin tarım programlarını Batı Avrupa'nın tarım programlarıyla "kıyaslayabilirler", çünkü bizim programımız bir *burjuva demokratik* toprak reformunun sorunlarına yanıt teşkil etmektedir, oysa Batı ülkelerinde böyle bir sorun yoktur.

Aynı şey, ulusal sorun için de doğrudur. Birçok Batı ülkelerinde bu sorun çoktan sonuca bağlanmıştır. Batı Avrupa ülkelerinin programlarında mevcut olmayan bir soruna yanıtlar aramak gülünçtür. Rosa Luxemburg, burada, en önemli şeyi gözden kaçırmıştır: burjuva demokratik devrimini uzun zamandan beri tamamlamış olan ülkeler ile bu devrimi henüz tamamlamamış olan ülkeler arasındaki farkı.

Bu fark, sorunun özüdür. Bu farkın tam olarak gözden kaçırılması, Rosa Luxemburg'un pek uzun yazısını boş, anlamsız, yavan sözler koleksiyonuna çevirmektedir.

Batıda, Avrupa kıtasında, burjuva demokratik devrim-

ler dönemi, belirli bir zaman süreci içine girer: yaklaşık olarak 1789'dan 1871'e kadar. Bu dönem, ulusal hareketler dönemi ve ulusal devletlerin kurulması dönemidir. Bu dönem sona erdiği zaman, Batı Avrupa, genel kural olarak, aynı ulusu içeren kararlı burjuva devletler sistemi haline geldi. Onun için, bugünkü Batı Avrupa'nın sosyalistlerinin programlarında, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkını aramak, marksizmin alfabesini bile bilmediğini açığa vurmak demektir.

Doğu Avrupa'da ve Asya'da burjuva demokratik devrimler dönemi, ancak 1905'te başladı. Rusya'da, İran'da, Türkiye'de ve Çin'deki ihtilâller, Balkan Savaşları — işte "Doğu"muzdaki, *bizim* dönemimizin dünya ölçüsündeki olaylar zinciri böyledir. Ve ancak kör olanlar, bu olaylar zincirinde, seri halinde aynı ulustan oluşan bağımsız devletler kurma yolunda çaba gösteren burjuva demokratik ulusal hareketlerin uyanışını göremezler.

İşte özellikle Rusya ve ona komşu olan ülkeler, bu dönemden geçmekte oldukları içindir ki, programımıza, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı ile ilgili bir madde koymak zorundayız.

Ama biz, Rosa Luxemburg'un yazısından aktarmamızı biraz daha uzatalım. Şöyle yazıyor:

"Özellikle, aşırı ölçüde karma bir ulusal bileşimi olan bir ülkede iş gören ve kendisi için ulusal sorunun birinci derecede önem taşıdığı bir partinin programı —Avusturya Sosyal-Demokrat Partisinin programı— ulusların kendi kaderini tayin etme hakkı ilkesini içermemektedir." (Aynı yazı.)

Böylece, "özellikle" Avusturya örneği ileri sürülerek, okuru inandırma yolunda bir çaba gösterilmektedir. Bu belirli tarihsel konuyu inceleyerek, bu örneğin akla-uygun bir örnek olup olmadığını görelim.

İlkönce biz, burjuva demokratik devrimin tamamlanıp

tamamlanmaması gibi temel bir sorunu ileri sürdük. Avusturya'da bu devrim, 1848'de başladı ve 1867'de sona erdi. O zamandan beri, hemen hemen yarım yüzyıl süre ile, bu ülkede genel olarak yürürlükte olan, legal bir işçi partisinin açıkça eylemini dayandırdığı yerleşmiş bir burjuva anayasa düzenidir.

Bunun için, Avusturya'nın gelişmesinin ayrılmaz iç koşullarında (genel olarak Avusturya'da ve özel olarak da bu ülkedeki ayrı ayrı uluslar arasında kapitalizmin gelişmesi bakımından), sonuçlarından biri ulusal bakımdan bağımsız devletlerin kurulması olacak olan sıçrayışları oluşturan etkenler yoktur. Kıyaslamasıyla Rusya'nın da bu bakımdan benzer durumda olduğunu varsaymakla Rosa Luxemburg, sadece tarihe aykırı, temelden yanlış bir varsayımda bulunmakla kalmıyor, ama farkında olmadan likidatörlerin (partiyi dağıtma akımının) görüşünü benimsiyor.

İkincisi, Avusturya'da ve Rusya'daki milliyetler arasındaki tamamen farklı ilişkiler, burada üzerinde durduğumuz sorun bakımından özel önem taşır. Avusturya, uzun zamandan beri, Almanların egemen olduğu bir devlet olmakla kalmamıştır, üstelik Avusturya Almanları, bütün Alman ulusu üzerinde hegemonyanın kendilerinde olması gerektiğini iddia etmişlerdir. Bu "iddia", görünüşte, herkesin bildiği şeylere, yavan sözlere, soyutlamalara... o kadar tahammülsüz olan Rosa Luxemburg'un da anımsamak lütfunda bulunabileceği gibi, 1866 savaşında yenilgiye uğratılmıştı. Avusturya'da egemen olan Alman ulusu, 1871'de son şeklini alan bağımsız Alman devletinin *dışında* kendisini buldu. Öte yandan Macarların bağımsız bir ulusal devlet kurma çabası, daha 1849'da, Rus serfler ordusunun darbeleri altında başarısızlığa uğradı.

Böylelikle tuhaf bir durum meydana geldi: Macarların ve sonra da Çeklerin, daha yırtıcı ve güçlü komşuların tamamen yok edebileceği ulusal bağımsızlığı korumak amacıy-

la Avusturya'dan ayrılmak için değil, tersine, Avusturya'nın toprak bütünlüğünü korumak için uğraşmaları! Bu pek özel durumdan ötürü Avusturya çift merkezli (çifte) devlet biçimini aldı, ve şimdi de üç merkezli (üçlü) devlet biçimine dönüşmektedir (Almanlar, Macarlar, Slavlar).

Rusya'da buna benzer bir durum var mı? Bizim ülkemizde "yabancı ırkların" *daha kötü* olan baskıdan kurtulmak için Ruslarla birleşmeleri yolunda bir özlem var mı?

Ulusların kendi kaderlerini tayin etmeleri sorununda, Rusya ile Avusturya'yı kıyaslamanın, anlamsız, yavan ve cahilce bir şey olduğunu görmek için bu soruyu sormak yeter.

Ulusal sorunda, Rusya'nın özel koşulları, Avusturya'da gördüğümüz durumun tam tersidir. Rusya tek bir ulusal merkezi olan devlettir — Büyük-Rusya. Büyük-Ruslar, bu ülkede geniş ve bölünmeyen bir toprak parçasında yaşamaktadırlar ve sayıları 70 milyondur. Bu ulusal devletin kendine özgü birinci özelliği, (bütün nüfusun çoğunluğunu —%57— oluşturan) "yabancı ırkların" sınır bölgelerinde yaşamalarıdır. İkinci özelliği, bu yabancı ırkların uğradıkları baskı ve zulmün, (sadece Avrupa devletlerine kıyasla değil) bütün komşu devletlere kıyasla çok daha ağır oluşudur. Üçüncüsü, birçok durumlarda sınır bölgelerinde yaşayan milliyetlerin, sınırın ötesinde daha büyük bir ulusal bağımsızlıktan yararlanan yurttaşları vardır (bu bakımdan devletin Batı ve Güney sınırlarında yaşayan Finleri, İsveçlileri, Polonyalıları, Ukraynalıları ve Romenleri anmak yeter). Dördüncüsü, "yabancı ırkların" yaşadığı sınır bölgelerinde kapitalizmin gelişmesi ve genel kültür düzeyi, merkeze kıyasla daha yüksektir. Ve nihayet, komşu Asya devletlerinde de, burjuva devrimler ve ulusal hareketler görmekteyiz, ve bunlar, Rusya sınırları içindeki yakın milliyetleri etkilemektedirler.

Böylece, içinde yaşadığımız dönemde, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının tanınması sorununu, ülkemizin özellikle âcil bir sorunu haline getiren şey, Rusya'da,

ulusal sorunun kendine özgü somut ve tarihsel özellikleridir.

Sırası gelmişken söyleyelim, Rosa Luxemburg'un Avusturya sosyal-demokratlarının programında ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının tanınmadığı yolundaki iddiası, olgu olarak da yanlıştır. Bütün Ukraynalı (Rutenyalı) delegasyon adına konuşan Rutenyalı sosyal-demokrat Hankebiç'in (tutanakların 85. sayfasında), ve bütün Polonya delegasyonu adına konuşan Polonyalı sosyal-demokrat Reger'in (s. 108), sözü edilen iki ulustan olan Avusturyalı sosyal-demokratların amaçlarından birinin ulusal birliği kurmak ve uluslarının özgürlük ve bağımsızlığı olduğu yolunda beyanlarını okuyabilmek için, ulusal programı kabul etmiş olan Brünn Kongresinin tutanaklarını açmamız yeter. Demek ki, Avusturya sosyal-demokrasisi, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkını doğrudan doğruya programına koymamakla birlikte, ulusal bağımsızlık isteğinin Partinin ileri *bölümleri* tarafından öne sürülmesine izin vermektedir. Gerçekte bu, elbette ki, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının tanınmasından başka bir şey değildir! Böylece, Rosa Luxemburg'un gösterdiği Avusturya örneği, *her bakımdan* Rosa Luxemburg'un tezini çürütmektedir.

IV. ULUSAL SORUNDA "PRATİK OLMA"

Programımızın 9. maddesinde "pratik" değer taşıyan hiç bir şey olmadığı yolunda Rosa Luxemburg'un iddiasını, oportünistler hemen benimsediler. Rosa Luxemburg, bu iddiaya o kadar gönül bağlamıştır ki, yazısının bazı yerlerinde bu "slogan" tek bir sayfa içinde sekiz kez yinelenmektedir.

Şöyle yazıyor:

9. madde, "proletaryanın gündelik politikasına pratik anlamda yön vermemektedir, bu maddede ulusal sorunların pratik çözümü yoktur".

Yazının başka bir yerindeki, 9. maddenin, ya anlamsız olduğu ya da bizi bütün ulusal özlemleri desteklemeye zorunlu kıldığını ima eder biçimde formüle edilen iddiayı inceleyelim.

Ulusal sorunda "pratik olma" isteği ne anlama gelir?

Ya bütün ulusal özlemlerin desteklenmesi; ya her ulusun ayrılma sorusuna "evet" ya da "hayır" yanıtının verilmesi; ya da, ulusal taleplerin genel olarak "pratikte uygulanabilir" oldukları anlamına gelebilir.

"Pratik olma" isteğinin taşıması mümkün olan bu üç anlamını ayrı ayrı inceleyelim.

Her ulusal hareketin başlangıcında, doğal olarak, hegemonyayı (önderliği) elinde tutan burjuvazi, bütün ulusal özlemleri desteklemeyi pratik bir davranış sayar. Ama ulusal sorunda proletaryanın politikası (öteki sorunlarda olduğu gibi) burjuvazi ancak belli bir doğrultuda destekler; bu politika, burjuvazinin politikasıyla hiç bir zaman tam uygunluk haline gelemez. İşçi sınıfı, burjuvaziyi (burjuvazinin tek başına sağlayamayacağı ve ancak *tam* bir demokrasi ile gerçekleşebilen) ulusal barışı sağlamak için, eşit haklar sağlayabilmek ve sınıf savaşımının gerekli koşullarını yaratabilmek için destekler. Onun için burjuvazinin *pratikliğine karşı*, proleterler, ulusal sorunda, kendi ilkelerini ileri sürerler; onların burjuvaziye sağladıkları destek, *ancak koşula bağlı* olabilir. Ulusal sorunlarda burjuvazi, her zaman *kendi* ulusu için ayrıcalıklar ya da özel avantajlar elde etmeye çalışır; ve buna "pratik olma" denir. Proletarya her türlü ayrıcalığa, her türlü istisnaî işleme karşıdır. Proletaryanın "pratik olmasını" isteyenler, burjuvazinin kuyruğuna takılmaktadırlar, oportünizme düşmektedirler.

Her ulusun ayrılma hakkı için "evet" ya da "hayır" biçiminde bir yanıt istemek, pek "pratik" bir tutum gibi görünmektedir. Gerçekte bu, saçmadır; böyle bir tutum, teoride, metafizik bir anlayışı gösterir, pratikte ise, proletaryanın

burjuvazinin politikasına boyun eğmesi anlamını taşır. Burjuvazi, her zaman, kendi ulusal taleplerini ön plana sürer. Bunları kesinlikle ileri sürer. Ama proletarya için bu talepler, sınıf savaşımının çıkarlarına bağlıdır. Teorik bakımdan, belirli bir ulusun başka bir ulustan ayrılmasının ya da bu ulusun bir başka ulusla eşitliğinin, burjuva demokratik devrimi tamamlayıp tamamlamayacağını önceden kestirmek olanaksızdır. *Her iki halde de* proletarya için önemli olan şey, kendi sınıfının gelişmesini garantiye almaktır. Burjuvazi için önemli olan şey, bu gelişmeyi baltalamak ve "kendi" ulusunun amaçlarını proletaryanınkilerden öne almaktır. Onun için proletarya, kendi kaderini tayin etme *hakkının* tanınması isteğinin, deyim uygun düşerse, olumsuz yönüyle yetinir ve hiç bir ulusa başka bir ulusun *sırtından* üstünlükler garanti etmeye, bu konuda taahhütlerde bulunmaya kalkışmaz.

Bu pek "pratik" bir davranış olmayabilir; ama gerçekte bu, mümkün olan çözümlerin en demokratik olanının başarılması için, en iyi garantidir. Proletarya, *sadece* bu garantilerin gereğini duymaktadır, her ulusun burjuvazisi ise, başka ulusların durumu ne olursa olsun (başka ulusların zararına olsa da) *kendi* çıkarlarının güvence altına alınmasını ister.

Burjuvazi, belirli bir talebinin "pratik olup olmama"sıyla derinden ilgilidir — başka ulusların burjuvazisiyle, proletaryaya karşı anlaşmalar arama politikası hep buradan gelmektedir. Ama proletarya için önemli olan, kendi sınıfını, burjuvaziye karşı güçlendirmek ve yığınları tutarlı demokrasi ve sosyalizm anlayışı içinde eğitmektir.

Oportünistler, bunun, "pratik" olmadığını düşünebilirler, ama feodal derebeylere ve *milliyetçi* burjuvaziye karşın, azamî ulusal eşitlik ve barış sağlamanın biricik gerçek güvencesi budur.

Ulusal sorunda proleterlerin görevinin tümü, her ulusun

milliyetçi burjuvazisi açısından "pratik" değildir, çünkü her türlü milliyetçiliğe karşı olan proleterler "soyut" eşitlik istemektedirler, onlar ne kadar önemsiz görünürse görünsün, ilke olarak hiç bir ayrıcalığın olmamasını istemektedirler. Bunu kavrayamayan Rosa Luxemburg, pratikliği akılsızca övmesiyle, oportünistlere, özellikle de Büyük-Rus milliyetçiliğine, gerçek oportünist ödünlere kapıyı ardına kadar açmıştır.

Niçin Büyük-Rus milliyetçiliği? Çünkü Rusya'da, Büyük-Ruslar, ezen bir ulustur, ve ulusal sorunda, oportünizm, elbette ki ezilen uluslar arasında, ezen uluslar arasında ifade edildiğinden başka şekilde ifade edilecektir.

Ezilen ulusların burjuvazisi, taleplerinin "pratik" olduğu iddiasıyla, proletaryayı, özlemlerini kayıtsız şartsız desteklemeye çağıracaktır. *Belirli* bir ulusun ayrılma hakkı için sadece bir "evet" demek, ayrılmaya *hakkı* olan bütün ulusların lehine olarak "evet" demekten daha pratiktir.

Proletarya, bu çeşit pratikliğin karşısındadır. Proletarya, eşitliği ve ulusal devlet kurma hakkı eşitliğini tanırken, bütün ulusların proleterlerinin birliğine pek büyük değer verir, ve her ulusal talebi, her ulusun ayrılma hakkını, işçilerin sınıf savaşımı *açısından* değerlendirir. Pratikliğe çağrı, burjuva özlemlerinin kayıtsız şartsız kabulüne çağrıdan başka bir şey değildir.

Bize şöyle deniyor: ulusların ayrılma hakkını desteklemekle ezilen ulusların burjuva milliyetçiliğine de destek olmaktasınız. Rosa Luxemburg'un dediği budur, ve likidatörlerin gazetesinde bu sorunda likidatörce görüşlerin biricik temsilcisi olmayan oportünist Semkovski ona yanki olmaktadır!

Bizim buna yanıtımız şudur: hayır, bu sorunda "pratik" bir çözüm burjuvazi için önemlidir. İşçiler için önemli olan, iki akımın *ilkelerini* ayırdetmektir. *Eğer* ezilen ulusun burjuvazisi, ezen burjuvaziye karşı savaşırsa, biz, her zaman

ve her durumda, herkesten daha kararlı olarak bu savaştan *yanayız*; çünkü biz, zulmün en amansız ve en tutarlı düşmanlarıyız. Ama ezilen ulusun burjuvazisi, *kendi öz* burjuva milliyetçiliğinin çıkarlarını savunuyorsa, biz ona karşıyız. Ezen ulusun ayrıcalıklarına ve zulmüne karşı savaşırız, ama ezilen ulusun kendisi için ayrıcalıklar sağlama yolunda çabalarına destek olmayız.

Eğer ulusların ayrılma *hakkı* sloganını ileri sürmez ve onu savunmazsak, o zaman *ezen* ulusun sadece burjuvazisinin değil, ama feodal derebeylerinin ve despotizminin de oyununa gelmiş oluruz. Kautsky, bu görüşü, Rosa Luxemburg'a karşı çok eskiden savunmuştur ve ileri sürdüğü kanıtlar çürütülemez. Rosa Luxemburg, Polonya milliyetçi burjuvazisini "desteklememe" çabasıyla, *Rus* marksistlerinin programındaki ulusların ayrılma *hakkını* reddederken, *gerçekte* Rus Kara-Yüzlerine destek olmaktadır. O, gerçekte, Rusların ayrıcalıkları (ayrıcalıktan daha kötüsü) karşısında, oportünistçe teslimiyete destek olmaktadır.

Polonya'daki milliyetçiliğe karşı savaşıma dalan Rosa Luxemburg, Büyük-Rus milliyetçiliğini unutmuştur; oysa Büyük-Rus milliyetçiliği, şu anda en güçlü olanıdır, bu milliyetçilik, daha az burjuva ve daha çok feodal olanıdır, ve demokrasi ile proletaryanın savaşımı önünde en büyük engel budur. *Her* ezilen ulusun burjuva milliyetçiliği, zulme *karşı* yönelmiş olan genel bir demokratik içerik taşır, ve bizim ulusal ayrıcalıklar sağlama eğiliminden bunu kesin olarak ayırdederek, Polonyalı burjuvanın Yahudilere zulmetme eğilimine karşı savaşım vererek vb., vb. *kayıtsız şartsız* desteklediğimiz işte bu içeriktir.

Bu, bir burjuva ve bir küçük-burjuva oportünist açısından "pratik" olmayan bir davranıştır; ama ilkelere dayanan ve demokrasiyi, özgürlüğü ve dayanışmasını gerçekten ileriye götüren ulusal sorundaki biricik doğru siyaset budur.

Bütün ulusların ayrılma hakkını tanımak; her somut ulusal ayrılma sorununu, eşitsizliği, her türlü eşitsizliği, her türlü ayrıcalığı ortadan kaldırma açısından değerlendirmek.

Ezen bir ulusun durumunu inceleyelim. Başka ulusları ezen bir ulus özgür olabilir mi? Olamaz. Rus halkının* özgürlüğünün gerçekleşmesi böyle bir zulme karşı savaşımı gerektirmektedir. Ezilen ulusların hareketlerinin uzun zamandan beri süregelen bastırılmaları tarihi, bu zulüm lehine "yukarı" sınıflar tarafından yürütülen sistemli propaganda, Rus halkının kendisinin özgürlük davasının önünde, önyargılar vb. biçiminde, koskoca engeller yaratmıştır.

Rus Kara-Yüzleri, kasıtlı olarak, bu önyargıları beslemekte ve körüklemektedirler. Rus burjuvazisi, bunları hoşgörüyle karşılamakta ya da bunlara destek olmaktadır. Bu önyargılara karşı sistemli bir savaşıma girişmedikçe, Rus proletaryası kendi amaçlarına erişemez, özgürlük yolunu kendisine açamaz.

Rusya'da, bağımsız bir ulusal devlet kurma, bugüne kadar, bir ulusun, Rus ulusunun ayrıcalığı olarak kalmaktadır. Biz Rus proleterleri, hiç bir ayrıcalığı savunmayız ve bu ayrıcalığı da savunmuyoruz. Savaşımımızda belirli bir devleti kendimize temel olarak alıyoruz; o belirli devlet içindeki bütün ülkelerden işçileri birleştiriyoruz; biz hiç bir özel ulusal gelişme yolunu savunamayız, biz *bütün* olanaklı olan yollardan sınıf hedefimize doğru yürüyoruz.

Ama biz, her türlü burjuva milliyetçiliğine karşı savaşmazsak, bütün ulusların işçileri arasında eşitlik uğruna savaşım vermezsek, o hedefe doğru yol alamayız. Örneğin Ukrayna'nın bağımsız bir devlet kurmasının mukadder olup ol-

* Paris'ten L. VI.[37] imzasını kullanan kişiye göre, bu sözcük marksist değilmiş. Adı geçen L. VI., eğlendirici biçimde "superklug" bir kimse (bunu alaylı bir üslupla "aşırı ölçüde zeki" diye çevirebiliriz). "Aşırı ölçüde zeki" L. VI. anlaşıldığına göre, asgari programımızdan "nüfus", "halk" vb. gibi sözcüklerin (sınıf savaşımı bakımından!) çıkarılması gereği üzerinde bir inceleme kaleme almak niyetindeymiş.

madığı, önceden kestiremeyeceğimiz binbir etkenin belirlediği bir şeydir. Biz, boş "tahminler"le vakit kaybetmeden, hiç şüphe götürmeyen şeyi, Ukrayna'nın böyle bir devlet kurma hakkını olanca gücümüzle savunuruz. Biz, bu hakka saygılıyız; biz, Rusların Ukraynalılar üzerindeki ayrıcalıklı durumlarını desteklemeyiz; biz, yığınlara bu hakkı tanımayı ve devlet kurma hakkının, herhangi bir ulusun tekelindeki bir ayrıcalık olmasını reddetmeyi *öğretiriz*. Burjuva devrimleri döneminde, bütün ulusların ileriye doğru yaptıkları sıçrayışlarda, ulusal devlet kurma hakkı üzerinde çatışmalar ve savaşımlar olanaklı ve olasıdır. Biz proleterler, önceden, Rusların ayrıcalıklarına *karşı olduğumuzu* ilân ediyoruz, ve bizim bütün propagandamıza ve ajitasyonumuza kılavuzluk eden budur.

Rosa Luxemburg, "pratik olma" çabasında, hem Rus proletaryasının, hem de öteki ulusların proletaryasının *başlıca* pratik görevini unutmuştur: her türlü devlet ayrıcalığına ve ulusal ayrıcalıklara karşı ve bütün ulusların kendi ulusal devletlerini kurmada hak eşitliği uğruna günlük bilinçlendirme ve propaganda görevini. Bu görev, (şu anda) ulusal sorunda başlıca görevimizdir; çünkü biz, demokrasinin ve bütün ulusların proleterlerinin eşit olarak ittifakının çıkarlarını ancak böyle savunabiliriz.

Bu propaganda, Rus zalimleri açısından olduğu gibi, ezilen ulusların burjuvazisi açısından da "pratik olmayabilir" (bunların her ikisi de *kesin* bir "evet" ya da "hayır" yanıtı istiyorlar, ve sosyal-demokratları "muğlak" olmakla suçluyorlar). Gerçekte ise, yığınların gerçekten demokratik, gerçekten sosyalist eğitimini sağlayan bu propaganda ve ancak bu propaganda olabilir. Ancak böyle bir propaganda, eğer Rusya heterojen bir uluslar devleti olarak kalacaksa, bu ülkede olanaklı olan en sağlam ulusal barışı, ve eğer uluslar için bölünmek sorunu sözkonusu olacaksa, en barışçı bir biçimde (ve proletaryanın savaşımı için de en zararsız bi-

çimde) ayrı ayrı ulusal devletlere bölünmeyi sağlamada en büyük şansa sahiptir.

Bunu, ulusal sorunda biricik proleter siyaseti, daha somut olarak açıklayabilmek için, Rus liberalizminin "ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı" konusundaki tutumunu, ve Norveç'in İsveç'ten ayrılması örneğini inceleyeceğiz.

V. ULUSAL SORUNDA LİBERAL BURJUVAZİ VE SOSYALİST OPORTÜNİSTLER

Rus marksistlerinin programına karşı haçlı seferinden, Rosa Luxemburg'un "güvendiği kozun", şu iddia olduğunu gördük: ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı, ezilen ulusların burjuva milliyetçiliğini desteklemeye eşittir. Öte yandan şöyle söylemektedir, eğer bu hak ile, başka uluslara karşı şiddete başvurulmasıyla savaşımdan başka bir şey kastetmiyorsa, o zaman bunun için programa ayrı bir madde koymanın gereği yoktur, çünkü sosyal-demokratlar genel olarak her türlü ulusal baskıya ve her türlü ulusal eşitsizliğe karşıdırlar.

Birinci iddia, Kautsky'nin hemen hemen yirmi yıl önce tartışma götürmez bir biçimde tanıtlamış olduğu gibi, kendi milliyetçiliğinden ötürü başkalarını suçlama halidir; çünkü ezilen ulusların burjuvazisinin milliyetçiliğinden korkmakla Rosa Luxemburg, *gerçekte* Rusların Kara-Yüzler milliyetçiliğinin oyununa gelmektedir; ikinci iddia ise, sonuçta, sorundan ürkmek ve kaçmaktan başka bir şey değildir: ulusal eşitliğin tanınması, ulusların ayrılma hakkının tanınmasını içermekte midir, içermemekte midir? Eğer içeriyorsa, o zaman Rosa Luxemburg, ilke olarak, programımızın 9. maddesinin doğru olduğunu teslim ediyor demektir. Eğer içermiyorsa, o zaman, o, ulusal eşitliğe inanmıyor demektir. Dolambaçlı sözler ve kaçamaklar burada hiç bir işe yaramaz!

Ama yukardaki iddiaların ve benzerlerinin doğru olup olmadıklarının saptanması için en iyi yol, toplumun *ayrı ayrı sınıflarının* bu sorun karşısındaki tutumlarını incelemektir. Bir marksist böyle testler yapmalıdır. O, nesnelden hareket etmeli, ve bu noktada sınıf ilişkilerini incelemelidir. Bunu yapmadığı sürece, Rosa Luxemburg, tepeden bir bakışla hasımlarını suçladığı metafizik soyutlamalar, yavan sözler, aşırı ölçüde kapsamlı beyanlar vb. günahlarını asıl kendisi işlemiş olmaktadır.

Biz, *Rusya*'daki marksistlerin, yani Rusya'daki bütün milliyetlerden gelme marksistlerin programını tartışıyoruz. Rusya'daki *egemen* sınıfların davranışını incelememiz gerekmez mi?

"Bürokrasinin"[38] (bu muğlak terimi kullandığımız için okurdan özür dileriz) ve bizim birleşmiş soylularımız tipindeki feodal toprak sahiplerinin bu konudaki tutumu iyi bilinmektedir. Bunlar, hem ulusların eşitliğini, hem de bunların kendi kaderlerini tayin etme hakkını kesin olarak reddetmektedir. Serflik zamanının eski dövizini benimsemektedirler: otokrasi, ortodoksluk, ulus — bu son terim, sadece Rus ulusunu kapsamaktadır. Ukraynalılar bile "yabancı" ilân edilmişlerdir, ve onların dili bile yasak edilmiştir.

"Üç Haziran"[39] yasama ve yürütme sistemi hükümetinde yer almaya —şüphesiz ki, çok mütevazı bir yer, ama gene de bir yer almaya— "davet edilen" Rus burjuvazisine bir göz atalım. Oktobristlerin[40] bu sorunda sağı izledikleri yadsınamaz. Ne yazık ki, bazı marksistler, Rus liberal burjuvazisinin, ilericilerin,[41] anayasacı demokratların tutumlarına pek dikkat etmiyorlar. Oysa bunların tutumlarını incelemekte ve bunların üzerine düşünmekte kusur eden bir kimse, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı sorununu tartışırken kaçınılmaz olarak soyutlamalara ve dayanaksız beyanlara düşecektir.

"Tatsız" soruları doğrudan doğruya yanıtlamaktan dip-

lomatça kaçma sanatında usta olmasına karşın, Anayasacı Demokrat Partinin başlıca organı *Reç*,[42] *Pravda*[43] ile geçen yılki polemiğinde, bazı değerli kabullenmelerde bulunmak zorunluluğunu duymuştu. Tartışma, 1913 yazında Lvov'da toplanan Bütün Ukrayna Öğrenci Kongresi[44] üzerinde koptu. *Reç*'in "Ukrayna sorunları uzmanı" ya da Ukrayna muhabiri Bay Mogilyanski, milliyetçi-sosyalist Dontsov'un savunduğu ve yukarda sözü geçen kongrenin kabul ettiği Ukrayna'nın ayrılması fikrine karşı bir yazı yazdı ve bu yazıda ("sayıklamak", "maceracılık" vb. gibi) en ağır sözcükleri kullandı.

Raboçaya Pravda, Bay Dontsov'un görüşlerine hiç bir şekilde katılmadan ve onun bir milliyetçi-sosyalist olduğunu ve birçok Ukraynalı marksistin kendisiyle görüş ayrılığı olduğunu açıkça belirterek, *Reç* gazetesinin *tonunun,* ya da bu gazetenin *sorunu ilke olarak formüle ediş biçiminin,* bir Rus demokratı için, ya da demokrat geçinen herhangi bir kimse[45] için yakışıksız olduğunu ve kınanması gerektiğini açıkladı. Varsın *Reç,* eğer istiyorsa, Dontsov'ları çürütsün, ama *ilke bakımından,* bu *gazetenin* sözümona Rus demokratlarının organının, ayrılma *özgürlüğünü,* ayrılma *hakkını* unuttuğu kabul edilemez.

Birkaç ay sonra Bay Mogilyanski, Lvov'da yayınlanan *Şliyaki*[46] adındaki Ukrayna gazetesinden Bay Dontsov'un yanıtını öğrenince —ki bundan Dontsov, "*Reç*'in şovence saldırılarına sadece Rus sosyal-demokrat basınında gerektiği gibi karşılık verildiğini" söylemişti— *Reç*'in 331. sayısında bir "açıklama" yazdı. Bu "açıklama"da, "Bay Dontsov'un öğütlediği reçetenin eleştirilmesinin, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının reddi anlamına gelmediği" üç kez yinelenmekte idi.

"Şu söylenmelidir ki" diye yazıyordu Bay Mogilyanski, " 'ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı' bile eleştirilmemesi gereken bir tabu [bakın hele!] değildir: ulusların yaşantısındaki kötü koşullar, kendi kaderini tayin etmede kö-

tü eğilimlere neden olabilir, ve bunların gün ışığına çıkarılması, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının reddedildiği anlamına gelmez."

Gördüğünüz gibi, bu liberalin "tabu"dan sözetmesi, Rosa Luxemburg'un davranışına pek uymaktadır. Besbelli ki Bay Mogilyanski, siyasal kaderini tayin etme yani ayrılma hakkını tanıyıp tanımadığı sorusuna doğrudan doğruya yanıt vermekten kaçınmak istiyordu.

Proletarskaya Pravda (11 Aralık 1913 tarihli 4. sayısında) Bay Mogilyanski'ye ve Anayasacı Demokrat Partiye bu soruyu açıkça sordu.

Bunun üzerine *Reç*, (n° 340), soruya yanıt veren imzasız, yani görüşünü gazeteye bağlayan resmî bir açıklama yayınladı. Bu yanıtı, üç noktaya indirgeyebiliriz:

1) Anayasacı Demokrat Partinin programının 11. maddesi, gayet kesin ve açık olarak, "ulusların özgür *kültürel* kaderlerini tayin etme hakkını" tanıdığını beyan etmektedir.

2) *Reç*'in görüşüne göre, *Proletarskaya Pravda* ulusların kaderlerini tayin etme hakkı ile ayrılıkçılığı, belirli ulusların ayrılma hakkını "feci şekilde birbirine karıştırmaktadır".

3) "Gerçekte, Anayasacı Demokratlar, hiç bir zaman, ulusların, Rus Devletinden ayrılma hakını savunma taahhüdüne girmiş değildir." (Bkz: *Proletarskaya Pravda*'nın 20 Aralık 1913 tarihli 2. sayısında çıkan, "Ulusal Liberalizm ve Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Etme Hakkı" başlıklı yazı.)

İlkönce, *Reç*'te çıkan yazının ikinci noktasını ele alalım. Burada Semkovski'lerin, Liebmann'ların, Yurkeviç'lerin ve "kendi kaderini tayin etme" teriminin "muğlaklığını" ya da "belirli olmayışını" iddia ederek kıyameti koparan öteki oportünistlerin, *gerçekte*, yani nesnel sınıf ilişkileri ve Rusya'da sınıf savaşımı bakımından liberal kralcı burjuvazinin

söylediklerini yinelemekten başka bir şey yapmadıkları açıkça görülmektedir!

Bunun üzerine, *Proletarskaya Pravda,* aydın "Anayasacı Demokrat" baylara *Reç* üzerine şu üç soruyu sordu: (1) Uluslararası demokrasi tarihi boyunca, ve özellikle 19. yüzyılın ortasından bu yana, ulusların kendi kaderini tayin etmesi teriminin tam olarak siyasal kaderi tayin etme, bağımsız bir ulusal devlet kurma hakkı anlamında kabul edildiğini yadsıyorlar mı? (2) 1896 Londra Uluslararası Sosyalist Kongresinin kabul ettiği ünlü kararın da aynı anlamı taşıdığını yadsıyorlar mı? ve (3) Plehanov'un daha 1902'de ulusların kendi kaderlerini tayin etmesi konusunda yazarken kastettiği şeyin, siyasal kaderi tayin etme olduğunu yadsıyorlar mı? *Proletarskaya Pravda* bu üç soruyu sorduğu zaman, *anayasacı-demokratlar* (*kadetler*) sustular!

Karşılık olarak hiç bir şey söylemediler, çünkü söyleyecekleri bir şey yoktu. Üstü örtülü biçimde *Proletarskaya Pravda*'nın kesin olarak haklı olduğunu teslim etmişlerdi.

Liberallerin, "ulusların kendi kaderini tayin etmesi" teriminin muğlak olduğu sosyal-demorkatların, bunu, ulusal ayrılmayla "feci şekilde" birbirine karıştırdıkları feryatları, konuyu *karmakarışık hale getirme,* evrensel olarak yerleşmiş bir demokratik ilkeyi kabul etmeden kaçınma yolunda çabalardan başka bir şey değildir. Eğer Semkovski'ler, Liebmann'lar ve Yurkeviç'ler bu kadar cahil olmasalardı, işçilerle *liberaller* gibi konuştuklarından ötürü utanırlardı.

Ama biz, sözümüze devam edelim. *Proletarskaya Pravda,* anayasacı-demokratların programında, "kültürel" kaderini tayin etme teriminin, uygulamada, siyasal *kaderi tayin etmenin reddi* anlamını taşıdığını teslim etmeye *Reç*'i mecbur etti.

"Gerçekte, Anayasacı Demokratlar, hiç bir zaman, ulusların, Rus devletinden ayrılma hakkını savunma taahhüdüne girmiş değillerdir" — *Proletarskaya Pravda*'nın *Reç*'-

ten alınma bu sözcükleri *Novoye Vremya*[47] ve *Zemşçina*'nın,[48] kadetlerimizin "sadakatinin" bir örneği olarak salık vermesi nedensiz değildir. "Yahudileri" anma ve kadetlere karşı türlü yıpratıcı saldırılara geçme fırsatını kaçırmayan *Novoye Vremya*, her şeye karşın, 13.365'inci sayısında şöyle yazıyordu:

"Sosyal-Demokratlar arasında siyasal bilgeliğin herkesçe kabul edilmiş bir ilkesi olan bu şey" (ulusların kendi kaderlerini tayin etme, ayrılma hakkının tanınması sözkonusu edilmektedir), "kadet çevrelerinde bile, bugün, görüş ayrılıklarına neden olmaya başlamıştır."

"Ulusların, Rus devletinden ayrılma hakkını savunma taahhüdüne hiç bir zaman girmiş olmadıklarını" beyan etmekle, kadetler, ilkelerde, *Novoye Vremya* ile aynı tutumu tıpatıp benimsemişlerdir. Bu, onları, Purişkeviç'lere yakınlaştıran kadet *ulusal-liberalizminin* ilkelerinden biridir ve kadetlerin, Purişkeviç'lere, ideolojide ve pratikte siyasal bağımlılıklarının nedenlerinden biri sayılmalıdır. *Proletarskaya Pravda* şöyle yazmıştır: "Kadet baylar tarihi okumuşlardır ve Purişkeviç'lerin "eski tutuklama ve önleme" haklarının, çok defa neden olduğu, ılımlı bir deyişle "pogrom gibi" hareketleri pekâlâ bilirler." Purişkeviç'lerin kudretinin feodal köken ve niteliğini pek iyi bilmelerine karşın, kadetler, tutumlarını, bu sınıfın yaratmış olduğu ilişkiler ve sınırlar *temeli üzerine* yerleştirmektedirler. Bu sınıfın yarattığı ya da saptadığı ilişkilerde ve sınırlarda, Avrupalı olmayan, anti-Avrupaî (Japonlara ve Çinlilere haksız yere hakarette bulunmamak için Asyaî demiyoruz) ne kadar çok şey bulunduğunu pek iyi bildikleri halde, kadet baylar, her şeye karşın, bu ilişki ve sınırları, ötesine aşma yürekliliğini göstermedikleri sınır olarak kabul etmektedirler.

Böylece onlar, Purişkeviç'ler önünde yaltaklanarak, onların durumlarını tehlikeye düşürmekten korkarak, halk hareketinden, demokrasiden onları koruyarak, Purişkeviç'lere

ayak uydurmaktadırlar. Bu, *Proletarskaya Pravda*'nın yazdığı gibi: "gerçekte kadetler, bu önyargılara karşı sistemli olarak savaşım vereceklerine, feodal efendilerin çıkarlarına, ve egemen ulusun en kötü milliyetçi önyargılara kendilerini uydurdukları anlamına gelir."

Tarihi bilen ve demokrat olduğunu iddia eden kimseler olarak, kadetler, bugün Doğu Avrupa'yı ve Asya'yı nitelendiren ve her ikisini de uygar kapitalist ülkeler örneğine uygun biçimde değiştirme çabası gösteren demokratik hareketin, feodal çağda, Purişkeviç'lerin tam kudretli oldukları ve burjuvazi ile küçük-burjuvazinin geniş haklardan yoksun bulunduğu feodal çağda saptanan sınırları, olduğu gibi bırakması gerektiğini de söyleyemiyorlar.

Proletarskaya Pravda ile *Reç* arasındaki çatışmada sözkonusu edilen sorunun, sadece bir edebiyat sorunu olmadığı, tersine, günün gerçek bir siyasal konusuyla ilgili bulunduğu, başka kanıtlar arasında, 23-25 Mart 1914'te toplanan Anayasacı Demokrat Partinin son kongresi tarafından da kanıtlanmıştır. *Reç*'te çıkan bu konferansa dair resmî yazıda (n° 83, 26 Mart 1914) şunları okuyoruz:

"Ulusal sorun üzerinde canlı tartışmalar oldu. N. V. Nekrasov ve A. M. Kolyubakin tarafından desteklenen Kiev temsilcileri, ulusal sorunun, şimdiye kadarkinden daha akıllıca ele alınması gereken önemli bir etken haline gelmekte olduğuna işaret ettiler. F. F. Kokoşkin, bununla birlikte," (bu "bununla birlikte", Şçedrin'in "ama"sına pek benziyor — "kulaklar hiç bir zaman alnı aşacak ölçüde büyümeyecektir, hiç bir zaman!"), "hem programın, hem de geçmişteki siyasal deneylerin "ulusların kendi siyasal kaderlerini tayin etmeleri yolundaki esnek formülün" çok büyük dikkatle ele alınmasını emrettiğine işaret etti."

Kadet kongresinin bu pek dikkate değer muhakeme tarzı üzerinde bütün marksistler ve bütün demokratlar dikkatle durmalıdırlar. (Parantez içinde şunu da belirteceğiz ki, olay-

ları yakından izlediğinde ve Bay Kokoşkin'in fikirlerini doğru olarak sunduğunda şüphe olmayan *Kievskaya Mysl*[49] doğal ki, hasımlarına gözdağı vermek için, devletin "çözülüp dağılması" tehlikesini özellikle belirtmiştir.)

Reç'te çıkan resmî rapor, perdeyi olabildiğince az aralayacak şekilde, ve gerçeği olabildiğince gizleyecek biçimde, diplomatik incelikle kaleme alınmıştır. Ama kadet kongresinde olan şey, esasında açık-seçik ortadadır. Ukrayna'da durumu iyi bilen liberal burjuva delegeler ve "sol" kadetler, ulusların kendi siyasal kaderlerini kendilerinin tayin etmeleri sorununu ortaya attılar. Böyle olmasaydı, Bay Kokoşkin'in bu "formülün" "ihtiyatla ele alınmasını" öğütlemesi için bir neden olmazdı.

Kadet kongresi delegelerinin elbette ki pek iyi bildikleri kadet programı, siyasal *değil,* ulusların, "kültürel" kaderlerini tayin etme hakkından sözeder. Onun için Bay Kokoşkin, Ukraynalı delegelere *karşı,* "sol" kadetlere *karşı* programı *savunmaktaydı;* o, "kültürel" kaderi tayin etmeyi, "siyasal" kaderi tayin etmeye *karşı* savunuyordu. Besbelli ki, ulusların "siyasal" kaderlerini tayin etme hakkına karşı çıkarken, "devletin çözülüp dağılması" tehlikesinden sözederken, (tıpkı Rosa Luxemburg gibi!) "ulusların siyasal kaderlerini tayin etme hakkı" formülünü "*esnek*" bir formül olarak nitelendirirken, Bay Kokoşkin, Rus ulusal-liberalizmini, Anayasacı Demokrat Partinin daha "sol" ya da daha demokratik unsurlarına karşı ve Ukrayna burjuvazisine karşı savunuyordu.

Reç'te çıkan raporda kendilerini ele veren "bununla birlikte" gibi küçücük bir sözden de anlaşıldığı üzere, Bay Kokoşkin, kadet kongresinde zaferi elde etmiştir. Kadetler safında Rus ulusal-liberalizmi üstün gelmiştir. Bu zafer, Rusya'daki marksistler arasında, tıpkı kadetler gibi, "ulusların siyasal kaderlerini tayin etme hakkı esnek formülünden" korkmaya başlayan akılsız kimselerin gözünü açmayacak mı?

Biz, "bununla birlikte", Bay Kokoşkin'in muhakeme tarzının özünü inceleyelim. "Geçmişin siyasal deneyimine" atıfta bulunurken (yani besbelli ki, Rus burjuvazisinin ulusal ayrıcalıklarından ötürü telâşa kapıldığı ve bu korku ve telâşı kadet partisinin de geçirdiği 1905 deneyine atıfta bulunarak), ve "devletin çözülüp dağılması" tehlikesinden sözederek, Bay Kokoşkin, ulusların siyasal kaderlerini tayin etmeleri hakkının, ayrılma ve bağımsız bir ulusal devlet kurma hakkından başka bir anlama gelemeyeceğini pek güzel anladığını göstermiştir. Soru şudur: Bay Kokoşkin'in bu korkuları, genel olarak demokratik bakımdan, ve özel olarak da proletaryanın sınıf savaşımı açısından nasıl değerlendirilmelidir?

Bay Kokoşkin, ulusların ayrılma hakkının tanınmasının, "devletin çözülüp dağılması" tehlikesini artıracağına bizi inandırmak istemektedir. Bu, sloganı "tutukla ve önle" olan polis şefi Amiretsov'un da görüşüdür.[50] Genel olarak, demokratik bakımdan doğru olan, bunun tam tersidir: uluslaın ayrılma hakkının tanınması, "devletin çözülüp dağılma" tehlikesini *azaltır*.

Bay Kokoşkin tıpkı bir milliyetçi gibi konuşmaktadır. Bunlar, son kongrelerinde, Ukraynalı "mazeppacılara" en sert biçimde saldırdılar. Bay Savenko ve şürekâsı, Ukraynalıların hareketinin, Ukrayna ile Rusya arasındaki bağların zayıflaması tehdidini taşıdığını beyan ettiler; çünkü Ukrayna dostluğu gösterileriyle Avusturya, Ukraynalılarla arasındaki bağları güçlendirmektedir! Avusturya'nın kullanmasından ötürü, Bay Savenko gibilerin suçladığı *aynı yöntemlerle*, yani Ukraynalılara kendi dillerini kullanma, kendi hükümetlerini kurma, özerk bir meclise sahip olma, vb. özgürlüğünün tanınması yöntemleriyle, Ukraynalılarla bağlarını "güçlendirmeyi" Rusya'nın niçin yapamayacağı sorusu yanıtsız kalıyor.

Savenko'ların ve Kokoşkin'lerin ileri sürdükleri iddia-

lar, birbirinin tıpatıp aynıdır, ve sadece mantıkî açıdan eşit ölçüde gülünç ve saçmadır. Ukrayna milliyetinin, herhangi belirli bir ülkede ne kadar özgürlükten nimetlenirse, o ülkeye o ölçüde bağlanacağı besbelli değil midir? Demokrasinin temel ilkelerini tam olarak terketmedikçe, bir kimsenin bu belli gerçeği tartışmayacağı sanılır. Ve bir milliyet için, ayrılma özgürlüğünden, bağımsız bir ulusal devlet kurma özgürlüğünden büyük özgürlük olabilir mi?

Liberaller tarafından (ve saflıklarıyla onların dediklerini tekrarlayanlar tarafından) bu ölçüde karışık hale getirilmiş olan bu sorunu biraz açıklığa kavuşturmak için, çok basit bir örnek vereceğiz. Boşanma sorununu ele alalım. Rosa Luxemburg, yazısında, demokratik merkezî devletin, onu oluşturan parçalara özerklik tanırken, boşanma ile ilgili yasalar dahil, yasama kollarının en önemlilerini merkezî parlamentonun yetkisinde tutmalıdır, diye yazıyor. Demokratik devletin merkezî yetkili organının boşanma serbestliğini tanıma yetkisine sahip olmasını istemek anlaşılır bir şeydir. Gericiler, boşanma serbestliğine karşıdırlar; onlar, bu konunun "dikkatle ele alınması" gerektiğini söylerler ve yüksek sesle bunun "ailenin çözülüp dağılması" olacağını ilân ederler. Demokratlar ise, gericilerin ikiyüzlülük ettiklerine, gerçekte polisin ve bürokrasinin tahakkümünü, bir cinsin ötekine kıyasla ayrıcalıklı durumunu ve kadınların en kötü biçimde gadre uğratılmasını savunduklarına inanırlar. Onlar, boşanma serbestliğinin, ailenin "çözülüp dağılmasına" neden olmayacağına, tersine, uygar bir toplumda, biricik olanaklı ve sağlam temel olan demokratik temel üzerinde aileyi güçlendireceğine inanırlar.

Boşanma serbestliğini savunan bir kimseyi, aile bağlarını yıkmak istemekle suçlamak ne kadar ahmakça ve ne kadar ikiyüzlüce bir davranışsa, ulusların kendi kaderlerini tayin etme özgürlüğünü savunanları da, yani ayrılma özgürlüğünü savunanları da, ayrılmayı isteklendirmeyle suçla-

mak, o ölçüde ahmakça ve ikiyüzlü bir davranıştır. Tıpkı burjuva toplumda, burjuva evlenme kurumunun üzerine kurulu bulunduğu ayrıcalıkların ve ahlâksızlıkların savunucuları boşanma özgürlüğüne karşı çıktıkları gibi, aynı şekilde, kapitalist devlette, ulusların kendi kaderini tayin etme hakkını, yani ulusların ayrılma hakkını reddetmek, egemen ulusun ayrıcalıklarını ve demokratik yöntemlere karşı polis yönetim yöntemlerini savunmaya eşittir.

Hiç kuşku yok ki, kapitalist toplumda yürürlükte olan ilişkilerden doğma siyasal ahlâk bozukluğu, bazan parlamento üyelerinin ve gazetecilerin belli bir ulusun ayrılması yolunda ciddî olmayan ve hatta saçma olan gevezeliklerde bulunmalarına neden olur. Ama bu gevezeliklerden korkacak olan (ya da korkar gözükecek olan) ancak gericiler olabilir. Demokratik ilkelere bağlı bulunanlar, yani devlet sorunlarının halk tarafından karara bağlanmasında direnenler, politikacıların üzerinde gevezelik ettikleri şeyle halkın karar verdiği şey arasında "pek büyük bir fark olduğu"nu[51] pek iyi bilirler. Halk her günkü deneyinden, coğrafî ve iktisadî bağların değerini ve büyük bir pazarla büyük bir devletin avantajlarını bilir. Onun için halk, ancak ulusal zulüm ve ulusal sürtüşme, yaşamı dayanılmaz hale getirdiği zaman ve iktisadî ilişkileri baltaladığı zaman, ayrılmaya bir çare olarak başvurur. Böyle bir durumda kapitalist gelişmenin ve sınıf savaşımının özgürlüğünün çıkarlarına en iyi şekilde hizmet, ancak ayrılmayla sağlanabilir.

Böylece, Bay Kokoşkin'in ileri sürdüğü fikirlere hangi açıdan bakarsak bakalım, bunların kesin olarak saçma oldukları ve demokrasi ilkeleriyle alay ettikleri anlaşılır. Ama bu fikirlerde bir parçacık mantık da vardır: Rus burjuvazisinin sınıf çıkarlarının mantığı. Anayasacı Demokrat Partinin üyelerinin çoğunluğu gibi, Bay Kokoşkin de, bu burjuvazinin parababalarının bekçisidir. O, Rus burjuvazisinin genel olarak ayrıcalıklarını ve özel olarak da *devlet* ayrıca-

lıklarını savunmaktadır. O, bu ayrıcalıkları, Purişkeviç ile elele, omuz omuza savunmaktadır. Aralarındaki biricik fark, Purişkeviç'in feodal sopaya daha çok güvenmesi, Kokoşkin ve şürekâsının ise bu sopanın 1905'te onarılmaz biçimde çatladığına inanmaları, ve dargörüşlü küçük-burjuvaları ve köylüleri "devletin çözülüp dağılması" umacısıyla korkutarak, onları "ulusal özgürlüğü" tarihin yerleştirdiği ilkelerle birleştirme vb. gibi tümceciklerle aldatarak, yığınları kandırma konusunda daha burjuva yöntemlere dayanmalarıdır.

Ulusların siyasal kaderlerini tayin etme ilkesine liberallerin düşmanlığı, sınıf açısından, tek bir anlam taşıyabilir; o da, ulusal-liberalizmdir, yani Rus burjuvazisinin devlet ayrıcalıklarının savunulması. Ve bugün Üç Haziran Rejimi altında, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkına gayretkeşlikle karşı koyan Rusya marksistleri arasındaki oportünistler, likidatör Semkovski, bundcu Liebmann, Ukraynalı küçük-burjuva Yurkeviç, *gerçekte* ulusal-liberallerin arkasından gitmekte ve işçi sınıfını ulusal-liberal fikirlerle ifsad etmektedirler.

İşçi sınıfının ve onun kapitalizme karşı savaşımının çıkarları, bütün uluslar işçilerinin tam dayanışmasını ve en sıkı birliğini gerektirmektedir; bu çıkarlar, her milliyetten burjuvazinin milliyetçi politikasına karşı şiddetle karşı koymayı emreder. Onun için sosyal-demokratlar, eğer ulusların kendi kaderini tayin etme hakkını, yani ezilen ulusun ayrılma hakkını reddederlerse, ya da ezilen ulusların burjuvazilerinin bütün ulusal isteklerini desteklerlerse, proletaryanın siyasal çizgisine karşı gelmiş olurlar ve işçileri burjuvazinin politikasına boyun eğmeye yöneltirler. Ücretli işçinin, Rus olmayan burjuvazi değil de başlıca Rus burjuvazisi tarafından sömürülmesi, ya da Yahudi burjuvazisi değil de Polonya burjuvazisi tarafından sömürülmesi vb. hiç de önemli değildir. Sınıf çıkarlarını anlayan ücretli işçi, Rus kapitalistlerinin devlet ayrıcalıklarına olduğu kadar, Polonyalı ya da

Ukraynalı kapitalistlerin, devlet ayrıcalıklarına kavuştukları zaman, dünya yüzünde cenneti kuracakları yolunda vaatleri karşısında da kayıtsızdır. Kapitalizm gelişmektedir ve bileşik devletler içinde olsun, ayrı ulusal devletler içinde olsun, şu ya da bu biçimde gelişmeye devam edecektir.

Her iki durumda da işçiler sömürüleceklerdir. Ve sömürüye karşı başarıyla savaşım verebilmek için, proletarya, her türlü milliyetçilikten arınmış olmalıdır; o, eğer deyim uygun düşerse, çeşitli ulusların burjuvazileri arasında üstünlük uğruna süregelmekte olan savaşımda mutlak olarak tarafsız kalmalıdır. Eğer herhangi bir ulusun proletaryası, "kendi" ulusal burjuvazisinin ayrıcalıklarını en hafif şekilde de olsa desteklerse, bu, kaçınılmaz olarak, öteki ulusun proletaryası arasında güvensizlik yaratacaktır; işçilerin uluslararası sınıf dayanışmasını zayıflatacak, onları bölecektir, ve böyle bir duruma sevinecek olan ancak burjuvazi olacaktır. Ve ulusların kendi kaderini tayin etme ya da ayrılma hakkının reddedilmesi, uygulamada kaçınılmaz olarak, egemen ulusun ayrıcalıklarının desteklenmesi anlamını taşır.

Norveç'in İsveç'ten ayrılması gibi somut bir olguyu ele alırsak, bunun daha göze batan bir doğrulaması ile karşılaşmış oluruz.

VI. NORVEÇ'İN İSVEÇ'TEN AYRILMASI

Rosa Luxemburg, bu örneği ele alıyor ve konuyu şöyle tartışıyor:

"Federatif ilişkiler tarihinin son olayı, Norveç'in İsveç'ten ayrılması —ki bu, Polonya sosyal-yurtsever basını tarafından (bkz: Krakov'da yayınlanan *Naprzod*[52] ("İleri") adlı gazete) acele ile, devlet olarak ayrılma özleminin gücünün ve ilerici niteliğinin övülecek bir işareti olarak ele alınmıştı— federalizmin ve onunla birlikte giden ulusal ayrılmanın ilericilik ya da demokrasinin ifadesi olmadığını pek kısa za-

manda kanıtladı. İsveçli kralın tahtından indirilmesi ve Norveç'i terketmeye zorlanması demek olan Norveç "devrimi" diye adlandırılan olaydan sonra, Norveçliler, bir ulusal referandumla cumhuriyet kurma önerisini resmen reddederek, hiç istiflerini bozmadan bir başka kral seçtiler. Her türlü ulusal harekete ve her bağımsızlık görüntüsüne yüzeyden hayranlık duyanların, "devrim" diye adlandırdıkları şeyin köylü ve küçük-burjuva bölgeciliğinin belirtisinden, kendilerine İsveç aristokrasisinin kabul ettirdiği bir kral yerine, kendi paralarıyla "kendi" krallarına sahip olma özleminden başka bir şey değildir, ve bu yüzden de, bu hareketin devrimle hiç bir ilişiği yoktur. Aynı zamanda, İsveç ile Norveç arasındaki birliğin dağılması, o zamana kadar mevcut olan federasyonun, burada da ne ölçüde sadece hanedan çıkarlarının ifadesi olduğunu ve bu bakımdan sadece kralcılığın ve gericiliğin bir şeklini ifade ettiğini hemen gösterdi." (*Przeglad.*)

İşte Rosa Luxemburg'un bu konuda söylediklerinin tümü bundan ibarettir! İtiraf edilmelidir ki, tutumunu savunma olanaksızlığını, buradaki kadar canlı biçimde gözler önüne sermek, Rosa Luxemburg için bile zor bir iştir.

Sorun, sosyal-demokratların bileşik bir ulusal devlette, ulusların kendi kaderlerini tayin etme ya da ayrılma haklarını tanıyan bir programa muhtaç olup olmadıkları sorunuydu, ve şimdi de sorun budur.

Rosa Luxemburg'un kendisinin andığı Norveç örneği, bu noktada bize ne söylemektedir?

Yazarımız kıvranıp duruyor, nükteleri ve saldırılarıyla *Naprzod*'u yıpratıyor, ama soruyu yanıtlamıyor! Rosa Luxemburg, asıl konu üzerinde *tek bir sözcük söylemekten kaçınabilmek için,* güneş altında her konuya değiniyor!

Hiç kuşku yok ki, paralarıyla kendi krallarını tutmak istemekle ve bir ulusal referandumla cumhuriyet kurma önerisini reddetmekle, Norveç küçük-burjuvazisi, burjuva dar-

görüşlülüğünü ve zevksizliğini açığa vurmuştur. Hiç kuşku yok ki, *Naprzod* da bunun farkına varmamakla aynı zevksizliği göstermiştir.

Ama bütün bunların konumuzla ilgisi nedir?

Tartıştığımız konu, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı ve sosyalist proletaryanın bu hakka karşı benimseyeceği tutum sorunuydu! Öyleyse niçin Rosa Luxemburg bu soruyu yanıtlamıyor da lafı dolandırıp duruyor.

Fareye göre kediden kuvvetli hayvan olmadığı söylenir. Rosa Luxemburg'a göre de, besbelli ki, "Fraki"den kuvvetli hayvan yok. "Fraki", "Polonya Sosyalist Partisi"nin sözde-devrimci hizbine halk arasında takılan lakaptır, ve *Naprzod* adındaki Krakov gazetesi, bu "hizbin" görüşlerini paylaşır. Rosa Luxemburg'un, bu "hizbin" milliyetçiliğe karşı savaşında gözü o kadar kararmıştır ki, o *Naprzod*'dan başka hiç bir şey görememektedir.

Eğer *Naprzod* "evet" derse, Rosa Luxemburg, "hayır" demeyi kutsal görevi sayıyor, ve böyle davranmakla, *Naprzod*'dan bağımsız olduğunu göstermediğini, tersine, "Fraki"ye gülünç bir biçimde bağımlı olduğunu, Krakov'un karınca yuvasınınkinden daha derin ve daha geniş bir görüş açısından sorunlara yanaşamadığı gerçeği üzerinde bir an durup düşünmüyor. *Naprzod*, hiç kuşku yok ki, marksizmle hiç bir ilişiği bulunmayan berbat bir gazetedir; ama bu, eğer Norveç örneğini seçmişsek, onu gerektiği gibi tahlil etmemize engel olmamalı.

Bu örneği, marksistçe tahlil edebilmek için, kötünün kötüsü "Fraki"nin günahlarıyla uğraşmamalıyız, ilkönce Norveç'in İsveç'ten ayrılmasının somut tarihsel özelliklerini ve sonra da her iki ülkenin *proletaryası*nın bu ayrılma dolayısıyla karşılaşmış olduğu görevleri ele almalıyız.

Norveç ile İsveç arasındaki coğrafî, iktisadî ve dil bağları, Ruslarla birçok öteki Slav ulusları arasındaki bağlardan daha az sıkı değildir. Ama Norveç ile İsveç arasındaki

birlik, rızaya dayanan bir birlik değildir, onun için Rosa Luxemburg'un "federasyon"dan sözetmesi, konunun dışına çıktığının kanıtıdır, ve o, ne söyleyeceğini bilmediği için, buna başvurmuştur. Norveç, Napolyon savaşları sırasında, krallar tarafından, Norveçlilerin iradesine karşın İsveç'le *birleştirilmişti;* ve İsveçliler Norveç'i boyunduruk altına alabilmek için oraya askerî birlikler göndermek zorunda kalmışlardı.

Norveç'e istisnaî ölçüde geniş özerklik tanınmasına karşın (Norveç'in kendi parlamentosu vb. vardı), birliğin kurulmasından sonra uzun yıllar Norveç'le İsveç arasında sürekli sürtüşmeler oldu, ve Norveçliler İsveç aristokrasisinin boyunduruğunu atmaya uğraştılar. Nihayet Ağustos 1905'te bunu başardılar. Norveç parlamentosu, İsveç kralının artık Norveç kralı olmadığı kararını verdi, ve daha sonra Norveç halkı arasında yapılan referandumda, pek büyük çoğunluk (birkaç yüze karşı 200.000) İsveç'ten tam ayrılma yolunda oy verdi. Kısa bir kararsızlık döneminden sonra, İsveçliler bu ayrılma olgusunu sineye çektiler.

Bu örnek bize, modern iktisadî ve siyasal ilişkiler içinde, ulusların hangi esaslar üzerinde ayrılıp bağımsız devlet kurmalarının olanaklı olduğunu ve bunun gerçekleştiğini, ve siyasal özgürlük ve demokrasi koşullarından bu ayrılmanın aldığı *biçimi* gösterir.

Tek bir sosyal-demokrat bile, eğer siyasal özgürlük ve demokrasi kendisini ilgilendiriyorsa (ilgilendirmediği takdirde, doğal ki, artık sosyal-demokrat değildir), Norveç örneğinin, ulusların ayrılmasıyla ilgili çatışmalarda "Rus biçiminde" değil de, *ancak* 1905'te Norveç'le İsveç arasında uygulanan biçimde çözüme gidilmesi için, sınıf bilincine sahip işçilerin sistemli propaganda yapmayı ve ortamı hazırlamayı *kutsal görevleri* saymaları gerektiğinin *pratik* kanıtı olduğunu yadsıyamaz. Programda, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının tanınması maddesinin taşıdığı anlam tamamen

budur. Ama Rosa Luxemburg, Norveç küçük-burjuvalarının ve Krakov *Naprzod*'unun burjuva zevksizliğine ve dargörüşlülüğüne sert biçimde saldırarak, kendi teorisini çürüten bir gerçeği atlamaya çalışmıştır; çünkü o pek iyi anlamaktadır ki, bu tarihsel gerçek, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının "ütopya" olduğu, "altın sahanlarda yemek yemek" vb. hakkı gibi bir şey olduğu yolunda iddiasını *kesin olarak çürütmektedir*. Bu gibi ibareler, sadece Doğu Avrupa milliyetleri arasında bugünkü güçler dengesinin değişmezliğine kendini beğenmişçe ve oportünistçe inancı ifade ederler.

Devam edelim. Öteki sorunlarda olduğu gibi ulusların kendi kaderlerini tayin etme sorununda da bizim her şeyden önce ilgilendiğimiz nokta, belirli bir ulusun içinde, proletaryanın kendi kaderini tayin etmesidir. Rosa Luxemburg, bu soruna da değinmekten kaçınmıştır. Çünkü kendisinin seçmiş olduğu Norveç örneği temeli üzerinde, bu sorunun tahlilinin, "teorisini" yıkacağını anlamıştır.

Ayrılma üzerine çatışmada Norveç ve İsveç proletaryası nasıl bir tutum benimsemiştir? Norveç bağımsız bir devlet kurduktan *sonra*, Norveç'in sınıf bilinçli işçileri elbette ki, cumhuriyete oy vereceklerdir,* ve eğer bazı sosyalistler başka türlü oy verirlerse, bu, sadece Avrupa sosyalist hareketinde kimi kez ne kadar çok ahmakça küçük-burjuva dargörüşlülüğü ve oportünizmi bulunduğunu gösterir. Bu konuda iki ayrı görüş olamaz, ve biz, bu noktaya, sadece, Rosa Luxemburg, lafı *konu dışına kaydırarak* sorunu karanlığa boğma yolunda çaba gösterdiği için değindik. Norveç Sosyalist Programının, Norveçli sosyal-demokratları, ayrılma sorununda belirli bir görüşü savunmaya zorlayıp zorlamadığını bilmiyoruz. Norveç sosyalistlerinin Norveç'in özerkliğinin sı-

* Eğer Norveç ulusunun çoğunluğu krallıktan yana iken, proletarya, cumhuriyetten yana idiyse, o halde genel bir biçimde, Norveç proletaryası önünde iki yol açılıyordu: ya koşullar olgunlaşmışsa, devrimi yapmak, ya da çoğunluğa boyun eğmek ve uzun bir propaganda ve ajitasyon çalışmasına girişmek.

nıf savaşımını serbestçe yürütebilmek için yeteri kadar alan sağlayıp sağlamadığı, ya da İsveç aristokrasisiyle sonu gelmeyen sürtüşme ve çatışmaların iktisadî yaşamın özgürlüğünü baltalayıp baltalamadığı sorununu, açık bıraktıklarını sanıyoruz. Ama bu aristokrasiye karşı gelmenin ve (burjuva dargörüşlülüğünün sınırları içinde kalsa bile) Norveç köylü demokrasisini desteklemenin, Norveç proletaryasının görevi olduğu gerçeği tartışılamaz.

Ya İsveç proletaryasının tutumu? İsveçli büyük toprak sahiplerinin, İsveçli papazların da kışkırtmasıyla, Norveç'e karşı savaş açılmasından yana oldukları bilinen bir şeydir. Ve Norveç, İsveç'ten çok daha zayıf olduğu, daha önce de bir İsveç istilâsına uğradığı, ve İsveç aristokrasisinin kendi ülkesinde büyük ağırlığı olduğu için, bu savaş kışkırtıcılığı, büyük bir tehlike yaratabildi. İsveçli Kokoşkin'lerin, "ulusların kendi siyasal kaderlerini tayin etmeleri gibi esnek bir formülün dikkatle ele alınması" yolunda çağrılarda bulunarak, korkunç "devletin çözülüp dağılması" tehlikesi tablolarını çizerek ve "ulusal özgürlüğün" İsveç aristokrasisinin ilkeleriyle bağdaştığı yolunda güvence vererek, İsveç halkını aldatma yolunda bir hayli zaman ve enerji harcadıklarından emin olabiliriz. En küçük kuşku yok ki, eğer, İsveçli sosyal-demokratlar, büyük toprak sahiplerinin ve Kokoşkin'lerin ideoloji ve siyasetine karşı çetin bir savaş vermeselerdi, (Kokoşkin'lerin de katıldığı) genel olarak ulusların eşitliğini istemekle *yetinmeyip*, ama aynı zamanda ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkını ve Norveç'in ayrılıp bağımsız devlet kurmada serbestliğini savunmasalardı, sosyalizm davasına ve demokrasi davasına ihanet etmiş olurlardı.

İsveçli işçilerin, Norveçlilerin ayrılma hakkını tanımış olmaları, Norveçli ve İsveçli işçilerin kardeşçe sınıf dayanışmasının ve birliğinin *güçlenmesine* yardım etmiştir. Çünkü bu davranış, Norveçli işçileri, İsveç işçilerinin İsveç milli-

yetçiliğine kapılmadıklarını, Norveçli proleterlerle kardeşliği İsveç burjuvazisinin ve aristokrasisinin ayrıcalıklarının üstünde tuttuklarına inandırmıştır. Avrupa hükümdarlarıyla İsveç aristokrasisinin Norveç'e zorla kabul ettirdiği bağların koparılması, Norveçli işçilerle İsveçli işçiler arasındaki bağları kuvvetlendirdi. İsveçli işçiler, burjuva politikasının gösterdiği *bütün* değişmelere karşın —burjuva ilişkilerinin, Norveçlilerin, zora başvurularak, yeniden İsveç boyunduruğu altına alınmalarına neden olabilir— hem İsveç, hem de Norveç burjuvazisine karşı savaşımda, her iki ulusun işçilerinin tam eşitliğini ve sınıf dayanışmasını koruyabileceklerini ve savunabileceklerini göstermişlerdir.

Sırası gelmişken belirtelim ki, bu, Rosa Luxemburg ile aramızdaki görüş ayrılıklarını Polonya sosyal-demokratlarına karşı "kullanma" yolunda "Fraki"lerin çabalarının ne kadar temelsiz ve ciddiyetten uzak olduğunu gösterir. "Fraki"ler, bir proleter sosyalist parti değil, bir küçük-burjuva milliyetçi partidir, Polonya sosyal-devrimcileri gibi bir şey. Rus sosyal-demokratlarıyla bu parti arasında birlik, hiç bir zaman sözkonusu olmamıştır ve olamaz da. Öte yandan, Polonya sosyal-demokratlarıyla aramızda kurulan sıkı ilişkilerden ve birlikten ötürü tek bir Rus sosyal-demokrat bile hiç bir zaman "pişmanlık duymamıştır". Milliyetçi özlemlerin ve tutkuların derinden etkisi altında bulunan bir ülke olan Polonya'da, gerçekten marksist, gerçekten proleter ilk partiyi kurmakla Polonyalı sosyal-demokratlar, büyük bir tarihsel hizmette bulunmuşlardır. Ama Polonyalı sosyal-demokratların yaptığı hizmet, Rosa Luxemburg, Rus marksistlerinin programının 9. maddesi hakkında bir sürü saçma-sapan sözetti diye değil, bu olumsuz duruma karşın büyüktür.

"Ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı" sorunu, elbette ki, Polonyalı sosyal-demokratlar için, Ruslar kadar önemli değildir. Milliyetçilikten gözü kararmış olan Po-

lonya küçük-burjuvazisine karşı yürüttüğü savaşımın hızıyla, (belki de bu hız bazan aşırı derecelere götürülmüştür) Polonya sosyal-demokratlarının "dozu kaçırmaları" anlayışla karşılanabilir. Hiç bir Rus marksisti, Polonya sosyal-demokratları, Polonya'nın ayrılmasına karşıdırlar diye, onları suçlamayı aklından geçirmemiştir. Polonyalı sosyal-demokratlar, ancak, Rosa Luxemburg gibi, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının *Rus* marksistlerinin programında tanınması gereğini yadsımaya kalkıştıkları zaman yanılgıya düşerler.

Bu, esasında, Krakov standartlarıyla ölçüldüğünde uygun olan bir şeyin, Ruslar dahil Rusya'da yaşayan bütün halklara ve uluslara uygulanmaya kalkışılması gibi bir şeydir. Bu, esasında, Rus milliyetçisi değil, "ters yoldan Polonya milliyetçisi" olmak, enternasyonalist sosyal-demokrat olmamak demektir.

Çünkü uluslararası sosyal-demokrasi, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının tanınmasından yanadır. Şimdi de bu konuyu inceleyeceğiz.

VII. ULUSLARARASI LONDRA KONGRESİ (1896) KARARI

Bu kararda şöyle denmektedir:

"Kongre, bütün ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkını [*Selbstbestimmungsrecht*] tam olarak desteklediğini beyan eder ve şu anda askerî, ulusal ya da başka biçimdeki despotlukların boyunduruğu altında acı çeken bütün ülkelerin işçilerine sempatisini ifade eder; Kongre, bütün bu ülkelerin işçilerini, dünyanın sınıf bilinçli [*Klassenbewusste* = sınıf çıkarlarını anlayan] işçilerinin saflarına katılmaya ve bunlarla, uluslararası kapitalizmin yenilgiye uğratılması için ve uluslararası sosyal-demokrasinin amaçlarının gerçekleştirilmesi için omuz omuza savaşmaya çağırır."*

İşaret ettiğimiz gibi bizim oportünistlerimiz, Bay Semkovski, Liebmann ve Yurkeviç bu kararın farkında değillerdir. Ama Rosa Luxemburg farkındadır ve bizim programımızdaki "kendi kaderini tayin etme" terimini içeren bu kararı tam metin olarak yazısına aktarmaktadır.

Sorun, Rosa Luxemburg'un, kendi "özgün" teorisinin yolu üzerinde duran bu engeli nasıl ortadan kaldırdığı sorunudur.

Kolayca... Kararın ikinci bölümü üzerinde özellikle durarak... Bildiri karakterini belirterek... İnsan bu bölüme ancak yanlış anlama sonucu atıfta bulunabilir!!

Yazarın çaresizliği ve şaşırmış hali inanılacak gibi değil. Çoğunlukla, yalnız oportünistler, programdaki tutarlı demokratik ve sosyalist noktaların sadece bildiri edebiyatı olduğunu iddia ederler ve bu noktalar üzerinde tartışmadan kaçınırlar. Rosa Luxemburg'un kendisini bu defa Semkovski'lerin, Liebmann'ların ve Yurkeviç'lerin berbat eşliğinde bulmuş olması nedensiz değildir. Rosa Luxemburg, yukarıdaki kararın doğru mu, yoksa yanlış mı olduğunu açıkça söylemeye yanaşmamaktadır. Sanki kararın ikinci bölümünü okumaya başlayana kadar birinci bölümü unutan, ya da Londra Kongresinden *önce* sosyalist basında yer alan tartışmaları hiç duymamış olan, dikkatsiz ya da dünyadan habersiz okura güveniyormuşçasına, dolambaçlı yollara başvuruyor.

Ama eğer Rosa Luxemburg, Rusya'nın sınıf bilinçli işçileri önünde, enternasyonalin bu kadar önemli bir ilke sorunu üzerindeki kararını, bu kararı eleştirip tahlil etmeye te-

* Bkz: Londra kongresine dair Alman resmî raporu: *Verhandlungen und Beschlüsse des internationalen sozialistischen Arbeiter- und Gewerkschafts-Kongresses zu London, vom 27. Juli bis. 1. August 1896*, Berlin 1896, s. 18 ("Londra'da 27 Temmuzdan 1 Ağustos 1896'ya Kadar Süren İşçi Partileri ve Sendikaları Sosyalist Enternasyonali Kongresinin Kararlarının Tutanakları", Berlin 1897, s. 18). Enternasyonal kongrelerinin kararlarını içeren bir Rusça broşür vardır ki, bunda "kendi kaderini tayin etme" yanlış olarak "özerklik" şeklinde çevrilmiştir.

nezzül etmeden, ayaklar altında çiğneyebileceğini sanıyorsa çok yanılmaktadır.

Rosa Luxemburg'un görüşü, Londra Kongresinden önceki tartışmalar sırasında, daha çok Alman marksistlerinin organı *Die Neue Zeit*'ın sütunlarında ifade edilmişti, *ve bu görüş, sonuçta, Enternasyonal tarafından reddedilmişti!* Rus okurun aklında özellikle tutması gereken sorunun özü budur.

Tartışma, Polonya'nın bağımsızlığı sorunu üzerinde oldu. Üç ayrı görüş ileri sürüldü.

1. "Fraki"nin görüşü, ki onlar adına Hecker konuşmuştur. Bunlar, Enternasyonalin *kendi* programına, Polonya'nın bağımsızlığı talebini koymasını istediler. Öneri kabul edilmedi. Bu görüş, Enternasyonal tarafından reddedildi.

2. Rosa Luxemburg'un görüşü, yani Polonyalı sosyalistlerin, Polonya'nın bağımsızlığını istememeleri gerektiği görüşü. Bu görüş, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının tanındığı yolunda resmî beyana tamamen aykırıydı. Bu görüş de, Enternasyonal tarafından aynı şekilde reddedildi.

3. Kautsky tarafından, Rosa Luxemburg ile polemiği sırasında, onun materyalizminin aşırı ölçüde "tek yanlı" olduğunu tanıtladığı zaman en kapsamlı biçimde açıkladığı görüş. Bu görüşe göre, Enternasyonal şu anda Polonya'nın bağımsızlığını programına bir madde olarak koyamaz; ama Kautsky, Polonyalı sosyalistlerin böyle bir taleple ileri çıkmaya tam hakları olduğunu belirtmiştir. Sosyalistler açısından, ulusal baskı ve zulüm mevcut olduğu bir durumda, ulusal kurtuluş görevlerini görmezlikten gelmek kesin olarak yanlıştır.

Enternasyonalin kararı, bu görüşün en öz, en temel unsurlarını içermektedir: bir yandan bütün ulusların kendi kaderlerini tayin etmede tam haklarının doğrudan doğruya, şüpheye meydan vermeyecek biçimde tanınması; öte yandan

aynı kesinlikle işçilere sınıf savaşımlarında *uluslararası* birlik için çağrı.

Biz, bu kararın kesin olarak doğru olduğu, ve Doğu Avrupa ve Asya ülkeleri için, 20. yüzyılın başında, her iki bölümüyle birlikte ayrılmaz bir bütün olarak ele alınacak olan bu kararın, ulusal sorunda, proletaryanın sınıf siyasetine tek doğru yönelimi sağladığı inancındayız.

Yukarda anılan üç ayrı görüşü oldukça ayrıntılı olarak inceleyeceğiz.

Pek iyi bilindiği gibi Karl Marx ve Engels, Polonya'nın bağımsızlığı talebini etkin olarak desteklemeyi bütün Batı Avrupa demokrasisinin ve özellikle sosyal-demokrasinin görevi saymışlardır. 1840-1850 ve 1860'lar döneminde, Avusturya'da ve Almanya'da burjuva devrimleri döneminde ve Rusya'da da "Köylü Reformu"[53] döneminde, bu görüş doğruydu ve tutarlı demokratik ve proleter tek görüştü. Rusya'daki ve Slav ülkelerinin çoğundaki halk yığınları henüz uykudayken, bu ülkelerde yığınları kucaklayan bağımsız demokratik hareketler *yokken*, Polonya'nın *aristokratik* kurtuluş hareketi, sadece Rusya bakımından değil, sadece Slavlık bakımından değil, bir tüm olarak Avrupa demokrasisi bakımından da pek büyük bir önem taşıyordu.*

Ama Marx'ın bu tutumu, 1860'larda ya da 19. yüzyılın üçüncü çeyreğinde doğru olmakla birlikte, 20. yüzyılda artık doğru değildir. Slav ülkelerinin çoğunda, hatta en geri Slav ülkelerinden birinde, Rusya'da bile, bağımsız demokratik hareketler, hatta bağımsız proleter hareketler meydana gel-

* 1863'te isyan eden Polonyalı soylunun ve Polonya hareketinin önemini (Marx gibi) değerlendirebilen Rusya devrimci demokratı Çernişevski'nin tutumlarını, çok daha sonra ortaya çıkan ve bu soyluların savaşımının Rus demokrasisi için taşıdığı önemi anlayamayacak kadar Polonyalı soyluya karşı haklı bir kin duyan o barbar, uyuşuk, dargörüşlü, gübre yığınına bağlı köylünün görüşünü ifade eden Ukraynalı küçük-burjuva Dragomanov'un tutumuyla kıyaslamak çok ilginç bir tarih çalışması olur. (Bkz: Dragomanov tarafından yazılan, *Tarihi Polonya ve Büyük-Rus Demokrasisi*.) Dragomanov, ulusal-liberal olunca, Bay P. Struve'nin coşkun kucaklamalarına hak kazanmış bir kimsedir.

miştir. Aristokrat Polonya yokolmuş, yerini kapitalist Polonya'ya bırakmıştır. Bu koşullar altında Polonya'nın *istisnaî* devrimci önemini yitirmesi doğal bir şeydir.

PSP'nin (Polonya Sasyalist Partisinin, bugünkü "Fraki"lerin) 1896'da Marx'ın bu konudaki *başka bir çağa ait* görüşünü sonsuzluğa kadar "saptamaya" kalkışması, marksizmin *metnini*, marksizmin *ruhuna* karşı kullanma yolunda bir çabadır. Onun için Polonyalı sosyal-demokratlar, Polonya küçük-burjuvazisinin aşırı milliyetçiliğine karşı çıktıkları ve ulusal sorunun Polonya işçileri için ikincil önem taşıdığına işaret ettikleri zaman, ilk kez olarak Polonya'da sırf proleter bir parti kurdukları ve Polonyalı ve Rus işçilerin sınıf savaşımlarında en sıkı ittifakı kurmaları gerektiği son derece önemli ilkesini ilân ettikleri zaman çok haklıydılar.

Ama bu, 20. yüzyılın başında, Enternasyonalin ulusların kendi siyasal kaderlerini tayin etme ilkesini, ya da ayrılma hakkını Doğu Avrupa ve Asya için gereksiz saymalı mı demekti? Bu, büyük bir saçmalık olurdu, ve (teorik bakımdan) Türk, Rus ve Çin devletlerindeki burjuva demokratik devrimin tamamlanmış olduğunu kabul etme anlamını taşıyan bir davranış olurdu, ve (etkisi bakımından) despotizmin yararına, oportünistçe bir tutumu benimsemek olurdu.

Hayır, Doğu Avrupa'da ve Asya'da belirmeye başlayan burjuva demokratik devrimler döneminde, ulusal hareketlerin uyanması ve yoğunlaşması döneminde, bağımsız proleter partilerinin kurulması döneminde, bu partilerin ulusal sorun konusundaki görevleri iki yönlü olmalıdır: birincisi, bütün ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkını tanımak, çünkü burjuva demokratik devrim henüz gerçekleşmemiştir, çünkü işçi sınıfı demokrasisi tutarlı olarak, ciddiyetle ve içtenlikle (liberal Kokoşkin tarzında değil) ulusların eşit hakları için savaşır, ve ikincisi, belirli bir devlet içinde, tarihinin geçirdiği bütün değişmeler boyunca, burjuvazinin birey olarak devletlerin sınırlarında meydana getirdiği değ-

şiklikler ne olursa olsun, bütün ulusların proleterlerinin sınıf savaşımında en sıkı ve bölünmez bir ittifakı gerçekleştirmek için savaşım verir.

1896 Enternasyonalinin kararının formüle ettiği, proletaryanın işte bu iki yönlü görevinin ta kendisidir. Ve 1913 yazında toplanan Rus Marksistleri Kongresinde kabul edilen kararın dayandığı temel ilkeler bunlardır. Bazıları, bu kararın ulusların kendi kaderlerini tayin etme ve ayrılma hakkını tanıyan 4. maddesinin milliyetçiliğe azamî "ödünde" bulunur görünmesine karşılık (gerçekte *bütün* ulusların kendi kaderlerini tayin etme *hakkının* tanınması, *demokrasiyi* azamî ölçüde tanıma ve milliyetçiliği asgarî ölçüde tanıma anlamını taşır), 5. maddenin herhangi bir ulusun burjuvazisinin milliyetçi sloganlarına karşı işçileri uyarmasında ve bütün ulusların işçilerini uluslararası ölçüde birleşmiş proleter örgütlerde birliğe ve kaynaşmaya çağırmasında bir "çelişki" görmektedirler. Ama bu "çelişkiyi", ancak, örneğin, İsveç ve Norveç proletaryasının birliğinin ve sınıf dayanışmasının, İsveçli işçiler Norveç'in ayrılma ve bağımsız bir devlet kurma özgürlüğünü tanıdıkları zaman *güçlendiğini* anlayamayacak kadar yüzeyde kalan kafalar görebilirler.

VIII. ÜTOPYACI KARL MARX VE PRATİK ROSA LUXEMBURG

Polonya'nın bağımsızlığının bir "ütopya" olduğunu iddia ederken ve bunu bıkkınlık verene dek yinelerken Rosa Luxemburg, alaylı bir tonla: niçin İrlanda'nın bağımsızlığı talebini ileri sürmeyelim? diye soruyor.

Besbelli ki, "pratik" Rosa Luxemburg, Karl Marx'ın İrlanda'nın bağımsızlığı sorunundaki tutumundan habersizdir. *Belirli* ulusal bağımsızlık taleplerinin oportünist açıdan değil de, gerçek marksist açıdan nasıl tahlil edildiğini göstermek için bu konu üzerinde durmaya değer.

Sosyalist tanıdıklarının zekâlarını ve inançlarının gücünü denemek için, onları kendi deyimiyle "sınavdan geçirme" Marx'ın âdetiydi.[54] Marx, Lopatin'le tanışınca, Engels'e yazdığı 5 Temmuz 1870 tarihli mektupta genç Rus sosyalisti için pek övücü sözler sarfetmekle birlikte, şunu da ekliyordu:

"... Zayıf yanı *Polonya*. Bu konuda tıpkı bir İngilizin İrlanda'dan sözettiği gibi konuşuyor — örneğin eski ekolden bir İngiliz çartistinin."[55]

Marx, ezen bir ulustan gelme bir sosyalistin ezilen ulus karşısındaki tutumunu soruşturuyor ve arkasından (İngiliz olsun, Rus olsun) egemen ulusların sosyalistlerinin *ortak* kusurunu açığa vuruyor: bunlar ezilen uluslara karşı sosyalist görevlerini anlayamıyorlar, ve "egemen ulus" burjuvazisinin önyargılarına yanki oluyorlar.

Marx'ın İrlanda üzerine kesin beyanlarına geçmeden önce, Marx ve Engels'in ulusal sorundaki genel tutumlarının kesin olarak eleştirici bir tutum olduğuna ve bu sorunun tarihsel bakımdan göreli önem taşıdığını kabul ettiklerine işaret etmeliyiz. Nitekim Engels, Marx'a, 23 Mayıs 1851'de tarih okumanın kendisini Polonya konusunda kötümser sonuçlara götürdüğünü, Polonya'nın öneminin geçici olduğunu, ve bu önemin Rusya'da toprak devriminin gerçekleştiği ana kadar süreceğini yazıyordu. Ona göre, Polonyalıların tarihteki rolü "budalaca gözüpeklik" niteliğinde bir roldür.

"Ve Polonya'nın, Rusya ile kıyaslamada bile, ilericiliği başarıyla temsil ettiği tek bir örnek, ya da tarihsel önem taşıyan herhangi bir harekette bulunduğu gösterilemez." Rusya, "yapıları aylak kavalyelerinkine pek uyan Polonyalılardan" daha çok uygarlık, eğitim, sanayi ve burjuva unsurları içermektedir; "St. Petersburg, Moskova, Odesa vb. ile kıyaslandığında, Varşova ve Krakov nedir ki! ..."

Engels, Polonya aristokrasisinin ayaklanmasının başarılı olacağına inanmıyor.

Ama bu kadar deha ve derinliğine görüş yeteneği taşıyan bütün bu fikirler, Marx ve Engels'in 12 yıl sonra, Rusya hâlâ uykuda iken ve Polonya içten içe kaynaşmaya başladığı zaman, Polonya hareketini en derin ve hararetli sempatiyle ele almalarına engel olmadı.

1864'te Enternasyonalin Bildirisini kaleme alırken Marx, Engels'e Mazzini'nin milliyetçiliğine karşı savaşım vermek zorunda kaldığını yazdı (4 Kasım 1864), ve şunları dedi:

"Bildiride, uluslararası politikaya ayrılan yerlerde, milliyetlerden değil ülkelerden sözediyorum, ve küçük ulusları değil Rusya'yı eleştiriyorum."

Marx'ın "işçi sorununa" oranla, ulusal sorunun ikincil bir sorun olduğu konusunda şüphesi yoktur. Ama onun teorisi, ulusal sorunu yok saymaktan pek uzaktır.

1866 geliyor. Marx, Engels'e yazdığı mektupta Paris'teki "prudoncu kliğin" tutumunu eleştiriyor: bu klik, "... Milliyetin bir saçmalık olduğunu söylemektedir ve Bismarck ile Garibaldi'ye saldırmaktadır. Şovenliğe karşı polemik olarak taktikler yararlı olabilir ve açıklanabilir. Ama Proudhon'a inananlar (buradaki iyi dostlarım Lafargue ve Longuet de bunlar arasındadır), bütün Avrupa'nın, Fransa'daki baylar, yoksulluğu ve cahilliği kaldıracakları güne kadar sessiz ve sakin kıçının üstünde oturabileceğini ve oturması gerektiğini sandıkları zaman gülünç oluyorlar." (7 Haziran 1866 tarihli mektup.)

20 Haziran'da da Marx şöyle yazıyor: "Dün Enternasyonalin Konseyinde devam etmekte olan savaş hakkında bir tartışma oldu. ... Bekleneceği gibi, tartışma, bizi, genel olarak, "milliyet sorununa" ve bu sorun karşısındaki tutumumuzun ne olacağına götürdü. ... "Genç Fransa" (*işçi olmayan bir grup*) temsilcileri, bütün milliyetlerin, hatta ulusların "çoktan eskimiş önyargılar" olduğu iddiasıyla çıktılar. Proudhon'laşmış stirnerizm.[56] ... Bütün dünya, Fransızların sosyal-devrim için olgunlaşmasını bekliyor. ... Konuşmama,

milliyetleri rafa kaldırmış olan dostumuz Lafargue ve ötekilerin görüşlerini "Fransızca" olarak, yani dinleyicilerin onda-dokuzunun anlamadığı bir dilde savunduklarını söyleyerek başladığımda, İngilizler pek güldüler. Şunu da belirtelim ki, milliyetleri yadsımakla, Lafargue, farkında olmadan, örnek Fransız ulusu tarafından yutulmayı kastetmektedir."

Marx'ın bütün bu eleştirici sözlerinden çıkan sonuç açıktır: işçi sınıfı, ulusal sorunu boynuna muska yapmada aşırılıklarda bulunamaz. Çünkü kapitalizmin gelişmesi, mutlaka *bütün* ulusları uyandırıp bağımsız bir yaşantıya yöneltmez. Ama yığınları kapsayan ulusal hareketler başladıktan sonra umursamamak ve bunlardaki ilerici olan şeyi desteklememek, sonuç olarak, "kendi ulusunu", "örnek ulus" sayarak (ya da, biz ekleyelim, kendi ulusunu devlet kurma ayrıcalığı tekeline sahip ulus sayarak) *milliyetçi* önyargılara kapılmak olur.*

Ama biz, İrlanda sorununa dönelim:

Marx'ın bu sorundaki tutumu, mektuplarından alınan şu satırlarda en açık biçimde ifade edilmektedir:

"İngiliz işçilerinin fenyancılığı destekleyen bu gösteri yürüyüşünün yapılması için elimden geleni yaptım. ... Ben, İrlanda'nın İngiltere'den ayrılmasının olanaksız olduğunu düşünürdüm. Şimdi bunun kaçınılmaz olduğuna inanıyorum, her ne kadar ayrılmadan sonra *Federasyonun* gelmesi olası ise de." Marx'ın 2 Kasım 1867'de Engels'e yazdığı budur. Aynı yılki 30 Kasım tarihli mektubunda şunu ekliyor:

"... İngiliz işçilerine neyi öğütleyeceğiz? Benim kanımca onlar, *bildirilerinde*, ayrı bir madde halinde, *Birliğe karşı çıkmalıdırlar*" (yani İrlanda'nın Büyük Britanya'dan ayrılmasını desteklemelidirler) — "kısaca, 1783'te olanı, sadece daha demokratik ve o zamanın koşullarına uygun hale ge-

* 3 Haziran 1867 tarihli Marx'ın Engels'e yazdığı mektuba da bakınız: "*Times*'ın yayınladığı Paris haberinden, Parislilerin Polonya lehinde ve Rusya'ya karşı çıkışlarını büyük memnunlukla öğrendim. ... Bay Proudhon ve küçük doktrinci kliği, Fransız halkı değildir elbet."

tirmektir. Bu, bir *İngiliz* partisinin programına konabilecek olan biricik *legal* ve bu yüzden de tek olanaklı olan İrlanda kurtuluşu talebi biçimidir. İki ülke arasında, sırf kişisel bir birliğin devam edip edemeyeceğini ilerde deneyim göstermelidir. ...

"İrlandalıların muhtaç oldukları şunlardır:

"1) Kendi hükümetleri (*self-government*) ve İngiltere'den bağımsızlık;

"2) Bir tarım devrimi. ..."

Marx, İrlanda sorununa büyük önem yüklüyordu ve Alman İşçiler Birliğinde bu konuda birbuçuk saat süren bir konferans vermişti (17 Aralık 1867 tarihli mektup).

Engels, 20 Kasım 1868 tarihli mektubunda, "İngiliz işçileri arasında İrlandalı düşmanlığına" işaret ediyor ve hemen hemen bir yıl sonra (24 Ekim 1869) aynı konuya dönerek şöyle yazıyor:

"*Il n'y a qu'un pas* [bir adımlık mesafedir] İrlandayla Rusya'nın arası. ..." "İrlanda tarihi, bize, bir ulusun başka bir ulusu boyunduruk altına almasının ne büyük bir felâket olduğunu gösterir. İngilizlerin bütün kötülüklerinin kökeni İrlanda'ya varır. Henüz Cromwell dönemini inceleyemedim, ama şu kadarı benim için kesindir, eğer İrlanda'da askerî yönetim kurma ve orada yeni bir aristokrasi yaratma zorunluluğu olmasaydı, İngiltere'de tarihsel gelişme başka türlü olurdu."

Sırası gelmişken, Marx'ın Engels'e 18 Ağustos 1869 tarihli mektubuna[57] da işaret edelim:

"Poznan'da ... Polonya işçiler ... Berlin'deki meslektaşlarının yardımıyla bir grevi zaferle sona erdirdiler. '*Monsiuer le Capital*'e karşı bu savaşım —ikinci grev biçiminde olsa da— barış için nutuklar çeken burjuva efendilerinkinden bambaşka bir biçimde ulusal önyargıları giderme yoludur."

Marx'ın Enternasyonalde izlemiş olduğu İrlanda soru-

nuyla ilgili siyaset şundan da anlaşılabilir:

Marx, 18 Kasım 1869'da, Engels'e, Enternasyonalin Konseyinde, İngiliz hükümetinin İrlanda genel affı konusundaki tutumu sorunu üzerine bir saat bir çeyrek konuştuğunu ve şu karar önerisinde bulunduğunu yazıyor:

"Hapse atılmış olan İrlandalı yurtseverlerin serbest bırakılması yolunda İrlandalıların taleplerine yanıtında ... Bay Gladstone'un, bile bile İrlanda ulusunun onurunu kırdığı;

"Siyasal affı, kötü yönetimin kurbanları için ve onların mensup bulundukları halk için onur kırıcı olan koşullara bağladığı;

"Bay Gladstone'un sorumlu mevkiinde, resmen, açıkça ve büyük şevkle Amerikan köle sahiplerinin isyanını destekledikten sonra, şimdi İrlanda halkına pasif itaat doktrinini telkin etmeye kalkıştığı;

"İrlanda genel affı sorunuyla ilgili bütün politikasının, Bay Gladstone'un gürültülü bir biçimde karşı çıkarak Tory rahiplerinin iktidardan düşmesini sağladığı "fetih politikası"nın uygulanmasından başka bir şey olmadığı;

"Uluslararası İşçi Derneği Genel Konseyi'nin, İrlanda halkının genel siyasal af lehinde kampanyayı ilhamlı, sağlam ve yürekli bir biçimde yürütmesine hayranlık duyduğunu ifade ettiği;

"Bu kararların, bütün şubelere ve Uluslararası İşçi Derneği ile ilişiği bulunan Avrupa ve Amerika'daki bütün işçi örgütlerine bildirilmesi karar altına alınmıştır."

Marx, 10 Aralık 1869'da, Enternasyonalin Konseyinde okunacak olan İrlanda sorunu üzerindeki raporunun aşağıdaki temellere dayanacağını yazıyor:

"... Enternasyonalin Konseyinde benimsenmesi pek doğal bir şey olan *İrlanda için* "uluslararası" ve "insanca" *adalet* konusunda söylenecek sözler bir yana, *İrlanda ile bugünkü ilişkilere son vermek, İngiliz işçi sınıfının doğrudan doğruya ve mutlak çıkarı gereğidir.* Ve bu, tamamen benim

kanımdır; bu kanımın dayandığı nedenlerin bir kısmını, İngiliz işçilerinin kendilerine de söyleyemem. İrlanda rejiminin İngiliz işçi sınıfının gelişip güçlenmesiyle devrilmesinin olanaklı olacağına uzun zaman inandım. Bu görüşü, *The New York Tribune*'de [Marx'ın uzun süre yazarlığını ettiği Amerikan gazetesi] her zaman ifade etmişimdir. Sorunu daha derinliğine inceleyince, şimdi, bunun tam tersine inanmaktayım. İrlanda'dan kurtulmadığı sürece İngiliz işçi sınıfı, hiç bir zaman *herhangi bir başarı gösteremeyecektir*. ... İngiltere'de İngiliz gericiliğinin kökleri, ... İrlanda'nın boyunduruk altında tutulmasındadır."[58] (İtalikler Marx'ındır.)

Marx'ın İrlanda sorunundaki izlediği siyaset, şimdi artık okur için açık-seçik bir hal almış olmalıdır.

"Ütopyacı" Marx, öylesine "pratik olmaktan uzak" idi ki, yarım yüzyıl sonra bile gerçekleşmeyen İrlanda'nın ayrılması davasını savunmuştur. Marx'ın bu politikası hangi nedenlere dayanır ve bu, yanlış bir politika değil miydi?

Başlangıçta Marx, İrlanda'nın, ezilen ulusun ulusal hareketiyle değil, ezen ulusun işçi hareketiyle kurtarılacağını sanmıştır. Marx, bütün milliyetlerin tam kurtuluşunu ancak işçi sınıfının zaferinin gerçekleştireceğini bildiği için, ulusal hareketi mutlak bir şey olarak ele almadı. Ezilen ulusların burjuva kurtuluş hareketiyle, ezen ulusun proleter kurtuluş hareketi arasındaki olanaklı olan bütün karşılıklı ilişkileri önceden kestirmek olanaksızdır (bugün Rusya'da ulusal sorunun çözümünün bu kadar zor oluşu bundandır).

Bununla birlikte, olaylar öyle gelişti ki, İngiliz işçi sınıfı oldukça uzun bir süre liberallerin etkisi altında kaldı, liberallerin bir yedek kuvveti durumuna düştü ve bir liberal-işçi politikasını izleyerek kendi kendini kısır hale getirdi. İrlanda burjuva kurtuluş hareketi, gittikçe güçlendi ve devrimci biçimlere büründü. Marx, bu konudaki görüşlerini yeniden gözden geçirdi ve düzeltti. "Bir ulusun başka bir ulusu boyunduruk altında tutması, kendisi için ne büyük felâ-

ket." İrlanda, İngiliz boyunduruğundan kurtulmadıkça, İngiliz işçi sınıfı hiç bir zaman özgürlüğüne kavuşmayacaktır. İngiltere'de gericilik, İrlanda'nın boyunduruk altında tutulmasıyla beslenmekte ve güçlenmektedir (tıpkı Rusya'da gericiliğin bir sürü ulusların boyunduruk altında tutulmasıyla beslendiği gibi!).

Ve Marx, Enternasyonale "İrlanda ulusuyla", "İrlanda halkıyla" (pek parlak zekâlı L. VI., zavallı Marx'ı bu deyimleri kullanmakla sınıf savaşımını unuttuğu için herhalde kınardı!), dayanışma kararı alınması için öneride bulunurken, "arkasından *federasyonun* gelmesi olasılığına karşın" İrlanda'nın İngiltere'den *ayrılmasını* savunuyor.

Marx'ın vardığı sonuçların teorik temeli neydi? İngiltere'de burjuva devrimi çoktan tamamlanmıştı. Ama henüz İrlanda'da bu devrim gerçekleşmiş değildir; yarım yüzyıl sonra, şimdi, İngiliz liberallerinin reformlarıyla gerçekleşmektedir. Eğer İngiltere'de kapitalizm, Marx'ın ilkten umduğu kadar çabuk devrilmiş olsaydı, İrlanda'da bir burjuva demokratik ve genel ulusal hareketin yeri olmazdı. Ama bu hareket geliştiğine göre, Marx, İngiliz işçilerine bunu desteklemeyi, bunu devrimci doğrultuda hızlandırmayı ve *kendi* özgürlükleri ile bağdaşan bir sonuca vardırmayı öğütledi.

1860'larda İrlanda ile İngiltere arasındaki iktisadî bağlar, doğal ki, Rusya'nın Polonya ile, Ukrayna ile vb. bugünkü bağlarından bile daha sıkıydı. (Sadece coğrafya koşulları ve İngiltere'nin bir sömürge imparatorluğu olarak gücü bakımından olsa bile) İrlanda'nın ayrılmasının "pratik olmayışı" ve "olanaksızlığı" besbellidir. İlke olarak federalizme düşman olmakla birlikte, Marx bu durumda, federasyona da razı oluyor,* *yeter ki*, İrlanda'nın kurtuluşu, dönüşümcü yol-

* (Her ne kadar soyut olarak konuştuğumuzda her ikisi de "kendi kaderini özgürce tayin etme" kavramına girerlerse de) "Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Etme" hakkının niçin sosyal-demokrat açıdan *ne* federasyon, *ne* de, özerklik anlamına gelemeyeceğini kavramak zaten kolaydır. Federasyon hakkı, genel olarak ele alındığında, saçma bir şeydir, çünkü federasyon iki taraf

dan değil, İngiliz işçi sınıfı tarafından desteklenen İrlanda halkının kitle hareketiyle devrimci yoldan gerçekleşsin. Hiç kuşku yok ki, tarihsel sorunun ancak böyle bir çözümü, proletaryanın çıkarlarına en uygun ve hızlı toplumsal gelişme için en uygun bir çözüm olabilir.

Olaylar başka türlü gelişti. İrlanda halkı olsun, İngiliz proletaryası olsun, yeteri kadar güçlü olmadıklarını gösterdiler. Ancak şimdi İngiliz liberalleriyle İrlanda burjuvazisi arasındaki alçakça pazarlıklarla İrlanda sorunu, (tazminatlı) toprak reformuyla, ve (henüz sözü edilmeyen) özerklikle *çözüme bağlanmaktadır*. O halde? Bundan Marx ve Engels'in "ütopyacı" oldukları, "gerçekleşmesi olanaksız" ulusal talepler ileri sürdükleri, İrlandalı küçük-burjuva milliyetçilerin etkisi altında kaldıkları (çünkü Fenian hareketinin küçük-burjuva nitelik taşıdığından şüphe yoktur) vb. sonucunu mu çıkaracağız?

Hayır. İrlanda sorununda da, Marx ve Engels, tutarlı bir proleter siyaseti izlediler ve bu, yığınları, demokrasi ve sosyalizm zihniyeti ile eğitti. Ancak böyle bir siyaset, gerekli reformların kabul edilmesinde yarım yüzyıllık gecikmeden hem İrlanda'yı, hem İngiltere'yi kurtarabilirdi, ve bu reformların liberaller tarafından, gericilere yaranmak amacıyla kuşa benzetilmesine engel olabilirdi.

Marx ve Engels'in İrlanda sorunundaki politikaları (bugün de pek büyük *pratik* önemini koruyan) ezen ulusların proletaryasının ulusal hareketler karşısındaki tutumunun parlak bir örneğidir. Bu politika, her renkten ve her dilden bütün ülkelerin burjuva dargörüşlülüğüne kapılmış kimselerinin, bir ulusun toprak ağalarının ve burjuvazisinin zorba-

arasında bir antlaşmadır. Marksistler, programlarına, genel olarak, federalizmin savunmasını kesin surette alamazlar; böyle bir şey sözkonusu edilemez. Özerkliğe gelince, marksistler, özerklik "hakkını" değil, heterojen bir ulusal bileşimi olan ve coğrafî ve diğer koşulları kesin değişiklikler gösteren bir demokratik devletin genel, evrensel ilkesi olarak özerkliğin *kendisini* savunurlar. Onun için "ulusların özerklik hakkını" tanımak "ulusların federasyon hakkını" tanımak kadar saçma bir şey olur.

lığı ve ayrıcalıklarıyla çizilmiş olan devlet sınırlarını değiştirme fikrini, "ütopyacı" bir fikir olarak ilân etme gayretkeşliğine karşı bir uyarı niteliğindedir.

Eğer İrlanda ve İngiltere proletaryası, Marx'ın ileri sürdüğü politikayı kabul etmemiş olsalardı ve İrlanda'nın ayrılmasını bir slogan olarak benimsememiş olsalardı, en kötü oportünizme düşmüş olurlardı, demokratlar ve sosyalistler olarak görevlerini unuttuklarını göstermiş olurlardı, ve *İngiliz* gericiliğine ve *İngiliz* burjuvazisine ödünde bulunmuş olurlardı.

IX. 1903 PROGRAMI VE PROGRAMIN LİKİDATÖRLERİ

Rus marksistlerinin programının kabul edildiği 1903 Kongresinin tutanaklarının suretleri kolay bulunmuyor, öyle ki, bugün işçi hareketindeki etkin militanların büyük çoğunluğu, programın ayrı ayrı maddelerinin ardında yatan gerekçeleri bilmemektedirler (bu konuyla ilgili yazının legalite nimetlerinden yararlanması, bu bilgisizliği perçinlemektedir...). Onun için 1903 Kongresindeki, üzerinde durduğumuz sorun ile ilgili tartışmaları tahlil etmek gereklidir.

İlkönce şunu belirtelim ki, "ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı" konusunda Rus sosyal-demokrat yazını ne kadar yetersiz olursa olsun, bu yazın, gene de sözkonusu hakkın, ulusların ayrılma hakkı anlamına geldiğini açıkça ifade eder. Bundan şüphe eden ve 9. maddenin "muğlak" vb. olduğunu iddia eden Semkovski'ler, Liebmann'lar ve Yurkeviç'ler aşırı cahilliklerinden ya da dikkatsizliklerinden ötürü böyle davranmaktadırlar. Daha 1902'de, Plehanov, *Zarya*'da, program tasarısında "ulusların kendi kaderini tayin etme hakkını" savunurken, bu talebin, burjuva demokratlar için zorunlu olmadığı halde, "sosyal-demokratlar için *zorunlu*" bir talep olduğunu yazıyordu. Plehanov şöyle di-

yordu: "Bugünkü Rus kuşağının milliyetçi önyargılarına karşı gelmekten korktuğumuz için, eğer biz, bu talebi ileri sürmeyi unutursak ya da bunda duraksama gösterirsek ... dudaklarımızdaki "bütün ülkelerin işçileri birleşiniz!"[59] çağrısı, utanmazca bir yalan haline gelir. ..."

İncelemekte olduğumuz programın bu maddesinin lehindeki temel iddianın, yerinde bir nitelendirilmesidir: o kadar ki, programımızın eleştiricilerinin, Plehanov'un bu sözlerini hiç anmamalarına şaşmamak gerekir. Bu maddenin reddi, ileri sürülen nedenler ne olursa olsun, *gerçekte*, Rus milliyetçiliğine "utanç verici" bir ödündür. Ama sorun, *bütün* ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı sorunu olduğuna göre niçin Rus milliyetçiliğine? Çünkü sözkonusu olan Ruslar*dan* ayrılmadır. *Proleterlerin birliği* için, onların sınıf dayanışması uğruna, *ulusların ayrılma* hakkını tanımalıyız — yukarıda aktarılan sözlerinde Plehanov'un bundan 14 yıl önce kabul ettiği budur. Eğer oportünistlerimiz bunun üzerine biraz düşünmüş olsalardı, ulusların kendi kaderlerini tayin etmeleri konusunda bu kadar saçma konuşmazlardı.

Plehanov'un savunduğu program tasarısını kabul eden 1903 Kongresinde başlıca çalışmaları, *Program Komisyonu* yapmıştır. Ne yazık ki, konuşmalar tutanağa alınmadı; alınsaydı, tutanaklar özellikle bu noktada ilginç olurdu, çünkü Polonya sosyal-demokratlarının temsilcileri Warszawski ve Hanecki, komisyonda *sadece* görüşlerini savunmayı denediler ve "ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının tanınmasına" karşı çıktılar. Bu delegelerin ileri sürdükleri kanıtları (ki bunlar, Warszawski'nin konuşmasında ve Hanecki ile birlikte sundukları bildiride açıklanmıştır: kongre tutanakları, s. 134-136 ve 388-390), Rosa Luxemburg'un yukarda tahlil ettiğimiz Polonya dilindeki yazısıyla kıyaslama zahmetine katlanan okur, iki görüşün hemen hemen birbirinin aynı olduğunu görürdü.

Plehanov'un herkesten çok Polonyalı marksistlere saldırdığı İkinci Kongrenin Program Komisyonu, ileri sürülen bu iddiaları nasıl değerlendirdi? Bunlar amansızca eleştirildi ve alay konusu haline getirildi! Ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının tanınmasından vazgeçmelerini *Rusya* marksistlerine önermenin saçmalığı o kadar açık ve güçlü olarak tanıtlandı ki, Polonyalı marksistler, *iddialarını, kongrenin genel toplantısında yinelemeye bile kalkışmadılar*! Rus, Yahudi, Gürcü ve Ermeni marksistlerin yüksek meclisinde davalarının yenilgiye uğramasının kaçınılmazlığı karşısında, kongreyi terkettiler.

Bu tarihsel olay, elbette ki, *kendi* programına ciddî olarak ilgi duyan herkes için pek büyük önem taşır. Polonyalı marksistlerin iddialarının, kongrenin Program Komisyonunda tam yenilgiye uğraması, ve bunların kongrenin genel toplantısında görüşlerini savunmaktan vazgeçmeleri pek anlamlıdır. Rosa Luxemburg'un 1908'deki yazısında bu konuda "alçak-gönüllülükle" susması nedensiz değildir; öyle görünüyor ki, kongreyi hatırlamak onun için pek tatsız bir şey! O, Warszawski ve Hanecki tarafından 1903'te yapılan programın 9. maddesini "değiştirme" yolundaki gülünç derecede gereksiz öneri konusunda da, (ki bu öneriyi, ne Rosa Luxemburg, ne de öteki Polonyalı sosyal-demokratlar yinelemeye yanaşmadılar ve yanaşmayacaklardır da) susmaktadır.

Ama 1903'teki yenilgisini gizleyen Rosa Luxemburg, bu gerçekleri sessizlikle geçiştirme yolunu tuttuysa da, partilerinin tarihine ilgi duyanlar gerçekleri saptamak zahmetine katlanacaklar ve bunların taşıdığı anlam üzerinde düşüneceklerdir.

1903 Kongresini terkederken Rosa Luxemburg'un dostları şöyle bir öneriyi kongreye sundular: "... Biz program tasarısının 7. maddesinin" (şimdi 9. maddedir) "şöyle olmasını öneriyoruz: § 7. *devletin parçalarını oluşturan bütün ulusların tam kültürel gelişme özgürlüğünü güvence altına alan*

kurumlar" (tutanakların 390. sayfası).

Böylece Polonyalı marksistler, o sıra, ulusal sorun üzerine öyle muğlak görüşler ileri sürdüler ki, ulusların kendi kaderini tayin etmesi *yerine*, gerçekte, onlar başka bir isim altında ünlü "ulusal kültür özerkliği"ni önerdiler.

Bu inanılmaz bir şey gibi geliyor insana, ama ne yazık ki, bir gerçektir. Bizzat kongrede de, 5 oyla beş bundcu ve 6 oyla üç Kafkasyalı katıldığı halde (Kostrov'un danışman olarak oyunu saymıyoruz) ulusların kendi kaderini tayin etme hakkıyla ilgili maddenin *silinmesi* lehinde *tek bir* oy kullanılmadı. Bu maddeye "ulusal kültür özerkliği"nin eklenmesi için üç oy kullanıldı (bunlar, Goldblatt'ın şu formülü lehinde oylardı: "uluslara tam bir kültürel gelişme özgürlüğü sağlayan kurumların kurulması") ve dört oy da Lieber'in ("ulusların kültürel gelişmelerinde özgürlük hakkı") formülü lehinde kullanıldı.

Rus liberal partisinin, Anayasacı Demokrat Partinin sahneye çıktığı şu anda, bu partinin programında, ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının yerini, "kendi kültürel kaderini tayin etme"nin aldığını görmekteyiz. Böylece Rosa Luxemburg'un Polonyalı dostları, PSP'nin milliyetçiliğine karşı "*savaşımda*" o kadar ileri gitmişlerdir ki, marksist program yerine *liberal* bir program kabul edilmesini önermeye kadar işi vardırmışlardır! Ve bunu yaparken aynı solukta bizim programımızı oportünist olmakla suçlamışlardır; bu suçlamanın, İkinci Kongrenin Program Komisyonunda kahkahalarla karşılanmasına şaşmamak gerekir!

Gördüğümüz gibi *bir tanesi bile* "ulusların kendi kaderini tayin etmesi" ilkesine karşı çıkmayan İkinci Kongre delegeleri, "ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkından" neyi anlamışlardır?

Tutanaklardan aktardığımız şu üç pasaj, bu soruyu yanıtlamaktadır:

"*Martinov* 'ulusların kendi kaderini tayin etmeleri' teriminin geniş olarak yorumlanması gerektiği görüşündedir; bu terim, ancak ulusların kendilerini ayrı siyasal bütünler olarak kurmak hakkı anlamına gelir ve bölgesel kendi kendini yönetme sözkonusu değildir." (s. 171.)

Martinov, Rosa Luxemburg'un dostlarının iddialarının çürütüldüğü ve gülünç hale getirildiği Program Komisyonunun bir üyesiydi. Martinov, o sıralarda, "bir ekonomist", *İskra*'nın en amansız düşmanlarındandı; ve eğer Program Komisyonunun çoğunluğunun paylaşmadığı bir görüş ileri sürseydi, hiç kuşku yok ki, sözleri reddedilirdi.

Bir bundcu olan Goldblatt, komisyon çalışmalarını bitirdikten sonra, kongre, programın 8. maddesini (şimdiki 9. madde) tartıştığı zaman ilk sözü aldı.

Goldblatt şöyle dedi:

" 'Ulusların kendi kaderini tayin etme hakkına' karşı çıkılamaz. Bir ulus bağımsızlık uğruna savaştığı zaman, ona karşı çıkılmamalıdır. Plehanov'un dediği gibi, Polonya, Rusya ile yasal evlenmeye girmeyi reddederse, o, buna zorlanmamalıdır. Ben bu sınırlamalar içinde bu görüşe katılıyorum." (s. 175-176.)

Plehanov, kongrenin genel toplantısında bu konu üzerinde konuşmadı. Goldblatt, "ulusların kendi kaderini tayin etme hakkının" ayrılma hakkı anlamına geldiği basit ve ayrıntılı biçimde açıklanan Program Komisyonunda Plehanov'un söylediklerini yineledi. Goldblatt'tan sonra konuşan Lieber, şunu belirtti: "Eğer herhangi bir ulus, Rusya'nın sınırları içinde yaşamak istemiyorsa, elbette ki parti, bu ulusun önüne engeller koymayacaktır." (s. 176.)

Okur, partinin, programı kabul eden İkinci Kongresinde, ulusların kendi kaderini tayin etme hakkının "ancak" ayrılma hakkı anlamına geldiği konusunda iki ayrı görüş bulunmadığını görecektir. Bundcular bile o zaman bu gerçeği benimsemişlerdi, ve ancak içinde yaşadığımız bu sürekli

karşı-devrim ve her türlü "fikre ihanet" dönemindedir ki, programın "muğlak" olduğunu söyleyebilen cahil oldukları kadar cüretli kimselere raslamaktayız. Ama bu zavallı, "sözde sosyal-demokratlara" vakit ayırmadan önce, Polonyalıların program karşısındaki tutumları hakkında sözümüzü sona erdirelim.

Bunlar, İkinci Kongreye (1903), birliğin gerekli ve ivedi olduğunu iddia ederek geldiler. Ama Program Komisyonunda "yenilgi"lerinden sonra kongreyi terkettiler, ve *son sözleri* kongrenin tutanaklarında yazılı bulunan, ulusların kendi kaderini tayin etme hakkı *yerine* ulusal-kültür özerkliğinin konması yolunda yukarda sözü edilen öneriyi içeren yazılı açıklamaları oldu.

1906'da, Polonyalı marksistler partiye girdiler, ve ne girerken, ne de sonra (ne 1907 Kongresinde, ne 1907 ve 1908 Konferanslarında, ne de 1910 Plenum toplantısında) Rus Programının 9. maddesinin değiştirilmesi yolunda *bir defa olsun tek bir öneri bile ileri sürmediler!*

Bu bir gerçektir.

Ve ne söylenirse söylensin, bu gerçek, Rosa Luxemburg'un dostlarının bu soruna, İkinci Kongrenin Program Komisyonundaki tartışmalarla ve aynı kongrenin kararıyla çözüme bağlanmış bir sorun olarak baktıklarını; 1903'te kongreyi terkettikten sonra, tek bir defa bile *parti* kanallarından programın 9. maddesinin değiştirilmesi sorununu ortaya atmadan, 1906'da partiye yeniden katılmalarıyla yanılgılarını üstü örtülü olarak kabul ettiklerini ve düzelttiklerini kesin olarak tanıtlar.

Rosa Luxemburg'un imzalı yazısı 1908'de yayınlandı —elbette ki, parti yazarlarına, programı eleştirme hakkını tanımamak kimsenin aklından geçmemişti— ve bu yazı yazılalı *beri*, Polonyalı marksistlerin *tek bir* resmî organı bile 9. maddenin değiştirilmesi sorununu ileri sürmemiştir.

Onun için *Borba*'nın[60] yazıkurulu adına, bu gazetenin ikin-

ci sayısında (Mart 1914) aşağıdaki açıklamada bulunurken Trotski, Rosa Luxemburg'un bazı hayranlarına pek becerik-sizce yardımda bulunmaktadır: "... Polonyalı marksistler 'ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının' siyasal içe-rikten tamamen yoksun bulunduğu ve programdan çıkarılma-sı gerektiği görüşündedirler." (s. 25.)

Dost görünüşlü Trotski, düşmandan daha tehlikelidir! "Polonyalı marksistleri" genel olarak Rosa Luxemburg'un yazdığı her yazının destekleyicileri olarak sınıflandırabil-mek için Trotski, kanıt olarak, "özel konuşmalar"dan başka bir şey *gösteremez* (yani Trostki'nin varlığını sürdürmek için her zaman gıdasını sağladığı basit dedikodudan başka bir şey gösteremez). Trotski, "Polonyalı marksistleri" şerefsiz ve vicdansız kimseler olarak, kendi inançlarına ve partileri-nin programına saygı göstermekten bile âciz kimseler ola-rak bize sunmaktadır. Dost görünüşlü Trotski!

1903'te Polonyalı marksistlerin temsilcileri, İkinci Kon-greyi ulusların kendi kaderini tayin etme hakkı *yüzünden* terkettikleri zaman, Trotski, bu hakkın içerikten yoksun bu-lunduğunu ve programdan çıkarılması gerektiğini söyleyebi-lirdi.

Ama bundan sonra Polonyalı marksistler, böyle bir prog-rama sahip bulunan partiye *girdiler*, ve bir kez bile olsun bir değişiklik önerisi ileri sürmediler.*

Trotski, niçin bu gerçekleri, gazetesinin okurlarından gizlemiştir? Sadece likidatörlüğün Polonyalı hasımlarıyla Rus hasımları arasında anlaşmazlığı kışkırtma konusunda ve Rus işçilerini program sorununda yanıltma konusunda spekü-lasyonda bulunmada çıkarı olduğundan.

* 1913 yazında toplanan Rus marksistleri kongresinde, Polonyalı marksist-lerin *sadece* istişarî oya sahip bulundukları, ve ulusların kendi kaderini tayin etme hakkı (ayrılma hakkı) üzerinde, genel olarak, bu hakka karşı oldukları için hiç oy vermedikleri bize bildirilmektedir. Hiç kuşku yok ki, Polonyalıların böyle davranmaya ve Polonya içinde ayrılmaya karşı bir ajitasyon yürütmeye hakları vardı. Ama Trotski'nin sözünü ettiği şey, bu değildir, çünkü Polonyalı marksistler, 9. maddenin "programdan çıkarılmasını" istemediler.

Trotski'nin bugüne kadar marksizmle ilgili herhangi bir sorunda kesin ve sağlam bir görüşü olmamıştır. O, her zaman, şu ya da bu görüş ayrılığının yarattığı "yarıklara sızma" yolunu bulur, ve ikide-bir taraf değiştirir. Şu anda bundcuların ve likidatörlerin dostudur. Ve bu bayların partiye karşı tutumları hiç de olumlu bir tutum değildir.

Bundcu Liebmann'ın şu söylediklerini dinleyiniz:

"Bundan 15 yıl önce," diye yazıyor bu bay, "Rus Sosyal-Demokratları, programlarına, her milliyetin 'kendi kaderini tayin etme hakkını' aldıkları zaman, herkes [!!] kendi kendisine sordu: bu modaya uygun [!!] terim ne demektir? Bu sorunun yanıtı verilmedi [!!]. Bu sözcük bir sis perdesi içinde bırakıldı [!!]. Gerçekten o sıralarda bu sisi dağıtmak zor bir işti. Bu maddenin somut bir hale getirileceği zaman henüz gelmemiştir —o günlerde şöyle deniyordu— şimdilik bırakalım sis içinde örtülü kalsın [!!]. — Bu maddeye nasıl bir içerik konacağını bizzat yaşam gösterecektir."

Parti programıyla alay eden bu "bezleri içinde bebeciğin"[61] hali pek hoş değil mi?

Peki niçin alay ediyor?

Sadece, parti tarihi hakkında hiç bir şey öğrenmemiş olan, hatta hiç bir şey okumamış olan, ama parti sorununa ve onun temsil ettiği her şeye karşı küçümsemeyle bakmanın "moda olduğu" bir likidatörler ortamına düşmüş bulunan bir karacahil olduğu için.

Pomyalovski'nin romanında, bir vezneci, "lahana turşusu fıçısına tükürdüğü için"[62] övünür. Bundcu baylar daha da ileri gidiyorlar. Liebmann'ları ileri sürüyorlar ki, bu baylar, kendi fıçılarının içine herkesin önünde tükürebilsinler. Uluslararası bir kongrenin bir karara varmış olması, ve kendi partilerinin bu kongresinde kendi örgütleri olan Bund'un iki temsilcisinin (ve bunlar *İskra*'nın ne "amansız" ve ne kararlı düşmanlarıydılar!), "ulusların kendi kaderini tayin

etme"nin ne anlama geldiğini pekâlâ anlayabildiklerini göstermeleri ve bunun programa alınması görüşüne katılmış olmaları Liebmann'ların umurunda mı? Ve "parti yazarları" (gülmeyiniz) parti tarihine ve programına karşı Pomyalovski'nin veznecisi gibi bir tutum takındılar diye partiyi dağıtmak en kolayı değil mi?

Ve işte "bezleri içinde bir bebecik" daha: *Dzvin*'in yazarı Bay Yurkeviç, Goldblatt tarafından yinelenen Plehanov'un sözlerini aktardığına göre, ve ulusların kendi kaderini tayin etmesi hakkının ancak ayrılma hakkı anlamına gelebileceğinin farkında olduğunu belli ettiğine göre, Bay Yurkeviç'in, İkinci Kongre tutanaklarını okuduğu anlaşılmaktadır. Ama bu, Rus marksistlerinin Rusya'nın "toprak bütünlüğü"nden yana oldukları iddiasıyla, onlar hakkında Ukrayna küçük-burjuvazisi arasında iftiralar yaymasına engel olmamaktadır (n° 7-8, 1913, s. 83, vb.). Tabiî, Yurkeviç'ler, Ukraynalı demokratları Rus demokratlarından soğutmak için bundan daha iyi bir yöntem icat edemezlerdi. Rus demokratlarına karşı düşmanca tutum, Ukraynalı işçilerin *ayrı* bir ulusal örgütten *tecrit edilmelerini* savunan *Dzvin*'in yazarlar grubunun politikasına pek uygun düşmektedir!*

Proletaryanın saflarını bölen —ve *Dzvin*'in oynadığı nesnel rol bundan başka bir şey değildir— bir burjuva görüşlü burjuva milliyetçi grubun, ulusal sorunu, böylesine içinden çıkılmaz hale getirmek için çaba göstermesi anlaşılır bir şeydir. Söylemenin gereği yok ki, "partiye yakın kimseler" dendiği zaman kendilerini "fena halde" hakarete uğramış sayan Yurkeviç'lerle Liebmann'lar, ulusların ayrılma hakkı sorununun programda nasıl çözüme bağlanacağı konusunda tek bir sözcük bile söylememektedirler.

Üçüncü ve başlıca "bezleri içinde bebecik", Bay Sem-

* Bkz: Özellikle Bay Levinski'nin *Galiçya'da Ukraynalı İşçi Hareketinin Gelişmesi Üzerine Kısa İnceleme* adlı kitabına Bay Yurkeviç'in önsözü, Kiev 1914.

kovski. Bu kişi, likidatörlerin bir gazetesinin sütunlarında, önünde Rus dinleyicileri olmak üzere, programın 9. maddesine saldırıyor ve aynı zamanda, bu maddenin programdan çıkarılmasını "bazı nedenlerden ötürü doğru bulmadığını" söylüyor!!.

Bu, inanılır bir şey değil, ama doğru.

1912 Ağustosunda likidatörler kongresi, ulusal sorunu resmen ele aldı. Birbuçuk yıl boyunca 9. madde konusunda, Bay Semkovski'nin yazdığı yazı dışında tek bir yazı bile çıkmadı. Ve Semkovski, bu yazısında, "*bazı* nedenlerden ötürü" (bu bir gizli hastalık mı yoksa?) programı değiştirme önerisine "katılmadığı için" onu tüm olarak *reddetmektedir*!! Biz bahse gireriz ki, dünyanın herhangi bir yerinde buna benzer oportünizm örnekleri, ve ondan da kötüsü partinin yadsınması ve onun dağıtılması yolunda çaba harcandığına dair örnekler bulmak oldukça güçtür.

Semkovski'lerin iddialarının nasıl şeyler olduğunu anlamak için aşağıdaki şu satırları okumak yeter:

Şöyle yazıyor: "Eğer Polonya proletaryası, tek bir devlet sınırları içinde, bütün Rus proletaryasıyla omuz omuza savaşmak istediği halde, Polonya toplumunun gerici sınıfları, Polonya'yı Rusya'dan ayırmak isterlerse ve bir referandumla ayrılmadan yana olan oyların çoğunluğunu sağlarlarsa, biz ne yapacağız?. Biz, Rus sosyal-demokratları, merkezî parlamentoda, Polonyalı yoldaşlarımızla birlikte oyumuzu ayrılmaya *karşı* mı kullanacağız, yoksa —"ulusların kendi kaderini tayin etme hakkını" ihlâl etmemek için— ayrılmadan *yana* mı oy kullanacağız?" (*Novaya Raboçaya Gazeta* ("Yeni İşçi Gazetesi"), n° 71.)

Bundan açıkça anlaşılıyor ki, Bay Semkovski *neyin tartışıldığını* bile anlamamaktadır! Ulusların kendi kaderini tayin etme hakkı, sorunun merkezî parlamentoda değil, *ayrılan* bölgenin parlamentosunda (diyetinde, referandumla vb.) çözüme bağlanmasını gerektirir.

Eğer demokraside çoğunluk gericilerden yanaysa "ne yapacağız?" sorusu karşısında çocukça kararsızlık, *hem* Purişkeviç'lerin, *hem* Kokoşkin'lerin ulusların ayrılma hakkı fikrini bile suç saydıkları bir sırada, gerçek, aktüel, canlı politik sorunu maskelemeye yarar? Belki de, *bütün* Rusya'nın proleterleri, bugün Purişkeviç'lere ve Kokoşkin'lere karşı savaşım vermemelidirler, onları rahat bırakıp Polonya'nın gerici sınıflarıyla savaşmalıdırlar!

Bay L. Martov'un program tasarısını hazırlayan ve onun 1903'te kabul edilmesini sağlayan ve hatta sonraları ulusların ayrılma hakkı lehinde yazı yazan aynı L. Martov'un ideolojik liderleri arasında bulunduğu likidatörlerin gazetesinde yazılanlar, işte bu inanılmaz saçmalıklardır. Görünüşe göre, L. Martov, şimdi artık şu kural gereğince fikir yürütmektedir:

Zekânın gereği yok orada;
Siz Read'ı gönderin,
Ve ben, hele bir düşüneyim.[63]

Ve o Read-Semskovski'yi gönderiyor, ve programımızı bilmeyen yeni okurlar önünde, bir günlük gazetede, programımızın tahrif edilmesine ve karmakarışık hale getirilmesine izin veriyor.

Evet, likidatör akım gerçekten epey yol adı; en ileri gelen eski sosyal-demokratlarda bile parti zihniyetinin izi kalmadı.

Elbette ki, Rosa Luxemburg, Liebmann'larla, Yurkeviç'ler ve Semskovski'lerle bir tutulamaz, ama onun hatalarından bu cinsten adamların yararlanmaları olgusu, kendisinin nasıl bir oportünizmin içine düşmüş bulunduğunu açıkça gösterir.

X. SONUÇ

Özetleyelim:

Genel olarak marksizmin teorisi bakımından ulusların

kendi kaderlerini tayin etme hakkı sorunu, hiç bir zorluk içermez. 1896 Londra kararlarına, ya da ulusların kendi kaderini tayin etme hakkının sadece ayrılma hakkı anlamına geldiği gerçeğine, ya da bağımsız ulusal devletlerin kuruluşunun bütün burjuva demokratik devrimlerin eğilimi olduğu gerçeğine ciddî olarak kimse karşı gelemez.

Zorluk, bir dereceye kadar, Rusya'da hem ezilen, hem de ezen ulusların proletaryasının omuz omuza savaşım vermekte olmalarından ileri gelmektedir. Proletaryanın sosyalizm uğruna sınıf savaşımı birliğini korumak ve her türlü burjuva ve Kara-Yüzler milliyetçiliğinin etkilerine karşı direnmek görevdir. Ezilen uluslar arasında, proletaryanın bağımsız bir parti biçiminde ayrı olarak örgütlenmesi, bazan o ulusun milliyetçiliğine karşı öyle sert bir savaşıma neden olmaktadır ki, perspektifler bozulmakta ve ezen ulusun milliyetçiliği unutulmaktadır.

Ama bu perspektif bozulması uzun süremez. Ayrı ayrı ulusların proleterlerinin ortak savaşımının deneyi, siyasal sorunları, "Krakov" açısından değil, bütün Rusya açısından formüle etmemiz gerektiğini göstermiştir. Ve bütün Rusya'nın politika alanında hüküm sürenler, Purişkeviç'ler ve Kokoşkin'lerdir. Onların fikirleri egemen durumdadır, "ayrılıktan yana oldukları" için, ayrılmayı düşündükleri için, yabancı ırklara zulmedilmesinin gereği, Dumada, okullarda, kiliselerde, kışlalarda ve yüzlerce ve binlerce gazetede savunulmakta ve uygulanmaktadır. Rusya'nın siyasal ortamını baştan aşağı zehirleyen işte bu Rus milliyetçiliği zehiridir. Bu, başka ulusları boyunduruk altında tutarak bütün Rusya içinde gericiliği güçlendiren bir ulusun bahtsızlığıdır. 1849 ve 1863'ün anıları öyle bir siyasal geleneği temsil ederler ki, ülkeyi bir boydan bir boya büyük fırtınalar süpürmedikçe, bu, daha uzun yıllar Rusya'daki her demokratik ve *özellikle* sosyal-demokratik hareketi engelleyebilir.

Hiç kuşku yok ki, ezilen ulusların bazı marksistlerinin

görüşleri kimi durumlarda, ne kadar doğal sayılabilirse sayılsın, *gerçekte* Rusya'da sınıf güçlerinin nesnel mevzilenmesi, ulusların kendi kaderini tayin etme hakkını savunmakta kusur etmeyi, en kötü oportünizme, Kokoşkin'lerin fikirlerinin proletaryaya aşılanmasına eşit bir davranış haline getirmektedir. Ve özünde, bu fikirler, Purişkeviç'lerin fikirleri ve onların siyasetidir.

Onun için Rosa Luxemburg'un görüşü, ilkten Polonya'ya özgü, "Krakov" dargörüşlülüğü* olarak hoşgörülebildiği halde, şimdi artık, milliyetçiliğin ve hepsinin üstünde Rus hükümetinin milliyetçiliğinin her yerde güçlendiği, *Rus* milliyetçiliğinin siyaseti saptadığı bir anda, böyle bir dargörüşlülüğü hoşgörmeye olanak yoktur. Nitekim "fırtınalar" ve "sıçrayışlar" fikrinden ürken, burjuva demokratik devrimin sona erdiğini sanan ve Kokoşkin'lerin liberalizminin özlemini duyan *bütün* ulusların oportünistleri, bu dargörüşlülüğe sahip çıkmışlardır.

Rus milliyetçiliği, öteki milliyetçilikler gibi, burjuva ülkede, o anda üstün durumda olan sınıflara göre değişik aşamalardan geçer. 1905'ten önce, hemen hemen sadece milliyetçi gericileri tanıdık. Devrimden sonra, ülkemizde *ulusal-liberaller* ortaya çıktılar.

Ülkemizde, hem oktobristlerin, hem de kadetlerin (Kokoşkin) yani bugünün bütün burjuvazisinin benimsediği tutum budur.

Ve daha sonraları, Rus ulusal demokratları da *kaçınılmaz olarak ortaya çıkacaklardır*. "Halkçı Sosyalist"[64] Partinin kurucularından Bay Peşehonov (*Ruskoye Bogatstvo*'nun[65] Ağustos 1906 sayısında), köylünün milliyetçi önyargıla-

* *Bütün-Rusya* marksistlerinin ve öncelikle Rus marksistlerinin, ulusların ayrılma *hakkını* tanımalarının, şu ya da bu *ezilen* ulusun marksistlerinin ayrılmaya karşı propaganda yapmalarına engel teşkil etmediği kolayca anlaşılır; nasıl ki, boşanma hakkının tanınması şu ya da bu durumda boşanma aleyhine propagandadan bağımsız bir şey değilse. Onun için biz, bugün, Semkovski ile Trotski tarafından "kızıştırılan" muhayyel "çatışma"yı alaya alacak olan Polonyalı marksistlerin sayısının durmadan artacağına inanıyoruz.

rına karşı ihtiyatlı davranmayı öğütlediği zaman, bu görüşü ifade etmiştir. Her ne kadar başkaları, biz bolşevikleri, köylüyü "ülküleştirmekle" suçluyorlarsa da, biz, köylünün zekasıyla köylünün boş inançları arasında, köylünün demokrasi özlemleri ve Purişkeviç'lere muhalefetiyle, köylünün papazla ve büyük toprak sahibiyle barış kurma yolunda çabaları arasında her zaman açık bir ayrım yaptık ve yapacağız.

Şimdi bile, ve herhalde daha uzun bir zaman için, proleter demokrasisi, (ona ödünde bulunmak anlamında değil, onunla mücadele etmek anlamında) Rus köylüsünün milliyetçiliğini hesaba katmak zorundadır.* 1905'ten sonra büsbütün belirli bir hal alan ezilen uluslar arasındaki milliyetçiliğin uyanışı (örneğin Birinci Dumada "otonomist-federalistler" grubunu, Ukrayna hareketinin, müslüman ulusların hareketinin vb. büyümesini hatırlayalım), kaçınılmaz olarak, kent ve köy küçük-burjuvazisi saflarında milliyetçiliğin yoğunlaşmasına neden olacaktır. Rusya'nın demokratlaşması ne kadar yavaş giderse, ulusal baskı ve ayrı ayrı ulusların burjuvazileri arasındaki kavga, o ölçüde gaddarca ve sert olacaktır. Rus Purişkeviç'lerinin özellikle gerici zihniyeti, aynı zamanda, bazan komşu devletler içinde daha büyük özgürlükten yararlanan ayrı ayrı ezilen milliyetler arasında "ayrılıkçı" eğilimlere neden olacak (ve bu eğilimleri güçlendirecektir).

Böyle bir durum Rusya proletaryasının karşısına iki yön-

* Örneğin eskiden soylulara özgü olan, sonra burjuva nitelik alan ve daha sonra da köylü olan Polonya milliyetçiliğindeki değişimleri izlemek pekilginç olurdu. *Das polnische Gemeinwesen in preussischen Staat* (*Prusya'da Polonyalılar* — Rusça çevirisi vardır) adlı kitabında, bir Alman Kokoşkin'inin görüş açısını benimseyen Ludwig Bernhard, çok karakteristik olan bir olayı anlatıyor: milliyetleri, dinleri, "Polonya" toprağı uğruna savaşım veren *Polonyalı* köylülerin kooperatiflerinin ve öteki derneklerinin sıkı bir birleşmesi biçiminde Almanya'daki Polonyalıların bir çeşit "köylü cumhuriyeti" kurmaları. Alman boyunduruğu, Polonyalıları birleştirdi. İlkönce soylular arasında, sonra burjuvazide ve nihayet (özellikle 1873'te Almanların okullarda Polonya diliyle eğitime karşı çıkmalarından sonra) köylü kitlesinde milliyetçiliği körükleyerek onları kendi ulusal benliklerine çevirdi. Rusya'da da tutulan yol aynı yoldu. Ve sözkonusu olan, sadece Polonya değildir.

lü ya da, daha doğrusu, iki yanlı bir görev koymaktadır: birincisi, her türlü milliyetçiliğe karşı ve özellikle Rus milliyetçiliğine karşı savaşım vermek, sadece genel olarak bütün ulusların tam hak eşitliğini tanımakla yetinmemek, ama aynı zamanda bağımsız devlet kurmada da, hak eşitliğini, yani ulusların kendi kaderlerini tayin etmede, ayrılmada hak eşitliğini tanımak. Ve ikincisi, özellikle bütün ulusların *herhangi* bir biçimdeki milliyetçiliğine karşı başarıyla savaşım verebilmek için, bugünkü durum, karşımıza, proleter savaşımının ve proleter örgütlerinin birliğini koruma görevini, ulusal tecrit doğrultusunda burjuva çabalarına karşın, bu örgütleri, uluslararası bir birlik içinde toplama görevini koymaktadır.

Bütün uluslar için tam hak eşitliği; ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı; bütün ülkelerin işçilerinin birleşmesi — marksizmin, ulusal programının bütün dünyanın deneyinin ve Rusya'nın deneyinin işçilere öğrettiği işte budur.

BU yazı tamamlanmıştı ki, *Naşa Raboçaya Gazeta*'nın ("Bizim İşçi Gazetemiz") üçüncü sayısı elime geçti. Burada Bay VI. Kossovski, bütün ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının tanınması konusunda şöyle yazıyor:

"Partinin Birinci Kongresinin (1898) kararlarından mekanik olarak devralınan —ki bu kongrede, bunu, Uluslararası Sosyalist Kongresinin kararlarından ödünç olarak almıştı— bu karar, tartışmalardan da anlaşıldığı gibi, 1903 Kongresinde, tıpkı Sosyalist Enternasyonalin anladığı biçimde yorumlanmıştır, yani ulusların kendi siyasal kaderlerini tayin etme hakkının, ulusların siyasal bağımsızlık doğrultusunda kendi kaderlerini tayin etme hakkı olarak. Böylece toprağını ayırma hakkı anlamını taşıyan, ulusların kendi kaderlerini tayin etmeleri formülü, belirli bir devlet organizması *içinde* bu devletten ayrılamayan ya da ayrılma isteğinde olmayan

milliyetlerle ulusal ilişkilerin düzenlenmesi sorununu kapsamaz."

Besbelli ki, Bay VI. Kossovski, 1903 İkinci Kongresinin tutanaklarını elinin altında bulundurmaktadır ve ulusların kendi kaderini tayin etme teriminin gerçek (ve biricik) anlamını pek iyi bilmektedir. Bunu, Bund'un gazetesi *Zeit*'ın ("Zaman") yazıkurulununun Bay Liebmann'ı, muğlak olduğu iddiasıyla, programı yuhalamaya kışkırtmasıyla kıyaslayın!! Bundcular arasında hüküm süren "parti" ahlâkı, tuhaf bir ahlâk... Kongrenin ulusların kendi kaderini tayin etme ilkesini *mekanik olarak* benimsediğini niçin iddia etmektedir Kossovski, "bunu, yalnız Allah bilir". Bazı kimseler illâ ki "itiraz etmek isterler", ama nasıl, niçin ve neden, işte bunu bilmezler.

Şubat-Mayıs 1914'te yazıldı.
Prosveşçenye, n° 4, 5 ve 6; Nisan-Haziran 1914
İmza: V.*İlyin*

[DÖRT]

BÜYÜK-RUS ULUSAL GURURU ÜZERİNE

12 ARALIK 1914

ULUSALLIK ve yurt üzerine, bugünlerde, ne kadar da çok söz ediliyor, ne iddialar ileri sürülüyor, bağırıp çağırılıyor! İngiltere'de liberal ve radikal bakanlar, Fransa'da (gerici meslektaşlarıyla tam görüş birliğine varmış bulunan "ileri görüşlü" gazeteci sürüsü) ve Rusya'da (nice narodnikler ve "marksistler" dahil) resmî kadet ve ilerici kalem güruhu, hepsi, kendi ülkelerinin özgürlük ve bağımsızlığını, ulusal bağımsızlık ilkesinin yüceliğini öve öve bitiremiyorlar. Burada, Nikola Romanov kasabının ya da zencileri ve Hintlileri gaddarca ezenlerin övgüsünü yapan satılık dalkavuğun nerede bittiğini, ve basbayağı ahmaklıktan ya da yüreksizlikten ötürü akıntıya uyan darkafalı küçük-burjuvanın

nerede başladığını, insan kolay kolay kestiremiyor. Kökleri, egemen ulusların büyük toprak sahipleri ve kapitalistlerin çıkarıyla içiçe olan yaygın ve pek derin bir ideolojik akım ile karşı karşıyayız. Bu sınıfların çıkarına olan görüşlerin propagandası için her yıl yüz milyonlar harcanıyor: bu değirmeni büyücek bir akıntı döndürüyor ve bunun suyu (inanç bakımından bir şoven olan Menşikov'dan, Plehanov ve Maslov gibi, Rubanoviç ve Smirnov gibi, Kropotkin ve Burtsev gibi oportünistliklerinden ya da yüreksizliklerinden ötürü şoven kesilmiş olanlara kadar) birçok kaynaklardan gelmektedir.

Bu ideolojik akım karşısında, biz Rus sosyal-demokratlar da, tutumumuzu belirlemeye çalışalım. Avrupa'nın uzak-doğusunda bulunan ve Asya'nın önemli bir bölümünü kaplayan bir egemen ulusun temsilcileri olarak bizim, (hele haklı olarak "halkların hapisanesi" diye adlandırılmış bir ülkede özellikle kapitalizmin Avrupa'nın uzak-doğusunda ve Asya'da birçok büyük ve küçük "yeni" ulusları canlandırdığı ve ulusal bilince ulaştırdığı bir zamanda; çarlık yönetiminin bazı ulusal sorunlarını; Birleşik Soylular Şûrasının[66] ve Guçkov'ların, Krestovnikov ve Dolgorukov'ların, Kutler ve Rodiçev'lerin çıkarlarına uygun bir biçimde "çözümlemek" üzere, Rusları da, Rus olmayanları da silah altına çağırdığı bir anda) ulusal sorunun büyük önemini unutmamız çok yanlış olur.

Ulusal gurur duygusu, bize, biz bilinçli Rus proleterlerine yabancı bir duygu mudur? Elbette ki değildir! Biz, dilimizi ve yurdumuzu severiz; biz, yurdumuzun emekçi yığınlarını (yani yurdumuz nüfusunun onda-dokuzunu) demokratik ve sosyalist bilinç düzeyine yükseltmek için elimizden geleni yapıyoruz. Çarın kasapları, soylular ve kapitalistler elinde güzel yurdumuzun uğradığı hakaretleri, zulüm ve aşağılamaları görmek ve duymak bizim için çok acıdır. Rodiçev'i, dekabristleri ve 1870'lerin devrimcilerini kendi içinden

yaratmış olan biz Rusların, bu zulüm ve aşağılamalara karşı göstermiş olduğumuz direnişten ötürü gurur duyuyoruz. Rus işçi sınıfının, 1905'te yığınların güçlü devrimci partisini yaratmış olmasından ötürü; Rus köylülüğünün demokrasiyi benimsemeye başlamasından, papazların ve büyük toprak sahiplerinin boyunduruğunu kırma işine girişmesinden ötürü, gurur duyuyoruz.

Hayatını devrim davasına adamış olan büyük Rus demokratı Çernişevski'nin bundan yarım yüzyıl önce: "Zavallı bir ulus; tepeden tırnağa köleler ulusu; hepsi köle"[67] dediğini anımsıyoruz. Açık ve gizli Rus köleleri (Çarlık boyunduruğunu taşımalarından ötürü Rus köleleri) bu sözü anımsamaktan hoşlanmazlar. Oysa bu söz, bizce gerçek yurt sevgisini, Rus halk yığınlarında bir devrimci ruhun olmayışından ötürü duyulan acıyı içeren bir sevgiyi ifade eder. Çernişevski'nin zamanında o ruh henüz yoktu. Şimdi de az var. Ama şimdiden o ruh mevcuttur. Rus ulusu da, bir devrimci sınıf yarattığı için, bu ulus da insanlığa, sadece katliamlar, sıra sıra idam sehpaları, zindanlar, büyük açlık ve papazlara, çarlara, büyük toprak sahiplerine ve kapitalistlere kölece bağlılık örnekleri değil, özgürlük ve sosyalizm uğruna savaşımdan da örnekler verebildiği için, yüreklerimiz ulusal gururla doludur.

Yüreklerimiz ulusal gurur duygusuyla doludur; işte bundan ötürüdür ki, (toprak sahibi soylular, Macaristan'ın, Polonya'nın, İran ve Çin'in özgürlüğünü boğmak için köylüleri savaşa sürdükleri) kölece *geçmişimizden özellikle* nefret ederiz: aynı toprak sahiplerinin, kapitalistlerin de desteğiyle, Polonya ve Ukrayna'yı boğazlamak için, İran'da ve Çin'de demokratik hareketi ezmek için ve Rus ulusal gururumuzu, yüzkarası olan Romanov'lar, Bobrinski ve Purişkeviç'ler çetesini güçlendirmek için, bizi savaşa sürdükleri zaman, bugünümüzden de nefret ederiz. Bir kimse köle doğdu diye suçlanamaz; ama özgürlük uğruna savaşımdan kaç-

makla kalmayıp köleliğini haklı bulan ve onu öven bir köle (örneğin Polonya'nın ve Ukrayna'nın vb. gırtlaklanmasına Rusların "yurt savunması" diyen bir kimse), haklı olarak, öfke, tiksinti ve nefret duyguları uyandıran bir aşağılık parazit, bayağının bayağası bir köledir.

Devrimci proletaryanın öğretmenleri, 19. yüzyıl demokrasisinin tutarlı en büyük temsilcileri Marx ve Engels, "başka ulusları ezen bir ulus, özgür olamaz"[68] dediler. Ve biz Rus işçileri, yüreklerimiz ulusal gururla dolu olarak, ne pahasına olursa olsun, bağımsız, demokratik, cumhuriyetçi ve gururlu bir Rusya istiyoruz; komşuları ile ilişkilerini, bir büyük ulus için o kadar alçaltıcı olan feodal ayrıcalık ilkesine değil, insanî eşitlik ilkesine dayandıran bir Rusya istiyoruz. Ve işte bunu istediğimiz içindir ki, biz, 20. yüzyılda, Avrupa'da (hatta Avrupa'nın uzak-doğusunda bile), kendi yurdunda, krallığa karşı, yani yurdumuzun en büyük düşmanlarına karşı savaşmak için bütün devrimci olanakları kullanmadan "yurt savunması"nın olanaksız olduğunu söylüyoruz. Hangi savaşta olursa olsun, çarlığın yenilgisini istemeden, Rusların "yurtlarını savunamayacaklarını" ve bunun, Büyük-Rusya'da yaşayanların onda-dokuzu için ehvenişer olduğunu söylüyoruz. Çünkü çarlık, bu onda-dokuzu, iktisadî ve siyasal bakımdan ezmekle kalmıyor, başka ulusları ezmeyi ve bu utanç verici durumu, ikiyüzlü ve sözde yurtseverce sözlerle maskelemeyi öğreterek, bu onda-dokuzu soysuzlaştırıyor, manen düşürüyor, şerefsizliğe, ahlâksızlığa sürüklüyor.

Bize karşı, çarlıktan başka, ve onun koltuğu altında bir yeni tarihsel gücün, Rus kapitalizminin ortaya çıktığı ve güçlendiği ve bu gücün, geniş bölgeleri, iktisadî bakımdan bir merkeze bağlayarak ve birbiriyle kaynaştırarak ilerici nitelikte bir iş başardığı görüşü ileri sürülebilir. Ama itiraz, (Marx'ın, lasalcıları, Prusya kraliyet sosyalistleri diye adlandırdığı gibi) çarcı Purişkeviç sosyalistleri diye nitelendirmemiz gereken sosyalist şovenleri haklı kılmaz, tersine on-

ları daha da suçlu duruma düşürür. Tarihin hükmünü Büyük-Rus ulusu kapitalizmi lehine ve küçük ulusların aleyhine vereceğini varsaysak bile, bu, olanaksız değildir; çünkü sermayenin bütün tarihi, şiddet ve talan, kan ve ahlâksızlık tarihidir. Biz, her ne pahasına olursa olsun, küçük ulusların muhafaza edilmesini savunuyoruz; *öteki koşullar eşit olduğu takdirde*, kesinlikle merkezileşmeden yanayız ve federal ilişkileri yücelten küçük-burjuva idealine karşıyız. Varsayımımız doğru olsaydı bile, ilkönce, Romanov —Bobrinski— Purişkeviç'e, Ukrayna'nın vb. boğazlanmasında yardım etmek, bize, ya da (sosyalistlerden vazgeçtik) demokratlara düşmez. Bismarck, kendine özgü junker tarzıyla, ilerici ve tarihsel görevi yerine getirdi, ama bundan ötürü, Bismarck'ı sosyalistlerin desteklemesini haklı göstermeye kalkacak olan bir kimse, gerçekten pek tuhaf bir "marksist" olurdu! Üstelik Bismarck, başka uluslar tarafından ezilmekte olan parçalanmış Almanları birleştirerek iktisadî gelişmeyi sağlamıştır. Rusya'nın iktisadî refahı ve hızlı gelişmesi ise, bu ülkede, Rusların öteki ulusları ezmesine son vermesini gerektirir. İşte bizim, geleceğin Rus bismarkları hayranlarının gözden kaçırdıkları fark burada.

İkincisi, eğer tarih hükmünü Büyük-Rusya egemen-ulus kapitalizmi* lehine verecekse, bundan çıkan sonuç, kapitalizmin doğurduğu komünist devrimin başlıca itici gücü olarak Rus proletaryasının sosyalist rolünün daha büyük olacağıdır. Proleter devrim, işçilerin tam bir ulusal eşitlik ve kardeşlik içinde uzun süre eğitilmelerini gerektirir. Onun için Rus proletaryasının çıkarları, Rusların ezdikleri bütün ulusların tam eşitliği ve kendi kaderlerini tayin hakkı uğruna yığınların (en kararlı, tutarlı, yürekli bir biçimde ve devrimci biçimde) savaşım vermek üzere sistemli olarak eğitilmesini gerekli kılar. (Kölece bir anlam verilmedikçe) Rus ulusal

* Fransızca çevirisinde; "*capitalisme impérialiste grand-russe*"; İngilizce çevirisinde: "*Great-Russian dominant-nation capitalism*". —*Ed.*

gururunun çıkarları da, hem Rus, hem öteki proleterlerin *sosyalist* çıkarlarıyla bağdaşır. Uzun yıllar İngiltere'de yaşadıktan ve kendisi yarı-İngiliz olduktan sonra, İngiliz işçilerinin sosyalist hareketinin çıkarları gereği İrlanda için özgürlük ve ulusal bağımsızlık isteyen Marx, bize her zaman örnek olacaktır.

Ele aldığımız ikinci varsayımda, yerli sosyal-şovenlerimiz, Plehanov vb., sadece kendi ülkelerine (özgür ve demokratik Rusya'ya) değil, Rusya'daki bütün ulusların proleter kardeşliğine, yani sosyalizm davasına ihanet etmektedirler.

Sosyal-Demokrat, n° 35
Aralık 1914

[BEŞ]

ULUSAL POLİTİKA ÜZERİNE[69]

6 (19) NİSAN 1914

HÜKÜMETİMİZİN ulusal sorun ile ilgili politikası üzerinde durmak istiyoruz. İçişleri bakanlığı "yetkisine" giren sorunlar arasında, bu, en önemli sorunlardan biridir. Bu bakanlık bütçesinin Devlet Dumasında son tartışılmasından beri, yönetici sınıflarımız ulusal sorunu, günün sorunu haline getirmektedir ve bu sorun, her geçen gün, daha da önem kazanmaktadır.

Beylis davası, yurdumuzdaki utanç verici durumu gözler önüne sererek, uygar dünyanın dikkatini bir kez daha Rusya'nın üstüne çekmiştir. Rusya'da hukuk devleti denen şeye, yakından ya da uzaktan benzerliği olan hiç bir şey yoktur.

Yahudilere zulmetmek sözkonusu olduğu zaman, merciler ve polis, her şeyi yapmakta serbesttir; onlar için bir cinayetin gizlenmesi ve hasıraltı edilmesi dahil her şeyi, merasimsiz ve utanmadan yapmaya izin vardır. ... Arasında sıkı bir bağın bulunduğunu tanıtlamış olan Beylis davasından anlaşılan budur. ...*

Rusya üzerine çöken pogrom [Yahudi katliamı, —ç.] havasından sözederken abartmadığımı göstermek için, en muhafazakâr bir yazarın, "bakanları tayin eden" adamın tanıklığına başvurabilirim; Prens Meşçerski'nin sözünü ediyorum. *Grajdanin* adlı dergisinde sözlerini aktardığı "Kievli bir Rus", bakın ne diyor:

"İçinde yaşadığımız ortam bizi boğmaktadır: nereye gidilirse gidilsin, işittiğimiz suikastçı fısıldaşmalarıdır, her yerde kana susamışlık, her yerde muhbirliğin pis kokusu, her yerde nefret, her yerde yakınmalar, her yerde iniltiler..."*

Rusya'da ciğerlere çekilen siyasal hava. Böyle bir hava içinde, hukuktan, hukuk devletinden, anayasadan ve başka liberal safdilliklerden sözetmek, bunların hayalini kurmak gülünçtür; ya da daha doğrusu, eğer bir facia olmasaydı gülünç olurdu!

Ülkemizde yaşayan herkes, fazla bilinçli ve dikkatli olmasa da, bu durumun acısını her geçen gün çekmektedir. Ama herkeste bu pogrom havasının *anlamını* takdir edecek yüreklilik olamaz. Bu hava bizim ülkemizde niçin hüküm sürmektedir? Nasıl hüküm sürebiliyor? Hüküm sürebiliyor, çünkü, ülkemiz gerçekte, ustaca gizlenemeyen bir *içsavaş* halindedir. Bu gerçeği teslim etmek, bazıları için hiç de hoş olmayan bir şeydir, bazıları da gerçeğin üzerine perde örtmek çabasındadırlar. Liberallerimiz —kadetlerimiz gibi ilericiler—, bu örtüyü, sözde "anayasacı" teori paçavralarıyla imal etmekten özel bir zevk duyarlar. Ama ben o görüşteyim

* [Elyazılı müsveddenin bundan sonraki sayfası bulunamamamıştır.]

ki, halkın temsilcileri için Devlet Dumasının kürsüsünden "yüksek perdeden yalanlar" va'zetmek kadar tiksindirici ve canice bir davranış olamaz.

Hükümetin, Yahudilere ve öteki "ayrı ırktan olanlara" —hükümetin kullandığı bu terimi hoş görünüz— karşı politikasının, gerçeğe cepheden baktığımızda ve ülkenin kötü kamufle edilmiş bir içsavaşın sahnesi olduğu yadsınamaz gerçeğini teslim ettiğimizde, bütünüyle anlaşılır, doğal ve kaçınılmaz bir politika olduğu görülecektir. Hükümet, ülkeyi yönetmiyor, savaşıyor.

Eğer bu amaçla "Rusya'ya özgü" pogromlar gibi araçlara başvuruyorsa, *bu, elinde başka araçlar olmadığından ötürüdür*. Herkes becerebildiği şekilde kendini savunur. Purişkeviç ve dostları, ancak, bir "pogrom" politikasıyla kendilerini savunabilirler, çünkü yararlanabilecekleri *emirlerinde* başka bir politika yoktur. Yakınmak hiç bir şeye yaramaz, ve anayasa üzerine, hukuk ya da hükümet sistemi üzerine parlak sözlerden medet ummak ahmaklıktır, çünkü sözkonusu olan, sadece Purişkeviç ve benzerlerinin *sınıfının* çıkarlarıdır, bu sınıfın içinde bulunduğu zor durumdur.

Ya Purişkeviç ve benzerlerinin hesabı tam olarak görülecektir, ya da Rusya'nın bütün politikasında bir "pogrom" ortamının varlığını kaçınılmaz ve mukadder sayacağız. Ya bu politikaya kendimizi uyduracağız, ya da bu politikaya karşı dikilen halk hareketini, yığınların hareketini destekleyeceğiz. Ya biri, ya öteki. Orta yol yoktur.

Rusya'da, hükümet istatistikleri, yani "hükümetin görüşlerine" uygun olarak abartmalar ve sahtekârlıklar içerdikleri bilinen istatistikler bile, ülkenin nüfusu içinde Rusların oranını %43 olarak göstermektedir. Ruslar, Rusya nüfusunun yarısından *azını* oluşturmaktadır. Bizde, Stolipin'in "*bizzat*" ilân ettiği gibi, Küçük-Rusyalılar ya da Ukraynalılar bile "*öteki ırklardan*" sayılmaktadırlar. Bu demektir ki, Rusya nüfusunun %57'si, yani bu ülkede yaşayanların çoğun-

luğu, hemen hemen 3/5'i ve, gerçekte hiç kuşku yok ki, daha fazlası "ayrı ırklardan" gelmedirler. Ben, nüfusun ezici çoğunluğunun Ukraynalılardan oluştuğu Ekaterinoslav eyaletinden Devlet Dumasına milletvekili seçildim. Şevçenko'vu anma töreninin yasaklanması, hükümete karşı propaganda olarak öyle mükemmel, öyle olağanüstü, öyle kusursuz ve öyle başarılı bir önlemdi ki, bu durumda, bundan daha iyisini düşünüp bulmak olanaksızdı. Öyle sanıyorum ki, en usta sosyal-demokrat ajitatörlerimiz bile, bu önlemin sağladığı başdöndürücü başarıyı, bu kadar kısa bir zamanda hükümete karşı eylemlerinde sağlayamazlardı. Bu hükümet önlemi sayesindedir ki, milyonlarca "dargörüşlü küçük-burjuva" bilinçli yurttaşlar olmaya ve Rusya'nın gerçekte bir "halklar hapisanesi" olduğunu görmeye başladılar.

Sağcı partilerimiz ve milliyetçilerimiz, şu günlerde, "mazeppacılara" karşı öyle yaygara koparıyorlar ki, ünlü Bobrinski'miz, Ukraynalıları *Avusturya* hükümetinin zulmüne karşı savunmak için öyle demokratça çabalar harcıyor ki, nerdeyse kendisine Avusturya Sosyal-Demokrat Partisine yazılma niyeti yakıştırılabilir. Ama eğer Avusturya'ya doğru bir eğilime ve bu ülkenin siyasal âdetlerini tercih etmeye "mazeppacılık" deniyorsa, Bobrinski belki de "mazeppacıların" en sonuncusu olmaz, çünkü o, Avusturya Ukraynalılarının.. uğradıkları zulme karşı protestolarda bulunmakta ve ateş püskürmektedir. Yoksa Rusya Ukraynalılarının, ve hatta sadece benim temsil ettiğim Ekaterinoslav eyaleti halkının böyle şeyler okuduklarında ya da dinlediklerinde neler duyabileceklerini bir düşünün! Eğer "bizzat" Bobrinski, eğer milliyetçi Bobrinski, eğer kont Bobrinski, eğer büyük toprak sahibi Bobrinski, eğer fabrikatör Bobrinski, eğer yüksek sosyeteye (nerdeyse "en yüksek çevrelere") girebilen Bobrinski, ne Yahudiler için zorunlu ikamet bölgeleri gibi utanç verici bir şeyin, ne despot valilerin kaprislerine tâbi olarak Yahudi tehciri gibi iğrenç davranışların, ne de okul-

larda kendi anadilinde eğitimin yasaklanması gibi bir şeyin bulunmadığı Avusturya'da ulusal azınlıkların durumunu, adaletle bağdaşmayan ve onur kırıcı bir durum sayıyorsa, Rusya'da yaşayan "ayrı ırktan" olanlar için ne demeli?

Bobrinski'nin, öteki Rus milliyetçilerinin ve hatta sağın adamlarının, kendileri yüzünden Rusya'da "ayrı ırklardan olanların" yani ülke nüfusunun 3/5'inin, Avrupa devletlerinin en geri kalmışı olan Avusturya ile *bile* kıyaslandığında, Rusya'nın *geri durumunun* bilincine varacaklarını görmemeleri mümkün müdür?

Çünkü Purişkeviç'ler tarafından yönetilen, ya da daha doğrusu, Purişkeviç'lerin çizmesi altında inleyen Rusya'nın durumunun şu özgün yanı vardır ki, milliyetçi Bobrinski'nin söylevleri, sosyal-demokrat propagandayı mükemmel olarak açıklamakta ve körüklemektedir.

Devam ediniz, devam ediniz, pek saygıdeğer fabrikatör ve büyük toprak sahibi Bobrinski: siz, hiç kuşku yok ki, Ukraynalıları, hem Rusya'nın, hem de Avusturya'nın Ukraynalılarını uyandırmamıza, aydınlatmamıza ve sarsmamıza yardım edeceksiniz!! Ekaterinoslav'da birçok Ukraynalının, Ukrayna'nın Rusya'dan ayrılması lehinde yararlı propagandasından ötürü kont Bobrinski'ye bir teşekkür mektubu göndermek istediklerini işittim. Ve buna şaşmadım. Yüzünde Şevçenko'yu anma törenini yasaklayan kararname metninin yazılı bulunduğu ve arkasında da Bobrinski'nin Ukraynalılardan *yana* dokunaklı söylevlerinden parçaların bulunduğu bildiriler gördüm. Bu bildirilerin, Bobrinski'ye, Purişkeviç'e ve *öteki* bakanlara gönderilmesini öğütledim.

Ama Purişkeviç ve Bobrinski'nin, Rusya'nın demokratik bir cumhuriyet haline gelmesi yolunda birinci sınıf propagandacılar olmalarına karşılık, bizim liberallerimiz, kadetler dahil, Purişkeviç'lerle aralarındaki ulusal politikanın bazı bellibaşlı sorunları üzerinde *anlaşmalarını* halktan gizli tutmak istemektedirler. Bilinen ulusal politikayı uygulayan

içişleri bakanlığının bütçesinden sözederken, kadetler partisinin bu bakanının benimsediği ilkelerde *anlaşma* durumundan sözetmezsem görevimi yerine getirmiş olmam.

Gerçekten, İçişleri bakanlığına (ılımlı olarak ifade edelim) "muhalefet etmek" isteyen bir kimsenin, bu bakanlığın, kadetler kampındaki *ideolojik* müttefiklerini de tanıması gerektiği besbelli değil midir?

Reç gazetesinin yayınladığı bir habere göre, kadet partisi, ya da "halkın özgürlüğü partisi", bu yılın 23-25 Martında, St. Petersburg'da olağan kongresini toplamıştır.

"Ulusal sorunlar —diye yazıyor *Reç* (n° 83)— son derece canlı — tartışmalara neden oldu. N. Nekrasov ve A. Kolyubakin'in de katıldığı Kiev delegeleri, ulusal sorunun olgunlaşmakta olan güçlü bir etken olduğuna ve bu sorunu şimdiye kadar olduğundan daha kararlı olarak ele almak gerektiğine işaret ettiler. Ama F. Kokoşkin, Programın ve şimdiye kadar edinilmiş olan siyasal deneyimin, "milliyetlerin" kendi siyasal kaderlerini serbestçe tayin etmeleri gibi "esnek formüller" karşısında çok tedbirli ve dikkatli davranılmasını gerektirdiğini belirtti."

Reç böyle yazıyor. *Her* ne kadar bu açıklama, ustaca ve *mümkün olduğu kadar az* okurun sorunun özünü anlayabileceği biçimde kaleme alınmışsa da, dikkatli olan ve düşünebilen bir kimse bu özün ne olduğunu açıkça görememezlik edemez. Kadetlere sempati besleyen ve onların fikirlerini benimseyen *Kievskaya Mysıl* gazetesi, Kokoşkin'in bu sözünü naklettikten sonra, şu açıklayıcı tümceyi de ekliyor: "Çünkü böyle bir şey, devletin dağılmasına neden olabilir."

Hiç kuşku yok ki, Kokoşkin'in söylevinin anlamı buydu. Ve onun görüşü, kadet partisi içinde, Nekrasov ve Kolyubakin'in pek ürkek demokratizmine üstün geldi. Kokoşkin'in tutumu, (Rusya'da Ruslar bir azınlık olmalarına karşın) *Rus* ayrıcalıklarını savunan, bunları içişleri bakanıyla *elele* savunan bir liberal burjuva milliyetçisinin tutumudur. Ko-

koşkin, bakanlığın politikasını, "teorik planda" desteklemiştir, sorunun özü, düğüm noktası budur.

"Ulusların kendi kaderlerini serbestçe tayin etme ilkesini yavaştan alın!" yoksa "devlet dağılır"! Kokoşkin'in, içişleri bakanlığının siyasetinin temel çizgisiyle *tam uygunluk* halinde olan ulusal siyasetinin *içeriği* işte budur. Ama Kokoşkin olsun, öteki kadet partisi liderleri olsun çocuk değillerdir. Onlar şu sözü pek iyi bilirler: "İnsan, cumartesi için yapılmamıştır; cumartesi, insan için yapılmıştır." Halk, devlet için yapılmamıştır; devlet, halk için yapılmıştır. Kokoşkin ve kadetlerin öteki ileri gelenleri çocuk değillerdir. Onlar, bizde, devletin (gerçekte) Purişkeviç'ler sınıfı olduğunu pek güzel anlarlar. Devletin bütünlüğü, Purişkeviç'ler sınıfının bütünlüğüdür. Eğer politikalarının diplomatik küllerini atıp da *özüne* varırsak, Kokoşkin'lerin derdi budur.

Meramımı somut olarak anlatabilmek için basit bir örnek vereceğim: bilindiği gibi, 1905'te, Norveç, İsveçli büyük toprak sahiplerinin sert protestolarına ve savaş tehditlerine karşın, İsveç'ten ayrıldı. Ne mutlu ki, İsveç'te feodaller, Rusya'da olduğu gibi her şeye hükmedecek güçte değildiler, ve savaş olmadı. Nüfusu, toplam nüfusun içinde bir azınlık olan Norveç, İsveç'ten barış yoluyla, demokratik biçimde, uygarca ayrıldı. Savaş taraftarı feodallerin istedikleri biçimde değil. Ve sonra ne oldu? İsveç halkı herhangi bir kayba uğradı mı? Kültürel çıkarlar darbelendi mi? Demokrasi ya da işçi sınıfının çıkarları baltalanmış oldu mu?

Bunların hiç biri katiyen olmadı! Norveç, tıpkı İsveç gibi, Rusya ile kıyaslanmayacak ölçüde daha uygar olan ülkeler safındadır ve bu, ulusların "siyasal kaderlerini serbestçe tayin etme" formülünü demokratik biçimde uygulayabildikleri *için* böyle olabilmiştir. *Zora dayanan* bir bağın koparılması, serbest iradeye dayanan iktisadî ilişkilerin *sağlamlaştırılması*, kültürel ilişkilerin sıkılaştırılması, dilleri ve öteki özellikleri bakımından birbirine bu kadar yakın olan

bu iki halkın karşılıklı saygısının derinleştirilmesi anlamını taşıyordu. Ayrılma yüzünden İsveç ve Norveç halklarının ortak yaşantı ve dostluk duyguları kuvvetlenmiştir, çünkü bu ayrılma *zora dayanan* bağların koparılmasıydı.

Öyle umuyorum ki, bu örnek, Kokoşkin'in ve kadet partisinin, "devletin dağılması" bostan korkuluğuyla bizi korkutmaya kalkıştıkları zaman ve milliyetlerin "kendi siyasal kaderlerini serbestçe tayin etmeleri" formülüne karşı, bütün uluslararası demokrasi için kesin olarak açık ve tartışma götürmez bu formüle karşı "dikkatli ve tedbirli bir tutum" öğütledikleri zaman, düpedüz içişleri bakanlığının görüşüne sahip çıktıklarını açıkça gösterir. Biz sosyal-demokratlar *her türlü* milliyetçiliğe karşıyız ve demokratik *merkeziyetçilikten* yanayız. Biz, aynı zamanda, yerel özelciliğe, bölge milliyetçiliğine de karşıyız; biz, *bütün öteki etkenler eşit olduğu takdirde*, büyük devletlerin, iktisadî ilerlemenin doğurduğu sorunları ve proletaryanın burjuvaziye karşı savaşımının getirdiği sorunları, küçük devletlerden çok daha başarılı olarak çözüme bağlayabilecekleri inancındayız. Ama biz, ancak serbest rızaya dayanan ve zorla kabul ettirilmeyen ilişkileri kabul ediyoruz. Her nerede, uluslar arasında *zora dayanan* bağlar görürsek, biz, her ulusun ayrılma gereğini va'zetmeye asla kalkışmadan, her ulus için, kendi siyasal kaderini serbestçe tayin etme *hakkını*, yani ayrılma hakkını azimle ve *kayıtsız şartsız* savunuruz.

Bu *hakkı* savunmak, tanımak ve ondan yana olmak, ulusların hak eşitliğini savunmaktır, zora dayanan bağlara karşı çıkmaktır, hangi ulus olursa olsun onun siyasal ayrıcalıklarına karşı savaşım vermektir, ve bu yüzden de ayrı ayrı ulusların işçileri arasında tam bir sınıf dayanışmasını geliştirmektir.

Zora dayanan feodal, askerî bağların yerine, serbest rızaya dayanan ilşkiler kurulduğunda, bundan, ayrı ayrı ulusların işçilerinin sınıf dayanışması kazançlı çıkar.

Biz, halkın özgürlüğü ve sosyalizm uğruna savaşım konusunda ulusların hak eşitliğine özel bir değer atfetmekteyiz. ...*

... ve Rusların ayrıcalıklarının savunulması. Ve biz diyoruz ki: *hiç bir* ulus için hiç bir ayrıcalık olmasın, ama ulusların tam hak eşitliği olsun, *bütün ulusların* işçileri arasında birlik ve dayanışma olsun.

Bundan 18 yıl önce, 1896'da, işçi ve sosyalist örgütlerin Londra Uluslararası Kongresi, ulusal sorun konusunda, gerçek bir "halkçı özgürlük" özlemlerini doyurmak için olsun, sosyalizme doğru yürümek için olsun, doğru yolları gösteren biricik doğru kararı almıştır. İşte bu kararda söylenenler:

"Kongre bütün ulusların kendi kaderlerini tayin etmek için tam hakka taraftar olduğunu ve şu anda bir askerî, ulusal ya da başka türlü despotizmin boyunduruğu altında bulunan bütün ülkelerin işçilerine sempati duyduğunu açıklar. Kongre bütün ülkelerin işçilerine, uluslararası kapitalizmi yenmek ve uluslararası sosyal-demokrasinin hedeflerine ulaşmak amacıyla birlikte savaşım verebilmek için bütün dünyanın bilinçli işçilerinin saflarına katılmaları çağrısında bulunur."

Biz de Rusya'nın bütün uluslarının işçilerini birleşmeye çağırıyoruz, ancak bu birlik, ulusların hak eşitliğini, halkların özgürlüğünü ve sosyalizmin çıkarlarını güvenlik altına alabilir.

1905 yılı, Rusya'nın bütün uluslarının işçilerini bir safta topladı. Gerici güçler, uluslararası düşmanlığı körüklemeye çalışmaktadırlar. *Bütün* ulusların liberal burjuvazisi, —ve Rus burjuvazisi hepsinden çok— *kendi* öz ulusunun ayrıcalıkları için savaşım vermektedir. (Örnek: Polonya Kolosunun, Polonya'daki Yahudilerin hak eşitliğine karşı çıkması), ulusal özel çıkarlar için, ulusal tekelcilik için savaşım vermektedir ve, bu yüzden de, bizim içişleri bakanlığımızın

* [Elyazılı müsveddenin bundan sonraki 2 sayfası bulunamamıştır.]

politikasını *desteklemektedir*.

Ama gerçek demokrasi, işçi sınıfı başta olmak üzere, bütün ulusların tam hak eşitliği ve bütün ulusların işçilerinin sınıf savaşımlarında birleşmeleri bayrağını yükseltiyor. İşte bu bakımdandır ki, biz, "ulusal-kültürel" diye nitelendirilen özerkliğe, yani aynı devlet içinde eğitim kurumlarının milliyetlere göre bölünmesine ya da okulun devlet yönetiminden alınarak ayrı ayrı kurulacak olan ulusal ligalara devredilmesine karşıyız. Demokratik bir devlet, ayrı ayrı bölgelerin, ve özellikle ayrı ulusal bileşimde olan bölgelerin ve ilçelerin özerkliğini tanımalıdır. Bu özerklik, demokratik merkeziyetçilikle bağdaşmayan bir şey değildir; tersine, heterojen ulusal bileşimi olan bir büyük devlet içinde, gerçek demokratik merkeziyetçilik, ancak bölgelerin özerkliğiyle *gerçekleştirilebilir*. Demokratik bir devlet, ayrı ayrı dillerin *tam özgürlüğünü* kayıtsız şartsız tanımalı ve, hangisi olursa olsun bu dillerden biri için ayrıcalığı reddetmelidir. Demokratik bir devlet, hiç bir milliyetin bir başka milliyet tarafından hiç bir alanda, hiç bir kamu eyleminde ezilmesini, vesayet altına alınmasını hoşgörüyle karşılayamaz.

Ama, okulu, ayrı ayrı ligalar içinde örgütlenmiş bulunan uluslar arasında bölüştürmek üzere devletin elinden almak, demokrasi bakımından ve hele proletarya açısından zararlı bir önlemdir. Bu, ancak ulusların ayrı özelliklerinin sağlamlaşması sonucunu doğurur, oysa biz, ulusları birbirine yaklaştırma yolunda çaba harcamalıyız. Böyle bir önlem, şovenliğin gelişmesi sonucunu verir, oysa biz, bütün uluslaın işçilerinin en sıkı birliğine doğru, *her türlü* şovenizme karşı, *her türlü* ulusal tekelciliğe karşı ve *her türlü* milliyetçiliğe karşı yürümek zorundayız. Bütün milliyetlerden gelme işçilerin eğitim politikası birdir: anadilin özgürlüğü, demokratik ve *layik* okul.

Sözlerimi bitirirken, Prusya'daki rejimin bütününe karşı yararlı propagandalarından ötürü, Rusya'nın bir demok-

ratik cumhuriyet haline gelmesinin kaçınılmazlığı üzerine verdikleri *eşya dersinden* ötürü Purişkeviç'e, Markov II'ye ve Bobrinski'ye minnettarlığımı bir kez daha ifade ediyorum.

[ALTI]

SOSYALİST DEVRİM VE ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYİN HAKKI
(T E Z L E R)

OCAK—ŞUBAT 1916

I. EMPERYALİZM, SOSYALİZM VE EZİLEN ULUSLARIN KURTULUŞU

Emperyalizm, kapitalizmin gelişmesinde en yüksek aşamadır. Gelişmiş ülkelerde sermaye, büyüyerek, ulusal sınırların dışına taşmış, rekabetin yerine tekeli yerleştirmiş ve sosyalizmin gerçekleşmesi için tüm nesnel koşulları yaratmıştır. Onun için Batı Avrupa'da ve Birleşik Devletler'de, kapitalist hükümetlerin devrilmesi ve burjuvazinin mülkten tecrit edilmesi için devrimci savaşım günün görevidir. Emperyalizm, sınıf çelişkilerini büyük ölçüde keskinleştirerek, yığınların koşullarını hem iktisadî —tröstler, hayat pahalılığı— hem siyasal —militarizmin yaygınlaşması, savaşların daha sık patlak vermesi, daha azgın gericilik, ulusal baskının ve sömürge soygununun yoğunlaşması ve yayılması— ba-

kımlardan yığınları bu savaşıma zorlar. Zafere ulaşan sosyalizm zorunlu olarak eksiksiz bir demokrasiyi kurmalı ve bunun sonucu olarak ulusların sadece tam eşitliğini getirmekle kalmamalı, aynı zamanda ezilen ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını, yani siyasal bakımdan serbestçe ayrılma hakkını da gerçekleştirmelidir. Şu anda, devrim sırasında ve devrimin zaferinden sonra, köleleştirilmiş ulusları kurtaracaklarını ve onlarla serbestçe birleşme esası üzerinde (ve serbestçe birleşme, ayrılma hakkını içermezse boş laftır) ilişkiler kuracaklarını eylemde göstermemiş olan sosyalist partiler, sosyalizme ihanet ederler.

Elbette ki demokrasi de bir devlet şeklidir ve devlet ortadan kalktığında o da kalkacaktır, ama bu, ancak kesin zafere ulaşmış ve sağlam temellere oturtulmuş sosyalizmden tam komünizme geçişte olacaktır.

II. SOSYALİST DEVRİM VE DEMOKRASİ UĞRUNA SAVAŞIM

Sosyalist devrim tek bir hareket, bir cephede tek bir muharebe değil, çetin sınıf savaşlarının yer aldığı bütün bir çağ, tüm cephelerde yani ekonomi ve politikanın tüm sorunları üzerine uzun bir muharebeler dizisidir. Bu muharebeler, ancak burjuvazinin mülkten tecridi ile sonuçlanabilir. Demokrasi uğruna savaşımın, proletaryanın dikkatini, sosyalist devrimden başka yöne çekeceğini, ya da bu devrimi gözden gizleyeceğini, ikinci plana iteceğini vb. sanmak büyük yanılgı olur. Tam tersine, nasıl ki tam demokrasiyi uygulamayan başarılı sosyalizm olmazsa, aynı şekilde, proletarya, demokrasi uğruna, bütün alanlarda tutarlı bir devrimci savaşım yürütmeden burjuvaziyi yenilgiye uğratamaz.

Demokratik programdaki maddelerden birini, örneğin, ulusların kaderlerini tayin hakkı ile ilgili maddeyi, emperyalizm koşullarında "gerçekleştirilemez" ya da "hayaldir" ge-

rekçesiyle çıkarmaya kalkışmak daha az hatalı bir tutum olmaz. Ulusların kaderlerini tayin hakkının kapitalizmin sınırları içinde gerçekleştirilemeyeceği iddiası ya mutlak şekilde, iktisadî anlamda, ya da koşullara bağlı olarak, siyasal anlamda anlaşılabilir.

Birinci anlamda bu iddia, teori bakımından kesin olarak yanlıştır. İlkönce, örneğin emek parası, bunalımların ortadan kaldırılması vb. gibi şeyler kapitalist sistemde gerçekleşemeyecek olan şeylerdir, ama ulusların kaderlerini tayin hakkının uygulanmasını aynı şekilde olanaksız saymak kesin olarak yanlıştır. İkincisi, Norveç'in 1905'te İsveç'ten ayrılması örneği tek başına bile bu anlamda "gerçekleşememe" iddiasını çürütmeye yeter. Üçüncüsü, örneğin Almanya ile İngiltere arasındaki siyasal ve stratejik ilişkilerde küçük bir değişikliğin bile, yeni bir Polonya ya da Hindistan devletinin ya da benzer durumda bir başka devletin kurulmasını olanaklı, "gerçekleştirilebilir" bir şey haline getirebileceğini yadsımak saçma olur. Dördüncüsü, finans-kapital, gelişme yolunda, en demokratik ya da cumhuriyetçi hükümeti, herhangi bir ülkenin, o ülke "bağımsız" olsa da, seçimle başa geçen yetkililerini her zaman "serbestçe" satın alabilir. Finans-kapitalin ya da genel olarak sermayenin tahakkümü, siyasal demokrasi alanında herhangi bir reformla ortadan kalkacak değildir, ve ulusların kaderlerini tayin hakkı da ancak bu alana girer. Bununla birlikte, finans-kapitalin bu egemenliği, daha özgür, daha geniş ve daha açık bir sınıf egemenliği ve sınıf savaşımı olarak siyasal demokrasinin önemini ortadan kaldırmaz. Onun için siyasal demokrasinin kapitalist düzendeki istemlerinden birinin iktisadî anlamda "gerçekleştirilebilir" olduğu yolundaki iddialar, bir bütün olarak kapitalizm ile siyasal demokrasi arasındaki genel ve temel bağıntıların teorik bakımdan yanlış tanımlanmasından doğmaktadır.

İkinci anlamda da, bu iddia, eksik ve yanlıştır. Çünkü

emperyalist sistemde, sadece ulusların kaderlerini tayin hakkı değil, siyasal demokrasinin *tüm* istemleri ancak kısmen "gerçekleştirilebilir", ve bu da ancak çarpıtılmış şekilde ve istisnaî durumlarda (örneğin Norveç'in 1905'te İsveç'ten ayrılmasında olduğu gibi). Bütün devrimci sosyal-demokratlar tarafından ileri sürülen sömürgelerin derhal bağımsızlığa kavuşturulması istemi de, bir dizi devrimler olmadan, kapitalist düzende "gerçekleştirilebilir" bir şey değildir. Ama bundan çıkan sonuç, sosyal-demokrasinin *bütün* bu istemler için derhal verilmesi gereken en kararlı savaşımdan vazgeçmesi gerektiği sonucu değildir (böyle bir şey ancak burjuvazinin işine yarar), tam tersine, buradan çıkan sonuç, bu istemlerin, burjuva legalitesinin sınırları aşılarak, bu sınırlar yerle bir edilerek, parlamentoda söylevlerle, lafta kalan protestolarla yetinmeyerek, yığınları kesin eylemlere çekerek, her temel demokratik istem uğruna savaşımı yoğunlaştırıp proletaryanın burjuvaziye saldırısına kadar, yani burjuvaziyi mülkten tecrit eden sosyalist devrime kadar vardırarak, bu istemlerin, reformist değil devrimci biçimde formüle edilmesi ve eyleme geçirilmesidir. Sosyalist devrim, sadece büyük bir grev, sokak gösterileri ya da açlıktan doğan kargaşalıklar ya da bir askerî ayaklanma ya da sömürge isyanı dolayısıyla patlak vermeyebilir; bu devrim, Dreyfus skandalı[70] ya da Zavern olayı[71] gibi bir siyasal bunalım, ya da ezilen bir ulusun ayrılmak için yaptığı bir referandum vb. vesilesiyle de başlayabilir.

Emperyalist sistemde ulusal baskının artmış olması, sosyal-demokrasinin, burjuvazinin "hayalî" dediği ulusların ayrılma özgürlüğü uğruna savaşımdan vazgeçmesi gerektiği sonucuna vardırmamalıdır bizi, tersine, sosyal-demokrasi, bu alanda da ortaya çıkan çelişkilerden, yığın hareketlerinin ve burjuvaziye karşı devrimci saldırıların dayanağı olarak daha geniş ölçüde yararlanabilmelidir.

III. ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYİN ETME HAKKININ ÖNEMİ VE BU HAKKIN FEDERASYON İLE İLGİSİ

Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı, ancak siyasal anlamda bağımsızlık hakkını, ezen ulustan siyasal bakımdan özgürce ayrılma hakkını içerir. Özgül olarak, bu siyasal demokrasi istemi ayrılacak olan ulusun ayrılması lehinde ve bu konuda bir referandum lehinde ajitasyon yapmada tam özgürlüğünü içerir. Demek ki, bu istem, ayrılma isteminin eşdeğeri değildir. Bu, sadece, her türlü ulusal baskıya karşı devamlı bir savaşımı ifade etmektedir. Bir demokratik devlet sistemi tam ayrılma özgürlüğüne ne kadar yakınsa, ayrılma özlemi pratikte o ölçüde daha az yaygın ve hararetli olur, çünkü büyük devletler, hem iktisadî ilerleme bakımından, hem yığınların çıkarları bakımından tartışma götürmez avantajlara sahiptirler, üstelik bu avantajlar kapitalizmin gelişmesiyle artar. Ulusların kaderlerini tayin hakkının tanınması, federasyonun ilke olarak kabul edilmesiyle aynı anlama gelmez. Bir kimse bu ilkeye kesin olarak karşı olup demokratik merkeziyetçilik yanlısı olabilir, ama tam demokratik merkeziyetçiliğe varan biricik yol olarak, gene de, federasyonu, ulusal eşitsizliğe yeğ sayabilir. Bir merkeziyetçi olan Marx'ın, İrlanda ile İngiltere'nin federasyonunu İrlanda'nın İngilizler tarafından zorla boyunduruk altında tutulmasına yeğ sayması bu düşünceyle idi.[72]

Sosyalizmin amacı sadece insanlığın küçücük devletlere bölünmesine ve ulusların herhangi bir şekilde tecrit edilmesine son vermek değildir. Amaç sadece ulusları birbirine yaklaştırmak değildir, onları bütünleştirmektir. Ve işte bu amaca ulaşmak için biz, bir yandan, yığınlara Renner ve Otto Bauer'in bilinen "kültürel ve ulusal özerklik"[73] fikrinin gerici niteliğini yığınlara açıklarken, öte yandan, ezen ulusların sosyalistlerinin ikiyüzlülüğü ve korkaklığı üzerinde özellikle duran açık ve tam bir ifade ile kaleme alınmış bir

programda, ezilen ulusların kurtuluşunu istemeliyiz, ve bu, havada, genel sözlerle, içi kof lafazanlıkla ve sorunu geleceğe, sosyalizmin gerçekleştiği zamana "erteleyerek" olmamalıdır. Nasıl ki, insanlık, sınıfların ortadan kalktığı döneme ancak ezilen sınıfın diktatörlüğünün sürdüğü bir geçiş dönemini aşarak uluşabilirse, ulusların kaçınılmaz olan bütünleşmesine de ancak bütün ezilen ulusların kurtulduğu, yani ezen ulustan ayrılma özgürlüğüne kavuştuğu bir geçiş dönemini aşarak varabilir.

IV. ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYİN HAKKI SORUNUNUN PROLETER DEVRİMCİ SUNULUŞU

Küçük-burjuvazi, sadece ulusların kaderlerini tayin hakkını değil, giderek bizim asgarî demokratik programımızın *bütün* noktalarını da, bizden çok önce, daha 17. ve 18. yüzyıllarda ileri sürmüştü. Onlar, sınıf savaşını ve bu savaşın giderek yoğunlaştığını göremedikleri için, ve "barışçı" kapitalizme inandıkları için, bu noktaları hâlâ birer ütopik özlem gibi ileri sürüyorlar. Kautsky yandaşlarının savunduğu, halkı aldatan emperyalizm altında eşit ulusların barışçı birliği ütopyasının tam niteliği işte budur. Sosyal-demokrasinin programı, bu küçük-burjuva oportünist ütopya karşısında ağırlığını koyarken, ulusların ezen ve ezilen uluslar olarak ikiye bölünmesini, emperyalist düzende temel, önemli ve kaçınılmaz bir gerçek olarak kabul etmelidir.

Ezen ulusların proletaryası, her burjuva barışseverinin yineleyip durduğu cinsten, ilhaklara karşı ve genel olarak ulusların eşitliğinden yana, genel, beylik sözlerle yetinmemelidir. Proletarya, ulusal baskı üzerine kurulmuş bir devletin sınırları sorununda, emperyalist burjuvazi için çok "tatsız" olan bu sorunda susamaz. Proletarya, ezilen ulusların belli bir devletin sınırları içinde zorla tutulmalarına karşı savaşmalıdır, bu da ulusların kaderlerini tayin edebilmeleri

uğruna savaştır. Proletarya, "kendi" ulusu tarafından ezilen sömürgeler ve uluslar için siyasal ayrılma özgürlüğü istemelidir. Yoksa, proletaryanın enternasyonalizmi boş laftan başka bir şey olmazdı, ezen uluslarla ezilen ulusların işçileri arasında ne güven, ne de sınıf dayanışması mümkün olurdu; ve bir yandan ulusların kaderlerini tayin hakkını savunurken, öte yandan "kendi" ulusları tarafından ezilen ve "kendi" devletleri sınırları içinde zorla tutulan ezilen ulusların durumu konusunda susan reformistlerin ve kautskicilerin ikiyüzlülüğü sergilenmemiş olurdu.

Bir yandan da, ezilen ulusların sosyalistleri, ezilen ulusun işçileriyle ezen ulusun işçilerinin tam ve kayıtsız şartsız birliğini, örgütsel birlik dahil olmak üzere, savunmalı ve uygulamalıdırlar. Bu olmadan, burjuvazinin her çeşitten entrikaları, kalleşlikleri ve hileleri karşısında proletaryanın bağımsız politikası savunulamaz ve işçi sınıfı, öteki ülkelerin işçileriyle sınıf dayanışmasını gerçekleştiremez. Ezilen ulusların burjuvazisi, işçileri aldatmak için ısrarla ulusal kurtuluş sloganlarına başvurur, iç politikalarında bu sloganları, egemen ulusun burjuvazisi ile gerici anlaşmalar yapmak için kullanırlar (örneğin Avusturya ve Rusya'daki Polonyalılar, Yahudileri ve Ukraynalıları ezmek için gericilerle uzlaşırlar); dış politikalarında halk düşmanı planlarını uygulayabilmek için rakip emperyalist devletlerle uzlaşırlar (küçük Balkan devletlerinin politikası vb.).

Nasıl ki, örneğin latin ülkelerde olduğu gibi cumhuriyetçi sloganların halkın aldatılması ve malî soygun amacıyla burjuvazi tarafından kullanılması durumları, sosyal-demokratların cumhuriyetçiliklerinden vazgeçmeleri için bir neden olamazsa, aynı şekilde bir emperyalist devlete karşı ulusal kurtuluş savaşımının, bazı hallerde bir başka "büyük" devlet tarafından aynı derecede emperyalist amaçları için yararlanılması hali de sosyal-demokratların ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını reddetmelerine neden olamaz.*

V. ULUSAL SORUNDA MARKSİST VE PRUDONCU GÖRÜŞ

Marx, küçük-burjuva demokratlardan farklı olarak, istisnasız bütün demokratik istemleri mutlak bir şey değil, burjuvazinin güdümündeki halk yığınlarının feodalizme karşı savaşımının tarihsel bir ifadesi saymıştır. Bu istemlerin içinde bir tane bile yoktur ki, belirli koşullar altında burjuvazinin elinde işçileri aldatmak için bir araç görevi yerine getirmesin, getiremesin ve fiilen getirmiş olmasın. Siyasal demokrasinin istemlerinden bir tanesini bu bakımdan ayırdetmek, özgül olarak ulusların kaderlerini tayin etme hakkını ele alıp geri kalan demokratik istemlerin karşısına dikmek, teoride temel bir yanlıştır. Pratikte proletarya, ancak, cumhuriyet istemi dahil, tüm demokratik istemler uğruna savaşımını, burjuvaziyi devirmeyi amaçlayan devrimci savaşına bağımlı kılarsa, kendi bağımsızlığını koruyabilir.

Öte yandan, ulusal sorunu "sosyal devrim adına yadsımış olan" prudoncuların tersine, Marx, gelişmiş ülkelerdeki proletaryanın sınıf savaşımının çıkarlarını her şeyden önce gözönünde bulundurarak, enternasyonalizmin ve sosyalizmin temel ilkesini ileri sürmüştür: özetle, başka ulusları ezen bir ulusun özgür olamayacağını söylemiştir.[74] Marx'ın 1848'de Almanya'da muzaffer demokrasinin Almanlar tarafından ezilen ulusların özgürlüğünü tanıması ve bu özgürlüğü vermesini istemesi, Alman devrimci işçi hareketinin çı-

* Uzun uzadıya açıklamanın gereği yok ki, "yurdun savunulması"nı içeriyor diye ulusların kaderlerini tayin hakkını reddetmek gülünçtür. 1914-1916 sosyal-şovenleri aynı hakla, yani aynı ciddiyetsizlikle "yurdun savunu'ması"nı haklı göstermek için demokrasinin istemlerinden herhangi birine (örneğin cumhuriyetçi ilkelere) ve ulusal baskıya karşı savaşın formülasyon'larının herhangi birine dayanırlar. Marksistler, savaşlarda, örneğin Avrupa'da Büyük Fransız Devriminde ya da Garibaldi'nin savaşlarında olduğu gibi yurdun savunulması gereğini, ve 1914-1916 emperyalist savaşında bunun reddini, her savaşın ayrı ayrı somut tarihsel özelliklerinin tahlilinden çıkarırlar, ama burada tutumlarını herhangi bir "genel ilkeye" ya da programdaki herhangi bir maddeye dayandırmazlar.

karları bakımındandır.[75] 1869'da, Marx, İrlanda'nın İngiltere'den ayrılmasını hem de "bu ayrılmayı bir federasyon izleyecek olsa da ..."[76] istemesi, İngiliz işçilerinin devrimci savaşımı açısındandır. Marx, ancak bu istemi ileri sürmekle, İngiliz işçilerini enternasyonalizm zihniyeti içinde, gerçekten eğitmekteydi. O, aradan yarım yüzyıl geçtiği halde, bugün bile, İrlanda "reformunu" gerçekleştirmemiş olan oportünistlerle burjuva reformizmini, belirli bir tarihsel görevin devrimci çözümü ile karşılaştırabilirdi. Marx, ancak bu şekilde, küçük ulusların ayrılma özgürlüğünün pratik değeri olmayan bir hayal olduğunu ve sadece iktisadî değil, siyasal merkezileşmenin ilerici bir şey olduğunu basbas bağıran sermaye sözcülerine karşı, böyle bir merkezileşmenin ancak emperyalist nitelik taşımadığı zaman ilerici olabileceği, ve ulusların zorla değil, ancak bütün ülkelerin proleterlerinin özgürce birleşmesiyle biraraya getirilebileceği görüşünü savunmuştur. Ancak böylelikle Marx, ulusların eşitliğinin ve kendi kaderlerini tayin hakkının sadece lafta kalan ve çok kez ikiyüzlüce tanınmasına karşı, ulusal sorunun çözümünde *de* yığınların devrimci eylemini savunmuştur. 1914-1916 emperyalist savaşı, ve bu savaşın sergilemiş olduğu oportünistlerin ve kautskicilerin kirli çamaşırları ve ikiyüzlülükleri, Marx'ın çizgisini parlak bir şekilde doğrulamıştır; bu çizgi, bütün ilerici ülkeler için örnek olmalıdır, çünkü bunların hepsi şu anda başka ulusları ezmektedirler.*

* Marx'ın, bazı halkların (örneğin 1848'de Çeklerin) ulusal hareketlerine karşı çıkmış olmasının, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkının marksist açıdan tanınması gerektiği iddiasını çürüttüğü sık sık ileri sürülmektedir (örneğin son zamanlarda Alman şovenisti Lensch'in *Die Glocke*'nin[77] 8. ve 9. sayılarında yaptığı gibi). Ama bu yanlıştır, çünkü 1848'de ulusları "gerici" ve demokratik devrimci olarak birbirinden ayırmak için tarihsel ve siyasal nedenler vardır. Marx gericilere karşı çıkarken ve demokratik ulusların yanında yer alırken haklı idi.[78] Ulusların kaderlerini tayin hakkı, demokrasinin istemlerinden biridir ve elbette ki onun genel çıkarlarına, demokrasinin genel çıkarlarına bağlı olmalıdır. 1848'de ve izleyen yıllarda da demokrasinin genel çıkarları her şeyden önce çarlığa karşı savaşımdan ibarettir.

VI. ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYİN HAKKI BAKIMINDAN ÜÇ TİP ÜLKE

Bu bakımdan, ülkeleri bellibaşlı üç tipe ayırmak gerekir.

Birincisi, Birleşik Devletler ve Batı Avrupa'nın gelişmiş kapitalist ülkeleri. Bu ülkelerde, ilerici burjuva ulusal hareketler çoktan sona ermiştir. Bu "büyük" uluslardan herbiri, hem sömürgelerde, hem kendi ülkesinde başka ulusları ezerler. Bu egemen ulusların proletaryasının görevi 19. yüzyılda İngiliz proletaryasının İrlanda ile ilgili görevinin aynıdır.*

İkincisi, Doğu Avrupa: Avusturya, Balkanlar ve özellikle Rusya. Burada burjuva demokratik ulusal hareketleri geliştiren ve ulusal savaşımı yoğunlaştıran, özellikle 19. yüzyıl olmuştur. Bu ülkelerdeki proletaryanın görevleri, hem kendi burjuva demokratik reformlarını tamamlamak, hem başka ülkelerdeki sosyalist devrime destek olmak bakımından ulusların kaderlerini tayin hakkına sahip çıkmadan yerine getirilemez. Burada en çetin ve en önemli görev, ezen ulusların işçilerinin sınıf savaşımını, ezilen ulusların işçilerininkiyle birleştirmektir.

Üçüncüsü, Çin, İran ve Türkiye gibi yarı-sömürge ülkeler ve tüm sömürgeler, ki bunlar birlikte bir milyarlık bir nüfusu barındırmaktadır. Bu ülkelerde, burjuva demokratik

* 1914-1916 savaşının dışında kalmış olan bazı küçük devletlerde (örneğin Hollanda ve İsviçre'de) burjuvazi, emperyalist savaşa katılmayı haklı göstermek için, "ulusların kaderlerini tayin etme hakkı" sloganını geniş ölçüde kullanmaktadır. Bu yüzden sözkonusu ülkelerin sosyal-demokratlarının ulusların kaderlerini tayin hakkını reddettikleri olmuştur. Bir *emperyalist* savaşta "yurdun savunmasını" reddetmek gibi doğru bir proleter politikayı savunmak için yanlış kanıtlar ileri sürülmektedir. Bu, marksist teorinin çarpıtılması sonucunu veriyor, ve pratikte ise tuhaf bir küçük ulus darkafalılığına, "egemen" ulusların köleleştirdiği uluslardaki *yüz milyonlarca* insanın durumunu görmezlikten gelmeye sürüklüyor. Gorter yoldaş, *Emperyalizm, Savaş ve Sosyal-Demokrasi* başlıklı mükemmel broşüründe yanlış olarak ulusların kaderlerini tayin hakkı ilkesini reddediyor, ama, Hollanda Hindistanına *derhal* "siyasal ve *ulusal* bağımsızlık" verilmesini isterken ve böyle bir istemi ileri sürmekten ve uğrunda savaşım vermekten kaçınan Hollandalı oportünistleri sergilerken bu ilkeyi doğru olarak *uyguluyor*.

hareketler ya henüz başlamıştır, ya da bu hareketlerin aşacakları daha uzun bir yol vardır. Sosyalistler, sadece sömürgelerin ödünsüz olarak derhal ve kayıtsız şartsız kurtuluşunu istemekle kalmamalıdırlar (ki böyle bir istem, siyasal ifadesinde ulusların kaderlerini tayin hakkını tanımaktan başka bir anlam taşımaz), onlar bu ülkelerdeki ulusal kurtuluşu amaçlayan burjuva demokratik hareketlerdeki daha devrimci olan unsurları en kararlı şekilde desteklemeli, bu unsurların kendilerini ezen emperyalist devletlere *karşı* ayaklanışına (eğer böyle bir şey varsa, devrimci savaşına) yardımcı olmalıdırlar.

VII. SOSYAL-ŞOVENİZM VE ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYİN HAKKI

Emperyalist çağ ve 1914-1916 savaşı, şovenizme ve egemen ülkelerdeki milliyetçiliğe karşı savaşımın önemini özellikle belirgin hale getirmiştir. Sosyal-şovenler arasında, yani "yurdun savunması" kavramını uygulayarak savaşın emperyalist ve gerici niteliğini gizleyen oportünistler ve kautskiciler arasında, ulusların kaderlerini tayin ilkesi konusunda bellibaşlı iki akım var.

Bir yanda, emperyalizmin ve siyasal merkezileşmenin ilerici bir şey olduğunu iddia ederek ilhakları savunan ve ütopik, aldatıcı, küçük-burjuva vb. diye nitelendirdikleri ulusların kaderlerini tayin hakkını reddeden burjuvazinin maskesi düşmüş uşakları var. Cunow, Parvus ve Almanya'daki aşırı oportünistler, İngiltere'deki kimi fabyanlar ve sendika liderleri ve Rusya'da Semkovski, Liebmann, Yurkeviç vb. gibiler bu gruba girerler.

Öte yanda, aralarında Vandervelde, Renaudel, İngiltere'de ve Fransa'da birçok pasifistlerin vb. bulunduğu kautskicileri görüyoruz. Bunlar birinci grupla birlikten yanadırlar ve pratikte aralarında hiç bir fark yoktur; ulusların kader-

lerini tayin hakkını sadece lafta kalmak koşuluyla ikiyüzlüce savunurlar; özgürce siyasal bakımdan ayrılma istemini "aşırı" bulurlar, ("*zu viel verlangt*": Kautsky, *Die Neue Zeit*, 21 Mayıs 1915) ezen ulusların sosyalistlerinin devrimci bir taktik uygulamaları gereğini savunmazlar, tersine, devrimci görevlerini karanlıklara boğarlar, oportünist tutumlarını haklı gösterirler, halkı kolayca aldatmanın koşullarını hazırlarlar, ezilen ulusları zorla yönetimi altında tutan devletin *sınırları* sorununu ele almaya hiç yanaşmazlar.

Her iki grup eşit olarak oportünisttir, Marx'ın İrlanda'yı örnek alarak açıkladığı taktiğin teorik anlamını ve pratik önemini, yeteneğini tüm yitirmiş olduklarından marksizmi yozlaştırırlar.

İlhaklara gelince, bu sorun savaş dolayısıyla özellikle âcil bir hal almıştır. Ama ilhak ne demektir? İlhaklara karşı çıkmanın, eninde sonunda ya ulusların kaderlerini tayin etme hakkını tanımaya vardığı ya da statükoyu savunan ve *her türlü zora*, hatta devrimci zora bile karşı olan pasifist lafazanlığa dayandığı besbellidir. Bu cinsten lafazanlık temelden yanlıştır ve marksizm ile bağdaşmaz.

VIII. ÖNÜMÜZDEKİ GÜNLERDE PROLETARYANIN SOMUT GÖREVLERİ

Sosyalist devrim pek yakın bir gelecekte başlayabilir. Bu olduğu takdirde proletarya, iktidarı ele geçirmek, bankaları mülkten tecrit etmek ve benzeri diktatörlük önlemlerini almak gibi derhal yerine getirilmesi gerekli bir görevle karşılaşacaktır. Burjuvazi (ve özellikle fabyan ve kautskici tipteki aydınlar) böyle bir anda devrimi, ona, sınırlı, demokratik hedefler yükleyerek bölmeye ve frenlemeye gayret edeceklerdir. Burjuva iktidarının temellerine karşı proletarya saldırısı başlamışsa, herhangi bir salt demokratik istem bir anlamda devrimi geriletici etken olabileceğine

göre, *tüm* ezilen halklara özgürlük (yani kendi kaderlerini tayin etme hakkı) tanımak ve vermek, burjuva demokratik devrimin zaferi için, örneğin 1848'de Almanya'da ya da 1905'-te Rusya'da ne kadar âcil bir sorun idiyse, sosyalist devrim için de böyle olacaktır.

Bununla birlikte sosyalist devrimin başlaması için daha beş-on yıl ya da daha uzun bir zamanın geçmesi mümkündür. Bu, yığınların devrimci ruhla eğitilmesi zamanı olacaktır, öyle ki sosyalist şovenler ve oportünistler, işçi sınıfı partisi üyesi olamasınlar ve bunlar 1914-1916'da olduğu gibi başarı sağlayamasınlar. Sosyalistler yığınlara açıklamalıdırlar ki, sömürgeler ve İrlanda için İngiltere'den ayrılma hakkı istemeyen İngiliz sosyalistleri; Alman sömürgeleri, Alsaslılar, Danimarkalılar ve Polonyalılar için ayrılma özgürlüğü istemeyen Alman sosyalistleri, devrimci kitle eylemlerini doğrudan doğruya ulusal baskıya karşı savaşım alanına yaymayan ya da Zavern'deki gibi olaylardan, ezen ulusun proletaryası saflarında en geniş illegal propaganda için sokak gösterileri ve devrimci kitle hareketleri için yararlanmayan bu sosyalistler; Finlandiya, Polonya, Ukrayna vb., vb. için ayrılma özgürlüğü istemeyen Rus sosyalistleri, bütün bu cins sosyalistler, şovenler gibi ve kana bulanmış iğrenç emperyalist krallıkların ve emperyalist burjuvazinin uşakları gibi davranmaktadırlar.

IX. RUS VE POLONYALI SOSYAL-DEMOKRATLARIN VE II. ENTERNASYONALİN ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYİN HAKKI İLKESİNDEKİ TUTUMU

Rusya'nın devrimci sosyal-demokratları ile Polonya sosyal-demokratları arasında ulusların kaderlerini tayin hakkı konusundaki görüş ayrılığı, daha 1903'te, Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin programını kabul eden ve Polonyalı sosyal-demokrat delegasyonun itirazlarına karşın ulusların

kaderlerini tayin eden 9. maddeyi programa alan kongrede açığa vurulmuştur. O zamandan beri Polonya sosyal-demokratları, hiç bir zaman partileri adına 9. maddeyi parti programımızdan çıkarmayı ve bunun yerine bir başka formül koyma yolundaki önerilerini yinelemediler.

Rusya'da, ezilen ulusların nüfusun yüzde-elliyedisinden ya da yüz milyondan az olmadığı bu ülkede, bu ulusların çoğunlukla sınır bölgelerinde yaşadıkları ve bunların bir kısmının büyük uluslardan daha yüksek bir kültüre sahip bulunduğu, siyasal sistemin özellikle barbarca ve ortaçağa yaraşır bir sistem olduğu, burjuva demokratik devrimin tamamlanmadığı bir ülkede, Rusya'da, çarlık tarafından ezilen ulusların serbestçe Rusya'dan ayrılma hakkının tanınması sosyal-demokratlar için demokratik ve sosyalist davalarını ilerletmede mutlak olarak zorunlu bir şeydir. 1912 Ocağında yeniden örgütlenen partimiz, 1913'te ulusların kaderlerini tayin hakkını doğrulayan ve bunu tastamam yukarıdaki somut anlamda açıklayan bir karar aldı.[79] 1914-1916'da kudurgan Rus şovenizminin, hem burjuvazi, hem de oportünist sosyalistler arasında (Rubanoviç, Plehanov, *Naşe Dyelo* vb.) alıp yürümesi, bizi, bu istemde direnmekte ve bunu reddedenleri Rus şovenizminin ve çarlığın fiilen destekleyicileri saymakta haklı kıldı. Partimiz, ulusların kaderlerini tayin hakkına karşı bu cins tutum ve davranışların sorumluluğunu reddettiğini en kesin şekilde ilân eder.

Polonya sosyal-demokratlarının ulusal sorundaki tutumlarının en son formülasyonu (Polonya sosyal-demokratlarının Zimmerwald Konferansındaki beyanı) şu fikirleri içerir:

Bu bildiri, "*Polonya halkını kendi kaderlerini tayin etme olanağından yoksun bırakarak*", "Polonya'nın bölgelerini" önümüzdeki ödün verme oyununda yatırılacak rehin sayan Alman hükümetini ve öteki hükümetleri mahkûm ediyor. "Polonya sosyal-demokratları *koca bir ülkenin bölünüp parsellenmesini* en kesin şekilde protesto ederler." ... "*Ezilen*

halkları kurtarma" işini Kohenzollern'lere bırakan sosyalistleri en sert şekilde eleştirirler. Onlar, ancak uluslararası devrimci proletaryanın yaklaşmakta olan savaşımına katılmanın, sosyalizm uğruna savaşın, "*ulusal baskı zincirini kıracağına, her türlü yabancı* egemenliği yıkacağına, *Polonya halkı için* uluslar topluluğunun eşit üyesi olarak tüm alanlarda serbestçe gelişme olanağı sağlayacağına" inançlarını ifade ederler. Bildiri, savaşın "*Polonyalılar için*", "*iki kez* kardeş savaşı" olduğunu teslim ediyor. (Uluslararası Sosyalist Komitesinin Bülteni, n° 2, 27 Eylül 1915, Rusça çevirisi *Enternasyonal ve Savaş* sempozyumunda, s. 97.)

Her ne kadar kullanılan siyasal ifade biçimi, II. Enternasyonalin program ve kararlarının çoğunda kullanılandan bile daha muğlak ve daha belirsiz ise de, yukarıdaki sözler, özde, ulusların kaderlerini tayin hakkından pek farklı değildir. Bu fikirleri tam ve açık formüller içinde ifade etme ve bunların kapitalist düzene ya da sadece sosyalist düzene uygulanabilip uygulanamayacağını tayin etme yolunda herhangi bir çaba, Polonyalı sosyal-demokratların ulusların kaderlerini tayin etme ilkesini reddetmekle yaptıkları yanlışı daha da açık şekilde gözler önüne serer.

Ulusların kaderlerini tayin etme ilkesini kabul etmiş olan 1896 Londra Sosyalist Enternasyonal Kongresi kararı, yukardaki tezler temel alınarak tamamlanmalı ve şu noktalar açıklığa kavuşturulmalıdır: (1) bu istemin emperyalizm altında özel bir âciliyet kazanmış olması; (2) sözkonusu olan istem dahil, siyasal demokrasinin tüm istemlerinin siyasal geleneksel niteliği ve sınıf içeriği; (3) ezen ulusların sosyal-demokratlarının görevlerini, ezilen ulusların sosyal-demokratlarınınkilerden ayırdetme gereği; (4) ulusların kaderlerini tayin etme hakkının oportünistler ve kautskiciler tarafından tutarsız ve sadece lafta kalacak şekilde kabul edilişi, bunun da siyasal anlam bakımından ikiyüzlü bir tutum olduğu; (5) şovenlerle "kendi" ulusları tarafından ezilen sömürgele-

rin ve ulusların ayrılma özgürlüğünü tanımayan sosyal-demokratların, özellikle büyük devletlerin (Rus, Anglo-Amerikan, Alman, Fransız, İtalyan, Japon sosyal-demokratların), fiiliyatta aynı niteliği taşıdıkları; (6) sözkonusu olan istemin ve siyasal demokrasinin tüm temel istemlerinin, burjuva hükümetleri devirmek ve sosyalizmi gerçekleştirmek uğruna devrimci kitle savaşına doğrudan doğruya bağlı kılma gereği.

Kimi küçük ulusların görüşünün, özellikle, milliyetçi sloganlarıyla halkı aldatan Polonya burjuvazisine karşı savaşımlarında ulusların kaderlerini tayin ilkesini reddetme yanılgısına sürüklenmiş olan Polonya sosyal-demokratlarının görüşünün Enternasyonal tarafından benimsenmesi, teorik bir yanılgı, marksizmin yerine prudonculuğun konması olur ve bu, pratikte ister istemez büyük devletlerin uluslarının en tehlikeli şovenizminin ve oportünizminin desteklenmesidir.

RSDİP Merkez Organı
Sosyal-Demokrat'ın Yazıkurulu

Not: Henüz yayınlanmış olan 3 Mart 1916 tarihli *Die Neue Zeit*'ta, Kautsky, Habsburgların Avusturya'sındaki ezilen uluslar için ayrılma özgürlüğünü tanımayarak ama *Rusya* Polonyası için bunu kabul ederek Alman şovenizminin en bayağı temsilcilerinden olan Austerlitz'e hıristiyanca uzlaşma elini uzatıyor. Hindenburg'a ve II. Wilhelm'e uşakça bir hizmet! Kautskiciliğin bundan iyi bir sergilenmesi olamazdı!

Ocak-Şubat 1916'da yazıldı
Vorbote, n° 2
Nisan 1916

[YEDİ]

ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYİN HAKKI ÜZERİNE BİR TARTIŞMANIN ÖZETİ

EKİM, 1916

ZİMMERWALD solunun *Vorbote* adlı dergisi (n° 2, Nisan 1916), merkezî organımız *Sosyal-Demokrat*'ın ve Polonyalı sosyal-demokrat muhaliflerin organı *Gazeta Robotnicza*'nın yazıkurulları tarafından imzalanmış olan ulusların kendi kaderlerini tayin hakkından yana ve bu hakka karşı tezleri yayınlıyor. Okur, yukarda, birinci tezin tam metnini* ve ikinci tezin de çevirisini bulacaktır.[80] Bu sorunun böylesine etraflı olarak uluslararası alanda sunulması ilk kez oluyor: Konu, daha önce, sadece, üç ayrı görüşü temsil eden Rosa Luxemburg, Karl Kautsky ve Polonyalı "bağımsızlar" tarafından 1896 Sosyalist Enternasyonalin Londra Kongresin-

* Bkz: Bu kitabın 142-157. sayfaları. —*Ed.*

den önce *Neue Zeit* adlı Alman marksist dergisinin 1895-1896 yıllarında çıkan sayılarında, bundan yirmi yıl önce ele alınmıştı.[81] Bildiğimiz kadar, o zamandan beri, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı sorunu, sistemli bir şekilde ancak Hollandalılar ve Polonyalılar tarafından tartışılmıştır. Umalım ki, *Herald* dergisi, bugün bu kadar önem kazanmış olan bu sorunun, İngilizler, Amerikalılar, Fransızlar, Almanlar ve İtalyanlar arasında tartışılmasını sağlayabilsin. "Kendi" hükümetlerinin doğrudan doğruya destekleyicisi Plehanov'ların, David'ler ve şürekâsının ve oportünizmi elaltından savunanlar, kautskiciler (ve bunlar arasında Akselrod, Martov, Çheydze ve ötekiler) tarafından temsil edilen resmî sosyalizm, bu konuda o kadar çok yalan söylemiştir ki, uzun süre, bir yandan, bu konuda susma ve konudan kaçma çabaları, öte yandan da işçilerin bu "lânetli sorunlar" hakkında "doğrudan doğruya yanıtlar" istemeleri kaçınılmaz olarak uzun zaman sürüp gidecektir. Biz, okurlarımızı, yurtdışındaki sosyalistler arasındaki akımların birbiriyle çatışmasından haberdar etmeye çalışacağız.

Bu sorun, biz Rus sosyal-demokratlar için özel bir önem taşır; buradaki tartışma 1903 ve 1913 yıllarında yapılmış olan tartışmanın bir devamıdır;[82] savaş yıllarında, bu sorun, parti üyelerinin düşüncelerinde bazı dalgalanmalara neden olmuştu; Gvozdev'in bellibaşlı önderlerinin ya da şoven işçi partisinin Martov ve Çheydze gibi liderlerinin sorunun özünden kaçma çabalarında yaptıkları düzenbazlıklar yüzünden, sorun, ivedi bir hal almıştır. Bu bakımdan, uluslararası alanda başlamış olan tartışmanın hiç değilse ilk sonuçlarını özetlemek önem taşır.

Bu tezlerden anlaşılacağı gibi, Polonyalı yoldaşlarımız bizim ileri sürdüğümüz bazı savlara, örneğin marksizm ve prudonculuk konusunda olduğu gibi, doğrudan doğruya yanıt veriyorlar. Ama onlar, daha çok, *kendi* savlarını bizimkilere karşı ileri sürerek doğrudan doğruya değil, dolaylı

olarak bize karşılık veriyorlar. Doğrudan doğruya ve dolaylı yoldan yanıtlarını inceleyelim.

I. SOSYALİZM VE ULUSLARIN KADERLERİNİ TAYİN HAKKI

Biz, sosyalist düzende ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını uygulamamanın sosyalizme ihanet olacağını ileri sürdük. Bize yanıt olarak, "ulusların kaderlerini tayin hakkı sosyalist topluma uygulanamaz" dendi. Bu, temelde bir görüş ayrılığıdır. Bu ayrılık nereden gelmektedir?

Karşı-tezi savunanlar, "sosyalizm ulusal baskıya neden olan sınıf çıkarlarını ortadan kaldırdığına göre, bu baskının her çeşidini de ortadan kaldıracaktır..." diyorlar. *Siyasal* baskının şekillerinden *biri*, yani bir ulusun zorla bir başka ulusun sınırları içinde tutulması üzerine bir tartışmada, ulusal baskının ortadan kalkmasının *iktisadî* önkoşulları ile ilgili pek iyi bilinen ve tartışma götürmez bir iddianın yeri var mı? Bu, siyasal sorundan kaçma çabasından başka bir şey değildir. Ve bunu izleyen iddialar da, bizim görüşümüzü doğrulamaktan başka bir şey yapmıyor: "Sosyalist bir toplumda ulusun bir iktisadî ve siyasal birim niteliği taşımasına inanmamız için hiç bir neden yoktur. Pek olası olarak ulus, ancak bir kültür ve dil birliği niteliği taşıyacaktır, çünkü bir sosyalist kültürel bölgenin toprak olarak bölünmesi, eğer olacaksa, ancak üretimin gerekleri sonucu olacaktır ve üstelik böyle bir bölünme sorunu ["ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı"nın emrettiği gibi] birey olarak ve tam egemenliklerine sahip durumda uluslar tarafından değil, tüm ilgili yurttaşlar tarafından *ortaklaşa çözüme bağlanacaktır*. ..."

Polonyalı yoldaşlarımız ulusların *kendi* kaderlerini tayin yerine *ortaklaşa* tayin savını o kadar beğeniyorlar ki, tezlerinde bunu *üç kez* yineliyorlar! Ama ne yazık ki sık sık

yinelemek, bu oktobrist ve gerici iddiayı bir sosyal-demokrat sav haline getirmiyor. Bütün gericiler ve burjuvalar, belirli bir devletin sınırları içinde zorla tuttukları uluslara ortak bir parlamentoda kaderlerini "ortaklaşa tayin etme" hakkını tanırlar. Wilhelm II de, Belçikalılara, Alman İmparatorluğunun kaderini, bir ortaklaşa Alman parlamentosunda "ortaklaşa tayin etme" hakkını tanıyor.

Karşı-görüşü savunanlar asıl sözkonusu olan ve burada tartışılan tek konu bulunan sorundan, ayrılma hakkından kaçıyorlar. Eğer bu, bu kadar yürekler acısı olmasaydı gülünç olabilirdi!

Biz ilk tezimizde ezilen ulusların kurtuluşunun politika alanında çifte biçim değiştirmeyi içerdiğini ileri sürdük: (1) Ulusların tam eşitliği. Bu, tartışılmıyor ve devlet içinde olup bitenlere uygulanıyor. (2) Siyasal ayrılma özgürlüğü.* Bu da devlet sınırlarının çizilmesiyle ilgilidir. Tartışma *sadece* bu nokta üzerinedir. Ama karşı-görüşü savunanların sustukları nokta da budur. Onlar devlet sınırları üzerine, hatta devletin kendisi üzerine düşünmek istemiyorlar. Bu, 1894-1902 döneminin eski ekonomizmi gibi, bir çeşit "emperyalist ekonomizm"dir. Eski ekonomizm şunu iddia ediyordu: Kapitalizm muzafferdir, *onun için* siyasal sorunlar vakit kaybıdır. Emperyalizm muzafferdir, *onun için* siyasal sorunlar vakit kaybıdır! Böyle bir politika-dışı görüş, marksizm için son derece zararlıdır.

Gotha Programının Eleştirisi'nde Marx şöyle yazar: "Kapitalist ve komünist toplumlar arasında, birinden ötekine devrim yoluyla geçiş dönemi vardır. Buna, bir siyasal geçiş dönemi de tekabül eder ki, bu dönemde, devlet, proletaryanın devrimci diktatörlüğünden başka bir şey olamaz."[83] Şimdiye kadar, bu gerçek, sosyalistler için tartışma götürmezdi ve bu gerçek, muzaffer sosyalizmin gelişerek tam komünizme varmasına kadar *devletin* var olacağı olgusunun kabul

* Bkz: Bu kitabın 142. sayfası. —*Ed.*

edilmesini de içerir. Engels'in devletin *tedricen yok oluşu* konusunda ne söylemiş olduğu bilinir. Biz, ilk tezimizde, demokrasinin, devletin yok olmasıyla demokrasinin de tedricen ortadan kalkacak olan bir devlet biçimi olduğunu özellikle vurguladık. Ve hasımlarımız, marksizmin yerine "devleti yadsıyan" bir görüşü koymalarına dek, onların iddiaları, büyük bir yanılgı oluşturacaktır.

Onlar, devletten (ve dolayısıyla devletin sınırlarının saptanmasından) sözedeceklerine, bir "sosyalist kültürel grup"tan sözediyorlar, yani kasıtlı olarak muğlak bir deyim seçiyorlar; amaçları devletle ilgili bütün sorunlardan kaçabilmektir! Bu, gereksiz sözleri yineleme gülünçlüğüne düşmektir: eğer devlet yoksa, elbette ki, devletin sınırları sözkonusu olamaz. Bu durumda, demokratik siyasal programın *tümü* gereksiz hale gelmektedir. Devlet "sönüp yok olduğu zaman" cumhuriyet de olmayacaktır.

5. tezin notlarında sözünü ettiğimiz yazılarda* Alman şoveni Lensch, Engels'in *Po ve Ren* başlıklı yapıtından ilginç bir pasaj aktarıyor. Engels, burada, özetle, bir dizi küçük ve canlılığı olmayan ulusları tarihsel gelişmeleri sırasında yutmuş olan "Avrupa'nın canlılığı olan büyük uluslarının" sınırlarının, gittikçe daha çok "halkın dili ve sempatileri"ne uygun olarak saptandığını söylemektedir. Engels, bu sınırları "doğal" olarak nitelendiriyor.[84] Avrupa'da ilerici kapitalizm döneminde, yaklaşık olarak 1848'den 1871'e kadar durum böyleydi. Bugün, bu demokratik biçimde saptanmış olan sınırlar, gün geçtikçe daha çok gerici, emperyalist kapitalizm tarafından *yıkılmaktadır*. Bütün işaretler şunu gösteriyor ki, emperyalizm, mirasçısı olan sosyalizme, miras olarak, Avrupa'da ve dünyanın öteki bölgelerinde *daha az* demokratik sınırlar ve bir dizi ilhaklar bırakacaktır. Muzaffer sosyalizmin, bütün alanlarda tam demokrasiyi kurup uygularken, devlet sınırlarını demokratik biçimde saptamaktan

* Bkz: bu kitabın 151. sayfası. —*Ed.*

çekineceği ve halkların "sempatilerini" görmezlikten geleceği düşünülebilir mi? Polonyalı meslektaşlarımızın marksizmden emperyalist ekonomizme kaymakta olduklarını anlamak için bu soruları sormak yeter.

Marksizmin karikatürünü çıkaran eski ekonomistler, işçilere, marksistler için "sadece iktisadî olanın" önemli olduğunu söylerlerdi. Yeni "ekonomistler", ya muzaffer sosyalizmin demokratik devletinin (maddesi olmayan bir "duyular bileşimi" gibi) sınırsız olarak varlığını sürdürebileceğini düşünüyorlar, ya da sınırların "sadece" üretimin gerekleri sonucu çizileceğine inanıyorlar. Gerçekte bu sınırlar, demokratik bir biçimde, yani nüfusun istek ve "sempatilerine" uygun olarak saptanacaktır. Kapitalizm, bu sempatileri, ayaklar altında çiğniyor ve böylelikle ulusların birbirine yaklaşması önünde yeni güçlükler yaratıyor. Sosyalizm, sınıf baskısı *olmaksızın* üretimi örgütlendirerek, devletin *bütün* üyelerinin mutluluğunu gerçekleştirerek, halkın "sempatilerinin" *serbestçe* açılıp gelişmesine olanak sağlıyor ve böylelikle ulusların birbirine yaklaşmasını, birbiriyle kaynaşmasını kolaylaştırıyor ve pek büyük ölçüde hızlandırıyor.

Okuru, "ekonomizmin" kabasaba ve beceriksizce iddialarından dinlendirmek için, bizim tartışmamızın dışında kalan bir yabancı sosyalist yazarın tahlilinden aktarma yapalım. Bu yazar, "kültürel ve ulusal özerklik" diye "okşamadan edemediği bir sevimli hayvanı" olan, ama bununla birlikte birçok temel sorunlarda çok doğru bir muhakeme yürütebilen Otto Bauer'dir. Örneğin, *Ulusal Sorun ve Sosyal-Demokrasi* adlı kitabının 29. bölümünde, o, emperyalist politikayı ulusal ideoloji maskesi altında kamufle etmekten başka bir şey olmayan hileyi pek haklı olarak suçluyor. "Sosyalizm ve Milliyet İlkesi" başlıklı 30. bölümde şöyle diyor:

"Sosyalist toplum, koca ulusları zora başvurarak kendi

yapısı içine hiç bir zaman alamayacaktır. Ulusal kültürün bütün nimetlerinden yararlanan, yasamaya ve hükümete tam ve etkin olarak katılan ve nihayet silahlanan halk yığınlarını gözünüzün önüne getiriniz — böyle bir ulusu, bir yabancı toplumsal organizmaya zorla bağımlı kılmak mümkün olabilir mi? Her türlü devlet iktidarı silah kuvvetine dayanır. Bütün halkın katıldığı bugünün orduları, ince bir mekanizma sayesinde, hâlâ belirli bir kişinin, bir ailenin ya da sınıfın elinde tuttuğu bir alettir, tıpkı geçmişteki derebeylerin paralı askerlerden oluşan orduları gibi. Bir sosyalist toplumun demokratik topluluğunun ordusu da baskı olmaksızın sosyalist işyerlerinde çalışan ve siyasal yaşamın bütün alanlarına katılan yüksek kültürlü kimselerden oluştuğuna göre, silahlanmış halktan başka bir şey değildir. Bu koşullarda, herhangi bir yabancı yönetim olanağı ortadan kalkar."

Bu doğrudur. Kapitalist düzende ulusal (ya da herhangi bir diğer siyasal) baskıyı ortadan kaldırmak olanaksızdır, çünkü bunun için sınıfların ortadan kaldırılması, yani sosyalizmin kabul edilmesi *gereklidir*. Ama ekonomiye dayanmakla birlikte, sosyalizmi, sadece ekonomiden ibaret sayamayız. Ulusal baskıyı ortadan kaldırabilmek için bir temel (sosyalist üretim) şarttır, ama bu temel, aynı zamanda, demokratik biçimde örgütlendirilmiş bir devleti, demokratik bir orduyu vb. de taşımalıdır. Kapitalizmi sosyalizm biçimine sokmakla proletarya, ulusal baskıyı ortadan kaldırmanın *olanağını yaratır*; "ancak" —"ancak"!— halkın "sempatilerine" uygun olarak devlet sınırlarının çizilmesi dahil, tam ayrılma özgürlüğü dahil, tam demokrasinin bütün alanlarda gerçekleştirilmesiyledir ki, bu olanak, *gerçek* olur. Ve bu da, *devlet tedricen yok olduğu* zaman tamamlanacak olan en küçük ulusal sürtüşmenin bile, en küçük ulusal güvensizliğin bile pratikte ortadan kaldırılması için, ulusların gittikçe daha büyük bir hızla birbirine yaklaşması, birbiriyle kaynaş-

ması için bir temel görevini yerine getirecektir. Marksist teori işte budur; ve Polonyalı meslektaşlarımız yanılgıya düşerek bu teoriden uzaklaşmışlardır.

II. EMPERYALİZM ÇAĞINDA DEMOKRASİNİN "GERÇEKLEŞMESİ OLANAĞI" VAR MIDIR?

Polonyalı sosyal-demokratların ulusların kaderlerini tayin ilkesine karşı sürdürdükleri polemik, tamamıyla, bunun kapitalist düzende "gerçekleşemeyeceği" iddiasına dayanır. Daha 1903'te, biz, *İskra* taraftarları, RSDİP İkinci Kongresinin program komisyonunun iddialarına gülmüş ve bunların (kötü şöhretli) ekonomistler tarafından savunulan marksizmin çarpıtılması niteliğindeki görüşün bir yinelenmesi olduğunu söylemiştik. Tezlerimizde bu yanılgı üzerinde özellikle durduk; oysa bütün tartışmanın teorik temeli olan asıl bu noktadaki savlarımıza Polonyalı yoldaşlar yanıt vermemiştir (ya da verememiştir?).

Ulusların kendi kaderlerini tayin ilkesinin iktisadî bakımdan olanaksızlığı, tıpkı bizim makineleri yasaklamanın ya da emek parasının vb. kabulünün pratikte uygulanamaz olduğunu tanıtladığımız gibi bir iktisadî tahlil ile tanıtlanmalıydı. Kimse böyle bir tahlile yanaşmıyor. Emperyalizmin en saldırgan olduğu bir çağda bir küçük ülkenin, hatta savaş ya da devrime başvurmaksızın, "istisnaî olarak" pratikte uygulanmayan ulusların kaderlerini tayin ilkesini gerçekleştirebildiğinin tanıtlanabildiği (Norveç 1905 gibi) kapitalist düzende, "emek parasını" dünyanın tek bir ülkesinde bile "istisnaî olarak" da kabul ettirmede başarı sağlandığını kimse iddia edemez.

Genel olarak, siyasal demokrasi ("saf" kapitalizm için teorik olarak normal üstyapı olmakla birlikte) kapitalizm üzerinde yükselmesi olanaklı olan üstyapı *biçimlerinden* ancak biridir. Gerçekler, hem kapitalizmin, hem emperyaliz-

min *herhangi bir* siyasal biçiminin çerçevesi içinde geliştiğini ve bunların *tümünü* kendisine bağımlı kıldığını gösterir. Bu bakımdan, demokrasinin biçimlerinden *birinin*, onun istemlerinden *birinin* "gerçekleştirilemez" olduğunu iddia etmek temel teorik yanılgıdır.

Polonyalı meslektaşlarımızdan bu savlarımıza yanıt niteliğinde herhangi bir şey gelmediğinden, biz, tartışmayı bu noktada kapanmış sayıyoruz. Savımızı tanıtlama yolunda, biz, içinde bulunduğumuz savaşın stratejik ve diğer yönlerine bağlı bulunan Polonya devletinin yeniden kurulmasının "pratikte olanaklı" olduğunu yadsımanın "gülünç" olduğu yolunda son derece somut bir iddia ileri sürdük. Herhangi bir yanıt gelmedi!

Polonyalı yoldaşlar, "yabancı toprakların ilhakı konusunda siyasal demokrasinin biçimleri bir yana itilir, burada zora başvurma belirleyici rol oynar. ... Sermaye, halkların devlet sınırları sorununu kendilerinin tayin etmelerine hiç bir zaman izin vermeyecektir. ..." diyerek (II'nci bölüm, 1'inci paragraf) sadece, açıkça yanlış olan bir iddiayı *yinelemişlerdir*. Sanki "sermaye", emperyalizmin hizmetkârı olan *kendi* devlet memurlarını "halkın seçmesine" izin verirmiş gibi! Ya da, sanki, krallık yerine bir cumhuriyetin kurulması gibi, ya da düzenli ordu yerine milis kuvvetlerinin getirilmesi gibi, önemli demokratik sorunlar üzerine kararlar genel olarak "zora başvurulmadan" düşünülebilirmiş gibi. Öznel olarak, Polonyalı yoldaşlar, marksizmi "derinleştirmek" istiyorlar. Ama bunu başaramadıkları ortada. Nesnel olarak, onların pratikte uygulanamama üzerine lafları oportünizmdir, çünkü onların üstü örtülü varsayımı, bunun, bir dizi devrimler olmaksızın "pratikte uygulanamayacağı"dır, tıpkı *bir tüm olarak* demokrasinin *bütün* istemleriyle birlikte emperyalist çağda pratikte uygulanamayacağı gibi.

Sadece bir yerde, II'nci bölümün 1'inci paragrafının sonunda, Alsace sorununu tartışırken, Polonyalı meslek-

taşlarımız, emperyalist ekonomizm tutumunu bıraktılar ve sorunu demokrasinin biçimlerinden biri olarak ele alarak ona, "ekonomiye" genel atıfta bulunmadan somut bir yanıt getirmeye çalıştılar. Burada da temel yanlış, böyle bir yaklaşımdı! Alsaslıların *tek başlarına*, Fransızlara danışmadan, Alsace ülkesinin bir parçası Almanlara eğilim duyarken ve bunun bir savaş tehlikesi yaratacağı sözkonusuyken, Fransızlara Alsace'ın Fransa ile birleşmesini olup bittiye getirerek kabul ettirmeleri "bölgeci (*particularist*) ve demokratik olmayan" bir tutum olur!!! Burada kafa karmakarışıklığı gerçekten eğlendirici: ulusların kendi kaderlerini tayin ilkesi, ezen bir devletten *ayrılma* özgürlüğünü varsayar (bu besbellidir ve bunu tezlerimizde özellikle belirttik); ama bir devletle *birleşmenin, o devletin* rızasını gerektiren bir şey olduğunu siyasette söylemek "âdet değildir", nasıl ki, bir kapitalistin kâr alması için ya da bir işçinin ücreti kabul etmesi için "rızasının" gerektiği iktisatta söylenmezse.

Eğer bir kimse marksist siyaset adamı olmak istiyorsa, Alsace'tan sözederken, Alsace'ın ayrılma özgürlüğü uğruna savaşım vermedikleri için Alman sosyalist alçaklarına saldırmalıdır ve bütün Alsace'ı zorla ilhak etmek isteyen Fransız burjuvazisiyle uzlaştıkları için Fransız sosyalist alçaklarına da saldırmalıdır —ve hem Alman, hem Fransız sosyalistlerine "kendi" ülkelerinin emperyalizmine hizmet ettikleri ve küçük de olsa ayrı bir devletten korktukları için saldırmalıdır— sorun, ulusların kaderlerini tayin ilkesini tanıyan sosyalistlerin sorunu Alsaslıların iradesine karşı gelmeden nasıl birkaç hafta içinde çözüme bağlayabileceklerini gösterebilmektedir.

Bunun yerine Fransız Alsaslıların kendilerini Fransa'ya "zorla" kabul ettirmelerinin oluşturduğu korkunç tehlike üzerine tartışmak gerçekten inci yumurtlamaktır.

III. İLHAK NEDİR?

Biz bu sorunu en açık biçimde tezlerimizde ele aldık (paragraf 7).* Polonyalı yoldaşlar buna yanıt vermediler: onlar, ısrarla (1) ilhaklara karşı olduklarını belirterek, (2) ilhaklara niye karşı olduklarını açıklayarak asıl konuyu tartışmaya *yanaşmadılar*. Hiç kuşku yok ki, bunlar çok önemli sorunlardır. Ama bunlar, *başka çeşit* sorunlardır. Eğer ilkelerimizin teoride sağlam bir temele dayanmasını istiyorsak, eğer bu ilkelerin açıklıkla ve tam olarak ifade edilmesini istiyorsak, ilhakın ne olduğu sorununa *yanaşmamazlık* edemeyiz, çünkü bu kavramı biz, siyasal propaganda ve ajitasyonumuzda kullanmaktayız. Yoldaşlar arası bir tartışmada bu sorundan kaçılması, ancak kendi tutumumuzu terkettiğimiz biçiminde yorumlanabilir.

Niçin bu sorun üzerinde duruyoruz? Konuyu ele alırken bunu açıkladık. Çünkü "ilhaka karşı çıkmak, ulusların kaderlerini tayin hakkını tanımaktan başka bir şey değildir". İlhak kavramı genellikle şunları içerir: (1) Zor kavramını (zorla kendine bağlama); (2) başka bir ulus tarafından ezilme kavramını ("*yabancı*" bölgelerin ülke topraklarına katılması vb.), ve, bazan da (3) *statükonun* bozulması kavramını. Biz tezlerde buna işaret ettik ve herhangi bir eleştiriyle de karşılaşmadık.

Sosyal-demokratlar genel olarak zorun kullanılmasına karşı olabilirler mi, diye sorulabilir. Besbelli ki, olamazlar. Bu demektir ki, biz, ilhaklara, zorla gerçekleştirildiği için değil, başka nedenlerle karşıyız. Sosyal-demokratlar *statükodan* yana da olamazlar. Ne kadar evirip çevirirseniz gene de ilhak, bir ulusun *kendi kaderini tayin etme hakkının ihlâlidir, halkın iradesine karşı olarak devlet sınırlarının* saptanmasıdır.

İlhaklara karşı olmak, ulusların kaderlerini tayin etme

* Bkz: Bu kitabın 148-150. sayfaları. —*Ed.*

hakkından yana olmak *demektir*. "Herhangi bir ulusun belli bir devletin sınırları içinde zorla tutulmasına karşı" olmak, ulusların kaderlerini tayin ilkesinden yana olmakla *birdir* (biz, tezlerimizin IV. kesiminde* aynı fikrin bu biraz değişik ifadesini özellikle kullandık, ve Polonyalı yoldaşlar, I'inci bölümün, 4'üncü paragrafının başlangıcında, bize *tam* açıklıkla *yanıt vererek* "ezilen ulusların ilhakçı devletin sınırları içinde zorla tutulmasına karşı olduklarını" belirttiler). Biz, sözcüklerin anlamı üzerine tartışmaya girişmek istemiyoruz. Eğer programında (ya da herkesi bağlayan bir kararında, biçim önemli değildir) ilhaklara karşı olduğunu,** ezilen ulusların *kendi* devletinin sınırları içinde zorla tutulmasına karşı olduğunu ilân etmeye hazır bir parti varsa, biz bu parti ile tam bir ilke birliği halinde olduğumuzu söylemeye hazırız. "Ulusların kaderlerini tayin hakkı" *deyimine* sarılmak, saçma bir şey olur. Ve eğer bizim partimizde, programın 9. paragrafının *sözcüklerini*, formüle ediliş biçimini, bu zihniyetle değiştirmek isteyen kimseler varsa, biz, *bu* arkadaşlarla görüş ayrılığını bir ilke ayrılığı saymayız!

Burada önemli olan tek şey, siyasal açıklıktır ve sloganlarımızın teorik bakımdan olgunluğudur.

Bu sorun üzerindeki sözlü tartışmalar sırasında (ve sorunun özellikle şimdi, savaş koşulları içinde önemi kimse tarafından tartışılmamaktadır) şu iddia ileri sürüldü (buna basında raslamadık): Belirli bir kötülüğe karşı çıkmak, mutlaka bu kötülüğü ortadan kaldıran olumlu bir kavramın benimsendiği anlamını taşımaz. Bu iddianın sakat olduğu açıktır, ve herhalde bundan ötürüdür ki, basında hiç bir yerde yinelenmedi. Eğer bir sosyalist parti, "ezilen bir ulusun onu ilhak etmiş olan devletin sınırları içinde zorla tutulmasına karşı" olduğunu ilân ediyorsa, bu parti, iktidara gel-

* Bkz: Bu kitabın 150. sayfası. —*Ed.*

** Karl Radek bunu *Berner Tagwacht*'taki makalelerinin birinde "eski ve yeni ırklara karşı" olarak formüle etmiştir.

diğinde aynı şeyi *zorla yapmama taahhüdüne* giriyor demektir.

Hiç kuşkumuz yok ki, eğer yarın Hindenburg Rusya'ya karşı bir yarı-zafer elde ederse, ve bunun sonucunda (İngiltere'nin ve Fransa'nın, çarlığı bir ölçüde zayıf düşürme özlemlerine karşılık olarak) bir yeni Polonya devleti kurulursa (ki bu, kapitalizmin ve emperyalizmin iktisadî yasaları bakımından pekâlâ "gerçekleşebilir" bir şeydir), ve sonra da, ertesi gün, sosyalist devrim, Petrograd'da, Berlin'de ve Varşova'da muzaffer olursa, Polonya sosyalist hükümeti de, Rus ve Alman sosyalist hükümetleri gibi, örneğin Ukraynalıların "Polonya devletinin sınırları içinde", "zorla tutulmasına" karşı çıkacak, buna son verecektir. Ve eğer, *Gazeta Robotnicza*'nın yazıkurulu üyeleri bu hükümete katılmış bulunurlarsa, hiç kuşku yok ki, bunlar, "tezlerinden" vazgeçecekler ve böylelikle "ulusların kaderlerini tayin hakkının sosyalist bir toplumda uygulanamayacağı" yolundaki "teorilerini" reddedeceklerdir. Eğer biz böyle düşünmeseydik, biz gündemimize Polonyalı sosyal-demokratlarla yoldaşça tartışma diye bir şey yazmazdık, onları şovenler sayarak kendilerine karşı amansız bir savaşa girişirdik.

Diyelim ki, ben, herhangi bir Avrupa kentinin sokaklarına çıkarak, kendime bir köle satın almama izin verilmediği için açıkça protestoda bulunsaydım ve bunu basında da yayınlasaydım; hiç kuşkusuz herkes, beni, bir köle sahibi, kölelik ilkesinin ya da sisteminin bir savunucusu saymakta haklı olurdu. Ve kimse, benim kölelikten yana olan sempatilerimin, ("ben kölelikten yanayım" gibi) olumlu bir biçimde değil de, bir protestonun olumsuz biçiminde ifade edilmesiyle aldanmış olmazdı. Bir siyasal "protesto", bir siyasal programın *mutlak* karşılığıdır; bu, o kadar belli bir şeydir ki, bunu açıklamak zorunda kalmak insanı rahatsız ediyor. Durum ne olursa olsun, biz, hiç değilse Zimmerwald solunda (Zimmerwald grubundan bir bütün olarak sözetmiyoruz, çünkü Martov ve

öteki kautskiciler de bu gruptadırlar), bir siyasal protestoyu siyasal programdan ayıracak, birini ötekinin karşıtı gibi gösterecek vb. kimselere III. Enternasyonalde yer olmayacaktır dediğimizde, herhangi bir "protesto" ile karşılaşmayacağımıza kesin olarak inanıyoruz.

Sözcükler üzerinde pazarlığa girişecek değiliz, Polonyalı sosyal-demokratların, bir yandan partimiz programının 9. maddesini (*kendi* programlarının ilgili maddesini de), ve aynı biçimde Enternasyonalin programının ilgili maddesini (1896 Londra Kongresi kararı) kaldırma yolundaki önerilerini ve öte yandan da "eski ve yeni ilhaklar" konusunda olduğu gibi "ezilen bir ulusun onu ilhak etmiş olan devletin sınırları içinde zorla tutulması" konusunda da *kendi* siyasal görüşlerini pek yakında resmen formüle etme yolunda çaba harcayacaklarını kuvvetle umuyoruz. Bundan sonraki soruna geçelim.

IV. İLHAKLARDAN YANA MI, YOKSA İLHAKLARA KARŞI MI?

Tezlerinin I'inci bölümünün 3'üncü paragrafında, Polonyalı yoldaşlar, her türlü ilhaka karşı olduklarını kesinlikle ilân ediyorlar. Ama ne yazık ki, aynı bölümün 4'üncü paragrafında, ilhakçı diye nitelendirmek zorunda olduğumuz ifadelere rastlıyoruz. Bu paragraf, (en ılımlı bir ifadeyle) şu garip tümce ile başlıyor:

"Sosyal-demokrasinin ilhaklara karşı, ezilen ulusların onları ilhak etmiş olan devletin sınırları içinde zorla tutulmasına karşı savaşının *hareket noktası, her türlü yurt savunmasının reddidir* [italikler yazarların]; ki bu, emperyalizm çağında, kendi burjuvazisinin yabancı halkları ezme ve talan etme haklarının savunmasından başka şey değildir. ..."

Bu, ne demektir? Burada söylenen nedir?

"İlhaklara karşı savaşın hareket noktası, *her türlü* yurt

savunmasının reddidir..." Ama her ulusal savaşı, her ulusal ayaklanmayı "yurt savunması" diye adlandırabiliriz, ve bugüne dek, bunlar, *genellikle* böyle adlandırılmıştır! Biz ilhaklara karşıyız, *ama*... biz bununla, ilhak edilmiş olanların, kendilerini ilhak etmiş olanlardan kurtulmak *için* savaş açmasına karşı olduğumuzu kastediyoruz, ilhak edilmiş olanların, kendilerini ilhak edenlerden kurtarmak için ayaklanmalarına karşı olduğumuzu kastediyoruz! Bu ilhakçı bir beyan değil midir?

Tezleri yazanlar, bu garip beyanlarını haklı göstermek için, "emperyalizm çağında" yurt savunmasının, kendi burjuvazisinin yabancı halkları ezme hakkını savunmak olduğunu ileri sürüyorlar. Ama bu, *sadece* emperyalist savaş için doğrudur, yani emperyalist devletler ya da emperyalist devletler grupları *arasındaki* savaş için, savaşan *iki* tarafın "yabancı halkları" ezmekle yetinmeyerek, kim *daha çok* halkı ezecek diye birbirlerine karşı savaş açtıkları durumlar için doğrudur.

Besbelli ki, bu tezlerin yazarları, "yurt savunması" sorununu, partimizden çok farklı olarak koymaktadırlar. Biz, *emperyalist* savaşta, "yurt savunmasını" reddediyoruz. Bu, partimizin merkez komitesi bildirisinde olsun, Fransızca ve Almanca olarak yayınlanan *Sosyalizm ve Savaş* broşürüne alınan Bern kararlarında olsun* tam bir açıklıkla belirtilmiştir. Biz, bunu, ayrıca, tezlerimizde *iki kez* belirttik (4. ve 6. kesimlerin notları).** Görüldüğü gibi, tezlerin Polonyalı yazarları, *genel olarak* yurt savunmasını, yani belki de bunlar, "emperyalizm çağında" *olanak dışı* oldukları için *ulusal savaşları da* reddediyorlar. "Belki" diyoruz, çünkü bu görüş Polonyalı yoldaşların tezlerinde açıklanmamıştır.

Buna karşılık, bu görüş, Alman grubunun tezlerinde "Enternasyonal" ve özel bir yazıda ele aldığımız Junius'un bro-

* Bkz: Yeni basım, c. 21, "Savaş ve Rus Sosyal-Demokrasisi", "RSDİP Dış Grubunun Konferansı". —*Ed.*

** Bkz: Bu kitabın 148-149 ve 150. sayfaları. —*Ed.*

şüründe açıkça ifade ediliyor.* Burada söylediklerimize ek olarak şunu belirtelim ki, bir bölgenin ya da bir ülkenin kendisini ilhak etmiş olan devlete karşı ulusal ayaklanması, pekâlâ, savaş değil de ayaklanma olarak nitelendirilebilir (biz, bu itirazla karşılaştık, onun için burada sözünü ediyoruz, ama gene de terminoloji üzerine bu tartışmayı pek ciddî saymamaktayız). Herhalde ilhaka uğramış olan Belçika'nın, Sırbistan'ın, Galiçya'nın, Ermenistan'ın, kendilerini ilhak etmiş olan ülkelere karşı "ayaklanmalarını", "yurt savunması" olarak nitelendireceklerini, *ve bunda da haklı olacaklarını* yadsımaya kalkışacak kimselerin ortaya çıkması pek olası değildir. Öyle görülüyor ki, Polonyalı yoldaşlar için sorun bir "*ezme hakkı*" sorunu olduğuna göre, onlar, bu ilhak edilmiş ülklerde *de* bir burjuvazi olduğu ve bu burjuvazinin *de* yabancı halkları ezdiği ya da daha doğrusu, ezebileceği gerekçesiyle bu cins ayaklanmalara *karşıdırlar*. Onlar, bir savaş ya da ayaklanma hakkında bir hükme varırken onun *gerçek* toplumsal içeriğini (ezilmekten kurtulmak amacıyla ezilen ulusun savaşını) gözönünde tutmuyorlar, ama sadece şu anda ezilmekte olan bir burjuvazinin, eninde sonunda "ezme hakkını" kullanacağı olasılığını gözönünde tutuyorlar. Bir örnek verelim: eğer Belçika 1917'de Almanya tarafından ilhak edilirse ve eğer bu ülke kurtuluşunu elde etmek için 1918'de ayaklanırsa Polonyalı yoldaşlar, Belçika burjuvazisinin "yabancı halkları ezme hakkına" sahip bulunduğu gerekçesiyle, bu ayaklanmaya karşı çıkacaklardır.

Böyle bir iddiada marksizmin zerresi yoktur, bunu genel olarak devrimci de sayamayız. Eğer sosyalizme ihanet etmek istemiyorsak, başlıca düşmanımız olan büyük devletlerin burjuvazisine karşı her türlü ayaklanmayı desteklemeliyiz, yeter ki, bu ayaklanma, gerici sınıfın bir hareketi olmasın. İlhak edilmiş bölgelerin ayaklanmasını desteklemeyi

* Bkz: V. Lénine, *Œuvres*, Paris-Moscou, c. 22, s. 328-343. —*Ed.*

reddetmekle, biz, nesnel olarak ilhakçı durumuna düşeriz. Proletarya, özellikle doğan toplumsal devrimin çağı olan "emperyalizm çağında" ilhak edilmiş bölgelerin ayaklanmasını bugün olanca gücüyle destekleyecektir ki, yarın ya da aynı anda, bu ayaklanma yüzünden zayıflamış bulunan "büyük" devletin burjuvazisine karşı saldırıya geçebilsin.

Ama Polonyalı yoldaşlar ilhakçılıklarında bununla da kalmıyor. Onlar, ilhak edilmiş bölgelerin ayaklanmasına karşı çıkmakla yetinmiyorlar, bu bölgelerin her ne şekilde olursa olsun, barışçı yollardan olsa bile, bağımsızlıklarının gerçekleşmesine karşı çıkıyorlar! Bakın ne diyorlar:

"Emperyalizmin zulüm politikasının sonuçlarının her türlü sorumluluğunu reddeden ve bu sonuçlara karşı olanca gücüyle savaşım veren sosyal-demokrasi, *Avrupa'da yeni sınır taşlarının dikilmesine, emperyalizmin yıktıklarının yeniden konmasına kesin olarak karşıdır.*" (İtalikler yazarların.)

Şu anda emperyalizm, Almanya ile Belçika'yı ve Rusya ile Galiçya'yı ayıran "sınır taşlarını yıkmış" bulunuyor. Uluslararası sosyal-demokrasi, bu sınır taşlarının hangi biçimde olursa olsun yeniden dikilmesine genel olarak karşı olacakmış! 1905'te, "emperyalizm çağında", özerk Norveç meclisi, bu ülkenin İsveç'ten ayrıldığını ilân ettiği zaman, ve İsveçli işçilerin direnmesi yüzünden olduğu kadar, emperyalizmin uluslararası koşulları sonucu olarak da, İsveç gericilerinin kışkırttıkları, Norveç'e karşı savaş patlak vermediği zaman, bu anlayışa göre, sosyal-demokrasi, Norveç'in ayrılmasına karşı olmalıydı, çünkü bu ayrılma tartışma götürmez biçimde "Avrupa'da yeni sınır taşlarının dikilmesi" anlamını taşıyordu!

Bu kez, artık bu, doğrudan doğruya itiraf edilmiş ilhakçılıktır. Bunu çürütmenin gereği yok, bu, kendi kendisini çürütmektedir. Hiç bir sosyalist parti şöyle bir tutumu benimsemeye cüret edemez: "Biz, genel olarak ilhaklara karşıyız, ama Avrupa'ya gelince, ilhaklar gerçekleşir gerçekleşmez,

biz, bunları kabul ederiz ya da kendimizi onlara uydururuz..."

Polonyalı yoldaşlarımızı bu kadar açık... "olanaksız bir tutuma" itmiş olan teorik yanılgının kökenleri üzerinde durmakla yetineceğiz. "Avrupa'nın" kaderini, dünyanın geri kalan kısmından ayrı tutmanın ne kadar yanlış olduğunu ilerde göstereceğiz. Tezlerin aşağıya aldığımız iki tümcesi, bize, yanılgının öteki kaynaklarını açıklıyor:

"... Emperyalizmin tekerleği, kurulmuş bir kapitalist devleti ezerek nereden geçti ise, orada, emperyalist zulmün vahşî biçiminde, kapitalist dünyanın siyasal ve iktisadî merkezileşmesi oluşur, ki bu da, sosyalizmi hazırlar. ..."

İlhakların bu tarzda haklı gösterilmesi struveciliktir, marksizm değil. 1890'lar Rusya'sını hatırlayan Rus sosyal-demokratları, Struve'lere, Cunow'lara, Legien ve şürekâsına özgü olan marksizmin bu cins yozlaştırılmasını iyi bilirler. Polonyalı yoldaşların bir başka tezinde (II, 3), "sosyal-emperyalistler" diye adlandırılan Alman struvecileri hakkında özellikle yazılmış olan şu satırları okuyoruz:

(Ulusların kaderlerini tayin hakkı sloganı) "sosyal-emperyalistlere, bu sloganın hayalî niteliğini tanıtlayarak, ulusal baskıya karşı savaşımımızı tarih bakımından temelsiz duygusallık olarak gösterme olanağını sağlamakta ve böylelikle proletaryanın, sosyal-demokratik programın bilimselliğine inancını sarsmaktadır. ..."

Bu demektir ki, tezlerin yazarları Alman struvecilerinin tutumunu "bilimsel" saymaktadırlar! Kendilerini kutlarız.

Ama Lensch'lerin, Cunow'ların ve Parvus'ların bize kıyasla haklı oldukları tehdidini taşıyan bu şaşırtıcı iddiayı yere sermek için bir "ayrıntı"ya işaret etmek yeter: bu da Lensch'lerin kendi tarzlarında tutarlı kimseler oldukları ve Alman şoven dergisi *Glocke*'nin 8 ve 9. sayılarında (biz tezlerimizde kasıtlı olarak aktarmalar yaptık), Lensch hem ulusların

kaderlerini tayin hakkı sloganının "bilime aykırılığını" (ki Polonyalı sosyal-demokratlar, görünüşe göre, yukarda aktardığımız tezlerde ileri sürdükleri iddialardan da anlaşılacağı gibi Lensch'in *bu* savını çürütülemez saymaktadırlar), *hem de* ilhaklara karşı sloganın "bilime aykırılığını" tanıtlamaktadır!

Çünkü Lensch, bizim Polonyalı meslektaşlarımıza işaret ettiğimiz ve onların da yanıtlamakta istekli gözükmedikleri basit gerçeği pek güzel anlamaktadır: ulusların kaderlerini tayin ilkesini "tanımakla", ilhaklara karşı "protesto" ile karşı çıkmak arasında "ne siyasal, ne de iktisadî" hatta ne de mantıkî bakımdan bir fark olmadığı gerçeğini. Eğer Polonyalı yoldaşlar, Lensch'lerin ulusların kendi kaderlerini tayin hakkına karşı iddialarını çürütülemez sayıyorlarsa, onlar aynı şekilde şu olguyu da kabul etmek zorundadırlar: bütün bu iddiaları Lensch'ler ilhaklara karşı savaşımı çürütmeye çalışırlarken de kullanıyorlar.

Polonyalı meslektaşlarımızın muhakemelerinin temelinde yatan teorik yanılgı, onları, *tutarsız ilhakçılar* durumuna düşürmüştür.

V. SOSYAL-DEMOKRASİ NİÇİN İLHAKLARA KARŞIDIR?

Bizim açımızdan bu sorunun yanıtı açıktır: çünkü ilhak, ulusların kaderlerini tayin etme hakkını engeller, ya da başka bir deyişle, çünkü ilhak, ulusal baskının biçimlerinden biridir.

Polonyalı sosyal-demokratların görüşüne göre, burada *özel* açıklamalar gereklidir, ve bu açıklamaları yapan yazarlar (tezler I, 3), kaçınılmaz olarak yeni bir dizi çelişkiler içine düşmüşlerdir.

(Lensch'lerin "bilimsel" savlarına karşın) ilhaklara karşı olduğumuz gerçeğini "haklı göstermek" için ileri sürdükleri

iki iddia var. Birinci iddia:

"... Avrupa'da ilhakların muzaffer emperyalist devletin askerî savunması için vazgeçilmez olduğu görüşüne karşı, sosyal-demokrasi, ilhakların ancak uzlaşmaz karşıtlıkları güçlendirdiği ve böylelikle savaş tehlikesini artırdığı gerçeğini ileri sürer. ..."

Bu yanıt Lensch'ler için yetersizdir, çünkü onların başlıca iddiası, askerî zorunluluk değil, emperyalizm çağında bir merkezileşmeyi sağlayan ilhakların *iktisadî* bakımdan ilerici karakteridir. Polonyalı sosyal-demokratların tümü birden, bir yandan Avrupa'da emperyalizm tarafından kaldırılmış olan sınır taşlarını yeniden dikmeyi reddederek *böyle* bir merkezileşmenin ilerici karakterini kabul ederlerken, öte yandan ilhaklara *karşı* çıkarlarsa, bunda mantık var mıdır?

Devam edelim. İlhaklar *hangi cins* savaşların çıkması tehlikesini artırırlar? Emperyalist savaşların değil, çünkü, bunların patlak vermesini sağlayan nedenler başkadır: şu andaki emperyalist savaşta başlıca uzlaşmaz karşıtlıklar, besbelli ki, bir yandan İngiltere ile Almanya'yı, öte yandan da Rusya ile Almanya'yı karşı karşıya getiren karşıtlıklardır. Bu uzlaşmaz karşıtlıkların ilhaklarla bir ilişiği yoktur. Burada artmasından korkulan ve karşı çıkılan tehlike, *ulusal* savaşların ve ulusal ayaklanmaların patlak vermesi tehlikesidir. Ama bir yandan ulusal savaşların "emperyalizm çağında" *olanaksız* olduğunu iddia ederken, öte yandan, ulusal savaşların "tehlikesinden" nasıl sözedebiliriz? Bu mantıkî değildir.

İkinci iddia: İlhaklar, "egemen ulusun proletaryası ile ezilen ulusun proletaryası arasında bir uçurum kazar. ... Bu durumda ezilen ulusun proletaryası kendi burjuvazisi ile birleşir ve egemen ulusun proletaryasını düşman sayar. Uluslararası proletaryanın uluslararası burjuvaziye karşı sınıf savaşımının yerini, proletaryanın bölünmesi, onun ideolojik ba-

kımdan yozlaşması alır. ..."

Biz bu iddialara kesin olarak katılıyoruz. Ama aynı sorun için, aynı zamanda, birbirini geçersiz kılan iddialar ileri sürmek mantıkî midir? Tezlerin I. bölümünün 3. paragrafında, ilhakların proletaryanın bölünmesine neden olacağını doğrulayan yukarıda sözünü ettiğimiz iddiaları buluyoruz, ve hemen yanında, dördüncü paragrafta, bize, Avrupa'da şimdiden gerçekleşmiş olan ilhakların sona erdirilmesine karşı olunması gerektiği, "ezilen ulusların ve ezen ulusların işçi yığınlarının dayanışma halinde bir savaş için eğitilmesi"nden yana olmak gerektiği söyleniyor. Eğer ilhakların sona erdirilmesi, gerici nitelikte bir "duygusallık"tan ileri geliyorsa, o zaman ilhakların "proletaryada" bir "uçurum" açtığını ve onun "bölünmesine" neden olduğunu söylemek *olanaksızdır*; tam tersine, ilhaklarda ayrı ayrı ulusların proletaryasının birbirine *yaklaşmasının* koşullarını görmek gerekir.

Biz diyoruz ki: sosyalist devrimi başarabilmek ve burjuvaziyi devirebilmek için işçiler sımsıkı birleşmelidir, ve ulusların kaderlerini tayin hakkı uğruna savaşım, yani ilhaklara karşı savaşım, bu sıkı birliğin gerçekleşmesine yardımcı olur. Biz tutarlıyız. Bunun tam tersi olarak, Avrupa'da ilhakların "dokunulmazlığını" ve ulusal savaşların "olanaksızlığını" kabul eden Polonyalı yoldaşlar, ulusal savaşları *ileri sürerek* ilhaklara "*karşı*" çıkarken kendi kendilerini mat ediyorlar! Bu iddialar, ilhakların, ayrı ayrı ulusların işçilerinin birbirine yaklaşmasını ve kaynaşmasını *engellediği* yolunda iddialardır!

Başka bir deyişle, Polonyalı sosyal-demokratlar ilhaklara karşı çıkabilmek için, iddialarını, *bizzat kendilerinin* ilkelerini reddettikleri bir teorik kaynaktan almak zorundadırlar.

Sömürgeler sorununda, bu, daha açık-seçik bir biçimde ortaya çıkıyor.

VI. BU SORUNDA "AVRUPA'YI" SÖMÜRGELERLE KIYASLAMAK DOĞRU MUDUR?

Bizim tezlerimizde, sömürgelerin derhal kurtuluşu yolundaki istemin kapitalist düzende ulusların kaderlerini tayin hakkı kadar, memurların halk tarafından seçilmesi, demokratik cumhuriyet vb. istemleri kadar "gerçekleştirilmesi olanaksız" (yani bir dizi devrimler olmadan gerçekleştirilemez ve sosyalizm olmadan iğreti) olduğu söylenmektedir; öte yandan bu istemin "ulusların kaderlerini tayin hakkının tanınmasından" başka bir şey olmadığı da belirtilmektedir.

Polonyalı yoldaşlar, bu savlardan hiç birine yanıt vermediler. Onlar, "Avrupa" ile sömürgeler arasında bir ayrım yapmaya kalkıştılar. Onlar, ilhaklar yapıldığı andan başlayarak bunları kaldırmayı reddetmekle, sadece Avrupa için tutarsız ilhakçılar durumuna düşmektedirler. Ama sömürgeler konusunda kesin bir istem ile ortaya çıkıyorlar: "Sömürgelerden dışarı!"

Rus sosyalistleri, "Türkistan'dan, Kiva'dan, Buhara'dan vb. dışarı!" istemini ileri sürmelidirler, ama Polonya için, Finlandiya, Ukrayna vb. için aynı şeyi isterlerse, "ütopyacılığa", "duygusallığa", "bilimsel olmayan tutuma" vb. düşecekleri iddia ediliyor. İngiliz sosyalistlerinin sloganı, "Afrika'dan, Hindistan'dan, Avustralya'dan dışarı!" olmalıdır; ama "İrlanda'dan dışarı!" olmamalıdır. Yanlışlığı böylesine göze batan bir ayrım, hangi teorik savlara dayandırılabilir? Bu sorudan sıyrılmak olanaksızdır.

Ulusların kaderlerini tayin hakkına karşı çıkanların "temel savı" bunun "gerçekleştirilemeyeceği"dir. "İktisadî ve siyasal merkezileşme" ile ilgili olarak ufak farkla aynı fikir ileri sürülüyor.

Besbelli ki, sömürgelerin ilhakında *da* merkezileşme olmaktadır. Eskiden sömürgelerle Avrupa halkları —hiç değilse bunların büyük çoğunluğu— arasındaki iktisadî fark, sö-

mürgelerin *meta* değişimine katılmakla birlikte henüz kapitalist *üretime* katılmamış olmalarıydı. Emperyalizm bütün bunları değiştirdi. Emperyalizmin bellibaşlı niteliği, *sermaye* ihracıdır. Kapitalist üretim, Avrupa finans-kapitaline bağımlılıktan kurtulması olanaksız hale gelen sömürgelerde, gittikçe artan bir hızla kök salmaktadır. Genel kural olarak, askerî bakımdan olsun, genişleme bakımından olsun, sömürgelerin ayrılması ancak sosyalizm ile gerçekleşebilir; kapitalist düzende, bu, ancak istisnaî olarak ya da sömürgede olsun metropolde olsun, bir dizi devrimler ya da ayaklanmalar pahasına olabilir.

Avrupa'da, bağımlı ulusların büyük çoğunluğu (ama hepsi değil: Arnavutlar, Rusya çevresinde bulunan birçok halklar) kapitalist bakımdan sömürgelere kıyasla daha gelişmiştir. Ama ulusal baskıya ve ilhaklara karşı direnişi güçlendiren de budur! Asıl bu yüzdendir ki, Avrupa'da, siyasal koşullar, ayrılma durumu dahil, ne olursa olsun, kapitalizmin gelişmesi, sömürgelerdekinden daha güvenlidir. Polonyalı yoldaşlar, sömürgelerden sözederken (I, 4) "Orada", *diyorlar*, "kapitalizm, üretici güçlerin bağımsız gelişmesini sağlama göreviyle henüz karşı karşıyadır. ..." Avrupa'da bu çok daha iyi görülebilir: hiç kuşkusuz kapitalizm, üretici güçleri, Polonya'da, Finlandiya'da, Ukrayna'da, Alsace'ta, Hindistan'dakinden, Türkistan'dakinden, Mısır'dakinden ve öteki salt sömürge bölgelerinkinden çok daha güçlü, çok daha hızlı ve daha bağımsız olarak geliştirmektedir. Meta üretiminin hüküm sürdüğü bir toplumda, sermaye olmadan hiç bir bağımsız gelişme, genel olarak herhangi bir gelişme olanaklı değildir. Avrupa'da bağımlı ulusların hem *kendi* sermayeleri vardır, hem de bunlar çok çeşitli koşullarla sermaye edinme olanaklarına sahiptirler. Sömürgelerin *kendi* sermayeleri, ya da sözü edilecek kendi sermayeleri yoktur. Ve finans-kapital altında, siyasal bağımlılık koşulu dışında, hiç bir sömürge sermaye edinemez. O halde, bu koşullarda, sö-

mürgeleri derhal ve kayıtsız şartsız olarak bağımsızlıklarına kavuşturma isteminin anlamı nedir? Bu, Struve'lerin, Lensch'lerin, Cunow'ların ve ne yazık ki, onların arkasında giden Polonyalı yoldaşların kullandıkları gibi, sözcüğün bayağı, karikatürü çıkarılmış "marksist" anlamıyla daha "hayalci" değil midir? Özünde, bunlar, devrimci olan dahil, bir darkafalı küçük-burjuva için olağanın sınırlarını aşan her şeyi "hayalcilik" sayarlar. Ama, ulusal hareketler dahil, *tüm* şekillerde devrimci hareketler, Avrupa'da, sömürgelerdekinden daha olanaklı, daha gerçekleşebilir, daha inatçı, daha bilinçli, yenilmesi daha zordur.

Sosyalizm, diyor Polonyalı yoldaşlar (I, 3), "sömürgelerin gelişmemiş halklarına, *onlara hükmetmeksizin çıkarcı olmayan bir kültürel yardım* sağlamayı bilecektir". Çok doğru. Ama büyük bir ulusun, büyük bir devletin, sosyalizme geçişi gerçekleştirince, Avrupa'nın ezilen bir küçük ulusunu, "çıkarcı olmayan bir kültürel yardım" aracıyla kendisine doğru çekmeyi başaramayacağını hangi hakla düşünebiliriz? Polonyalı sosyal-demokratların sömürgelere *"tanıdıkları"* ayrılma özgürlüğünün kendisi, Avrupa'nın küçük ama kültürlü ve siyasal bakımdan *titiz* ezilen uluslarını, büyük sosyalist devletlerle birleşmeye doğru itecektir; çünkü sosyalist düzende büyük devlet teriminin anlamı, günde şu kadar *daha az* iş saati, günde şu kadar daha çok *ücret* olacaktır. Burjuvazinin boyunduruğundan kurtulan emekçi yığınlar, o "kültürel yardımı" alabilmek için gelişmiş büyük sosyalist uluslarla birleşmeye ve kaynaşmaya doğru olanca güçleriyle *meyledeceklerdir*, yeter ki, günün ezenleri, uzun zaman ezilmiş olan bir ulusun gururu ile ilgili olarak taşımakta olduğu yüksek derecede gelişmiş demokratik duyguyu yaralamasın, yeter ki, ezilen ulusa kendi devletini, yani "öz" devletini kurmak dahil, bütün alanlarda eşitlik sağlansın. Kapitalist düzende bu yolda bir "deney" savaş demektir, soyutlanma, kendi içine kapanma ve küçük ayrıcalıklı ulusların (Hollanda,

İsviçre) dar bencilliği demektir. Sosyalist düzende emekçi yığınların kendileri, yukarda işaret edilen salt ekonomik nitelikteki nedenler yüzünden kendi içlerine kapanmayı asla istemeyeceklerdir; ve siyasal biçimlerin çeşitliliği, ayrılma özgürlüğü, devletin kuruluşu alanında edinilen deneyimler, bütün bunlar —genel olarak devletin tedricen yok olmasından önce— zengin bir kültürel yaşamın temeli ve ulusların gittikçe artan bir hızla birbirine yaklaşacağının ve kaynaşacağının güvencesi olacaktır.

Sömürgeleri ayırarak onları Avrupa ile kıyaslamakla Polonyalı yoldaşlar, yanlış iddialarını bir darbede yıkan bir çelişkiye düşüyorlar.

VII. MARKSİZM Mİ, PRUDONCULUK MU?

Bizim, Marx'ın İrlanda'nın ayrılması konusundaki görüşüne işaret etmemiz, Polonyalı yoldaşların bir seferlik de olsa, dolaylı değil ama doğrudan doğruya bizi yanıtlamalarına neden oldu. İtirazlarının özü nedir? Onlar, 1848-1871 yılları boyunca Marx'ın tutumuna atıfta bulunmanın "hiç bir değer taşımadığı" görüşündedirler. Bu şaşılacak derecede sert ve kesin beyanın ileri sürülmesi, Marx'ın, "aynı zamanda Çeklerin, Güney Slavlarının" vb.[85] bağımsızlık istemlerine karşı çıkmış olmasıdır.

Eğer bu iddia, bu kadar sertlikle ifade edilmişse, bu, son derece yanlış olmasından ötürüdür. Polonyalı marksistlere göre, Marx, "aynı solukta" birbirine aykırı şeyler söyleyen kafası karmakarışık birinden başka şey değildir! Bu kesin olarak yanlıştır ve hiç kuşkusuz marksizm de değildir. Polonyalı yoldaşların istedikleri, *ama hiç de uygulamadıkları* "somut" tahlil, bize, Marx'ın ayrı ayrı somut "ulusal" hareketler karşısındaki farklı tutumunun *bir tek ve aynı* sosyalist kavramdan doğup doğmadığını araştırma görevini yüklemektedir.

Bilindiği gibi, Marx, çarlığın kuvvetlerine ve nüfuzuna karşı —burada, çarlığın büyük gücüne ve üstün gerici nüfuzuna karşı da denebilir— savaşımında, *Avrupa* demokrasisinin çıkarları bakımından, Polonya'nın bağımsızlığından yanaydı. 1849'da feodal Rus ordusu Macaristan'ın ulusal kurtuluşu uğruna demokratik devrimci ayaklanmasını ezdiği zaman, bu görüş, en parlak ve en somut biçimde doğrulandı. O andan başlayarak Marx'ın ölümüne kadar ve giderek daha sonralara, 1890'a kadar, Fransa ile ittifak kurmuş olan çarlığın gerici nitelikte bir savaşının patlak vermesi tehlikesi belirdiğinde, Engels, her şeyden önce ve her şeyin üstünde çarlığa karşı savaşılmasından yana oldu. Marx'ın ve Engels'in Çeklerin ve Güney Slavlarının ulusal hareketine karşı oluşları sadece bundan ötürüdür. Marksizm ile, onu çürütmek için değil de başka nedenlerle ilgilenenlerin, o dönemde Marx ve Engels'in açık ve kesin bir biçimde Avrupa'da "Rusya'nın ileri karakolu" görevini yerine getiren "tümüyle gerici halklar" ile "devrimci halkları" (Almanları, Polonyalıları, Macarları) karşıt şeyler olarak *kıyasladığına* kendilerini inandırmak için, Marx ve Engels'in 1848-1849 yıllarında yazdıklarını okumaları yeter. Bu bir gerçektir ve bu gerçek *o dönemde tartışma götürmezdi*: 1848'de devrimci halklar özgürlük için savaşıyorlardı ve onların baş düşmanı çarlıktı, Çekler vb. ise gerici halklardı, çarlığın ileri karakollarıydı.

Eğer marksizme bağlı kalınacaksa, *somut olarak* tahlil edilmesi gereken bu somut örnek bize neyi gösterir? Sadece şunu: (1) Avrupa'nın birkaç büyük ve çok büyük halkının kurtuluşunun çıkarları, küçük ulusların kurtuluş hareketinden üstündür; (2) demokrasi istemi bir ülkenin dar sınırları içinde değil, Avrupa ölçüsünde —bugün dünya ölçüsünde denmelidir— ele alınmalıdır.

Sorun bundan ibaret. Bu, Polonyalı yoldaşların unuttukları ama Marx'ın *her zaman* bağlı kaldığı basit sosyalist il-

ke ile, başkasını ezen bir halkın özgür olamayacağı ilkesi ile asla çelişmez. Eğer çarlığın uluslararası politika üzerinde egemen nüfuzunu yürütebildiği dönemde Marx'ın karşı karşıya bulunduğu somut durum yeniden meydana gelseydi, örneğin, şu anlamda ki, birçok halk (tıpkı 1848 Avrupasında burjuva demokratik devrime giriştikleri gibi) sosyalist devrime girişseydi, ve *başka* halklar da burjuva gericiliğinin dayanakları durumunda bulunsalardı, biz de sözkonusu küçük uluslar içinde hareketlerin niteliği ne olursa olsun bu gerici halkları "ezmek", onların ileri karakollarını yıkmak için onlara karşı bir devrimci savaştan yana olmamız gerekirdi. Onun için, Marx'ın taktiğinin örneklerini reddetmek şöyle dursun, ki bu, marksizmi sözde kabul edip eylemde ondan kopmak olurdu, biz, onların somut tahlillerinden, gelecek için paha biçilmez dersler çıkarmalıyız. Ulusların kaderlerini tayin hakkı dahil, demokrasinin çeşitli istemleri mutlak şeyler değildir, bunlar, *dünya* demokratik hareketinin (bugün sosyalist hareketinin) tümünün bir *parçasıdır*. Bazı somut durumlarda, parçanın, bütünü ile çelişkiye düşmesi olanağı vardır; o zaman parça atılır. Bir ülkedeki cumhuriyetçi hareket bir başka ülkenin entrikalarının aleti olabilir ve bu işe kilise, malî çevreler ya da kralcılar katılabilir; biz o zaman, bu somut hareketi *desteklememekle* görevliyiz, ama bu bahane ile uluslararası sosyal-demokrasinin programından cumhuriyet sloganını silmek gülünç olur.

1848-1871'den 1898-1916'ya kadar somut durum hangi bakımdan değişmiştir (burada emperyalizmin en önemli nirengi noktalarını bir dönem olarak ele alıyorum: emperyalist İspanyol-Amerikan savaşından Avrupa emperyalist savaşına kadar)? Çarlık artık açıkça ve tartışma götürmez biçimde irticaın başlıca kalesi olmaktan çıkmıştır, ilkönce, uluslararası finans-kapital, özellikle Fransız finans-kapitali tarafından desteklendiği için, ve sonra 1905'ten ötürü. Eski dönemde büyük ulusal devletler sistemi —Avrupa demokrasileri—,

dünyaya, demokrasiyi ve sosyalizmi, çarlığa karşın getiriyorlardı.* Marx ve Engels, emperyalizm dönemini göremediler. Bugünkü sistem (sayısı beş ya da altıyı bulan) bir avuç emperyalist "büyük" devletten herbirinin başka ulusları ezmesi sistemidir; ve bu eziş, kapitalizmin çöküşünü sunî yollardan geciktirmenin, ve dünyaya hükmeden emperyalist uluslarda oportünizm ve sosyal-şovenizmi sunî olarak desteklemenin kaynağıdır. Eskiden, Batı Avrupa demokrasisi büyük ulusları özgürlüğe kavuştururken, gerici amaçlarla bazı küçük ulus hareketlerini kullanan çarlığa karşıydı. Bugün, bir yanda şovenler, "sosyal-emperyalistler", öte yanda devrimciler olmak üzere ikiye bölünmüş olan sosyalist proletarya, çarlık emperyalizmi ile gelişmiş kapitalist Avrupa emperyalizminin *ittifakıyla* karşı karşıyadır, ve bu ittifak, her ikisinin birçok ulusları ezmelerine dayanır.

Durumdaki somut değişiklikler bunlardır, ve her ne kadar somut olacaklarını vaadediyorlarsa da, Polonyalı sosyal-demokratların görmezlikten geldikleri de budur! Aynı sosyalist ilkelerin *uygulamasındaki* somut değişiklik bundan ileri gelmektedir: *eskiden* asıl sorun "çarlığa karşı" (ve çarlığın demokratik olmayan amaçlarla kullandığı küçük ulus hareketlerine karşı) ve Batının büyük devrimci halklarından yana savaşmaktı; *bugün* asıl sorun, artık birleşmiş olan emperyalist devletlerin, emperyalist burjuvazinin, sosyal-emperyalistlerin cephesine karşı savaşmak, ve emperyalizme karşı olan *tüm* ulusal hareketleri sosyalist devrim yararına

* Ryazanov, Grünberg'in *Sosyalizm Tarihi Arşivleri*'nde (1916, I), Engels'in 1866'da yazmış olduğu Polonya sorunu üzerine çok ilginç bir makalesini yayınladı. Engels, Avrupa'nın büyük, bellibaşlı uluslarının politik bağımsızlığını ve "kendi kaderlerini tayin hakkı"nı ("kendi kendini yönetmek hakkı"nı), proletaryanın tanıması gerektiğini belirtmekte, ve "milliyetçilik ilkesi"nin (özellikle bonapartçı uygulaması anlamında), yani herhangi bir küçük ulusun büyük uluslarla aynı düzeyde tutulmasının saçmalığına işaret etmektedir. "Ve Rusya'ya gelince" diyor Engels, "ancak kıyamet günü zorla elinden alınabilecek olan geniş bir çalınmış mülk [yani ezilen uluslar] yığınının alıkoyucusu olarak belirtilebilir."[86] Hem bonapartçılık ve hem çarlık, Avrupa demokrasisine *karşı* küçük ulus hareketlerini kendi çıkarları uğruna *kullanıyorlar*.

kullanmaktır. Proletaryanın emperyalist cepheye karşı savaşımı ne kadar *saf* olursa enternasyonalist ilkenin, "başkasını ezen bir ulus özgür olamaz" ilkesinin o ölçüde önem kazanacağı açıktır.

Toplumsal devrimin doktrinci kavramı adına prudoncular, Polonya'nın uluslararası rolünü hesaba katmamaktaydılar ve ulusal hareketleri önemsememekteydiler. Sosyal-emperyalistlere karşı uluslararası savaşım cephesini bölen, ve ilhaklar konusunda duraksamalarıyla (nesnel olarak) sosyal-emperyalistlere yardım eden Polonyalı sosyal-demokratlar, kesinlikle aynı doktrinci biçimde hareket etmektedirler. Çünkü küçük ulusların somut durumlarına kıyasla biçim değiştirmiş olan, proleter savaşın uluslararası cephesidir: daha önce (1848-1871), küçük ulusların "batı demokrasisi"nin ve devrimci halkların olsun, çarlığın olsun, olası müttefiki olarak belirli bir ağırlıkları vardı; bugün (1898-1914), bu önemi taşımamaktadırlar; küçük uluslar, artık "egemen büyük ulusların" asalaklığını ve bunun sonucu olan sosyal-emperyalizmi besleyen kaynaklardan biridir. Önemli olan, küçük ulusların sosyalist devrimden önce beşte-birinin ya da yüzde-birinin kurtulup kurtulmayacağı değildir; önemli olan emperyalizm çağında, nesnel nedenlerden ötürü proletaryanın iki uluslararası kampa bölünmüş olması, bunlardan birinin büyük devletlerin burjuvazisinin masasından düşen kırıntılarla özellikle küçük ulusların çifte ve üçlü sömürüsünden ötürü soysuzlaşmış bulunması ve öteki kampın küçük ulusları kurtarmadan, yığınları şovenliğe karşı bir zihniyetle, yani ilhaklara karşı, yani "ulusların kaderlerini tayin hakkından" yana bir zihniyetle eğitmeden, kendi kendisini kurtaramayacağıdır.

Sorunun bu en önemli yanını, sorunlara emperyalizm çağında temel nitelik kazanmış bulunan açıdan, yani uluslararası proletaryanın iki kampa bölünmüş olduğu gerçeği açısından bakmayan Polonyalı yoldaşlar görememektedirler.

Prudonculuklarının işte başka göze çarpan örnekleri: (1) ilerde sözünü edeceğimiz 1916 İrlanda ayaklanmasındaki tutumları; (2) tezlerinin (II, 3, 3. paragrafın sonu) sosyalist devrim sloganının "ne olursa olsun, hiç bir şeyle gölgelenmemesi gerektiği" yolundaki beyanları. Sosyalist devrim sloganını, ulusal sorun dahil, herhangi bir sorunda tutarlı bir devrimci tutumla *birleştirmenin* bu sloganı "gölgeleyeceğini" sanmak, kesin olarak marksizme aykırı bir görüştür.

Polonyalı sosyal-demokratlar bizim programımızı, "ulusal-reformist" buluyorlar. Şu iki pratik öneriyi kıyaslayınız: (1) özerklik için (III, 4, Polonyalıların tezleri) ve (2) ayrılma özgürlüğü için. Programlarımız özellikle ve sadece bu noktada birbirinden ayrılmaktadır! Bunlardan birincisinin reformist olduğu ve onu ikinciden ayırdeden şeyin, bu reformizm olduğu açık değil mi? Reformist bir değişiklik, egemen sınıf iktidarının temellerini sarsmayan, bu sınıfın bir ödünü olan ve onun tahakkümünü sürdüren bir değişikliktir. Devrimci bir değişiklik ise, bu iktidarı temellerine kadar sarsar. Ulusal programda reformizm, egemen ulusun bütün ayrıcalıklarını ortadan *kaldırmaz*; reformizm, ulusal baskının tüm biçimlerini yok etmez. "Özerk" bir ulus, "egemen" bir ulusla, haklar bakımından eşit durumda değildir; Polonyalı yoldaşlar (eski "ekonomistler" gibi) *siyasal* kavramların ve kategorilerin tahlilini yapmamakta direnmeselerdi, bunun farkına varmazlık etmezlerdi. Özerk Norveç, 1905'e kadar, İsveç'in bir parçası olarak, çok geniş bir özerkliğe sahipti, ama haklar bakımından İsveç'le eşit durumda değildi. Norveç ancak kendi özgürce ayrılmasıyla haklar bakımından eşit durumda olduğunu *pratikte* göstermiştir (arada şunu söyleyelim ki, asıl bu özgürce ayrılış, eşit haklara dayanan daha sıkı ve daha demokratik bir yakınlaşma zemini yaratmıştır). Norveç sadece özerk iken, İsveç aristokrasisinin fazladan bir ayrıcalığı vardı, ve bu ayrıcalık, ayrılma

sonucu "azaltılmakla" kalmadı (reformizmin özü, kötülükleri azaltmaktır, onları yoketmek değil), *tamamen yokedildi* (devrimci nitelikte bir programın başlıca işareti budur). Reform olarak özerklik ile devrimci bir önlem olarak ayrılma özgürlüğü arasında ilke farkı vardır. Bu, tartışma götürmez. Ama herkesin bildiği gibi, reform, pratikte, devrim doğrultusunda bir adımdır. Bir devletin sınırları içinde zorla tutulan bir ulusun, kesin olarak uluslaşma sürecini tamamlamasına, kuvvetlerini toplayıp onları tanımayı ve örgütlendirmeyi öğrenmesine, ve Norveçlilerin yaptığı gibi, en uygun zamanı seçerek, "biz falan ulusun ya da falan bölgenin özerk meclisi olarak, bütün Rusya çarının bundan böyle Polonya kralı vb. olmadığını" *ilân etmesine* olanak sağlayan, özerkliğin kendisidir. Buna genellikle "itiraz" edilir, ve bu gibi sorunların bildirilerle değil savaşlarla çözüme bağlandığı söylenir. Doğrudur: çoğu durumda savaşla çözüme bağlanır (nasıl ki, büyük devletlerin hükümet biçimi ile ilgili sorunlar da çoğu durumda savaşlar ya da devrimlerle çözüme bağlanırsa). Ama, devrimci bir partinin siyasal programına *bu cinsten* bir "itirazın" mantıkî olup olmadığı sorulabilir. Biz, adalet *uğruna*, proletaryanın iyiliği uğruna, demokrasi ve sosyalizm uğruna girişilen savaşlara ve devrimlere karşı mıyız?

"Ama biz, belki de 10 ya da 20 milyonluk bir küçük ulusun özgürlüğe kavuşacağı umuduyla, iki büyük ulus arasında bir savaştan yana, 20 milyon insanın öldürülmesinden yana olamayız"! Hayır, elbette ki olamayız. Ama, bu, programımızdan ulusların tam eşitliğini sildiğimiz için değil, *bir tek* ülkede demokrasinin çıkarlarının birçok ülkede ve bütün ülkelerde demokrasinin çıkarlarına bağımlı kılınması gerektiği için böyledir. Diyelim ki, iki büyük krallığın arasında küçük bir krallık vardır ve bunun küçük kralı komşu iki ülkenin krallarına akrabalık ya da başka bağlarla "bağlıdır" ve gene diyelim ki, küçük ülkede cumhuriyetin ilânı ve kra-

lın sınır dışı edilmesi, pratikte, herbiri şu ya da bu kralı küçük ülkeye zorla kabul ettirmek isteyen iki büyük komşu ülke arasında savaşın başlaması anlamına gelecektir. Hiç kuşkusuz böyle bir durumda uluslararası sosyal-demokrasi ve küçük ülke sosyal-demokrasisinin gerçekten enternasyonalist olan kolu, *krallığın* yerine *cumhuriyetin* getirilmesine *karşı* çıkacaktır. Krallığın yerine cumhuriyetin getirilmesi mutlak bir şey değildir, genel olarak demokrasinin (ve elbette ki daha çok sosyalist proletaryanın) çıkarlarına bağımlı olan demokratik bir istemdir. Böyle bir durumla karşılaşılsaydı, bunun hangi ülkeden olursa olsun sosyal-demokratlar arasında en ufak bir görüş ayrılığına neden olmayacağı kesindir. Ama eğer, bir sosyal-demokrat, bu örneğe dayanarak, uluslararası sosyal-demokrasinin programından cumhuriyet sloganının silinmesini önerirse, onu herkes deli sayar. Ona söylenecek şey şudur: *özel* ile *genel* arasındaki mantıkî ayrımı gene de unutmamak gerekir.

Bu örnek, bizi, biraz dolambaçlı yoldan da olsa, işçi sınıfının enternasyonalist eğitimi sorununa getiriyor. Sol zimmervaldcılar arasında gereği ve birinci derecede önemi hiç bir görüş ayrılığına neden olamayacak olan bu eğitim, ezen büyük uluslarda ve ezilen küçük uluslarda, ilhak eden uluslarda ve ilhak olunanlarda *somut olarak birbirinin aynı* olabilir mi?

Hayır, olamaz. Bir tek hedefe doğru yürüyüş: haklarda tam eşitlik, *bütün* ulusların en sıkı biçimde birbirine yaklaşmasının ve sonra da birbiriyle *kaynaşmasının* ayrı ayrı somut yollardan geçilmesini gerektirdiği açıktır, nasıl ki, örneğin, bir sayfanın merkezindeki noktaya giden yol sayfanın bir kenarından hareket edildiğinde sola, öteki kenarından hareket edildiğinde sağa gidilmesini gerektirirse. Eğer ulusların genel olarak birbiriyle kaynaşmasını savunan ilhak eden ve ezen bir büyük ulusun sosyal-demokratı, "kendi" Nikola II'sinin, "kendi" Wilhelm'inin, "kendi" George'unun,

"kendi" Poincaré'sinin ve benzerlerinin *de* (ilhaklar yoluyla) küçük uluslarla *kaynaşmadan yana* olduğunu unutursa —Nikola II, Galiçya ile "kaynaşmadan" yanadır, Wilhelm II, Belçika ile "kaynaşmadan" yanadır vb.—, böyle bir sosyal-demokrat, teoride gülünç bir doktrinci ve pratikte de emperyalizmin yardımcısı durumuna düşer.

Ezen ülkelerin işçilerinin enternasyonalist eğitimi, zorunlu olarak, her şeyden önce, ezilen ülkelerin özgürlüğü ve ayrılması ilkesinin savunulmasını içermelidir. Yoksa, ortada enternasyonalizm diye bir şey *kalmaz*. Bu propagandayı *yapmayan* ezen bir ulusun sosyal-demokratını, emperyalist ve alçak saymak hakkımız ve görevimizdir. Sosyalizmin gerçekleşmesinden önce *ayrılma olasılığının* binde-bir olması durumunda bile, bu istem, mutlak bir istemdir.

İşçilerde ulusal farklar karşısında "ilgisizliği" geliştirmek görevimizdir. Bu, tartışma götürmez. Ama bu, *ilhakçıların* savunduğu ilgisizlik değildir. Ezen bir ulusun bireyi, küçük ulusların, eğilimlerine göre, *kendi* devletinin mi yoksa *komşu* devletin mi bir parçasını oluşturduğu ya da bağımsız olup olmadığı sorunu karşısında "ilgisiz" kalabilmelidir: eğer o, "ilgisiz" kalamıyorsa, sosyal-demokrat *değildir*. Enternasyonalist bir sosyal-demokrat olabilmek için, sadece kendi ulusunu *düşünmemeli*, bütün ulusların çıkarlarını, onların özgürlüğünü ve eşitliğini kendi ulusunun *üstünde* tutabilmelidir. "Teoride" bu noktada herkes görüş birliği halinde; ama uygulamada, ilhakçılara özgü ilgisizlik gösteriliyor. Kötülüğün kökeni buradadır.

Bunun karşıtı olarak, küçük bir ulusun sosyal-demokratı, ajitasyonunun ağırlık merkezini bizim genel formülümüzün *son* sözcüğü üzerine getirmelidir: ulusların "serbestçe kabullendiği *birlik*". O, enternasyonalist olarak görevlerine sırt çevirmeden *hem* kendi ulusunun siyasal bağımsızlığından yana olabilir, *hem de* ulusunun bir komşu devlet (x, y, z, vb.) ile birleşmesinden yana olabilir. Ama o, her durumda

küçük ulus darkafalılığına *karşı*, kendi içine kapanmaya *karşı* savaşım vermeli, bütünü ve geneli gözönünde tutmalı, özeli genel çıkara bağımlı kılmalıdır.

Sorunu derinliğine incelememiş olanlar, ezen ulusların sosyal-demokratları "*ayrılma* hakkı" üzerinde ısrar ederlerken, ezilen ulusun sosyal-demokratlarının "*birleşme* özgürlüğü" üzerinde direnmelerinin çelişki olduğunu düşünürler. Ama biraz düşününce, enternasyonalizme ve *bugünkü* durumdan hareket ederek ulusların birbiriyle kaynaşmasına varabilmek için başka yolun olmadığı, olamayacağı anlaşılır.

Ve şimdi Hollanda ve Polonya sosyal-demokratlarının özel durumlarına gelmiş bulunuyoruz.

VIII. HOLLANDA VE POLONYA SOSYAL-DEMOKRAT ENTERNASYONALİSTLERİNİN TUTUMUNDA ÖZEL VE GENEL

En küçük kuşku yok ki, ulusların kaderlerini tayin ilkesine karşı çıkan Hollanda ve Polonya marksistleri, uluslararası sosyal-demokrasideki en iyi devrimci ve enternasyonalist unsurlar arasındadırlar. O halde nasıl oluyor da bunların teorik savları baştan aşağı yanlış olabiliyor? Burada doğru olan tek bir genel sav yok, sadece emperyalist ekonomizm!

Bu, Hollandalı ve Polonyalı yoldaşların özellikle kötü olan öznel niteliklerinden ötürü değildir, bunların ülkelerinin özgül nesnel koşullarından ötürüdür. Her iki ülke, (1) bugünün büyük devletler "sistemi" içinde küçük ve güçsüz durumdadırlar; (2) her iki ülke birbiriyle amansız rekabet içinde olan son derece güçlü emperyalist talancılar arasında bulunuyorlar (İngiltere ve Almanya; Almanya ve Rusya); (3) her iki ülke de *kendilerinin* büyük devlet oldukları zamanların korkunç biçimde güçlü anılarını ve geleneklerini taşıyor: Hollanda, İngiltere'den daha büyük bir sömürgeci

devletti, Polonya, Rusya'dan da, Prusya'dan da daha kültürlü ve daha güçlü bir büyük devletti; (4) her ikisi de başka halklara tahakküm etmekten başka bir şey olmayan ayrıcalıklarını korumaktadırlar: Hollanda burjuvaları, pek zengin olan Hollanda Doğu-Hindistanı'na sahip bulunuyor; Polonyalı büyük toprak sahibi, Ukraynalı ve Beyaz Rusyalı köylüyü eziyor, Polonyalı burjuva da, Yahudiyi vb..

Bu dört noktanın birleşiminden doğan özellik, İrlanda'da, Portekiz'de (Portekiz bir zamanlar İspanya tarafından ilhak edilmişti), Alsace'ta, Norveç'te, Finlandiya, Ukrayna, Letonya ve Beyaz Rusya topraklarında ve başka yerlerde yoktur. Ve sorunun *asıl özünü* oluşturan da bu özelliktir! Hollanda ve Polonya sosyal-demokratları, *genel* iddialara, yani genel olarak emperyalizmi, genel olarak sosyalizmi, genel olarak demokrasiyi, genel olarak ulusal baskıyı ilgilendiren iddialara dayanarak ulusların kaderlerini tayin ilkesine karşı çıktıklarında, gerçekten kendilerinin yanılgı üstüne yanılgıya düştüklerini söyleyebiliriz. Ama onların açıkça yanlış olan genel savlar *kabuğunu* çıkarıp attığımızda ve sorunun *özünü* Hollanda'daki ve Polonya'daki *özgül* koşullar açısından incelediğimizde, onların özel tutumu derhal *anlaşılabilir* ve oldukça haklı gözüküyor. Paradoksal bir duruma düşmekten korkmaksızın söylenebilir ki, Hollandalı ve Polonyalı marksistler ulusların kaderlerini tayin ilkesine karşı savaşım verirken kastettikleri şeyi pek söylemiyorlar ya da, başka bir deyişle, onlar söylediklerini fazlasıyla kastediyorlar.*

Tezimize bir örneği aktarmış bulunuyoruz.** Gorter, *kendi* ülkesinde ulusların kaderlerini tayin hakkına karşıdır ama "kendi" ulusu tarafından ezilen Hollanda Doğu-Hindistanı için bundan yanadır! Bizim, onu daha içten bir enternas-

* Polonya Sosyal-Demokratlarının, formülasyonları biraz farklı olmakla birlikte, *benimsedikleri* şeylerin *tümünü* hatırlayalım.

** Bkz: Bu kitabın 151. sayfası. —*Ed.*

yonalist ve ulusların kaderlerini tayin hakkını Almanya'da Kautsky gibi, bizde Trotski ve Martov gibi, biçimsel olarak ikiyüzlüce kabul edenlerden kendimize çok daha yakın bir militan saymamıza şaşılabilir mi? Marksizmin genel ve temel ilkelerinden, "benim kendi" ulusum tarafından ezilen ulusların özgürlüğü ve ayrılması uğruna savaşım, tartışma götürmez bir biçimde doğmaktadır, ama hiç kuşku yok ki, bu ilkeden özgür olarak Hollanda'nın bağımsızlığının birinci derecede önemli bir sorun olduğu sonucu çıkarılamaz — o Hollanda'dır ki, nasırlaşmış, bencil, hayvanlaştırıcı içine kapanıklığının acısını çekmektedir; varsın bütün dünya yansın, biz bütün bunlardan uzak kalalım, "biz" eski talanlarımızla ve bunların zengin "artıkları" Doğu-Hindistan ile yetiniriz, "bizi" başka şey ilgilendirmez!

Bir örnek daha: Karl Radek, savaşın başlamasından bu yana Alman sosyal-demokrasisi saflarında enternasyonalizm uğruna kararlı bir savaş vererek özellikle büyük hizmetleri geçen bu Polonyalı sosyal-demokrat, "Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı" başlıklı bir yazıda ulusların kaderlerini tayin ilkesine sert saldırılarda bulundu (*Lichstralen*[87] —J. Borchardt tarafından yayınlanan, Prusya sansürünün yasakladığı aylık radikal sol dergi— 5 Aralık 1915, Üçüncü Yayın Yılı, n° 3). O, sırası gelmişken belirtelim, kendi görüşünü desteklemek için *sadece* Hollandalı ve Polonyalı yazarlardan aktarma yapıyor; görüşü de, ulusların kaderlerini tayin ilkesinin "iddiasına göre sosyal-demokrasinin her türlü bağımsızlık savaşını desteklemeye zorunlu olduğu" fikrini beslemediği görüşüdür.

Genel teori bakımından, bu iddia düpedüz mantığa aykırıdır: ilkönce, özel genele bağımlı kılınmadıkça, her demokratik istem kaçınılmaz olarak kötüye kullanılabilir; biz, ne "her türlü" bağımsızlık savaşımını desteklemeye zorunluyuz, ne de "her türlü" cumhuriyet uğruna ya da kilisenin nüfuzuna karşı savaşım. İkincisi, *aynı* "yanılgıyı" içerme-

yen ulusal baskıya karşı *hiç bir* savaşım formülü de olamaz. Radek'in kendisi *Berner Tagwacht*'ta (1915, n° 253) "eski ve yeni ilhaklara karşı" formülünü kullandı. Her Polonyalı milliyetçi bu formülden haklı olarak şu anlamı çıkarabilir: "Polonya ilhak edilmiş bir ülkedir, ben ilhaklara karşıyım, dolayısıyla, ben Polonya'nın bağımsızlığından yanayım." Ya da Rosa Luxemburg'un 1908'de yazdığı bir yazıda[88] "ulusal baskıya karşı" formülünün pek yerinde olduğunu yazmasını hatırlıyorum. Ama herhangi bir Polonyalı milliyetçi —*ve çok haklı olarak*— ilhakın ulusal baskının şekillerinden *biri* olduğunu, bunun *sonucu olarak da,* vb. diyebilir.

Ama bu genel savlar yerine, Polonya'nın özel koşullarını gözönünde tutunuz: *Bugün* Polonya'nın bağımsızlığı, savaşlar ya da devrimler olmadan "gerçekleşemez". Sadece Polonya'nın yeniden kurulabilmesi için Avrupa'da bir genel savaştan yana olmak demek, en kötü cinsten bir milliyetçi olmak demektir, bu, küçük sayıda Polonyalının çıkarını savaşın acılarını çeken yüz milyonlarca insanın çıkarından önde tutmak olur. Gerçekten bu, ancak lafta sosyalist olan ve onlarla karşılaştırıldıklarında Polonyalı sosyal-demokratların bin kez haklı oldukları Polonya Sosyalist Partisinin sağ kanadındakilerin[89] görüşünden başka bir şey değildir. *Komşu* emperyalist ülkeler arasındaki mevcut ilişkiler koşullarında, Polonya'nın bağımsızlığı sloganını *şu anda* ileri sürmek, gerçekte bir hayal peşinde koşmaktır, dar bir milliyetçiliğin içine düşmektir. Bu, vazgeçilmez bir önkoşulu, Avrupa'da gelen devrimi ya da, hiç değilse, Rusya'da ve Almanya'da devrimi unutmaktır. Aynı biçimde, 1908-1914 Rusyasında koalisyon özgürlüğü gibi bağımsız bir slogan ileri sürmek, bir hayal peşinde koşmak ve nesnel olarak Stolipin'in işçi partisine (bugün Potressov ve Gvozdev partilerine, ki, geçerken söyleyelim aynı sonuca varır) yardım etmek olur. Ama koalisyon özgürlüğü istemini genel olarak sosyal-demokrasi

programından çıkarmaya kalkışmak bunaklık olur!

Üçüncü örnek belki de en önemlisidir. Polonyalıların tezlerinde (III, paragraf 2, sonunda), bir Polonya tampon devletinin kurulması fikrine, "bunun, güçsüz küçük grupların tutarsız bir ütopyası olduğu iddiasıyla karşı çıkılmaktadır. Bu gerçekleşirse, bu fikir şu ya da bu büyük devletler grubunun askerî sömürgesinden, bunların askerî ve iktisadî çıkarlarının oyuncağından, yabancı sermaye için bir sömürü alanı ve geleceğin savaşları için bir savaş meydanı olacak olan ufacık bir Polonya devletinin kurulmasından başka anlama gelmeyecektir." Bütün bunlar, çok *haklı* olarak, *şu* anda Polonya'nın bağımsızlığı sloganına karşı ileri sürülen görüşlerdir, çünkü sadece Polonya'da patlak verecek olan devrim bile durumu hiç bir şekilde değiştiremez ve Polonyalı yığınların dikkati *esas olandan:* onların savaşımını Rus ve Alman proletaryasının savaşımına bağlayan bağdan başka yöne çevirir. Polonya proletaryasının, proletarya olarak, *Polonya'nın özgürlüğü dahil,* sosyalizmin ve özgürlük davasına şu anda ancak komşu ülkelerin proleterleriyle *omuz omuza dar anlamıyla Polonya davasını* güden milliyetçilere karşı savaşmakla yardım edebileceği bir paradoks değil, bir gerçektir. Polonyalı sosyal-demokratların bu darkafalı milliyetçilere karşı savaşımlarında kazanmış oldukları büyük tarihsel değer yadsınamaz.

Ama, Polonya'nın *bugünkü özel* koşulları bakımından doğru olan aynı savların, onlara verilmiş olan *genel* biçim içinde yanlış olduğu apaçıktır. Savaşlar oldukça, Polonya, her zaman Almanya ile Rusya arasındaki çarpışmalarda savaş alanı olacaktır; bu, savaşları birbirinden ayıran arada daha büyük bir siyasal özgürlüğe karşı (ve dolayısıyla siyasal bağımsızlığa karşı) ileri sürülebilecek bir iddia olamaz. Yabancı sermayenin sömürüsü üzerine, yabancı çıkarların oynayacağı rolü üzerine muhakeme için de aynı şey söylenebilir. Polonyalı sosyal-demokratlar şu anda Polonya'nın

bağımsızlığı sloganını atamazlar, çünkü, enternasyonalist proleterler olarak, Polonyalılar, sosyalist partinin sağ kanatçıları gibi *bir* emperyalist krallığın uşağı durumuna düşmeden bu alanda hiç bir şey yapamazlar. Ama Rus ve Alman işçileri için Polonya'nın ilhakına katılmaları (ki bu, Alman ve Rus işçi ve köylülerinin, yabancı halkların cellâtlığı rolünü kabul etmeleriyle, en rezilce ve alçakça bir zihniyet içinde eğitilmesine varır) ya da Polonya'nın bağımsız olması sorunu, onların ilgisiz kalacağı bir sorun *olamaz*.

Durum gerçekten karışık görünüyor. Ama katılanların *tümünün* enternasyonalist olarak kalabilecekleri bir çıkış yolu var: Rus ve Alman sosyal-demokratları Polonya'nın kayıtsız şartsız "ayrılma *özgürlüğünü*" isterler; Polonya sosyal-demokratları, şimdilik, Polonya'nın bağımsızlığı sloganını ileri sürmeden hem küçük hem büyük ülkelerde proleter savaşın birliği uğruna savaşım verirler.

IX. ENGELS'İN KAUTSKY'YE MEKTUBU

Sosyalizm ve Sömürge Politikası (Berlin 1907) adlı broşüründe, o zamanlar hâlâ marksist olan Kautsky, Engels'in kendisine 12 Eylül 1882'de yazmış olduğu, tartıştığımız sorunla ilgili olan son derece ilginç bir mektubu yayınladı. Mektubun bellibaşlı kısmı şöyle:

"Bence asıl sömürgeler, yani Avrupalıların yerleştikleri ülkeler —Kanada, Kap, Avustralya— hep bağımsız olacaklardır; öte yandan sadece boyunduruk altına alınmış olan yerli nüfusun yaşadığı ülkeler —Hindistan, Cezayir, Hollanda, Portekiz ve İspanya'nın elinde olan yabancı topraklar— şimdilik proletarya tarafından alınmalı ve olanaklı olan hızla bağımsızlığa doğru götürülmelidir. Bu sürecin nasıl gelişeceğini söylemek güçtür. Hindistan, belki, hatta pek olası olan bir devrim yapacaktır, ve kendisini kurtarma süreci içinde olan proletarya bir sömürge savaşı yapamayacağı-

na göre, Hindistan'ın kendi yoluna bırakılması zorunlu olacaktır; elbette ki, bu, her türlü yıkıntıya meydan vermeden olmayacaktır; ama böyle şeyler bütün devrimler için olağandır. Aynı şey başka yerde de olabilir, örneğin Cezayir'de ya da Mısır'da, ve bu, *bizim için* en iyi şey olur. Bizim, kendi ülkemizde yeteri kadar yapacak şeyimiz olacak. Avrupa ve Kuzey Amerika yeniden örgütlenir örgütlenmez, bu öylesine muazzam bir kuvvet ve öyle bir örnek oluşturacaktır ki, yarı-uygar ülkeler bizi kendiliklerinden izleyeceklerdir; iktisadî gereksinmeler onları bu yola itmeye yetecektir. Bu ülkelerin sosyalist bir örgütlenmeye varmadan önce içinden geçmek zorunda kalacakları toplumsal ve siyasal aşamalara gelince, öyle sanıyorum ki, bugün, bu konuda ancak dayanağı olmayan varsayımlar ileri sürülebilir. Bir şey kesindir: o da *muzaffer proletaryanın, kendi zaferini baltalamadan, hiç bir yabancı ulusa hangi cinsten olursa olsun mutluluğu zorla kabul ettiremeyeceğidir*. Elbette ki, bundan, değişik cinsten savunma savaşlarının olmayacağı sonucu çıkarılamaz..."[90]

Engels, "iktisadî etkenlerin" tek başına bütün zorlukların doğrudan doğruya hakkından gelebileceğine kesinlikle inanmıyor. İktisadî devrim, *bütün* halkları sosyalizme doğru *yönelmeye* itecektir, ama aynı zamanda (sosyalist devlete karşı) ayaklanmalar ve savaşlar olanağı da vardır. Politikanın ekonomiye kendini uydurması kaçınılmaz bir şeydir, ama bu, bir hamlede, engellerle karşılaşılmadan olmayacaktır, bu, basitçe ve doğrudan doğruya olmayacaktır. Engels, yalnız bir şeyin "kesin" olduğunu, mutlak bir enternasyonalist ilke olduğunu belirtiyor ve bunu sadece sömürge uluslara değil, *tüm* "yabancı uluslara" uyguluyor: bu uluslara mutluluğu zorla kabul ettirmek proletaryanın zaferini baltalamak demektir.

Sadece bir toplumsal devrim yaptı diye, proletarya, azizlik mertebesine ulaşmayacak ve yanlışlara, zaaflara

bağışıklık kazanmayacaktır. Ama yapılacak olan yanılgılar (başkalarının sırtına binmeye doğru iten bencil çıkarlar), proletaryayı kaçınılmaz olarak bu gerçeğin bilincine götürecektir.

Biz sol zimmervaldcılar, hepimiz, örneğin Kautsky'nin de, onu marksizmden şovenizmin savunuculuğuna geçiren 1914'teki dönekliğinden önce paylaşmış olduğu inanca, sosyalist devrimin *en yakın* gelecekte, aynı Kautsky'nin bir zamanlar dediği gibi "bugünden yarına" gerçekleşeceği inancına sahibiz. Ulusal düşmanlıklar çabucak yok olmayacak; ezilen ulusun kendisini ezen ulusa karşı —zaten çok meşru olan— düşmanlığı bir zaman sürecektir; bu düşmanlık ancak sosyalizmin zaferinden *sonra* ve uluslar arasında tam demokratik ilişkilerin kesin olarak kurulmasından *sonra* dağılacaktır. Eğer sosyalizme bağlı kalmak istiyorsak, şimdiden yığınların enternasyonalist eğitimine girişmeliyiz, bu da ezen uluslarda ezilen ulusların ayrılma özgürlüğü üzerinde ısrar etmeden olanaksızdır.

X. 1916 İRLANDA AYAKLANMASI

Tezlerimiz, teorik görüşlerimizin doğruluğunu denemek için inceleme materyali görevini yerine getirmesi gereken bu ayaklanmadan önce yazılmıştı.

Ulusların kaderlerini tayin hakkına karşı çıkanlar, emperyalizm tarafından ezilen küçük ulusların yaşama yeteneğinin şimdiden tükendiği, bu ulusların emperyalizme karşı hiç bir rol oynayamayacakları, salt ulusal özlemlerinin desteklenmesiyle hiç bir şey elde edilemeyeceği sonucuna varıyorlar. 1914-1916 emperyalist savaşının deneyi, bu görüşü *somut olarak* yalanlıyor.

Savaş, Batı Avrupa ulusları ve tüm emperyalizm için bir bunalım dönemi oldu. Her bunalım, alışılageleni atar, dış örtüleri koparır, zamanını tamamlamış olanı süpürür, daha

derin güçleri ve gerilimleri açığa çıkarır. Savaş, ezilen ulusların hareketi bakımından neyi açığa çıkarmıştır? Sömürgelerde, ezen ulusların savaş sansürünün yardımıyla bütün yollara başvurarak kamufle etmeye çalıştıkları besbelli olan birçok ayaklanma girişimini. Bununla birlikte, Singapur'da, İngilizlerin Hintli birliklerinde bir isyan hareketini vahşice bastırdıkları; Fransız Annam'ında (bkz: *Naşe Slovo*) Alman Kamerun'unda (bkz: Junius'un broşürü*) ayaklanma girişimleri olduğu; Avrupa'da, İrlanda'da bir ihtilâl olduğu, ve zorunlu askerliği İrlanda'ya yaymaya cesaret edememiş olan "özgürlük aşığı" İngilizlerin, o ülkede barışı idamlar yoluyla sağladıkları; ve öte yanda, Avusturya hükümetinin, Çek Meclisi milletvekillerini "yurda ihanetten" idama mahkûm ettiği ve koca Çek askerî birliklerini de aynı "suçtan" kurşuna dizdirdiği biliniyor.

Elbette ki, bu liste tam olmaktan uzaktır. Bununla birlikte, emperyalizmin bunalımı *yüzünden* ulusal isyan alevlerinin *hem* sömürgelerde, *hem* Avrupa'da tutuştuğunu; ulusal dostluk ve düşmanlık duygularının en ağır tehditlere ve baskı önlemlerine karşın açığa vurulduğunu gösterir. Oysa emperyalizmin bunalımı daha doruk noktasına ulaşmış olmaktan uzaktı; emperyalist burjuvazinin iktidarı henüz sarsılmamıştı ("yıpratma" savaşı bu sonuca varabilir, ama henüz oraya varmış değiliz); emperyalist devletlerde proletarya hareketi henüz pek zayıftır. Savaş tam bir yorgunluğa ve kuvvetlerin tükenmesine vardığı zaman ya da hiç değilse devletlerden birinde burjuvazinin iktidarı, 1905'te çarlık iktidarında olduğu gibi, proletarya savaşının darbeleri altında sarsıldığı zaman ne olacaktır?

9 Mayıs 1916'da, solculardan bazılarını içeren Zimmerwald grubunun organı *Berner Tagwacht*'ta "Şarkı Bitmiştir" başlığını taşıyan, K. R. imzalı[91] bir yazı çıktı. Bu yazı, İrlanda ayaklanmasından sözederek, bunun bir "darbe"den

* Bkz: V. Lénine, *Œuvres*, Paris-Moscou, c. 22, s. 328-343. —*Ed.*

başka bir şey olmadığını ileri sürüyordu, çünkü, yazarın iddiasına göre, "İrlanda sorunu, bir köylü sorunu"ydu, köylüler reformlar yoluyla yatıştırılmışlardı, ve ulusal hareket de sadece "çok gürültü koparmış olmasına karşın, fazla bir toplumsal desteği olmayan, sadece kentlerde bir küçük-burjuva hareketi" olarak kalmaktaydı.

Korkunç bir doktrinciliği ve ukalâlığı yansıtan bu değerlendirmenin, ayaklanmayı aynı biçimde "Dublin Darbesi" olarak nitelendirmiş olan Rus ulusal liberali bir kadetin, Bay A. Kulişer'in değerlendirmesiyle (*Reç*, n° 102, 15 Nisan 1916) aynı zamana raslaması şaşılacak bir şey değildir.

Umalım ki, "her şeyde bir hayır vardır" atasözüne uygun olarak, "ulusların kaderlerini tayin hakkına" karşı çıkarken ve küçük ulusların ulusal hareketlerine küçümsemeyle bakarken hangi bataklığa battıklarını anlamamış olan birçok yoldaş, emperyalist burjuvazinin bir temsilcisinin değerlendirmesiyle bir sosyal-demokratınki arasındaki "raslantı niteliğinde" bu uygunluğun etkisiyle gözlerini faltaşı gibi açsınlar!!

Ancak ayaklanma girişimi küçük bir komplocular ya da saçmalayan manyaklar grubunu ortaya çıkardığı zaman ve halk yığınları içinde hiç bir yankı uyandırmadığı zaman, bilimsel anlamıyla "darbe"den sözedilebilir. Yüzyılları kapsayan bir geçmişi olan, değişik sınıf çıkarları bileşiminden ve aşamalardan geçmiş olan İrlanda ulusal hareketi, Amerika'da toplanan kitlelere dayalı bir İrlanda ulusal kongresi tarafından ilân edildi (*Vorwärts*, 20 Mart 1916), bu kongre İrlanda'nın bağımsızlığını da ilân etti; bu ayaklanma uzun bir kitle ajitasyonu, gösteriler, gazete yasaklamalar vb. döneminden sonra, kent küçük-burjuvazisinin bir kesiminin ve *işçilerden bir kesiminin* yönettiği sokak savaşları biçiminde belirdi. Böyle bir ayaklanmayı "darbe" olarak niteleyen kimse ya gericilerin en kötüsüdür, ya da bir toplumsal devrimi canlı bir olay olarak kavramaktan âciz bir doktrincidir.

Toplumsal devrimin, sömürgelerde ve Avrupa'da ayaklanmalar olmadan, *bütün önyargılarıyla* küçük-burjuvazinin bir kesiminin devrimci patlaması olmadan, siyasal bakımdan bilinçsiz olan proleter ve yarı-proleter yığınların, derebeylik, kilise, krallık boyunduruğuna karşı, ulusal vb. boyunduruğa karşı hareketi olmadan düşünülebileceğini sanmak, *toplumsal devrimi reddetmektir*. Bu bir ordunun belirlenmiş bir noktada mevziye girerek "biz sosyalizmden yanayız" ve bir başka ordunun da bir başka noktada saf tutarak "biz emperyalizmden yanayız" diyeceğini ve o zaman toplumsal devrim olacağını sanmak olur! Ancak böylesine ukalâca ve gülünç bir görüş noktasından hareket ederek İrlanda ayaklanmasına "darbe" diye sövülebilirdi.

"Saf" bir toplumsal devrim bekleyen kimsenin ömrü, bunu görmeye yetmeyecektir. Böylesi, gerçek bir devrimin ne olduğunu hiç anlamayan sözde-devrimcidir.

1905 Rus Devrimi bir burjuva demokratik devrimdi. Bu devrim, nüfusun hoşnut olmayan *bütün* sınıflarının, grup ve unsurlarının vermiş oldukları bir dizi savaşı içerdi. Bunlar arasında en barbar önyargılara sahip bulunan en muğlak ve akıl almaz amaçlar uğruna savaşan yığınlar vardı, Japonlardan para alan küçük grupçuklar vardı, spekülatörler, maceracılar vb. vardı. *Nesnel olarak*, yığınların hareketi çarlığı sarsıyor ve demokrasi yolunu açıyordu. Onun için bilinçli işçiler hareketin başında idiler.

Avrupa'da sosyalist devrim her çeşit ezilenlerin ve hoşnutsuzların yığın savaşımının patlak vermesinden başka *bir şey olamaz*. Küçük-burjuvaziden ve bilinçsiz işçilerden unsurlar, bu devrime kaçınılmaz olarak katılacaklardır —bu katılma olmadan *yığın* savaşı *olanaklı* değildir, *hiç bir* devrim olanaklı değildir— ve, bu unsurlar aynı şekilde kaçınılmaz olarak harekete önyargılarla, gerici özlemlerini, zaaflarını ve yanılgılarını da getireceklerdir. Ama *nesnel olarak* bunlar *sermayeye* saldıracaklardır, ve dağınık, ahenksiz, kar-

makarışık, ilk bakışta birlikten yoksun bu yığın savaşı nesnel gerçeğini ifade eden devrimin bilinçli öncü birliği, ilerici proletarya, bu yığınları birleştirip onlara yön verebilecek, iktidarı alabilecek, bankaları ele geçirebilecek, (değişik nedenlerden olmakla birlikte!) herkesin nefret ettiği tröstleri mülkten tecrit edebilecek ve tamamı burjuvazinin devrilmesi ve sosyalizmin zaferini sağlayacak olan başka kesin önlemleri alacaktır. Bu zafer de, kendini hemen küçük-burjuva cüruftan "temizleyecek" değildir.

Polonyalıların tezlerinde (I, 4) okuduğumuza göre, sosyal-demokrasi "*Avrupa'da devrimci bunalımı keskinleştirmek için* genç sömürge burjuvazisinin Avrupa emperyalizmine karşı savaşımından yararlanmalıdır". (İtalikler yazarların.)

Avrupa'yı *bu* bakımdan sömürgelerle karşıkarşıya getirmenin, başka nedenlerle kıyaslamadan çok daha az uygun olduğu açık değil midir? *Avrupa*'da ezilen ulusların savaşımı, ayaklanmaya ve sokak savaşlarına kadar varabilecek olan, ordunun ve sıkıyönetimin demir disiplinini kırabilecek olan bu savaş, uzak bir sömürgedeki daha gelişmiş bir ayaklanmadan çok daha fazla "Avrupa'da devrimci bunalımı keskinleştirecektir". İrlanda'da bir ayaklanma ile İngiliz emperyalist burjuvazisinin iktidarına indirilecek olan bir darbe, Asya'da ya da Afrika'da eşit güçteki bir darbeden siyasal bakımdan yüz kez daha önemlidir.

Fransız şoven basını, geçenlerde *Özgür Belçika*[92] adındaki illegal gazetenin 18. sayısının Belçika'da yayınlandığı haberini verdi. Elbette ki, Fransız şoven basını sık sık yalan söyler, ama bu haber doğruya benziyor. Şoven ve kautskici Alman sosyal-demokrasisi iki savaş yılı boyunca kendi özgür basınını kurmada kusur ederken, ve askerî sansürün boyunduruğuna kuzu kuzu boyun eğerken (Almanya'da sansüre karşın, sadece onların lehine olarak söyleyelim, sol radikal unsurlar broşürler ve bildiriler yayınlamışlardır) —

ezilen bir uygar ulus, eşi görülmemiş yırtıcılıkta olan askerî baskıya, bir devrimci protesto organını yaratarak karşılık vermiştir! Tarihin diyalektiği öyledir ki, emperyalizme karşı savaşımda *bağımsız* bir etken olarak güçsüz olan küçük uluslar, *asıl* anti-emperyalist kuvvetin, sosyalist proletaryanın sahneye çıkmasına yardım eden mayalardan biri, basillerden biri rolünü oynar.

Bugünkü savaşta genelkurmaylar, düşman kampındaki her ulusal ve devrimci hareketten yararlanmak için ellerinden geleni yapıyorlar: Almanlar, İrlanda ayaklanmasını kullanıyorlar; Fransızlar da, Çek hareketini vb.. Onlar kendi açılarından doğru hareket ediyorlar. Eğer düşmanın en ufak zaafından yararlanılmazsa, ve eğer, hangi anda, nerede ve hangi kuvvetle dinamit deposunun "havaya uçacağı"nı önceden bilmek olanaksız olduğuna göre, ele geçen her fırsat değerlendirilmezse bir savaş ciddî şekilde verilemez. Eğer, proletaryanın sosyalizm uğruna büyük kurtuluş savaşında, bunalımı derinleştirmek için emperyalizmin *şu ya da bu* yıkımına karşı her halk hareketinden yararlanmayı bilmezsek, pek zavallı devrimciler oluruz. Bir yandan her türlü ulusal baskıya "karşı" olduğumuzu bütün makamlarda ilân edip tekrarlarken, öte yandan ezilen bir ulusun bazı sınıflarının en etkin ve en uyanık kesiminin, ezenlerine karşı kahramanca ayaklanışını "darbe" diye nitelendirmeye kalkışırsak düştüğümüz ahmaklık düzeyi kautskicilerinkine eşit olur.

İrlandalıların talihsizliği şundadır ki, onlar, elverişli olmayan bir anda, Avrupa proletaryasının ayaklanması *henüz* olgunlaşmadan isyan etmişlerdir. Kapitalizm, ayrı ayrı isyan kaynaklarının kendiliklerinden ve bir tek anda başarısızlıklar, yenilgiler olmadan birbiriyle kaynaşabilecekleri ölçüde uyumlu bir şekilde kurulmuş değildir. Tam tersine, asıl ayaklanmaların zamanının, biçim ve yerinin çeşitliliğidir ki, genel hareketin yaygınlığının ve derinliğinin en sağlam güven-

cesini oluşturur; uygun olmayan bir anda, tecrit edilmiş, parçalanmış ve başarısızlığa mahkûm devrimci hareketler esnasında edinilmiş deneyimlerdir ki, yığınlar, savaş alışkanlığı edinecekler, kendi kendilerini eğitecekler, kuvvetlerini birleştirecekler, gerçek önderlerini, sosyalist proleterleri tanıyacaklar ve böylelikle genel saldırıyı hazırlayacaklardır; nasıl ki, tecrit edilmiş grevler, kentlerdeki ya da ulusal nitelikteki gösteriler, ordudaki ayaklanmalar, köylü isyanları vb. 1905 genel saldırısını hazırladıysa.

XI. SONUÇ

Polonyalı sosyal-demokratların yanlış iddialarının tam tersine, ulusların kaderlerini tayin hakkı istemi partimizin propagandasında, örneğin halkın silahlanması sloganı kadar, kilise ile devletin birbirinden ayrılması, memurların halk tarafından seçilmesi sloganları akılsız kafaların "hayalci" diye niteledikleri öteki noktalar kadar önemli bir rol oynamıştır. Tam tersine, ulusal hareketlerin 1905'ten sonra güçlenmesi, doğal olarak bu yoldaki propagandamızı hızlandırdı: 1912-1913 yazılar dizisi, sorunun *özünün* tam ve "antikautskici" tanımlamasını vermiş olan (yani lafta "tanıma"ya karşı çıkış) partimizin 1913 kararı.*

Daha o zamandan, sessizlikle geçiştirilmemesi gereken bir gerçek ortaya çıktı: ayrı ayrı uluslardan oportünistler, Ukraynalı Yurkeviç, bundcu Liebmann, Potressov ve şürekâsının Rus uşağı Semkovski, hepsi Rosa Luxemburg'un ulusların kaderlerini tayin ilkesine karşı iddialarının *lehinde* konuştular. Rosa Luxemburg ve Polonyalı sosyal-demokratların ağzında Polonya'daki hareketin *özgül* koşullarının yanlış bir teorik genellemesinden başka bir şey olmayan bu iddialar, daha yaygın koşullara uygulandığında, bir küçük devlet yerine büyük devlete uygulandığında, dar Polonya çer-

* Bkz: V. Lénine, *Œuvres*, Paris-Moscou, c. 19, s. 460-462. —*Ed.*

çevesinde değil de uluslararası ölçüde uygulandığında Büyük-Rus emperyalizminin *nesnel* (objektif) oportünist desteği haline geldi. Siyasal düşünce akımlarının tarihi (kişisel görüşlerden farklı olarak) programımızı doğrulamıştır.

Ve şimdi artık kendilerini gizlemenin gereğini görmeyen Lensch cinsinden sosyal-emperyalistler, ulusların kaderlerini tayin hakkına olduğu gibi, ilhakların reddine de açıkça karşı çıkıyorlar. Kautskicilere gelince, onlar da ulusların kaderlerini tayin ilkesini ikiyüzlüce kabul ediyorlar: bu, bizde, Rusya'da, Trotski ile Martov'un izlediği yoldur. Lafa gelince *her ikisi de*, Kautsky gibi, ulusların kaderlerini tayin ilkesinden yanadırlar. Ama ya eylemde? Trotski'nin *Naşe Slovo*'da çıkan "Ulus ve Ekonomi" başlıklı yazısına bakarsanız, orada her zamanki eklektisizmini bulursunuz: bir yandan ekonomi ulusları birbiriyle kaynaştırır, öte yandan ulusal baskı onları birbirinden ayırır. Sonuç? Sonuç ikiyüzlülüğün pervasızca sürüp gitmesidir, ajitasyonun cansızlığıdır, çünkü, ajitasyon temel olana, başta gelene, işin özüne, pratikle ilgili olana: "benim ulusum" tarafından ezilen bir ulusa karşı tutuma değinmiyor. Martov ve yurtdışındaki öteki sekterler, kafadarları Semkovski'nin ulusların kaderlerini tayin hakkına karşı savaşımını düpedüz unutmayı yeğ tutmuşlar — çok elverişli bir hafıza kaybı! Gvozdev yandaşlarının legal basınında (*Naş Golos*) Martov, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını tanımanın emperyalist savaşa katılmak anlamını taşıyamayacağı tartışma götürmez gerçeğine işaret ederek, ama —özgür, illegal basında yaptığı gibi!— esastan, yani Rusya'nın *daha barış zamanında* çok daha kabasaba, ortaçağa özgü, iktisadî bakımdan geri askerî ve bürokratik bir emperyalizm temeli üzerinde ulusları ezmede dünya rekorunu kırmış olduğu gerçeğinden kaçarak ulusların kaderlerini tayin ilkesinden *yana* olduğunu bildirdi. Ulusların kaderlerini tayin hakkını hemen hemen Bay Plehanov, Potressov ve şürekâsı gibi, yani çarlığın ez-

diği ulusların ayrılma özgürlüğü uğruna savaşmadan "tanıyan" Rus sosyal-demokratı, gerçekte bir emperyalist ve çarlığın uşağıdır.

Trotski'nin ve Martov'un öznel niyetleri ne kadar "iyi" olursa olsun, kaçamaklı tutumlarıyla onlar, Rus sosyal-emperyalizmini nesnel olarak desteklemektedirler. Emperyalizm çağı, bütün "büyük" devletleri, bir dizi ulusu ezme durumuna getirmiştir, ve emperyalizmin gelişmesi, kaçınılmaz olarak, uluslararası sosyal-demokraside de bu sorunla ilgili akımlarda daha açık-seçik bir bölünmeye neden olacaktır.

Temmuz 1916'da yazıldı.
Sbornik Sosyal-Demokrata, n° 1, Ekim 1916.
İmza: *N. Lenin*

[SEKİZ]

ULUSAL SORUN ÜZERİNE SÖYLEV

29 NİSAN (12 MAYIS) 1917

PARTİMİZİN programını kabul ettiği 1903 yılından bu yana, Polonyalı arkadaşların sert muhalefetiyle karşılaşmaktayız. İkinci Kongrenin tutanaklarını incelediğiniz zaman, bu arkadaşların şimdi ileri sürdükleri iddiaları o zaman da ileri sürmüş olduklarını ve ulusların kaderlerini kendilerinin tayin etmeleri ilkesini kabul etmedikleri için kongreden ayrıldıklarını göreceksiniz. O zamandan beri aynı sorunla karşılaşmaktayız. Emperyalizm, daha 1903'te mevcut olduğu halde, Polonyalı arkadaşlar tezlerini savunurken bunun sözünü etmemişlerdir. Şimdi de, o zamanki gibi, aynı garip ve korkunç yanılgıyı sürdürmektedirler. Bunlar, bizim partimize, şovenlerinkine benzer bir tutum benimsetmek istemektedirler.

Rusya'nın uzun süren zulmünden ötürü, Polonya'nın siyaseti, tam şoven milliyetçi bir siyasettir ve bütün Polonya ulusu, tek bir fikre, Moskoftan öç alma fikrine saplanmıştır. Hiç kimse, çarların emrinde Polonya özgürlüğünün boğazlayıcıları görevini yerine getirmiş olan Rus halkı kadar, Polonyalılara zulmetmemiştir. Hiç bir ulus, Polonyalılar kadar, Rusya'dan nefret etmez. Hiç bir ulusun Rusya'ya karşı duyduğu kin, Polonyalılarınki kadar derin değildir. Bunun sonucu olarak tuhaf bir durum meydana gelmiştir. Polonya burjuvazisi yüzünden Polonya, sosyalist hareketin önünde bir engel haline gelmiştir. Bütün dünya vız gelir, yeter ki Polonya özgürlüğüne kavuşsun. Hiç kuşku yok ki, sorunu böyle koymak, enternasyonalizm ile alay etmek olur. Elbette ki, Polonya, bugün zorbalığın kurbanıdır, ama Polonyalı milliyetçilerin, Polonya'nın kurtarılmasında Rusya'ya güvenmeleri, Enternasyonale ihanet olur. Polonyalı milliyetçiler, görüşleriyle, Polonya halkını öyle etkilemişlerdir ki, Polonya'da duruma bu açıdan bakılmaktadır.

Polonyalı sosyal-demokrat arkadaşlar, enternasyonalizm sloganını ileri sürmekle ve bütün ülkelerin proletaryasının kardeşçe dayanışmasının kendileri için en büyük önemi taşıyan bir şey olduğunu ve Polonya burjuvazisinin önderliğinde bir kurtuluş savaşına katılmayacaklarını ilân etmekle, büyük bir tarihsel hizmeti yerine getirmişlerdir. Bu, onların lehine bir noktadır ve işte bu yüzdendir ki, biz, *her zaman* sadece bu sosyal-demokratları sosyalist saymışızdır. Ötekiler şoven milliyetçilerdir, Polonya'nın Plehanov'larıdırlar. Sosyalizmi savunmak için, mariz şoven milliyetçiliğe karşı savaşım vermek gerektiği bir sırada meydana gelen bu özel durum, tuhaf bir sonuç doğurmuştur: bazı arkadaşlar bize gelip Polonya'nın özgürlüğü davasını terketmemiz gerektiğini, bu ulusun ayrılma hakkına karşı çıkmamız gerektiğini söylemektedirler.

Herhangi bir ulustan daha çok başka halklara zulmetmiş

olan biz Ruslar, nasıl olur da Polonya'nın, Ukrayna'nın ya da Finlandiya'nın ayrılma hakkını tanımazlık ederiz? Bizden istenen şoven olmamızdır, çünkü böyle olduğumuz takdirde, Polonya'daki sosyal-demokratların durumu, daha az müşkül olacakmış. Polonya'yı kurtarmak iddiasında değiliz, çünkü Polonya halkı savaşabilen iki devlet arasında yaşamaktadır. Polonyalı işçilere, şovenlerin bir sosyalist partide yeri olmadığına göre, ancak Polonya halkının özgürlüğünü savunan sosyal-demokratların gerçek demokratlar olduklarını söyleyeceklerine, Polonyalı sosyal-demokratlar, sadece Rus işçileriyle birliği daha elverişli buldukları için, Polonya'nın ayrılmasına karşı olduklarını iddia etmektedirler. Bunu iddia etmeye hakları vardır elbet. Ama anlamak istemedikleri şey, enternasyonalizmi güçlendirmek için aynı sözcükleri durmadan yinelemenin gereği olmadığıdır. Yapılacak şey, Rusya'da ezilen ulusların ayrılma hakkını, Polonya'da da birleşme özgürlüğünü özellikle belirtmektir. Birleşme özgürlüğü, ayrılma özgürlüğü anlamını da taşır. Biz Ruslar, ayrılma özgürlüğü üzerinde direnirken, Polonyalılar birleşme özgürlüğü üzerinde durmalıdırlar.

Burada, marksizmin tüm yadsınması niteliğinde birkaç safsata gözümüzden kaçmamaktadır. Pyatakov yoldaşın bu konudaki tutumu, Rosa Luxemburg'unkinin aynıdır... (Hollanda bir örnektir.) ...* Pyatakov yoldaş işte böyle muhakeme yürütüyor, ve o, işte böyle kendi kendisiyle çelişkiye düşmektedir, çünkü, o, teoride ayrılma özgürlüğüne karşı çıktığı halde, halkın önünde ayrılma özgürlüğünü reddedenin sosyalist olmadığını söylemektedir. Pyatakov yoldaş burada içinden çıkılmaz karmakarışık şeyler söylemiştir. Batı Avrupa'da, ülkelerin çoğunluğu kendi ulusal sorunlarını çoktan çözüme bağlamışlardır. Ulusal sorun çözüme bağlandı dendiği zaman kastedilen Batı Avrupa'dır. Ama Pyatakov yoldaş, bunu, gerekmeyen yere, Doğu Avrupa'ya yakıştırıyor ve böy-

* Zabıtlarda boşluk. —*Ed.*

lelikle kendimizi gülünç bir durumda buluyoruz.

Bakın bundan nasıl karmakarışık bir durum meydana gelmektedir! Finlandiya kapı komşumuzdur. Pyatakov yoldaşın Finlandiya için belirli bir yanıtı yoktur ve her şeyi karmakarışık ediyor. Dünkü *Raboçaya Gazeta*'da ayrılma hareketinin Finlandiya'da geliştiğini okudunuz. Buraya gelen Finler, kadetler bu ülkeye tam özerklik vermek istemedikleri için, orada, ayrılma hareketinin güçlendiğini söylüyorlar. Orada bir bunalım yaklaşmaktadır, General Rodiçev Hükümetinden hoşnutsuzluk yaygındır, ama *Raboçaya Gazeta*, Finlerin Kurucu Meclisi beklemeleri gerektiğini, Finlandiya ile Rusya arasında bir anlaşmaya bu mecliste varılacağını yazmaktadır. Anlaşma ile kastettikleri nedir? Finler, kendi kaderleri hakkında kendilerinin karar vermeye hakları olduğunu ilân etmelidirler, ve bu hakkı reddeden bir Rus, şovenden başka bir şey değildir. Finlandiya işçileri "için en iyi olan şeyin ne olduğu konusunda kendiniz karar verin" dememiz çok daha başka bir davranış olurdu. ...*

Pyatakov yoldaş, bizim sloganımızı, bunun, sosyalist devrimin bir sloganı olamayacağı anlamına geldiğini söyleyerek reddetmektedir, ama kendisi uygun bir slogan önermemektedir. "Kahrolsun devlet sınırları" sloganı altında sosyalist devrim yöntemi kafaları karıştıran bir şeydir. Bu görüşü "emperyalist ekonomizm"** diye nitelendirdiğim yazıyı henüz yayınlayamadık. "Kahrolsun sınırlar" sloganı altında sosyalist devrim "yöntemi" ne demektir? Bir devletin gerekli olduğu inancındayız ve devlet olunca sınırlar da olur. Devleti, doğal bir burjuva hükümet içerebilir, ama bize sovyetler gerek. Ama sovyetler de, sınırlar sorunuyla karşı karşıyadırlar. "Kahrolsun sınırlar" ne demektir? Bu, anarşinin başlangıcıdır... "Kahrolsun sınırlar" sloganı altında sosyalist devrim "yöntemi", kafaları karıştırmak için

* Zabıtlarda boşluk. —*Ed.*

** Bkz: V. İ. Lenin, *Collected Works*, c. 23, s. 28-76. —*Ed.*

birebirdir. Sosyalist devrim için zaman olgunlaştığında, bu devrim nihayet gerçekleştiğinde, başka ülkelere yayılacaktır. Yayılmasına yardım edeceğiz elbet, ama nasıl, henüz bilmiyoruz. "Sosyalist devrim yöntemi" anlamsız bir sözdür. Biz, burjuva devrimin çözüme bağlamadığı sorunların çözümlenmesinden yanayız. Ayrılma hareketi karşısındaki tutumumuz, bir kayıtsızlık, tarafsızlık tutumudur. Eğer Finlandiya, Polonya ya da Ukrayna, Rusya'dan ayrılırlarsa, bunu kötü bir şey saymayız. Bunda kötü ne olabilir ki? Buna kötü diyecek olan şovendir. Çar Nikola'nın siyasetini devam ettirmek isteyen kimse deli olmalıdır. Norveç, İsveç'ten ayrılmadı mı? Bir zamanlar Birinci Aleksandr ile Napoléon ulusları takas ederlerdi. Çarların, Polonya'yı uygun fiyat bulduklarında sattıkları olmuştur. Çarların bu politikasını sürdürmek bize mi düşer? Bu, enternasyonalizmin taktiğinin yadsınması olur; bu, en kötü biçimiyle şovenizm olur. Finlandiya'nın ayrılmasında kötü olan nedir? Norveç'in İsveç'ten ayrılmasından sonra bu iki ülkenin halkları arasında, proletaryaları arasında karşılıklı güven artmıştır. İsveçli büyük toprak sahipleri, bu yüzden savaşa girişmek istediler, ama İsveçli işçiler böyle bir savaşa katılmayı reddettiler.

Finlerin şu anda bütün istedikleri özerkliktir. Biz Finlandiya'nın tam özgürlüğe kavuşmasından yanayız, çünkü o zaman Rus demokrasisine daha çok güveneceklerdir ve Finler ayrılmayacaklardır. Bay Rodiçev, Finlandiya'ya özerklik konusu üzerinde pazarlık etmeye gittiği bir sırada, Finli yoldaşlarımız buraya geliyorlar ve "özerklik istiyoruz" diyorlar. Kendilerine sırt çevriliyor ve "kurucu meclisi bekleyin" deniyor. Ama biz, "Finlandiya'ya özgürlüğü reddeden her Rus sosyalisti, şovendir" diyoruz.

Biz, sınırlar, halkın iradesiyle saptanmalıdır diyoruz. Rusya, sakın Kurland için savaşa girme! Almanya, ordularını Kurland'dan çek! İşte biz, ayrılma sorununu böyle çözüme bağlarız. Proletarya zora başvuramaz, çünkü o,

ulusların özgürlüklerini elde etmelerine engel olmamalıdır. Ancak sosyalist devrim bir yöntem olmaktan çıkıp bir gerçek olduktan sonradır ki, "kahrolsun sınırlar" sloganı, doğru bir slogan olacaktır. Ancak o zaman "Yoldaşlar bize gelin" diyeceğiz.

Savaş apayrı bir şeydir. Eğer gerekirse, bir devrimci savaşa sınır çizmeyeceğiz. Biz her ne pahasına olursa olsun barıştan yana değiliz. Milyukov burada oturup da, Rodiçev'i Fin halkıyla pintice pazarlık etmeye Finlandiya'ya gönderdiğinde, biz, Rus halkına, "Finlandiya üzerinde baskı yapmayın, başka ulusları ezen bir ulus özgür olamaz" deriz. Borgbjerg'in önerisiyle alınan kararda* şöyle diyoruz: askerî birliklerinizi çekin ve bırakın ulus, sorunu kendisi halletsin. Ama eğer sovyetler, yarın iktidarı alacak olurlarsa, bu artık "sosyalist devrimin bir yöntemi" olmayacaktır, ve o zaman şöyle diyeceğiz: Almanya, Polonya'dan ve Rusya'dan birliklerini geri çek, Ermenistan'dan birliklerini geri çek. Böyle davranmazsak ulusu aldatmış oluruz.

Jerjinski yoldaş, onun ezilen Polonya'sında herkesin şoven olduğunu söylüyor. Ama tek bir Polonyalı bile Finlandiya ya da Ukrayna'ya dair bir kelime söylememiştir. 1903'ten beri bu konu üzerinde o kadar tartıştık ki, artık bunun sözünü etmek zor geliyor. Siz canınız istediği gibi hareket edin... Bu görüşü kabul etmeyen kimse ilhakçıdır, şovendir. Biz, bütün ulusların kardeşçe birliğinden yanayız. Eğer bir Ukrayna Cumhuriyeti ve bir Rus Cumhuriyeti olursa, bu ikisi arasında daha sıkı bağlar ve daha çok güven olacaktır. Eğer Ukraynalılar bizim bir sovyet cumhuriyetimiz olduğunu görürlerse, ayrılmayacaklardır, ama bizim cumhuriyetimiz bir Milyukov cumhuriyeti olursa ayrılacaklardır. Pyatakov yoldaş kendi kendisiyle çelişkiye düşerek, ulusların sınırlar içinde zorla tutulmasına karşı olduğunu söylediği zaman, o,

* Sözü edilen karar, Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi bolşevik fraksiyonunun 7 Nisanda "Borgbjerg"in teklifi üzerine aldığı karardır. —*Ed.*

gerçekte ulusların kendi kaderini tayin etme hakkını tanımıştır. Hiç kuşku yok ki, Kiva'lı köylünün, Kiva Hanı'nın uyruğu olarak yaşamasını istemeyiz. Devrimimizi geliştirmekle ezilen halkları etkileyeceğiz. Ezilen yığınlar arasında propaganda bu yolda olmalıdır.

Finlandiya'nın ve Ukrayna'nın özgürlük hakkını tanımayan her Rus sosyal-demokratı, soysuzlaşarak bir şoven durumuna düşecektir. Ve hiç bir safsata ya da "yönteminden" sözetme onu haklı göstermeye yetmeyecektir.

[DOKUZ]

ULUSAL SORUN VE SÖMÜRGELER SORUNU ÜZERİNE TEZLERİN İLK TASARISI

(III. ENTERNASYONALİN İKİNCİ KONGRESİ İÇİN)

HAZİRAN. 1920

SÖMÜRGELER ve uluslar sorunları konusunda aşağıdaki tezler tasarısını incelemek üzere sunarken bütün arkadaşlardan ve özellikle bu pek karmaşık sorunlardan herhangi biri hakkında somut bilgileri olan arkadaşlardan, başlıca şu noktalar üzerinde, görüşlerini, düzeltmelerini, eklemeleri ya da açıklamaları *kısaca* (*2 ya da 3 sayfayı geçmemelidir*) bana iletmelerini rica ediyorum:

Avusturya deneyi.
Polonyalı-Yahudi ve Ukrayna deneyi.
Alsace-Loraine ve Belçika.
İrlanda.
Danimarka-Alman, İtalyan-Fransız,
ve İtalyan-Slav ilişkileri.

Balkan deneyi.
Doğu halkları.
Panslavcılığa karşı savaşım.
Kafkasya'da durum.
Başkır ve Tatar Cumhuriyetleri.
Kırgızistan.
Türkistan ve deneyi.
Amerika zencileri.
Sömürgeler.
Çin, Kore ve Japonya.

5 Haziran 1920 *N. LENİN*

1. *Ulusal eşitlik dahil,* genel olarak eşitlik sorununu soyut ya da kesin koyma biçimi, burjuva demokrasisine özgü ve onun niteliğinden gelme bir şeydir. Genel olarak insanın eşitliği perdesi arkasında, burjuva demokrasisi hem mülk sahibinin, hem proleterin, hem sömürenin, hem sömürülenin resmî ya da hukuksal eşitliğini ilân eder ve böylelikle ezilen sınıfları en vahim bir yanılgıya sürüklemiş olur. *Bizzat* emtia üretimi ilişkilerinin bir yansımasından başka bir şey olmayan eşitlik fikri, burjuvazinin elinde insanlar arasında mutlak bir eşitlik bulunduğu bahanesiyle, sınıfların ortadan kaldırılmasına karşı bir silah haline gelir. Eşitlik talebinin gerçek anlamı, sınıfsız bir toplum kurulması talebinden başka bir şey değildir.

2. Burjuva demokrasisine karşı savaşım, burjuva demokrasisinin yalanlarının ve ikiyüzlülüğünün açığa vurulması olan asıl hedefine uygun olarak, burjuvazinin boyunduruğunu atmak için savaşım veren proletaryanın bilinçli temsilcisi olan Partimiz, ulusal sorunda da, soyut ya da biçimsel ilkeleri değil, (1) somut tarihsel durumun ve her şeyden önce iktisadî durumun tam ve doğru bir değerlendirmesini; (2) ezilen sınıfların, emekçilerin, sömürülenlerin çıkarlarıyla egemen sınıfın çıkarlarının ifadesinden başka bir şey olmayan genel olarak halkın çıkarları genel fikri arasındaki açık-seçik ayrımı; (3) dünya nüfusunun büyük çoğunluğu-

nun --malî-sermaye ve emperyalizm dönemine özgü biçimde— küçücük bir ilerlemiş kapitalist ve aşırı ölçüde zengin ülkeler azınlığı tarafından sömürgeleştirilmesini ve malî köleliğini gizleyen burjuva demokrasisi yalanına karşı çıkarak hak eşitliğinden yararlanmayan, ezilen, bağımlı uluslarla bütün haklardan yararlanan, ezen ve sömüren uluslar arasında aynı açık-seçiklikte bir ayrımı birinci plana koymalıdır.

3. 1914-1918 Emperyalist Savaşı, dünyanın bütün ezilen ulusları ve sınıfları önünde, ünlü "Batı demokrasilerinin" Versay antlaşmasının, Alman junkerlerinin ve Kayzer'in zorla kabul ettirdikleri Brest-Litovsk antlaşmasından, zayıf düşmüş uluslara uygulanan daha canavarca ve daha alçakça bir zorbalık olduğunu pratikte göstererek, burjuva demokratik parlak tümcelerin düzmeceliğini açıkça kanıtlamıştır. Cemiyet-i Akvam ve Antantın bütün savaş sonrası politikası, ileri ülkelerin proletaryasının olduğu gibi sömürgelerin ve bağımlı ülkelerin emekçi halklarının tümünün devrimci savaşımını her yerde güçlendirerek, kapitalist düzende barış içinde birlikte yaşama ve ulusların eşitliği olanağı üzerine küçük-burjuva milliyetçi hayallerinin iflâsını hızlandırarak, bu gerçeği, her gün daha büyük açıklıkla ortaya koymaktadır.

4. Bu temel tezlerden çıkan sonuç şudur ki, bütün ulusların ve bütün ülkelerin proleterlerinin ve emekçi yığınlarının, büyük toprak sahiplerini ve burjuvaziyi iktidardan düşürmek amacıyla dayanışma kurmaları, III. Enternasyonalin uluslar ve sömürgeler sorunundaki bütün politikasının dayanağını oluşturmaktadır. Çünkü, ancak böyle bir yaklaşma ve dayanışma kapitalizme karşı zaferi garanti eder, ve bu olmadan ulusal boyunduruğu atmak ve hak eşitsizliğini ortadan kaldırmak olanaksızdır.

5. Dünyadaki siyasal durum, şimdi artık proletarya iktidarını gündeme almış bulunmaktadır, ve dünya politikasının

bütün olayları kaçınılmaz olarak tek bir merkezî noktada kesişmektedirler: bir yandan bütün ülkelerin ileri işçilerinin sovyetik hareketlerini, öte yandan sovyetlerin dünya emperyalizmi üzerinde zaferi olmadan kendileri için kurtuluş olmadığını acı deneylerle öğrenmiş olan sömürgelerin ve ezilen ulusların bütün ulusal kurtuluş hareketlerini, kaçınılmaz olarak çevresinde toplamış Rusya'nın Sovyetler Birliğine karşı dünya burjuvazisinin savaşı.

6. Onun için, şu anda, sadece ayrı ayrı ulusların emekçilerinin yaklaşmalarını kabul etmek ya da bunu ilân etmek yetmez. Önemli olan, bu birliğe, her ülkenin proletaryası içindeki komünist hareketin ya da geri milliyetler ve ülkeler işçi ve köylülerinin burjuva demokratik kurtuluş hareketinin gelişme derecesine tekabül eden biçimler vererek, tüm ulusal ve sömürge kurtuluş hareketlerinin Sovyetler Rusyası ile en sıkı birliğini sağlayan bir siyaset izlenmelidir.

7. Federasyon, ayrı ayrı ulusların işçilerinin tam birliğine doğru geçici biçimdir. Federasyon, RSFSC'nin (Rus Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyetleri) öteki sovyet cumhuriyetleriyle olduğu gibi (örneğin geçmişte Macaristan, Finlandiya, Letonya Sovyet Cumhuriyetleriyle ve şimdi Azerbaycan ve Ukrayna Sovyet Cumhuriyetleriyle) RSFSC içinde de geçmişte ne devlet olarak özel bir varlığı, ne özerkliği olmayan (örneğin 1919'da ve 1920'de RSFSC içinde yaratılan Başkır ve Tatar özerk cumhuriyetleri gibi) milliyetler arasında da yararlılığını tanıtlamıştır.

8. III. Enternasyonalin görevi, Sovyet düzeni ve hareketi temeli üzerinde oluşturulan bu yeni federasyonları, bu bakımdan geliştirmek olduğu kadar, deneyimin ışığında incelemek ve denemektir de. Federasyonu tam birlik doğrultusunda geçici bir biçim sayarak, ilkönce, sovyet cumhuriyetlerinin en sıkı birliği olmadan, askerî bakımdan çok daha güçlü olan emperyalist devletler tarafından kuşatılmış olan bu sovyet cumhuriyetlerinin varlığını korumanın olanaksız olduğunu, ikinci

olarak bu sovyet cumhuriyetleri arasında sıkı bir iktisadî birliğin kurulmasının gerekli olduğunu ve bu birlik olmadıkça, emperyalizmin tahrip ettiği üretici güçlerin yeniden kurulmasının ve emekçilerin refahının sağlanmasının olanaksız olduğunu, üçüncü olarak, bir bütün sayılan ve bütün ülkelerin proletaryası tarafından bir plan gereğince yönetilen tek bir dünya ekonomisine doğru bir eğilim bulunduğunu ve kapitalist düzende açıkça belirli bir hal almış olan bu eğilimin sosyalist düzende gelişmesinin ve zafere ulaşmasının kaçınılmaz olduğunu her zaman aklımızda tutarak, giderek daha sıkı bir federatif birliğe doğru yönelmeliyiz.

9. Devletin içindeki ilişkiler alanında III. Enternasyonalin ulusal politikası, kendi kimlikleriyle ortaya çıkan ya da II. Enternasyonalcilerin yaptığı gibi sosyalist etiketini kullanan burjuva demokratlarının yetindikleri, ulusların eşitliğinin tamamen biçimsel, lafta kalan basit tanınmasıyla kalamaz.

Ulusların eşitliği ilkesinin ve ulusal azınlıkların haklarının güvencelerinin, bütün kapitalist ülkelerde, "demokratik" anayasalarına karşın uğradıkları devamlı baltalamalar, parlamento kürsüsünden olsun, parlamento dışında olsun — bıkmadan, usanmadan suçlanmakla kalınmamalıdır, ama aynı zamanda, birincisi, önce bütün proleterlerin, sonra da çalışanlar yığınının burjuvaziye karşı savaşımda birliğini ancak sovyet düzeninin sağlayabileceğini ve ikincisi, bütün devrimci partilerin bağımlı olan ya da eşitlik haklarından yararlanmayan ulusların (örneğin İrlanda, Amerika zencileri vb.) ve sömürgelerin devrimci hareketlerine doğrudan doğruya yardım etmeleri gerektiğini tanıtlamak da, aynı biçimde zorunludur.

Özellikle önemli olan bu sonuncu koşul gerçekleşmezse bağımlı ulusların ve sömürgelerin zulme karşı savaşımı, ve bu ulusların ayrılma hakkının tanınması, tıpkı II. Enternasyonal partilerinde olduğu gibi aldatıcı sloganlar olmaktan öte bir değer taşımaz.

10. Enternasyonalizm ilkesinin lafta tanınması ve bunun yerine eylemde küçük-burjuva propaganda ve ajitasyonunun, pratik çalışmasının, şoven milliyetçiliğinin ve pasifizminin konması, sadece II. Enternasyonal partilerine özgü bir şey değildir; bunlar, II. Enternasyonalden ayrılan, hatta sık sık şimdi kendilerini komünist olarak adlandıranlara da özgü bir şeydir. Bu kötülüğe karşı, en derin kökler salmış küçük-burjuva şoven milliyetçi önyargılara karşı savaşım, proleter iktidarının ulusal olmaktan çıkarılıp (yani bir dünya politikası saptama yeteneği olmayan tek bir ülkedeki iktidar olmaktan çıkıp) uluslararası nitelik kazanma yolunda (yani bütün dünya politikası üzerinde belirleyici etkisi olabilen hiç değilse birkaç ilerlemiş ülkedeki proleter iktidarı durumuna gelmesi yolunda) her gün gelişme kaydettiği ölçüde, daha önemli bir sorun haline gelmektedir. Küçük-burjuva şoven milliyetçiliği, sadece ulusların eşitliğinin tanınmasını enternasyonalizm diye adlandırır ve (bu tanımanın sadece lafta kalması bir yana) ulusal bencilliğe dokunmaz, oysa proleter enternasyonalizmi, (1) bir ülkedeki proleter savaşımın çıkarlarının dünya ölçüsündeki savaşımın çıkarlarına tâbi kılınmasını; (2) burjuvaziyi yenmekte olan ulusların, uluslararası sermayenin devrilmesi için ulusal planda en büyük fedakârlıklara katlanmaya hazır olmalarını gerektirir.

Onun için, şimdiden, tamamen kapitalistleşmiş olan, proletaryanın gerçekten öncü müfrezesini oluşturan işçi partilerinin bulunduğu devletlerde, enternasyonalizmin anlayışı ve siyasetinden, oportünistçe, küçük-burjuvaca ve pasifistçe sapmalara karşı savaşım, görevlerin birincisi ve en önemlisidir.

11. Feodal, ataerkil ya da ataerkil-köylü nitelikteki ilişkilerin egemen bulunduğu daha geri devletlerde ve uluslarda, şunlar, özellikle gözönünde tutulmalıdır:

(1) Bütün komünist partileri için bu ülkelerin burjuva

demokratik kurtuluş hareketini destekleme gereği; bu kurtuluş hareketini, en etkin biçimde destekleme zorunluluğu, her şeyden önce geri kalmış ulusun sömürgeci ve malî bakımdan bağımlı bulunduğu ülkenin işçilerinin görevidir;

(2) Geri kalmış ülkede etkili olan papaz ve yobaz takımına ve ortaçağdan kalma öteki gerici unsurlara karşı savaşım zorunluluğu;

(3) Avrupa ve Amerika emperyalizmine karşı kurtuluş hareketini, hanların, büyük toprak sahiplerinin, mollaların vb. durumunun güçlenmesiyle bağdaştırma çabasında olan İslâm Birliğine ve benzeri akımlara karşı savaşım zorunluluğu;

(4) Geri kalmış ülkelerin köylü hareketlerini, eşrafa karşı, büyük toprak mülkiyetine karşı, feodalizmin bütün belirtilerine ya da kalıntılarına karşı özellikle desteklemek ve Batı Avrupa devrimci proletaryası ile Doğu ülkelerinin, sömürgelerin ve genel olarak geri kalmış ülkelerin devrimci köylü hareketi arasında mümkün olduğu kadar sıkı bağlar kurarak, köylü hareketine en devrimci karakterin kazandırılması yolunda çaba gösterilmesi; kapitalizm-öncesi ilişkilerin egemen bulunduğu ülkelerde "emekçiler sovyetleri"ni vb. kurarak, sovyetler rejiminin temel ilkelerini bu ülkelere uygulamak için çabaları esirgememek özellikle önemlidir.

(5) Geri kalmış ülkelerde burjuva demokratik kurtuluş akımlarını komünist olarak nitelendirme yolundaki eğilime karşı en kesin şekilde savaşım zorunluluğu; III. Enternasyonal, sömürgelerdeki ve geri kalmış ülkelerdeki burjuva demokratik ulusal hareketleri, ancak geleceğin proleter partilerinin unsurlarını, bütün geri kalmış ülkelerde gruplar oluşturmaları zihniyetiyle ve kendi özel görevleri, kendi uluslarının burjuva demokratik hareketlerine karşı savaşım görevleri zihniyetiyle eğitilebilmeleri koşuluna bağlı olarak desteklenmelidir; III. Enternasyonal, sömürgelerin ve geri kalmış ülkelerin burjuva demokratlarıyla geçici bir ittifak

kurmalıdır, ama onlarla kaynaşmamalı, ve en ilkel biçimde olsa da proleter hareketin bağımsızlığını bağnazlıkla korumalıdır;

(6) Bütün ülkelerin ve hele geri kalmış ülkelerin geniş emekçi yığınları önünde bıkmadan usanmadan, siyasal bakımdan bağımsız devletler kurma maskesi altında, gerçekte iktisadî, malî ve askerî alanlarda kendilerine tamamen tâbi devletler yaratan emperyalist devletlerin sistemli biçimde uyguladıkları aldatmacayı açıklamak ve suçlamak. Bugünkü uluslararası koşullarda, zayıf ve bağımlı uluslar için, sovyet cumhuriyetleri birliğinden başka kurtuluş yoktur.

12. Sömürge halklarının ve zayıf düşmüş ulusların emperyalist devletler tarafından yüzyıllar boyu uğradıkları zulüm, ezilen ulusların emekçi yığınlarında, sadece kin değil, ama aynı zamanda proletaryaları dahil, genel olarak ezen uluslara karşı güvensizliği de doğurmuştur. Sosyal-şoven "kendi" burjuvazisinin sömürgeleri ezme ve malî bakımdan bağımlı ülkelerin talan edilmesi "hakkı"nı "ulusal savunma" olarak nitelerken, 1914-1919'da bu proletaryanın resmî önderleri çoğunluğu tarafından sosyalizme alçakça ihanet edilmesi, bu son derece meşru güvensizliği artırmaktan başka bir şey yapamazdı.

Öte yandan, bir ülke ne kadar geriyse, küçük tarım üretimi, ataerkil yaşayış biçimi ve fikir yoksunluğu o ölçüde güçlüdür, bu da, en köklü küçük-burjuva önyargılarına, ulusal bencilliğe, ulusal dargörüşlülüğe, kaçınılmaz olarak büyük bir direnme gücü sağlar. Bu önyargılar, ancak, ileri ülkelerde, emperyalizmin ve kapitalizmin ortadan kalkmasından sonra ve geri kalmış ülkelerin bütün iktisadî temelinin kökten değişmesinden sonra yok olabileceğine göre, bu önyargıların giderilmesi ancak çok yavaş bir süreç içinde olabilir. Onun için bütün ülkelerin bilinçli proleterleri, uzun zamandan beri ezilmekte olan ülkelerin ve halkların ulusal duygu kalıntılarına karşı ılımlı ve son derece dikkatli davranmak

zorundadırlar, ve sözkonusu güvensizliğin ve önyargıların ortadan kalkmalarını hızlandırmak amacıyla bazı ödünlerde bulunmak da onların görevidir. Proletaryanın birliği ve beraberliği doğrultusunda ve sonra da dünyanın bütün ülkelerinin ve bütün uluslarının emekçi yığınlarının birliği ve beraberliği doğrultusunda büyük çabalar gösterilmedikçe, kapitalizme karşı zafer tamamlanamaz.

[ON]

ULUSLAR VE SÖMÜRGELER KOMİSYONUNUN RAPORU

26 TEMMUZ 1920

YOLDAŞLAR, ben kısa bir giriş konuşmasıyla yetineceğim, ve benden sonra komisyonumuzun sekreteri olan Maring yoldaş size tezler üzerinde yapmış olduğumuz değişikliklerle ilgili ayrıntılı bir rapor sunacaktır. Tamamlayıcı tezler formüle etmiş olan Roy yoldaş da, daha sonra söz alacaktır. Komisyonumuz sunulan ilk tezleri tadillerle ve tamamlayıcı tezlerle birlikte oybirliğiyle kabul etmiştir. Böylece, bütün önemli sorunlarda tam bir görüş birliğine varmış bulunuyoruz. Ben şimdi bazı noktalara kısaca değineceğim.

Birincisi, bizim tezlerimizin temel, esas fikri nedir? Ezilen halklarla ezen halklar arasında ayrımın yapılması. Biz, II. Enternasyonalin ve burjuva demokrasisinin tersine, bu

ayrımı özellikle belirtiyoruz. Emperyalizm döneminde, uluslar ve sömürgeler sorununun çözüme bağlanmasında somut iktisadî gerçekleri gözönünde bulundurmak, soyut kavramlardan değil de somut gerçeklerden hareket etmek, proletarya için ve III. Enternasyonal için özellikle önemlidir.

Emperyalizmin ayırdedici özelliği, bütün dünyanın, gördüğümüz gibi şu anda büyük sayıda ezilen halklarla muazzam servetleri ve büyük bir askerî gücü elinde bulunduran küçük sayıda ezen halklara bölünmüş olmasıdır. Eğer dünya nüfusunu bir milyar yediyüzelli milyon olarak tahmin edersek, bunun, bir milyarın üstünde, ve pek muhtemel olarak bir milyar ikiyüzelli milyonu, yani dünya nüfusunun aşağı yukarı yüzde yetmişi, ya doğrudan doğruya sömürge bağımlılığı düzenine tâbi kılınmış, ya İran, Türkiye, Çin gibi yarı-sömürge durumunda olan, ya da büyük bir emperyalist devletin ordusuna yenilerek bir barış antlaşması gereğince bağımlı durumda tutulan ezilen halklardandır. Bu ayrım fikri, halkları, ezilenler ve ezenler olarak ayırma fikri, benim imzamla çıkanlar ve sonra da yayınlananlar olsun, Roy yoldaşın imzasıyla çıkanlar olsun, bütün tezlerde mevcuttur. Roy yoldaşın tezleri, daha çok Hindistan'ın ve Büyük Britanya tarafından ezilen öteki Asya halklarının durumları açısından yazılmıştır ve, bu yüzden, bu tezler bizim için büyük önem taşır.

Tezlerimizdeki ikinci yönverici fikir, bugünün uluslararası durumunda, Emperyalist Savaştan sonraki durumda, halklar arasındaki karşılıklı ilişkilerin ve bütün dünya siyasal sisteminin, küçük sayıda emperyalist ulusların, başında Sovyet Rusya'nın bulunduğu Sovyetler devletinin, sovyetik hareketine karşı savaşımıyla belirlendiğidir. Eğer bunu gözönünde tutamazsak, dünyanın en ücra bir noktasında olsa bile, hiç bir ulus ya da sömürge sorununu doğru olarak koyamayız. Ancak bu noktadan hareket ederektir ki, uygar ülkelerin olsun, geri kalmış ülkelerin olsun, devrimci parti-

leri, siyasal sorunları doğru olarak koyabilirler ve bunları doğru şekilde çözüme bağlayabilirler.

Üçüncüsü, ben, burada, dikkatleri özellikle geri kalmış ülkelerdeki burjuva demokratik hareket sorunu üzerine çekmek istiyorum. Aramızda bazı görüş ayrılıklarına neden olan sorun, işte budur. III. Enternasyonalin ve komünist partilerinin geri kalmış ülkelerdeki burjuva demokratik hareketi desteklediklerini ilân etmelerinin ilkelerde ve teoride doğru olup olmadığını aramızda tartıştık; bu tartışma sonunda "burjuva demokratik" hareket teriminin yerine "devrimci-ulusal hareket" terimini kullanmayı oybirliğiyle kararlaştırdık. Hiç kuşku yok ki, her ulusal hareket, ancak burjuva demokratik bir hareket olabilir, çünkü geri kalmış ülkelerin nüfusunun büyük kitlesi, burjuva ve kapitalist ilişkileri temsil eden köylülerden meydana gelmektedir. Bu ülkelerde genel olarak kurulduklarını kabul etsek bile proleter partilerinin köylü hareketiyle belirli ilişkiler kurmadan, köylü hareketini eylemde desteklemeden, bu geri ülkelerde sosyalist bir taktik ve politika izleyebileceklerine inanmak, hayale kapılmak olur. Ama şöyle itirazlar olmuştur: eğer biz, burjuva demokratik hareketten sözedersek, reformist hareketle devrimci hareket arasındaki ayrım silinmiş olacaktır. Oysa, son zamanlarda, bu ayrım, geri kalmış ülkelerde ve sömürgelerde bütün açıklığıyla belirli bir hal almıştır, çünkü emperyalist burjuvazi bütün araçlara başvurarak, reformcu hareketi, ezilen halklar arasına da ekmeye çalışmaktadır. Sömürücü ülkelerin burjuvazisiyle sömürgelerin burjuvazisi arasında bir ölçüde yakınlaşma olmuştur, öyle ki, sık sık ve belki de çoğu halde, ezilen ülkelerin burjuvazisi, bir yandan ulusal hareketleri desteklerken, aynı zamanda, emperyalist burjuvaziyle anlaşma halindedir, yani emperyalist burjuvaziyle birlikte devrimci hareketlere karşı ve devrimci sınıflara karşı savaşım vermektedir. Bu, komisyonda yadsınamaz bir biçimde tanıtlanmıştır; ve bu yüzden bu ayrımın gözönün-

de tutulmasının ve hemen her yerde "burjuva demokratik" terimi yerine "devrimci-ulusal" teriminin kullanılmasını tek doğru davranış saydık. Bu terim değişikliğinin anlamı şudur ki, biz, sömürge ülkelerinin burjuva kurtuluş hareketlerini, ancak bu hareketler gerçekten devrimci oldukları takdirde, bu hareketlerin temsilcilerinin o ülkelerdeki köylülüğü ve sömürülen geniş kitleleri devrimci bir ruhla örgütlendirmemize engel olmadıkları takdirde desteklemeliyiz ve destekleyeceğiz. Eğer bu koşullar yerine getirilmezse, bu ülkelerde reformcu burjuvaziye karşı (ki bunlara II. Enternasyonalin kahramanları da dahildir) mücadele ederiz. Sömürge ülkelerinde reformcu partiler şimdiden mevcutturlar ve, bunların temsilcileri, bazan kendi kendilerini sosyal-demokrat ve sosyalist olarak adlandırmaktadır. İşaret ettiğimiz bu ayrım, bütün tezlerde şimdi mevcuttur ve öyle sanıyorum ki, böylelikle bizim görüşümüz, şimdi artık çok daha tam ve kesin bir biçimde formüle edilmiş bulunmaktadır.

Şimdi de köylü sovyetleri konusunda birkaç söz söylemek istiyorum. Rus komünistlerinin, çarlık Rusyasının tahakkümü altında bulunmuş olan sömürgelerde, Türkistan vb. gibi geri kalmış ülkelerdeki pratik çalışmaları, şu sorunu ortaya çıkarmıştır: bu ülkelerin esas ayırdedici özellikleri, kapitalizm-öncesi ilişkilerin egemen bulunması olduğuna göre ve bu yüzden de, bu ülkelerde salt proleter bir hareket sözkonusu olamayacağına göre, kapitalizm-öncesi koşullarda taktik ve politika nasıl uygulanacaktır? Bu ülkelerde sanayi proletaryası hemen hemen yoktur. Ama buna karşın, biz, bu ülkelerde de yönetici rolünü üzerimize almayı gerekli saydık. Çalışmalarımız, bu ülkelerde, pek büyük güçlükleri yenmemiz gerektiğini bize gösterdi, ama elde ettiğimiz pratik sonuçlar da göstermiştir ki, bütün bu güçlüklere karşın bu ülkelerin yığınlarında siyasal bilince ve bağımsız siyasal eyleme bir özlem uyandırmak, proletaryanın hemen hemen mevcut olmadığı koşullarda bile olanaklıdır. Bu çalışma,

bizim için, Batı Avrupa ülkelerindeki yoldaşlarımızın çalışmalarından daha zordu, çünkü Rusya proletaryası, aynı zamanda, devleti de yönetmekteydi. Yarı-feodal bir bağımlılık durumunda olan köylülerin, sovyet örgütlenmesi fikrini benimsemeleri ve bunu uygulamaları kolayca anlaşılır bir şeydir. Gene besbellidir ki, sadece emtia kapitalizmi tarafından değil, feodaller ve feodal temeller üzerine kurulu devlet tarafından da sömürülen ve ezilen yığınlar, sovyet örgütlenmesi silahını kendi durumlarında bile kullanabilirler. Sovyet örgütlenme fikri basittir; bu, sadece proleter ilişkileri çerçevesi içinde değil, aynı zamanda feodal ya da yarı-feodal nitelikte köylü ilişkileri çerçevesi içinde de uygulanabilir. Bizim bu alandaki deneyimlerimiz henüz pek zengin sayılamaz, ama birçok sömürge temsilcilerinin katıldıkları komisyon tartışmaları, köylü sovyetlerinin, sömürülenlerin sovyetlerinin sadece kapitalist ülkeler için değil, aynı zamanda kapitalizm-öncesi ilişkilerin egemen bulunduğu ülkelerde de geçerli bir araç olduğunu, her zaman ve her yerde geri kalmış ülkelerde, sömürgelerde köylü sovyetleri lehine propaganda yapmak olduğunu; ve koşulların izin verdiği yerlerde derhal emekçi halkın sovyetlerini kurmaya girişmek olduğunu kaçınılmaz bir biçimde tanıtlamış bulunmaktadır.

Burada, bizim önümüzde, son derece ilginç ve son derece önemli bir pratik çalışma alanı açılmaktadır. Bugüne kadar bu konudaki ortak deneyimiz çok değildir, ama yavaş yavaş gittikçe zenginleşen bir dokümantasyon toplamaktayız. İleri ülkelerin proletaryasının, geri kalmış ülkelerin emekçi yığınlarına yardım edebileceği ve yardım etmesi gerektiği, geri kalmış ülkelerin bugünkü gelişme aşamalarından, Sovyet Cumhuriyetlerinin muzaffer proletaryasının bu yığınlara el uzattığı zaman ve kendilerine yardımda bulunma durumuna geldiği zaman kurtulabilecekleri tartışma götürmez.

Bu konuda benim tarafımdan imzalanmış olan tezler

üzerinde ve özellikle Roy yoldaşın imzaladığı tezler üzerinde canlı tartışmalar oldu. Roy yoldaş, üzerinde bazı deyimlerin oybirliğiyle kabul edildiği bu tezleri, burada savunacaktır.

Sorun şöyle konmaktaydı: ekonomik gelişmenin kapitalist aşamasının, halen kurtuluş yolunda ilerleyen ve aralarında savaştan bu yana ileri bir hareket görülen geri kalmış halklar için kaçınılmaz bir aşama olduğu görüşünü, doğru bir görüş sayabilir miyiz? Biz buna olumsuz yanıt verdik. Eğer muzaffer devrimci proletarya, bu halklar arasında sistemli bir propaganda yürütürse, eğer sovyet hükümetleri ellerindeki bütün olanaklarla bu halklara yardımda bulunursa, kapitalist gelişme aşamasının geri kalmış halklar için kaçınılmaz olduğuna inanmak yanılgı olur. Bütün sömürgelerde ve bütün geri kalmış ülkelerde biz sadece bağımsız militanlar kadroları, parti örgütleri kurmakla yetinmemeliyiz, bu ülkelerdeki kapitalizm-öncesi koşullarına uygulamaya önem vererek şimdiden köylü sovyetlerinin örgütlenmesi için propaganda yapmakla yetinmemeliyiz, ama III. Enternasyonal, ileri ülkelerin proletaryasının yardımıyla, geri kalmış ülkelerin sovyet rejimine ulaşabilecekleri ve kapitalist aşamadan geçmeden bazı gelişme aşamalarından geçerek sovyet düzenine ulaşabilecekleri ilkesinin, teorik planda doğruluğunu tanıtlamalıdır da.

Bu bakımdan gerekli olan olanakların neler olacağını önceden kestirmek olanaksızdır. Bunların neler olduğunu deneyim bizim kulağımıza fısıldayacaktır. Ama açıkça belli olmuştur ki, sovyetler fikri, en uzak halkların emekçi yığınları için ulaşılabilir bir fikirdir, ve bu organlar, sovyetler, kapitalizm-öncesi toplumsal düzenin koşullarına uygun hale getirilmelidir.

Quelch yoldaş, Britanya Sosyalist Partisinin adına, komisyonumuzda bu konuya değindi. Basit bir İngiliz işçisinin, köle haline getirilmiş halklara, İngiliz boyunduruğuna karşı ayaklanmalarında yardımcı olmayı, ihanet saydığını söyle-

di. Büyük Britanya'nın ve Amerika'nın işçi aristokrasisinin dargörüşlü şovenizminin sosyalizm için en büyük tehlikeyi oluşturduğu, bunların II. Enternasyonalin en sağlam dayanakları olduğu ve burada sözkonusu olan şeyin bu burjuva enternasyonaline bağlı olan işçi liderlerinin en büyük ihaneti olduğu doğrudur. II. Enternasyonal de ulusal sorunu tartışmıştır. Basle Bildirisi bu sorundan apaçık terimlerle sözetmektedir. II. Enternasyonal partileri, devrimcilere yaraşır biçimde hareket edeceklerine söz de vermişlerdi, ama II. Enternasyonalin ve öyle sanıyorum ki, II. Enternasyonalden III. Enternasyonale katılmak niyetiyle ayrılan partilerin çoğunluğunun, sömürge ve bağımlı halklara, kendilerini ezen uluslara karşı ayaklanmalarında yardımda bulunarak gerçekten devrimci bir çalışmada bulunduklarına henüz tanık olmamaktayız. Bunu yüksek sesle ilân etmeliyiz ve bu yadsınmaz bir gerçektir. Söylediklerimizin yalanlanması yolunda bir davranışın olup olmayacağını göreceğiz.

Metinleri çok daha uzun olan kararlarımızın temelindeki fikirler işte bunlardır; ve ben, bu kararların yararlı olacaklarını ve uluslar ve sömürgeler sorunlarında gerçekten devrimci olan bir çalışmanın geliştirilmesine ve örgütlendirilmesine yardım edecekleri umudundayım, zaten bizim temel görevimiz de budur.

[ONBİR]

["ÖZERKLEŞTİRME" ÜZERİNE NOTLAR]

MİLLİYETLER YA DA "ÖZERKLEŞTİRME" SORUNU[93]

Resmen Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği sorunu olarak adlandırılan o ünlü özerkleştirme sorununa, Rus işçilerinin yeterli etkinlikte ve kararlılıkta müdahale etmemiş olmaları konusunda çok ihmalkâr davrandığımı sanıyorum. Geçen yaz bu sorun ortaya çıktığında ben hastaydım; ve daha sonra, sonbaharda, bana bu soruna müdahale etme fırsatını verecek olan iyileşmeme ve Ekim ve Aralık aylarındaki genel toplantılara[94] çok fazla güvenmiştim. Ama (bu sorunun ortaya çıktığı) Ekim Genel Toplantısına ve Aralıkta yapılmış olanlara katılamadım, ve böylece bu sorun hemen tümüyle benim dışımda kaldı.

Kafkasya'dan gelen ve Gürcistan'daki durum konusun-

da bana bilgi veren yoldaş Jerjinski ile konuşacak kadar zaman bulabildim ancak. Yoldaş Zinovyev ile de birkaç kelime konuşma ve bu konudaki endişelerimi belirtme olanağını da buldum. Gürcistan olayını "araştırmak" üzere MK tarafından gönderilen komisyonun başında bulunan yoldaş Jerjinski'nin bana söylediklerinden ancak büyük bir endişeye kapılabilirdim. Yoldaş Jerjinski'nin bana söylediği gibi, eğer olaylar Orjonikitze'nin maddî şiddet kullanmasına yolaçacak kadar gelişmiş ise, kendimizi ne büyük bir çıkmaz içine sokmuş olduğumuzu görebiliriz. Besbelli ki, tüm bu "özerkleştirme" işi kökten yanlış ve kötü bir biçimde zamanlanmıştı.

Birleşik bir aygıtın gerekli olduğu söyleniyor. Bu inanç nereden geliyordu? Bu, günlüğümün daha önceki bölümlerinden birinde belirtmiş olduğum gibi, çarlıktan aldığımız ve bir miktar Sovyet yağı ile yağladığımız o aynı Rus aygıtından gelmiyor mu?

Kuşku yok ki, bu önlem, bu aygıtımızın kendi öz aygıtımız olduğu konusunda emin olduğumuzu söyleyebilene dek bir süre ertelenmeliydi. Ama şimdi mutlaka bunun tersini kabul etmek zorundayız; kendimizin diye adlandırdığımız bu aygıt, gerçekte, henüz bize oldukça yabancıdır; bu, bir burjuva ve çarlık türlüsüdür ve öteki ülkelerin yardımları olmaksızın geçen beş yıl içerisinde bundan kurtulma olanağı yoktu ve çünkü zamanımızın büyük bir bölümünde askerî çarpışmalarla ve açlığa karşı mücadeleyle "uğraşmaktaydık".

Pek doğaldır ki, bu koşullar altında, kendimizi onunla mazur gösterdiğimiz "birlikten çekilme özgürlüğü", Rus olmayanları halis Rus olanların, Büyük-Rus şoveninin, tipik Rus bürokratı gibi özünde bir alçak ve müstebit olanın saldırısından Rus olmayanları savunamayan bir kâğıt parçası olacaktır. Sovyetin ve sovyetleşmiş işçilerin son derece az bir oranının, süte düşmüş sinek gibi, şoven Büyük-Rus ayak-

takımının dalgası içerisinde boğulacağından kuşku yoktur.

Bu önlemi savunmak için, Halk Komiserlerinin ulusal psikoloji ve ulusal eğitimle doğrudan ilgilenen ayrı organlar oluşturdukları söyleniyor. Ama orada şu soru ortaya çıkıyor: bu Halk Komiserleri tamamen bağımsız bir duruma getirilebilir mi? ve ikinci olarak: halis Rus zorbalarına karşı Rus olmayanlara gerçek bir güven sağlayacak önlemleri almakta yeterli titizliği gösterdik mi? Böyle önlemler alabilecekken ve almamız gerekirken, bu önlemleri aldığımız kanısında değilim.

Sanıyorum ki, Stalin'in aceleciliği ve katıksız yönetim sevdası, onun o ünlü "sosyal-milliyetçiliğe" karşı duyduğu kin ile birlikte burada vahim bir rol oynamıştır. Genel olarak politikada, kin, en aşağılık şeydir.

Ayrıca, korkarım ki, şu "sosyal-milliyetçiler"in "cinayeti"ni incelemek üzere Kafkasya'ya giden yoldaş Jerjinski, orada, halis Rus kafa yapısıyla hareket etmiştir (öteki milliyetlerden gelen ruslaşmış kimselerin bu Rus kafa yapısını aşırılaştırdığı herkesçe bilinen bir gerçektir) ve onun komisyonunun tümünün tarafsızlığı Orjonikitze'nin kaba kuvvete başvurmasıyla yeterince ortaya çıkmıştır. Böylesine Ruslara özgü kaba kuvvet kullanılmasını hiç bir provokasyonun ve hatta hiç bir hakaretin haklı gösteremeyeceğini ve Yoldaş Jerjinski'nin buna karşı yumuşak bir tutum takınmakla bağışlanmaz bir biçimde suçlu olduğunu sanıyorum.

Kafkasya'daki bütün yurttaşlar için yetkili olan Orjonikitze idi. Orjonikitze'nin, kendisinin ve Jerjinski'nin sözünü ettikleri aşırı alınganlığa kapılmaya hakkı yoktu. Tersine, Orjonikitze'nin, herhangi sıradan bir vatandaştan, ve "siyasal" bir suçla suçlanan bir kimseden ise hele hiç istenemeyecek bir soğukkanlılıkla hareket etmesi gerekirdi. Ve doğruyu söylemek gerekirse, bu sosyal-milliyetçiler, siyasal bir suçla suçlanan yurttaşlardı ve onlara yüklenilen suç bir başka biçimde ifade edilemezdi.

Burada önemli bir ilke sorunu ile karşı karşıyayız: enternasyonalizm nasıl anlaşılmalıdır?

30 Aralık 1922 *LENİN*
M. V. tarafından yazıya geçirilmiştir.

MİLLİYETLER YA DA "ÖZERKLEŞTİRME" SORUNU
(DEVAM)

Ulusal sorun konusundaki yazılarımda genel olarak milliyetçilik sorununun soyut bir biçimde konuluşunun hiç bir yararı olmadığını söylemiştim. Ezen bir ulusun milliyetçiliği ile ezilen bir ulusun milliyetçiliği arasında, büyük bir ulusun milliyetçiliği ile küçük bir ulusun milliyetçiliği arasında zorunlu olarak bir ayrım yapmak gerekir.

İkinci türden milliyetçilik açısından, büyük bir ulusun mensupları olan biz, tarihsel pratikte, sayısız şiddet olaylarının hemen her zaman suçlusu olduk. Ayrıca, pek çok kez, farkında olmadan, şiddete başvurur ve başkalarına horgörüyle davranırız. Rus olmayanlara karşı nasıl davranıldığı konusunda Volga anılarımı, ve Polonyalıların nasıl Polyaçişkadan başka bir adla çağırılmadıklarını, Tatarlara nasıl Prens takma adı verildiğini, Ukraynalıların nasıl her zaman Hohollar ve Gürcü ve öteki Kafkas uluslarına mensup olanların nasıl hep Kafkasyalılar diye adlandırıldıklarını anımsamak yeter.

İşte bundan ötürü, ezenlerin ya da (salt şiddetlerinden, salt büyük zorbalar olmalarından ötürü büyük olmalarına karşın) "büyük" uluslar diye adlandırılanların enternasyonalizmi, yalnızca ulusların biçimsel eşitliklerini kabul etmekle kalmamalı, ezen ulusun, büyük ulusun eşit olmayan davranışlarını da günlük uygulamada görülen eşitsizliği gidere-

cek biçimde kucaklamalıdır. Bunu anlamayan bir kimse, ulusal soruna karşı gerçek proleter tutumu kavramamış demektir, görüşleri açısından henüz esas olarak küçük-burjuva görüşe sahiptir, ve bu yüzden de, burjuva görüş açısı düzeyine indiğinden kuşku yoktur.

Proleter için önemli olan nedir? Rus olmayanların proleter sınıf mücadelesine mümkün olan en büyük güveni duyacakları konusunda kendisine güvence verilmesi, proleter için yalnızca önemli değil, aynı zamanda, mutlaka gereklidir. Bunu güvence altına almak için neye gerek vardır? Salt biçimsel eşitliğe değil. Şu ya da bu yolda takınılacak tutumla ya da ödünlerle Rus olmayanların "egemen" ulusun hükümetinin geçmişte gösterdiği aşağılama, kuşku ve güvensizliği telâfi etmek gerekir.

Sanırım bunu, ayrıntılarıyla, bolşeviklere, komünistlere açıklamanın gereği yoktur. Gürcü ulusu sözkonusu olduğu kadarıyla, bu olayın bizi tipik bir durumla, gerçek proleter tutumun derin dikkati, anlayışlılığı ve uzlaşmaya hazır oluşu bizim için bir zorunluluk haline getirdiği bir durumla karşı karşıya getirdiğini sanıyorum. Sorunun bu yanına kayıtsız kalan, ya da (bizzat kendisi asıl ve gerçek "sosyal-milliyetçi" ve hatta kaba bir Büyük-Rus zorbası olduğu halde) dikkatsizce sağa sola "sosyal-milliyetçi" suçlamaları yağdıran bu Gürcü, özünde proleter sınıf dayanışmasının çıkarlarını ayaklar altına alıyor; çünkü ulusal adaletsizlik kadar başka hiç bir şey proleter sınıf dayanışmasının gelişimi ve güçlenmesini engelleyemez; "küskün" uluslara mensup olanlar, salt ihmal ya da tavırdan ötürü olsa bile, eşitlik duygusuna ve bu eşitliğin çiğnenmesine —bu eşitliğin proleter yoldaşlar tarafından çiğnenmesine— olduğu kadar başka hiç bir şeye karşı böylesine duyarlı değillerdir. İşte bu yüzdendir ki, bu durumda, ulusal azınlıklara gereğinden fazla ödün vermek ve yumuşak davranmak, gereğinden daha az ödün vermekten ve yumuşak davranmaktan daha iyidir. İşte bu

yüzdendir ki, bu durumda proleter dayanışmanın temel çıkarı ve bunun sonucu olarak da proleter sınıf mücadelesi, ulusal soruna hiç bir zaman biçimsel bir tutum takınmamamızı, her zaman ezilen (ya da küçük) ulusun proletaryasının, ezen (ya da büyük) ulusa karşı özgün tutumunu hesaba katmamızı gerektirir.

M. V. tarafından yazıya geçirilmiştir. *LENİN*
31 Aralık 1922

NOTLARA DEVAM

31 Aralık 1922

Mevcut durumda ne gibi pratik önlemler alınmalıdır?

Birincisi, sosyalist cumhuriyetlerin birliğini sürdürmeli ve güçlendirmeliyiz. Bu konuda kuşkuya yer olamaz. Bu önlem, bizim için ve dünya burjuvazisine karşı mücadelesinde ve burjuva entrikalarına karşı savunmasında dünya komünist proletaryası için zorunludur.

İkincisi, sosyalist cumhuriyetlerin birliği, kendi diplomatik aygıtı için korunmalıdır. Yeri gelmişken, bu aygıtın, devlet aygıtımızın müstesna bir parçası olduğunu belirtelim. Eski çarlık aygıtından etkin tek bir kişiyi bile bu aygıtın içerisine sokmadık. Herhangi bir yetkiye sahip bütün kesimler komünistlerden oluşturulmuştur. Bu yüzdendir ki, bu aygıt daha şimdiden, öteki Halk Komiserliklerinde yapmak zorunda kaldığımızdan çok daha büyük bir ölçüde eski çarcı burjuva ve küçük-burjuva unsurları temizleyip atan güvenli bir komünist aygıt adını (bu çok rahatlıkla söylenebilir) hak etmiştir.

Üçüncüsü, yoldaş Orjonikitze örnek olabilecek bir biçimde cezalandırılmalıdır (onun kişisel bir dostu ve yurtdışında

birlikte çalışmış olduğum bir kimse olarak, bunu büyük bir üzüntüyle söylüyorum) ve Jerjinski komisyonunun toplamış olduğu bütün malzemenin incelenmesi, tamamlamak ya da yığınla yanlışı ve kesinlikle içerdiği önyargıları düzeltmek için yeniden gözden geçirmek gereklidir. Bütün bu halis, Büyük-Rus milliyetçi seferberliğinin siyasal sorumluluğu, elbette, Stalin'in ve Jerjinski'nin sırtına yüklenmelidir.

Dördüncüsü, birliğimizin Rus olmayan cumhuriyetlerinde ulusal dilin kullanılması konusunda çok kesin kurallar konulmalı ve bu kurallar özel bir dikkatle denetlenmelidir. Hiç kuşku yok ki, bugünkü haliyle, aygıtımızda, demiryolu hizmetleri birliği, malî hizmetler birliği, vb. örtüleri altında yığınla halis Rus yolsuzlukları bulunması kaçınılmazdır. Bu yolsuzluklara karşı mücadele için, bu mücadeleye katılanların özel içtenliği dışında, özel bir yaratıcılık gereklidir. Ayrıntılı bir yasa gerekecektir, ve ancak sözkonusu cumhuriyette yaşayan kimseler böyle bir yasayı başarılı bir biçimde hazırlayabilirler. Ama bununla birlikte, bu çalışmanın bir sonucu olarak, önümüzdeki Sovyetler kongresinde geriye doğru bir adım atmayacağımızdan, yani Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'ni yalnızca askerî ve diplomatik işlerle sınırlayıp bütün öteki alanlarda tek tek Halk Komiserliklerinin tam bağımsızlıklarını yeniden sağlayacağımız konusunda şimdiden emin olamayız.

Akılda tutmak gerekir ki, Moskova ve öteki merkezleri ilgilendirdiği kadarıyla, Halk Komiserliklerinin ademi-merkezileştirilmesi ve çalışmalarında uyumluluk yokluğu, eğer bu yeterli bir sağduyu ve tarafsızlıkla uygulanırsa, parti otoritesi tarafından yeterince dengelenebilir: ulusal aygıtlarla Rus aygıtı arasında birlik bulunmayışının devletimize getireceği zararlar, yalnızca bize gelecek olandan değil, bütün Enternasyonale ve yakın geleceğin tarih sahnesinde bizi izlemek durumunda olan Asya'nın yüzmilyonlarca halkına gelecek zararlardan çok daha azdır. Kendi öz Rus olmayan mil-

liyetlerimize karşı çok önemsiz de olsa, ufak bir kabalık ya da haksızlık, Doğunun doğuşunun şafağında, tam da uyandığı bir sırada, Doğu halklarının yanında saygınlığımızı yıkacak olursak, bu, affedilmez bir oportünizm olur. Kapitalist dünyayı savunan Batının emperyalistlerine karşı birleşme gerekli bir şeydir. Bu konuda kuşku olamaz ve benim bunu kayıtsız şartsız onayladığımı söylemem yersizdir. Ama, önemsiz konularda da olsa, ezilen milliyetlere karşı emperyalist bir tutuma düşmemiz ve böylece bütün inançlı içtenliğimizi, emperyalizme karşı mücadelede bütün inançlı savunmamızı yıkmak ise bir başka şeydir. Ama dünya tarihinin yarını, emperyalizm tarafından ezilen ve uyanmakta olan halkların nihayet ayağa kalktığı ve kurtuluşları için kesin, uzun ve zorlu bir mücadeleye başladığı gün olacaktır.

31 Aralık 1922 *LENİN*

M. V. tarafından yazıya geçirilmiştir.

[1] *İzveşçeniye* ("Görüşler") — *Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi Merkez Komitesinin ve Önde Gelen Partili İşçilerin, 1913 Yaz Konferansına Ait Görüş ve Kararları*, Merkez Komitesince 1913'te yayınlanmıştır. s. 7

[2] Sözü geçen makale, J. V. Stalin'in "Marksizm ve Ulusal Sorun" adlı makalesidir. 1912 sonunda ve 1913 başlarında Viyana'da yazılmış ve 1913 yılında, "Ulusal Sorun ve Sosyal-Demokrasi" başlığı altında, *Prosveşçeniye* ("Aydınlanma") dergisinin, 3, 4 ve 5. sayılarında yayınlanmıştır. s. 8

[3] *Stolipin, P. A.* (1862-1911) — 1906 Temmuzundan sonra, Rus bakanlar kurulu başkanı; bir gerici. Rusya tarihinde "Stolipin gericiliği" diye anılan dönem, onun adından gelir; bu dönemde, askerî mahkemeler zalimce kararlar vermiş ve ölüm cezası yaygın olarak uygulanmıştır.

Maklakov, N. A. (1871-1918) — Aralık 1913'ten Haziran 1915'e

kadar içişleri bakanı, jandarma gücünün başkanı ve 1915'ten sonra Devlet Konseyi üyesi (aşırı sağ kanat); gerici. s. 8

[4] *Ekonomizm* — Rus sosyal-demokrasisinde, 20. yüzyılın başlarında doğan oportünist bir eğilim; uluslararası oportünizmin Rusya'daki biçimi. *Ne Yapmalı?*'da Lenin, ekonomizmin ağır bir eleştirisini yapmıştır. s. 8

[5] *"Legal Marksizm"* — Rus sosyal-demokrasisinde bir eğilim. Bu eğilimin temsilcileri, "legal marksistler", görüşlerini, legal gazete ve dergilerde —yani çarlık sansürünce izin verilenlerin başında— marksizm bayrağı altında savunan, burjuva aydınlardır. s. 8

[6] *Menşevizm* — Rus sosyal-demokrasisindeki oportünist bir küçük-burjuva eğilimi. İşçi sınıfı arasına burjuva etkisini yaymıştır. Menşeviklere bu ad, Ağustos 1913'teki, RSDİP II. Kongresinde verildi; kongre sonunda yapılan parti yönetim organlarının seçiminde, bunlar, azınlıkta (*menşinstvo*) ve Lenin'in başkanlığındaki devrimci sosyal-demokratlar çoğunlukta (*bolşinstvo*) idiler, menşevik ve bolşevik adları buradan çıkmıştır. Menşevikler, proletarya ile burjuvazi arasında bir anlaşma yaratmaya çalıştılar ve işçi sınıfı hareketi içinde oportünist bir çizgi izlediler. 1917'de, Şubat burjuva demokratik devriminden sonra, Rusya'da ikili iktidar kuruldu: burjuvazinin diktatörlüğü —burjuva Geçici Hükümeti, ve proletarya ve köylülüğün diktatörlüğü— Sovyetler. Menşevikler ve sosyalist-devrimciler, Geçici Hükümete katıldılar, onun emperyalist siyasetini desteklediler ve büyüyen proletarya devrimine karşı savaştılar. Menşevikler, Sovyetlerde de, aynı siyaseti, yani Geçici Hükümeti destekleme ve yığınları devrimci hareketten uzaklaştırma siyasetini izlediler.

Ekim Devriminden sonra, menşevikler, açık karşı-devrimci bir parti halinde geldiler, Sovyet iktidarını devirme amacıyla, suikastler ve isyanlar düzenlediler ve bunlara katıldılar. s. 8

[7] *Likidatörler* — Rusya'da 1905-1907 devriminin yenilgisinden sonra, menşevik sosyal-demokratların izlediği bir oportünist çizgi.

Likidatörler, işçi sınıfının devrimci partisinin tasfiye edilmesini istediler. İşçileri, çarlığa karşı devrimci savaşımdan vazgeçmeye çağırdılar ve parti-dışı bir "emek kongresi" toplamaya kalkıştılar. Bu kongrede, oportünist, "geniş" bir emek partisi, devrimci sloganları yeren ve yalnızca çarlık hükümetinin izin verdiği legal faaliyetlere girişen bir parti kurulacaktı. Lenin ve diğer bolşevikler, ısrarla, likidatörleri devrim hainleri olarak sergilediler. Likidatörler, işçi sınıfı yığınları arasında hiç bir başarı elde edemedi. Ocak 1912'de toplanan, RSDİP Prag Konferansı, bunları partidan

ihraç etti. s. 8

[8] *İskra* ("Kıvılcım") — 1900'de Lenin tarafından kurulan bütün Rusya'yı kapsayan, ilk, illegal marksist siyasal gazete. Lenin'in *İskra*'sının ilk sayısı Leipzig'de basıldı. Ve bundan sonraki sayılar Münih'te çıktı; Nisan 1902'den sonra, gazete, Londra'da ve 1903 baharından sonra Cenevre'de basıldı. *İskra* partiye ideolojik ve örgütsel olarak hizmet ediyordu. Lenin'in inisiyatifi ile ve doğrudan katılmasıyla, *İskra* yazukurulu parti için bir program tasarısı hazırladı ve Temmuz-Ağustos 1903'te toplanan RSDİP II. Kongresini hazırladı. Lenin ve onun taraftarları, *İskra* sütunlarını, ekonomistlere karşı, uluslararası işçi sınıfı hareketindeki oportünizmin bütün belirtilerine karşı ve Rus ve Batı Avrupa sosyal-demokrasisi içindeki revizyonistlere karşı, devrimci marksist savaşım için kullandılar. RSDİP II. Kongresi tarafından benimsenen özel bir kararda, parti için verilen savaşımda *İskra*'nın oynadığı olağanüstü rol belirtildi ve *İskra*, RSDİP'nin merkezî organı ilân edildi. II. Kongreden sonra, menşevikler, Plehanov'un yardımıyla, *İskra*'yı ele geçirdiler ve 52. sayıdan itibaren onu kendi fraksiyonlarının organı haline getirdiler. Bundan sonra, bu menşevik oportünist gazeteyi *eski* leninist, bolşevik *İskra*'dan ayırmak için, *yeni İskra* demek âdet oldu. s. 8

[9] *Zarya* ("Şafak") — Bilimsel ve siyasal marksist dergi. *İskra* yazıkurulu tarafından, 1901-1902'de, Stuttgart'ta, legal olarak yayınlandı. 1. sayısı Şubat 1901'de, 2 ve 3. sayılar Aralık 1901 ve 4. sayı Ağustos 1902'de olmak üzere 4 sayı yayınlanabildi. s. 13

[10] "Ulusal Sorun Üzerine Eleştirici Notlar" başlıklı yazı, Lenin tarafından Kasım-Aralık 1913'te yazıldı ve aynı yıl içinde *Prosveşçenye* ("Aydınlanma") adlı legal bolşevik derginin 10, 11 ve 12. sayılarında yayınlandı.

Yazıyı kaleme almadan önce Lenin, 1913 yılı yazında, İsviçre'nin bazı kentlerinde (Zürih, Cenevre, Lozan ve Bern'de) ulusal sorun üzerine konferanslar vermiştir.

1913 sonbaharında, Lenin, parti militanlarını da içine almak üzere geniş tutulan Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi (RSDİP) Merkez Komitesinin "Ağustos" ("Yaz") toplantısında, ulusal sorun üzerine bir rapor sundu. Lenin "Ulusal Sorun Üzerine Eleştirici Notlar" başlıklı yazıyı bu konferanstan sonra yazdı. s. 15

[11] *Severnaya Pravda* ("Kuzeyin Gerçeği") — Nisan 1912'de Petersburg işçilerinin girişimiyle kurulan ve Petersburg'da yayınlanan legal bolşevik günlük gazete, *Pravda*'nın adlarından biri. s. 16

[12] *Zeit* ("Zaman") — Haftalık dergi, Bund'un organı; Aralık 1912'den Haziran 1914'e kadar Petersburg'da yayınlandı. s. 16

[13] *Dzvin* ("Çan") — Menşevik eğilimli, şoven-milliyetçi legal aylık dergi; Aralık 1913'ten 1914'ün ortalarına kadar, Kiev'de, Ukrayna dilinde çıkmıştır. s. 16

[14] *Ruskoye Slovo* ("Rus Sözü") — Liberal burjuva haftalık gazete; 1895'ten sonra Moskova'da yayınlanmıştır; 1917 Kasımında yasak edildi. s. 16

[15] *V. Purişkeviç* (1870-1920) — Gerici, büyük toprak sahibi, kralcı; devrimci harekete karşı savaşım amacıyla aşırı gerici Kara-Yüzler örgütlerinin kurucusu. s. 18

[16] *Zemstvo* — Çarlık Rusya'sının merkez illerinde soylular tarafından yönetilen bölgesel özerk idaredir; 1864'te kurulmuştur. Zemstvoların yetkisi, sadece bölgesel ekonomik sorunlarla ilgiliydi (hastanelerin düzenlenmesi, yol yapımı, istatistik, sigorta vb.). Faaliyetleri valiler ve içişleri bakanlığınca denetlenirdi. Bunlar, hükümet tarafından istenmeyeceği düşünülen zemstvo kararlarını iptal edebilirlerdi. s. 19

[17] *Bund* — "Litvanya, Polonya ve Rusya Yahudi İşçilerinin Genel Birliği." 1897'de kuruldu. Saflarında, daha çok Rusya'nın batı bölgelerinde yaşayan Yahudi esnafını topluyordu. Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin (RSDİP) I. Kongresinde, 1898 Martında, Bund, "sadece Yahudi proletaryayı ilgilendiren sorunlarda özerk, bağımsız örgüt sıfatıyla" bu partiye katıldı. RSDİP'nin II. Kongresinde, Bund, kendisinin, Rusya'daki Yahudi işçilerin tek temsilcisi olarak tanınmasını istedi. Kongre, örgütlenme alanında, bundcuların şoven-milliyetçi tutumunu reddedince, Bund, partiden ayrıldı. 1906'da, (Birleşme Kongresi diye anılan) IV. Kongreden sonra yeniden RSDİP'ye katıldı. Bundcular devamlı olarak menşevikleri desteklediler ve bolşeviklere karşı bütün konularda savaşım verdiler. RSDİP'nin resmen içinde olmasına karşın, Bund, burjuva milliyetçi nitelikte bir örgüttü. Bolşevik programında "ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı" talebine karşılık, Bund, ulusal kültür özerkliği talebini ileri sürmekteydi. 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı sırasında, bundcular, sosyal-şoven bir tutum benimsediler; 1917'de, Bund, karşı-devrimci geçici hükümeti destekledi ve Ekim Sosyalist Devriminin düşmanları safında savaştı. İçsavaş sırasında ileri gelen bundcular, karşı-devrim kuvvetlerine katıldılar. Aynı zamanda Bund'un taban militanları arasında, Sovyet iktidarıyla işbirliği yapma eğilimi belirdi. Proleter iktidarının iç karşı-devrime ve yabancı müdahaleye karşı zaferi kesinleştiği zaman, Bund, Sovyet iktidarına karşı savaşımdan vazgeçtiğini ilân etti. Bu örgüt, Mart 1921'de, kendi kendini feshetti ve üyelerinin bir kısmı Rus Komünist

(Bolşevik) Partisine, bu partinin tüzüğü uyarınca girdiler. s. 24

[18] Sözkonusu kongre, 24-29 Eylül 1899'da, Brünn'de (Avusturya) toplanan Avusturya Sosyal-Demokrat Partisinin kongresidir. Gündeminin en başta gelen konusu, ulusal sorundu. Kongreye değişik görüşleri yansıtan iki karar tasarısı önerildi: (1) Parti Merkez Komitesinin ulusların toprak özerkliğinin korunmasını amaçlayan tasarısı ve, (2) sınırlar-dışı ulusal kültürel özerklik talep eden Güney Slavları sosyal-demokrat parti komitesinin tasarısı. Kongre ulusal kültürel özerklik programını oybirliğiyle reddetti ve Avusturya devleti bünyesinde ulusal özerkliği tanıyan uzlaştırıcı bir karar aldı. s. 35

[19] *SERP* (Yahudi Sosyalist İşçi Partisi) — 1906'da kurulan küçük-burjuva milliyetçi örgüt. Programı, Rusya Yahudilerini ilgilendiren sorunları çözümlemeye yetkili bölgeler-üstü Yahudi parlamentolarının (Diyetlerinin) kurulmasıyla Yahudiler için ulusal özerklik talebine dayanmaktaydı. SERP, sosyalist-devrimcilere yakındı ve onlarla birlikte RSDİP'ye karşı savaşım verdi. s. 35

[20] *Beylis Davası* — 1913'te, Kiev'de, çar hükümeti tarafından, Yuçinski adında genç bir çocuğu dinsel merasim gereği öldürmekle haksız yere suçlanan Yahudi Beylis'e karşı açılan provokasyon davası (gerçekte, cinayeti, yığınların hareketini, gelişmekte olan devrimci hareketten uzaklaştırmak için Kara-Yüzler işlemişlerdi). Bu davayı sahneye koymakla çar hükümeti, Yahudi düşmanlığını körükleme ve Yahudilere karşı katliamları tahrik etme amacını güdüyordu. ("Kiev'deki Adam" filmine konu olan) bu dava, kamuoyunun büyük öfkesine neden oldu; birçok kentlerde işçi protesto gösterileri yapıldı. Beylis beraat etti. s. 36

[21] *Sosyalist-Devrimciler* — Çeşitli popülist grup ve çevrelerin kaynaşması sonunda, 1901 sonu ve 1902 başlarında kurulmuş olan Rus küçük-burjuva partisi.

Sosyalist-devrimciler, büyük toprak mülkiyetinin kaldırılmasını talep ediyorlar ve "yapılan iş karşılığında topraktan eşit yararlanma" sloganını kullanıyorlardı. Otokrasiye karşı savaşımlarında kişisel terörü uyguluyorlardı. İlk Rus devrimi sırasında (1905-1907), sosyalist-devrimci partinin sağ kanadı, kavramlarıyla kadetlere yakın olan "sosyalist-halkçı emek partisini" kurdu; sol kanat da "maksimalistlerin" yarı-anarşist birliğini oluşturdu. Stolipin gericiliği yıllarında (1905-1907), sosyalist-devrimci parti, ideolojik planda ve örgütlenmede tam bir çözülmeye uğradı. Birinci Dünya Savaşı sırasında, sosyalist-devrimcilerin çoğunluğu sosyal-şoven tutum takındılar.

1917 Şubatında, burjuva demokratik devrimin zaferinden sonra, sosyalist-devrimciler, menşevikler ve kadetlerle birlikte, burjuvazinin ve toprak sahiplerinin karşı-devrimci Geçici Hükümetinin başlıca desteğini meydana getiriyorlardı; politikaları, köylü hareketini ezmeye ve sosyalist bir devrim hazırlayan işçi sınıfına karşı burjuvazinin ve toprak sahiplerinin savaşımını tereddütsüz desteklemeye yönelikti.

Ekim Sosyalist Devriminin zaferinden sonra, sosyalist-devrimciler, burjuvazinin ve toprak sahiplerinin sovyet halkına karşı açtığı silahlı savaşımda yer aldılar. s. 37

[22] *PSP* (Polonya Sosyalist Partisi) — 1892'de kurulan küçükburjuva milliyetçi parti. Programını, bağımsız bir Polonya için savaşıma dayandıran PSP, Polonyalı işçiler arasında ayrılıkçı, milliyetçi bir propaganda yürütüyordu, ve bu işçileri Rus işçileriyle birlikte otokrasiye ve kapitalizme karşı ortak savaşımdan uzaklaştırma yolunda çaba sarfediyordu. 1906'da PSP iki hizbe bölündü: "Sol Kanat" ve kendisine "PSP'nin devrimci hizbi" adını takan sağ şoven kanat

RSDİP'nin bolşevik kolunun etkisi altında ve aynı zamanda Polonya ve Letonya Sosyal-Demokrat Partisinin ve PSP'nin "sol kanadının üyesi" basit işçilerin etkisi yüzünden, bu sol kanat yavaş yavaş şoven-milliyetçilikten uzaklaştı. Birinci Dünya Savaşı sırasında, PSP'nin "Sol Kanat"ının büyük bir kısmı enternasyonalist bir tutum benimsedi ve Aralık 1918'de Polonya Sosyal-Demokrat Partisi ile birleşti; bu iki parti, birlikte, Polonya Komünist İşçi Partisini oluşturdular (Polonya Komünist Partisinin 1925'e kadar adı böyleydi).

PSP'nin sağ kanadı, Birinci Dünya Savaşı sırasında, şoven-milliyetçi politikasını sürdürdü ve Avusturya-Alman emperyalizminin saflarında savaşa katılan Polonya lejyonlarını oluşturdu.

Polonya burjuva devletinin kurulmasından sonra, PSP'nin sağ kanadı, yeniden PSP adını aldı. Hükümette yer alan PSP, iktidarı, Polonya burjuvazisine teslim etti, sistemli bir anti-sovyetik ve anti-komünist propaganda yürüttü. Sovyetler ülkesine karşı saldırı politikasını, Batı Ukrayna ve Batı Beyaz Rusya'ya karşı, bir sömürgeci fetih ve baskı politikasını savundu. Pilsuvski'nin faşist hükümet darbesinden sonra (Mayıs 1926), PSP resmen muhalefetteydi, ama eylemde faşistlerle işbirliği yapıyordu ve Sovyet aleyhtarı propagandasını sürdürüyordu.

İkinci Dünya Savaşı sırasında PSP, yeniden ikiye bölündü. Gerici şoven bölümü VRN, yani "Volnosç, Rosnosç, Niyepodleznosç"

("Özgürlük, Eşitlik, Bağımsızlık") adını alarak faşistlerle işbirliği yaptı ve Londra'daki Polonya siyasal mültecilerinin gerici "hükümetine" katıldı. Öteki bölüm, PSP'nin sol kanadı, "Polonya Sosyalist İşçi Partisi" (PSİP) adını aldı ve 1942'de kurulan Polonya İşçi Partisinin (PİP) de etkisiyle Hitler istilâcılarına karşı birleşik cepheye katıldı ve Polonya'nın faşist kölelikten kurtulması ve SSCB ile dostça ilişkiler kurulması için savaşım verdi.

1944'te, Doğu Polonya'nın Alman istilâsından kurtarılmasından ve Polonya'nın Ulusal Kurtuluş Komitesinin kurulmasından sonra, Polonya Sosyalist İşçi Partisi yeniden PSP adını aldı ve PİP ile birlikte halkçı demokratik Polonya'nın kuruluşuna katıldı. Aralık 1948'de, PİP ile PSP birleştiler ve Birleşmiş Polonya İşçi Partisini (BPİP) oluşturdular. s. 37

[23] *Luç* ("Işık") — Likidatör menşeviklerin legal haftalığı; Eylül 1912'den Temmuz 1913'e kadar Petersburg'da yayınlandı; *"zengin burjuva dostların paraca yardımları* sayesinde" (Lenin) varlığını sürdürüyordu. 1913 Temmuzundan sonra *Jivaya Jizn* ("Canlı Yaşam"), ve sonra da *Novaya Raboçaya Gazeta* ("Yeni İşçi Gazetesi") bu gazetenin yerini aldı. s. 37

[24] *Prosveşçenye* ("Aydınlanma") — Aralık 1911'den itibaren Petersburg'da legal olarak yayınlanan, bolşeviklerin edebî, siyasal ve toplumsal dergisi; çar hükümeti tarafından yasaklanan Moskova'da çıkan bolşevik dergisi *Mysıl*'ın ("Düşünce") yerine, Lenin'in talimatıyla çıkarılmıştır, Lenin, *Prosveşçenye*'yi yurtdışında yönetmekteydi: kaleme aldığı "Marksizmin Üç Kaynağı", "Seçim Kampanyasının İlke Sorunları", "Seçim Sonuçları", "Ulusal Sorun Üzerine Eleştirici Notlar", "Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı" vb. bu dergide yayınlanmıştır.

Derginin yayını çarlık hükümeti tarafından Birinci Dünya Savaşı arifesinde, Haziran 1914'te, yasaklandı. 1917 sonbaharında, dergi, yeniden yayınına başladı. Tek bir (çift) sayı çıktı; burada Lenin'in "Bolşevikler İktidarı Muhafaza Edebilecekler mi?" ve "Parti Programının Yeniden Gözden Geçirilmesi İçin" başlıklı yazıları yer alıyordu. s. 38

[25] *Bernştaynculık* — 19. yüzyılda Almanya'da ortaya çıkan ve adını Alman demokratı Eduard Bernstein'dan alan, uluslararası sosyal-demokrasi bünyesinde marksizme düşman akım. Bernstein, Engels'in ölümünden sonra açıkça, Marx'ın devrimci teorisinin, burjuva liberalizmi görüşü içinde gözden geçirilmesini ileri sürüyordu (bu görüşü, "Sosyalizmin Sorunları" adlı makaleleriyle *Sosyalizmin Öncülleri ve Sosyal-Demokrasinin Görevleri* adlı kitaplarında açık-

lamıştır).

Bernstein'ın Rusya'daki yandaşları "legal marksistler", "ekonomistler", bundcular ve menşeviklerdi. s. 38

[26] Lenin, burada, Stalin'in, Avusturya Sosyal-Demokrat Partisinin Brünn Kongresinde kabul edilen ulusal programının metnini zikreden "Marksizm ve Ulusal Sorun" başlıklı yazısına atıfta bulunmaktadır. Bu yazı, K. Stalin imzasıyla *Prosveşçenye* adlı derginin 3, 4 ve 5. sayılarında (1913) "Ulusal Sorun ve Sosyal-Demokrasi" başlığı altında çıktı. (Bkz: J. Stalin, *Marksizm ve Millî Mesele*, Sol Yayınları, Ankara 1967.) s. 39

[27] *Novaya Raboçaya Gazeta* ("Yeni İşçi Gazetesi") — Menşevik likidatörlerin legal günlük gazetesi; Ağustos 1913'ten itibaren Petersburg'da çıkmaya başladı. 30 Ocak (12 Şubat) 1914'ten itibaren *Severnaya Raboçaya Gazeta* ("Kuzeyin İşçi Gazetesi") bunun yerini aldı ve daha sonra da *Naşa Raboçaya Gazeta* ("Bizim İşçi Gazetemiz") adı altında çıktı. Lenin, birçok yerde, bu gazeteyi *Novaya Likvidatorskaya Gazeta* ("Yeni Likidatörler Gazetesi") ya da *Severnaya Likvidatorskaya Gazeta* ("Kuzeyin Likidatörler Gazetesi") diye adlandırır. s. 39

[28] Lenin'in buraya aktardığı rakamlar, *18 Ocak 1911'de Yapılan ve İmparatorluğun İlkokullarında Bir Günü İnceleyen Sayım* başlıklı istatistik yayından alınmadır; Birinci Fasikül, İkinci Bölüm, St. Petersburg 1912, s. 72. s. 44

[29] *Dragomanov* (1841-1895) — Ukraynalı tarihçi ve yazar; Ukrayna burjuva ulusal liberalizmi ideolojisinin sözcüsü. s. 46

[30] *Przeglad Socjaldemokratyczny* ("Sosyal-Demokrat Dergi") — Polonyalı sosyal-demokratların Rosa Luxemburg'un doğrudan doğruya katılmasıyla 1902'den 1904'e kadar ve 1908'den 1910'a kadar Krakov'da yayınladıkları dergi. s. 47

[31] *Vestsnik Evropi* ("Avrupa Habercisi") — Aylık dergi; Petersburg'da 1866'dan 1918 baharına kadar yayınlandı. Rus liberal burjuvazisinin görüşlerini yayan bu dergi, 1890'ların başlarından itibaren marksizme karşı sistemli bir savaşım yürüttü. s. 50

[32] Sözkonusu program, Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin 1903 yılındaki II. Kongresinde kabul edilen programdır. s. 54

[33] *Die Neue Zeit* ("Yeni Zamanlar") — Alman sosyal-demokrat dergisi; 1883'ten 1923'e kadar Stuttgart'ta çıktı. 1885 ile 1895 arasında *Neue Zeit*, F. Engels'in birçok yazılarını basmıştır. Engels, derginin yazıkuruluna sık sık uyarmalarda bulundu ve marksizmden sapmalarından ötürü eleştirdi. 1895'ten sonra Engels'in ölümünü izleyen yıllarda, dergi sistemli olarak revizyonist yazılar yayınladı. 1914-

1918 Emperyalist Dünya Savaşı sırasında, merkezci, kautskici bir tutum benimsedi, sosyal-şovenleri destekledi. s. 56

[34] *Naučnaya Mysıl* ("Bilimsel Düşünce") — 1908'de Riga'da yayınlanan menşevik eğilimli dergi. s. 56

[35] Bkz: Karl Marx, *Capital*, c. III. 1. Kitap, Editions Sociales, Paris 1950, s. 206, dipnot. s. 58

[36] *Ruskaya Mysıl* ("Rus Düşüncesi") — Liberal burjuvazinin aylık dergisi; 1880'de, Moskova'da yayına başladı. 1905 Devriminden sonra, kadet partisinin sağ kanadının organı oldu. Lenin, *Russkaya Mysıl*'ı, bu dönemde, "*Kara-Yüzlerin Düşüncesi*" olarak adlandırır. 1918'in ortalarına doğru yayını yasaklandı. s. 65

[37] *L. VI. (Vladimirov)* — M. Şeynfinkel'in takma adı. s. 74

[38] Burada Lenin, "Çarlık Hükümeti" yerine "bürokrasi" terimini kullanmaktadır. s. 77

[39] 3 (16) Haziran 1907 hükümet darbesi, gerici bir hükümet darbesidir: Çar hükümeti, İkinci Dumanın dağıtılmasını emretmiş ve parlamento seçimleriyle ilgili yasayı değiştirmişti. Bu yeni yasa, toprak sahipleriyle sanayi ve ticaret burjuvazisinin temsilcilerinin sayısını gözle görülür derecede artırırken, köylülerin ve işçilerin temsilcilerinin, zaten az olan sayısını azaltıyordu. Yasa, Rusya'nın Asyalı halklarının çoğunluğuna oy hakkı tanımıyor ve Polonya ve Kokaz halkının temsilcilerinin sayısını yarıya indiriyordu. Bu yasa sayesinde seçilen Üçüncü Duma, 1907 Kasımında toplandı ve Kara-Yüzler ve kadet blokuna mutlak bir üstünlük sağladı. 3 Haziran hükümet darbesi, "3 Haziran rejimi" adıyla tanınan Stolipin gericiliği dönemini başlattı. s. 77

[40] *Oktobristler* ya da *17 Ekim Birliği* — Büyük sanayi burjuvazisinin ve topraklarını kapitalist biçimde işleten büyük toprak sahiplerinin karşı-devrimci partisi. 1905 Kasımında kuruldu. 17 Ekim bildirisini sözlü olarak tanıyan oktobristler, çar hükümetinin iç ve dış politikasını kayıtsız desteklediler. Oktobristlerin liderleri büyük sanayici A. Guçkov ile çok geniş arazilerin sahibi M. Rodziyanko idi. s. 77

[41] *İlericiler* — Devlet Duması seçimlerinde "partisizlik" sloganıyla burjuva ve toprak sahipleri grup ve partilerinin üyelerini birleştirmeye çalışan monarşik liberal burjuvazinin politik grubu. Kasım 1912'de, ilericiler aşağıdaki programla kendi öz partilerini kurdular: düşük ödentili, paralı seçmenliği kabul eden bir anayasa; küçük reformlar; sorumlu bakanlık, yani Dumaya karşı sorumlu bir hükümet; devrimci hareketin bastırılması. s. 77

[42] *Reç* ("Söz") — Kadet partisinin merkez organı, günlük gazete;

1906 Şubatından itibaren Petersburg'da çıktı. 26 Ekim (8 Kasım) 1917'de Petrograd Sovyeti nezdindeki devrimci askerî komite tarafından yasaklandı. 1918 Ağustosuna kadar başka adlar altında yayınlandı. s. 78

[43] *Pravda* ("Gerçek") — Bolşeviklerin günlük legal gazetesi; Petersburg'da çıkıyordu; 1912 Nisanında Petersburglu işçilerin girişimiyle kuruldu. Bu işçi kitle gazetesi olan *Pravda* işçilerden toplanan paralarla basılıyordu. İşçi sınıfından muhabirler ve yazarlar gazetenin çevresinde toplanıyordu. Tek bir yıl içinde *Pravda*, işçi muhabirlerinin yazdığı 11.000'den çok makale yayınladı. Günlük tirajı 40.000'i, bazan 60.000'i buldu. Yurtdışında bulunan Lenin, *Pravda*'yı yönetiyor, hemen hemen her gün makalelerini ve talimatlarını yazışlerine gönderiyor, gazete etrafında en iyi iş arkadaşlarını topluyordu. *Pravda*, sürekli olarak polis baskısı altındaydı. İki yıl üç ay içinde, çar hükümeti tarafından sekiz kere yasaklandı, ama her defasında başka bir isim altında yeniden çıktı: *Raboçaya Pravda* ("İşçi Gerçeği"), *Severnaya Pravda* ("Kuzeyin Gerçeği"), *Proletarskaya Pravda* ("Proletaryanın Gerçeği"), *Put Pravda* ("Gerçek Yolu"), *Raboçi* ("İşçi"), *Trudovaya Pravda* ("Emeğin Gerçeği"), 8 (21) Temmuz 1914'te, Birinci Dünya Savaşı arifesinde gazete yasaklandı. Gazete ancak Şubat devriminden sonra yeniden yayınlanabildi.

5 (18) Mart 1917'den itibaren RSDİP'nin Merkez Organı olarak çıkmaya başladı, 5 (18) Nisanda, yurda dönüşünde Lenin, yazışlerine girdi ve gazetenin yönetimini eline aldı. 5 (18) Temmuz 1917'de, yönetim yeri, öğrenci subaylar ve kazaklar tarafından tahrip edildi. Temmuz-Ekim 1917 arasında geçici hükümet tarafından kovuşturulan *Pravda* birçok kez el değiştirdi ve değişik adlar altında yayınlandı. *Listok Pravda* ("Gerçeğin Gazetesi"), *Proletari* ("Proleter"), *Raboçi* ("İşçi"), *Raboçi Put* ("İşçi Yolu"). 27 Ekim (9 Kasım) 1917'den itibaren gazete *Pravda* eski adı altında yayınlandı. s. 78

[44] Sözkonusu kongre, Lvov'da 19-22 Haziran (2-5 Temmuz) 1913 arasında toplanan *Ukrayna Öğrencileri II. Kongresi*dir; Kongre büyük Ukraynalı yazar, bilim ve siyaset adamı ve devrimci demokrat İvan Franko'nun jübilesiyle aynı tarihteydi. Kongreye Rusya Ukraynalı öğrencilerin temsilcileri de katılmışlardı. Ukraynalı sosyal-demokrat Dontsov, özerk bir Ukrayna tezini savunduğu "Ukrayna Gençliği ve Milletin Bugünkü Durumu" adlı bir rapor sundu. s. 78

[45] Bkz: V. İ. Lénine *Œuvres*, Paris-Moscou, t. 19, "Kadetler ve Ukrayna Sorunu", s. 280-281. s. 78

[46] *Şliyaki* ("Yollar") — Milliyetçi eğilimde Ukraynalı Öğrenciler Birliği'nin organı olarak Lvov'da, 1913 Nisanından 1914 Martına

kadar yayınlanmıştır. s. 78

[47] *Novoye Vremya* ("Yeni Zaman") — Günlük gazete; 1868'den 1917 Ekimine kadar Petersburg'da çıktı. Başlangıçta ılımlı liberal olan gazete, 1876'dan itibaren gerici soylu çevrelerin ve yüksek mevkideki yöneticilerin organı oldu. Gazete, sadece devrimci hareketle mücadele etmedi, aynı zamanda liberal burjuvalara da karşı savaştı. 1905'ten itibaren Kara-Yüzlerin organı oldu. Lenin *Novoye Vremya*'yı satılık basının örneği olarak nitelemişti. s. 81

[48] *Zemşçina* — Kara-Yüzlerin günlük gazetesi; Devlet Dumasının aşırı sağ milletvekillerinin organı; 1909 Temmuzundan 1917 Şubatına kadar Petersburg'da çıktı. s. 81

[49] *Kievskaya Mysıl* ("Kiev Düşüncesi") — 1906'dan 1918'e kadar Kiev'de yayınlanan, demokratik burjuva eğilimli günlük gazete. 1915'e kadar, gazete, haftalık resimli bir ekle birlikte çıktı; 1917'den itibaren sabah ve akşam baskıları yaptı. s. 83

[50] *Mimretsov* — G. Uspenski'nin "Nöbetçi Kulübesi" adlı hikâyesinin kahramanı; Çarlık Rusyası'nın ücra bir kasabasında kabasaba ve karacahil polis tipi. s. 84

[51] Lenin, burada, A. Griboyedov'un *Aşırı Ölçüde Nüktedan Olmanın Belâsı* adlı komedisinden alınma bir deyişi kullanıyor. s. 86

[52] Sözkonusu olan, Polonya Sosyal-Demokrat Partisinin Galiçya ve Silezya için merkezî organıdır: *Naprzod* ("İleri") adlı bu gazete, 1892'den itibaren Krakov'da yayınlandı. s. 88

[53] Sözkonusu, Rusya'da 1861'de toprak köleliğinin kaldırılmasıdır. s. 98

[54] Lenin, burada, W. Liebknecht'in Marx ve Engels'le ilgili anılarını kastediyor. s. 101

[55] Bkz: Marx'ın Engels'e 5 Temmuz 1870 tarihli mektubu. s. 101

[56] İdealist Alman filozofu, anarşizmin teoricisi Max Stirner'in (1801-1856) adından oluşturulan bir sözcük. s. 102

[57] Bkz: K. Marx'ın F. Engels'e yazdığı 17 Aralık 1867 tarihli mektubu. s. 104

[58] Bkz: K. Marx'ın F. Engels'e yazdığı 10 Aralık 1869 tarihli mektubu. s. 106

[59] Lenin, burada, Plehanov'un, 1902'de *Zarya*'nın 4. sayısında yayınlanan "Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin Program Tasarısı"nı zikretmektedir. s. 110

[60] *Borba* ("Savaşım") — Trotski'nin dergisi; 1914 Şubatından 1914 Temmuzuna kadar Petersburg'da çıktı. "Fraksiyonculuğu red" maskesi altında, Trotski, Lenin'e, ve bolşevik partiye karşı savaşım verdi. s. 114

[61] N. Şçedrin'in *Gurbette* adlı yapıtından alınan bir deyim. s. 116

[62] Sözkonusu, Rus yazarı N. Pomyalovski'nin *Papaz Okulu Öğrencileri*'dir. Çarlık Rusyasında, papaz okullarında sert bir düzen, bedenî cezalar, kaba âdetler vardı. s. 116

[63] Lenin, burada, Kırım Savaşı sırasında, 4 Ağustos 1855 günü Çornaya nehri üzerinde verilen muharebeyi anan Sivastopol askerlerinin bir türküsünün sözlerini aktarmaktadır. Türküyü yapan Leon Tolstoy'du. s. 119

[64] *Halkçı Sosyalistler* — 1906'da sosyalist-devrimciler partisinin sağ kanadından ayrılan Halkçı Sosyalist Emek Partisinin üyeleridir. "Halkçı Sosyalistler" kadetlerle bir blok meydana getirme taraftarlarıydı. Lenin, onlara, "sosyal kadetler", kadetlerle sosyalist-devrimciler arasında yalpalayan "menşevik-sosyalist-devrimcilerin" "küçük-burjuva oportünistleri" diyordu. Lenin, bu partinin, programından, cumhuriyeti ve bütün dünyanın talebini çıkardığı için, kadetlerden çok az farklı olduğunun altını çiziyordu (*Œuvres*, Paris-Moscou, c. 11, s. 230). Birinci Dünya Savaşı sırasında, halkçı sosyalistler sosyal-şoven saflara katıldılar. s. 121

[65] *Ruskoye Bogatstvo* ("Rus Zenginliği") — Aylık dergi, 1876'dan 1918 ortalarına kadar Petersburg'da çıktı. 1890 yılları başlarında liberal halkçıların organıydı. 1906'dan sonra *Ruskoye Bogatstvo* halkçı-sosyalistlerin yarı-kadet partisinin organı oldu. Lenin, derginin o dönemdeki eğilimini, "popülist", "popülist kadet" eğilim olarak niteliyordu. s. 121

[66] *Birleşik Soylular Şûrası* — 1906 Mayısında mülk sahiplerinin oluşturduğu karşı-devrimci bir dernek. Hükümet politikası üzerinde oldukça etkindi. Üçüncü Duma zamanında üyelerinin büyük bir çoğunluğu Devlet Şûrasına dahildi ve Kara-Yüzler örgütüne önderlik ediyorlardı. s. 126

[67] Çernişevski'nin *Başlangıç* adlı romanından. s. 127

[68] F. Engels'in *Emigré Litérature*, I. Polonya Bildirisi (*Der Volksstaat*, n° 73, 1874). s. 128

[69] *Ulusal Politika Üzerine* başlıklı Lenin'in bu çalışması, bolşevik milletvekillerinden birinin Devlet Dumasında yapacağı bir konuşmanın tasarısıdır. 22 Nisan (5 Mayıs) 1914'te sol kanat milletvekillerinin 15 celse için Dumadan tardedilmeleri yüzünden bu konuşma yapılamadı. Tasarının elyazılı müsveddesi bütün olarak saklanamamıştır. Dipnotlarda kaybolan sayfalar gösterilmiştir. s. 131

[70] Fransız militaristleri arasında gerici kralcı çevreler tarafından 1894'te, Genelkurmayda Yahudi bir subay olan Dreyfus'un casusluk ve hükümdara ihanet sahte suçlamasıyla düzenlenen bir ifti-

ra mahkemesi. Askerî mahkeme, onu, ömürboyu hapse mahkûm etti. Kararın yeniden gözden geçirilmesi için kamuoyundaki hareket, cumhuriyetçilerle kralcılar arasında şiddetli mücadeleye neden oldu ve sonunda, 1906'da, Dreyfus'un salıverilmesine yolaçtı.

Lenin, Dreyfus davası için, "gerici askerî kastın binlerce sahtekârlık oyunlarından biridir" demiştir. s. 145

[71] Olay, 1913'te Alsace'taki Zavern'de Alsaslılara karşı Prusya subaylarının vahşetine yolaçmıştır, ve Prusya militaristlerine karşı, yerel halk, özellikle Fransızlar arasında bir nefret patlamasıyla sonuçlanmıştır. (Bkz: Lenin'in "Zavern" adlı makalesi, c. 19, s. 573-575). s. 145

[72] Marx'ın Engels'e yazdığı 2 Kasım (İngilizce çevirisi yoktur) ve 30 Kasım 1867 tarihli mektuplar (Marx and Engels, *Selected Correspondence*, Moscow, 1955, s. 234-237). s. 146

[73] Renner ve Bauer'in "Kültürel ve Ulusal Özerklik" konusundaki gerici düşüncelerinin bir eleştirisi için, Lenin'in "Kültürel ve Ulusal Özerklik" (c. 19) ve "Ulusal Sorun Üzerine Eleştirel Uyarılar"a (c. 20) bakınız. s. 146

[74] Karl Marx, "Konfidentielle Mitteilung", Marksizm-Leninizm Enstitüsü arşivlerinde muhafaza edilen elyazmalarından alınmıştır. s. 149

[75] Friedrich Engels, "Der Proger Aufstand", *Neue Rheinische Zeitung*'da, n° 18, 18 Haziran 1848. s. 150

[76] Marx'ın İrlanda sorunu konusundaki önerisi, Kugelmann'a yazdığı 29 Kasım ve Engels'e yazdığı 10 Aralık 1863 tarihli mektuplarda yeralmıştır (Marx and Engels, *Selected Correspondence*, s. 276-78 ve 279-81). Lenin, Marx'ın Engels'e 2 Kasım 1867'de yazdığı mektuptan almaktadır. s. 150

[77] *Die Glocke* ("Çan") — Alman Sosyal-Demokrat Partisinin üyesi, sosyal-şovenist Parvus (A. L. Helland) tarafından Münih'te, daha sonra da Berlin'de 1915'ten 1925'e kadar yayınlanan bir dergi. s. 150

[78] Friedrich Engels, "Der Demokratische Panslawismus", Lenin, makalenin yazarının adının verilmediği, *Aus dem literorisch en Nachlass von Karl Marx, Friedrich Engels und Ferdinand Lassalle*, Franz Mehring yayını, Stuttgart, 1902, Bd. III, s. 246-64'ü kullanmıştır. s. 150

[79] Karar ulusal sorun konusunda idi; Lenin tarafından yazılmıştı ve 6 (14) 1913'te Krakov yakınlarında, Poronin'de yapılan RSDİP Merkez Komitesi ve parti yetkililerinin toplantısında benimsenmiştir. Gizlilik nedenleriyle, "Yaz" ya da "Ağustos Toplantısı" olarak

bilinmekteydi. Karar metni için bakınız: c. 19, s. 427-29. s. 155

[80] "Tezler", *Gazeta Robotnicza*'ın yazıkurulu tarafından derlenmiş ve *Sbornik Sosyal-Demokrata*, n° 1, Ekim 1916 tarihinde yayınlanmıştır. s. 158

[81] Polonya'nın bağımsızlığı konusundaki üç görüşün bir değerlendirmesi için, Lenin'in "Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı" adlı makalesine bakınız. s. 159

[82] RSDİP'nin Program Taslağı üzerine yapılan 1903 tartışması, daha sonra partinin II. Kongresinde benimsendi (bkz: "RSDİP'nin Programının Hazırlık Malzemeleri", "Bund'un Bildirisi Hakkında", "Yahudi Proletaryası Bağımsız Siyasal Partiye Gereksinme Duyuyor mu?" ve "Programımızda Ulusal Sorun", c. 6) ve bolşevikler bir yanda, likidatörler, trotskiciler ve bundcular öteki yanda, kültürel ve ulusal özerklik üzerine 1913 tartışmaları (bkz: "RSDİP'nin Ulusal Programı", c. 19 ve "Ulusal Sorun Üzerine Eleştirel Uyarmalar" ve "Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı", c. 20). s. 159

[83] Marx and Engels, *Selected Works*, c. II, Moscow, 1955, s. 32-33. s. 161

[84] Engels'in *Po und Rhein* broşürüne bakınız, Bölüm IV, MEL, Zur Deutschen Geschichte, Bd. II. s. 689. s. 162

[85] Friedrich Engels, "Der Demokratische Panslawismus", *Neue Rheinische Zeitung*, n° 222 ve 223, Şubat 15 ve 16, 1849. s. 182

[86] Engels'in "İşçi Sınıfı Polonya Konusunda Ne Yapmalıdır?", Bölüm II, 24, 31 Mart ve 5 Mayıs 1866 tarihli *Commonwealth*. s. 185

[87] *Lichtstralen* ("Işık Işınları") — Brochardt'ın yönetiminde, Almanya sosyal-demokratları sol kanadının aylık organı, Berlin'de, 1913'ten 1921'e kadar düzensiz olarak çıkmıştır. s. 193

[88] Rosa Luxemburg'un makalesi, "Ulusal Sorun ve Özerklik", 1908 ve 1909 arasında yayınlanan *Przeglad Socjaldemokratyczny* dergisinin 6, 7, 8, 9, 10, 12 ve 14-15. sayıları. s. 194

[89] Polonya Sosyalist Partisinin sağ kanadı, 1892'de kurulan bir küçük-burjuva milliyetçi partisi. s. 194

[90] Marx and Engels, *Selected Correspondence*, Moscow, 1955, s. 423. s. 197

[91] Karl Radek. s. 199

[92] *Özgür Belçika* — Belçika İşçi Partisinin illegal gazetesi, Brüksel (1915-1918.). s. 202

[93] *Özerkleştirme* — Sovyet cumhuriyetlerinin özerklik ilkesi temeli üzerinde RSCSF içerisinde birleştirilmesi düşüncesi. Bu düşünce, Stalin tarafından önerilmiş olan ve RSCSF ile Ukrayna Cumhuriyeti, Beyaz-Rusya Cumhuriyeti ve Transkafkas Federasyonu

arasındaki ilişkileri saptama sorunu konusunda Merkez Komitesi genel toplantısında kabul edilmek üzere Merkez Komitesinin bir komisyonu tarafından Eylül 1922'de kabul edilmiş olan "RSCSF İçerisindeki Karşılıklı İlişkiler ve Bağımsız Cumhuriyetler Konusunda Karar Tasarısı" temeline dayanıyordu. 26 Eylül 1922 tarihinde Politbüro üyelerine yazdığı bir mektupta, Lenin, bu tasarıyı ciddî bir biçimde eleştirdi. Bu konu üzerinde farklı bir çözüm, yani RSCSF'nu, yeni bir devlet anlayışı içerisinde tam bir eşitliğe dayanan Sovyet Cumhuriyetler Birliği'ni de kapsamak üzere bütün sovyet cumhuriyetlerinin gönüllü birliği şeklinde tümüyle farklı bir çözüm önerdi.

Şöyle yazıyordu: "Biz Ukrayna Cumhuriyeti ile ve öteki cumhuriyetlerle eşit olduğumuzu kabul ediyor ve onlarla birlikte, eşit bir düzeyde, yeni birlik içerisinde, yeni bir federasyon içerisinde birleşmeyi kabul ediyoruz. ..." MK komisyonu, Lenin'in talimatlarına uygun olarak, karar tasarısını yeniden gözden geçirmiş ve bu tasarı, Merkez Komitesinin Ekim 1922 tarihli genel toplantısında kabul edilmiştir. Cumhuriyetlerin birleştirilmeleri konusundaki ön çalışma, MK'nin kararına dayanılarak başlatılmıştı. SSCB Birinci Sovyetler Kongresi, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin oluşturulması konusundaki tarihsel kararını, 30 Aralık 1922'de almıştır.

Lenin, ulusal politikanın doğru bir biçimde yürütülmesine ve Sovyetler Kongresi tarafından kabul edilen Deklarasyon ve Antlaşmanın uygulanmasına çok büyük bir önem vermiştir. 30 ve 31 Aralıkta, Lenin, "Milliyetler ve 'Özerkleştirme' Sorunu" başlıklı mektubunu kaleme almıştır. Nisan 1923'te RKP(B) 12. Kongre delegelerinin bir önderler toplantısında bu mektup okunmuştur. Kongre, Lenin'in emirlerine dayanan, "Ulusal Sorun Üzerine" başlıklı bir karar kabul etmiştir. s. 230

[94] RKP(B)'nin Merkez Komitesinin 1922 Ekim ve Aralık aylarındaki genel toplantıları, SSCB'nin oluşturulmasına ilişkin sorunları gündeme almıştır. s. 230

ADLAR DİZİNİ

A

Austerlitz, Friedrich (1862-1931) — Avusturya sosyal-demokrat partisi liderlerinden; partinin merkez organı *Arbeiter-Zeitung*'un başyazarı, milletvekili. Birinci Dünya Savaşı sırasında aşırı-şoven. — s. *157*.

Akselrod, Pavel Borissoviç (1850-1928) — Menşevizmin liderlerinden. Birinci Dünya Savaşı sırasında sosyal-şoven. — s. *159*.

B

Bauer, Otto (1882-1938) — Avusturyalı sosyal-demokrat, İkinci Enternasyonalin militanı, oportünist, "ulusal kültürel özerklik" teorisinin savunucularından biri — s. *9, 27, 37, 38, 56, 146, 163*.

Berdiayev, Nikolay Aleksandroviç (1874-1948) — İdealist ve mistik filozof, marksizm düşmanı, 1905'ten itibaren kadet. — s. *38*

Bernhard, Ludwig (1875-1935) — Alman iktisatçısı ve politika yazarı. Rus-Polonya sorunlarını inceledi; Polonyalıların almanlaştırılması taraftarı. — s. *122*.

Bernstein, Eduard (1860-1932) — Alman sosyal-demokrasisi ve İkinci Enternasyonalin oportünist kanadının aşırı uç lideri. Revizyonizm ve reformizmin ideoloğu. — s. *10*

Bismarck, Otto (1815-1898) — Prens,

kralcı, Prusya devlet adamı. 1871'den 1890'a kadar Alman İmparatorluğu başbakanı. — s. *129*.

Bobrinski, Vladimir Aleksiyeviç (1868'de doğdu) — Rus monarşisti, büyük toprak derebeyi ve şeker imalâthaneleri sahibi. Rusya'daki ulusların bulunduğu sınırlar üstündeki bölgelerin zorla ruslaştırılması yanlısı. — s. *127, 129, 134, 135, 141*.

Borchardt, Julian (1868-1932) — Alman sosyal-demokratı, iktisatçı ve politika yazarı. 1913'ten 1916'ya ve 1918'den 1921'e kadar, *Lichtstrahlen* sol sosyal-demokrat derginin yazarı. — s *193*.

Bulgakov, Sergiy Nikolayeviç (1871-1944) — Burjuva iktisatçısı, idealist filozof, 1890'dan sonra "legal marksist". 1905-1907 devriminden sonra kadetlere katıldı. — s. *9*.

Burtsev, Vladimir Lvoviç (1862-1936) — Liberal eğilimli burjuva editörü, sosyalist-devrimci yanlısı. 1905-1907 devriminin yenilgisinden sonra kadetlere katıldı. Birinci Dünya Savaşı sırasında aşırı-şoven. — s. *126*.

C

Cromwell, Olivier (1599-1658) — 17. yüzyılda İngiltere burjuva devriminin göze çarpan kişilerinden; 1653'ten itibaren Lord Protecteur. — s. *104*.

Cunow, Heinrich (1862-1936) — Alman sosyal-demokratı, revizyonist. Birinci Dünya Savaşı sırasında sosyal-emperyalizmin teorisyenlerinden. — s. *175, 181*.

Ç

Çernişevski, Nikolay Gavriloviç (1828-1889) — Büyük-Rus demokrat devrimcisi, ütopik sosyalist, bilim adamı, yazar ve edebiyat eleştirmeni. Rus sosyal-demokrasisinin en göze çarpan seleflerinden biri. — s. *31, 98*.

Çheydze, Nikolay Semiyonoviç (1864-1926) — Gürcü sosyal-demokratı, menşevik. Birinci Dünya Savaşında sosyal-şoven. — s. *159*.

D

David, Edouard (1863-1930) — Alman sosyal-demokrasisinin sağ liderlerinden biri, revizyonist, sosyal-şoven. — s. *159*.

Dolgorukov, Pavel Dimitrieviç (1866-1930) — Prens, büyük toprak sahibi. Kadet partisinin kurucularından biri. — s. *126*.

Dontsov, Dmitro — Ukraynalı milliyetçi. — s. *26, 30, 78*.

Dragomanov, Mihail Petroviç (1841-1895) — Ukraynalı politika yazarı ve tarihçi, Ukrayna ulusal-liberalizm ideoloğu. Ukrayna'nın ulusal kültürel özerkliği yanlısı. — s. *46, 98*.

E

Ellenbogen, Wilhelm (1863'te doğdu) — Avusturya sosyal-demokrasisinin revizyonist liderlerinden biri. 1901-1914 arasında Avusturya parlamentosunda üye; Birinci Dünya Savaşında sosyal-şoven. Ulusal sorunda, ulusal kültürel özerklikten yana. — s. *9, 38*.

Engels, Friedrich (1820-1895) — s. *62, 98, 101, 102, 104, 105, 108, 162, 183, 185, 196, 197*.

G

Garibaldi, Giuseppe (1807-1882) — İtalyan demokratik devrimcisi; İtalyan ulusal kurtuluş ve birleştirme hareketinin başında bulundu. — s. *102, 149*.

Georges V. (1865-1936) — 1910-1936 arasında İngiltere kralı. — s. *189*.

Gladstone, William Ewart (1809-1898) — İngiliz politikacısı, liberallerin başkanı. Çeşitli kabinelerde bakan. 1868'den 1874'e kadar ve sonraları birçok kez başbakan. — s. *105*.

Goldblatt (Medem, Vladimir Davidoviç) (1874-1923) — Bund'un liderlerinden biri. — s. *122, 113, 117.*

Gorter, Hermann (1864-1927) — Hollandalı sol sosyal-demokrat. Birinci Dünya Savaşı sırasında enternasyonalist. Zimmerwald-solu grubu yanlısı. — s. *151, 192.*

Guçkov, Aleksandr İvanoviç (1862-1936) — Büyük ticaret ve sanayi burjuvazisi temsilcisi, oktobristler partisinin başkanı. — s. *31.*

Gvozdev, K. A. (1883'te doğdu) — Menşevik; Birinci Dünya Savaşında sosyal-şoven. — s. *159, 194, 205.*

H

Hanecki (Firstenberg) Yakov Stanislavoviç (1879-1937) — Rusya ve Polonya devrimci hareketinin gözde militanı. Birinci Dünya Savaşı sırasında Zimmerwald-solunda yer aldı. — s. *110, 111.*

Hankebiç, Nikolay (1869'da doğdu) — Ukrayna (Galiçya) sosyal-demokrat partisi kurucularından biri ve partinin lideri, milliyetçi. — s. *69.*

Heçker, Emil (1878-1934) — Polonya Sosyalist Partisi sağ kanat militanı, aşırı-milliyetçi. — s. *97.*

Hindenburg, Paul von (1847-1934) — Alman generali, monarşist; 1916-1917'de Alman ordusu başkomutanı. — s. *157, 170.*

J

Jerjinski, Feliks Edmunviç (1877-1926). — Komünist Partisi ve Sovyet Devleti yüksek düzeyde görevlisi. — s. *231, 232, 236.*

Junius, bkz: Luxemburg, Rosa — s. *172, 199.*

K

Kautsky, Karl (1854-1938) — Alman sosyal-demokrasisinin ve İkinci Enternasyonalin liderlerinden; önce marksist, sonra dönek. Merkez oportünizminin, yani enternasyonalizm üzerine sözlerle maskelenmiş sosyal-şovenizmin en tehlikeli, en zararlı çeşidinin ideoloğu. — s. *9, 27, 40, 56, 59, 73, 76, 97, 158, 193, 196, 198, 205.*

Kohenzollern — 1415'ten 1918'e kadar Brandenburg (Prusya) tahtını, ve 1871'den 1918'e kadar Alman İmparatorluğu tahtını işgal eden kraliyet ailesi. — s. *156.*

Kokoşkin, Fedor Fedoroviç (1871-1918) — Burjuva politika yazarı ve politikacı, kadet partisinin kurucularından biri, Birinci Devlet Dumasında milletvekili. — s. *82, 83, 85, 93, 119, 122, 136, 137, 138.*

Kolyubakin, Aleksandr Mihailoviç (1868 1915) — Politikacı, gözde kadet. — s. *82, 136.*

Kossovski, VI. (Levinson M. I.) (1870-1941) — Bund'un kurucularından biri, menşevik. Birinci Dünya Savaşında, Alman dostu. — s. *123, 124.*

Kostrov (Jordania, Noy Nikolayeviç) (1870-1953) — Sosyal-demokrat, Gürcü menşeviklerin lideri. Birinci Dünya Savaşı sırasında sosyal-şoven. — s. *112.*

K. R. bkz: Radek, Karl Bernardoviç.

Krestovnikov, Grigori Aleksandroviç (1855'te doğdu) — Rus büyük sanayicisi ve borsa oyuncusu, monarşist burjuvazinin partisinin ("oktobristler") liderlerinden biri. — s. *126.*

Kristan, Etbin (1867-1953) — Slovak politikacı, yazar ve gazeteci. Birinci Dünya Savaşından önce Slovak sosyal-demokrasisinin başkanlarından biri. Birkaç kez işçi gazeteleriyle ortaklaşa çalıştı. — s. *9.*

Kropotkin, Piyotr Alekseyeviç (1842-1921) — Anarşizmin başlıca liderlerinden ve teorisyenlerinden biri, prens. Birinci Dünya Savaşı sırasında şovenler arasında bulundu. — s. *126.*

Kutler, Nikolay Nikolayeviç (1859-1924) — Kadet partisinin gözde militanı, Devlet Duması üyeliği yaptı. — s. *126.*

L

Lafargue, Paul (1842-1911) — Fransız sosyalisti, marksist, Birinci Enternasyonalin tanınmış militanı; Fransız İşçi Partisinin kurucularından. — s. *103.*

Lassalle, Ferdinand (1825-1864) — Alman sosyalisti, Alman İşçileri Genel Birliğinin kurucusu. Bazı önemli politik sorunlarda oportünist bir tutum takındı; bu yüzden Marx ve Engels tarafından sert bir biçimde eleştirildi. — s. *62.*

Legien, Karl (1861-1920) — Almanya sendikacılık hareketinin oportünist kanadının lideri. Birinci Dünya Savaşı sırasında sosyal-şoven. — s. *175.*

Lensch, Paul (1873-1926) — Alman sosyal-demokratı. Birinci Dünya Savaşında sosyal-şoven. 1922'de sosyal-demokrat partiden atıldı. — s. *150, 162, 175, 177, 181, 205.*

Liber (Goldman), Mihail İssakoviç (1880-1917) — Bund'un gözde militanı, menşevik; Birinci Dünya Savaşı sırasında sosyal-şoven. — s. *112, 113.*

Liebmann (1882'de doğmuş olan Hersch Paissach'ın takma adı) — Gözde bundcu; Birinci Dünya Savaşı sırasında çarın toprak kazanma politikasını destekledi. — s. *16, 20, 24, 26, 39, 42, 43, 45, 52, 54, 60, 79, 82, 96, 109, 116, 119, 124, 204.*

Longuet, Charles (1834-1903) — Fransız sosyalisti, prudoncu, Birinci Enternasyonalin ve Paris Komününün Genel Konsey üyesi. — s. *102.*

Lopatin, Guerman Aleksandroviç (1845-1918) — Rus devrimcisi, popülist, Birinci Enternasyonalin Genel Konsey üyesi. — s. *101.*

Lukaşeviç (Tuçapski, P. L.) (1864-1922) — Ukraynalı ulusal-liberal. — s. *28.*

Luxemburg, Rosa (1871-1919) — Dünya işçi hareketi ve Birinci Enternasyonalin seçkin kişisi. Alman Komünist Partisi kurucularından. Birinci Dünya Savaşında, Enternasyonalcilere katıldı. — s. *11, 13, 47, 48, 52, 54, 56, 76, 83, 85, 89, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 100, 111, 115, 119, 121, 158, 194, 204, 209.*

L. Vl. (L. Vladimirov, Şeynfinkel, Miron Konstantinoviç'in takma adı) (1879-1925) — Sosyal-demokrat, bolşevik. 1911'de Paris'e göçtü, orada ulusal sorun üzerine konferanslar verdi. — s. *73, 107.*

M

Manin, S. L. — Bundcu, 1913'te menşevik-likidatörlerin gazetesi *Luç* için çalıştı. — s. *37.*

Martov, Lev (Zederbaum, Yuli Ossipoviç) (1873-1923) — Menşevizmin liderlerinden biri. 1907-1910 gericiliği döneminde likidatörleri destekledi. Birinci Dünya Savaşı sırasında merkezci. — s. *119, 159, 170, 193, 205, 206.*

Martinov (Piker), Aleksandr Samoyiloviç (1865-1935) — "Ekonomist"lerin liderlerinden biri, gözde menşevik; daha sonra komünist partisi üyesi, Birinci Dünya Savaşı sırasında merkezci görüşe katıldı. — s. *133.*

Marx, Karl (1818-1883) — s. *28, 58, 62, 68, 99, 100, 101, 108, 109, 146, 149, 150, 153, 161, 182, 183, 185.*

Maslov, Piyotr Pavloviç (1867-1946) — Rus sosyal-demokratı, iktisatçı, toprak sorunu üzerine, içinde marksizmi gözden geçirdiğini iddia ettiği birçok yapıtın yazarı, RSDİP'nin II. Kongresinden sonra (1903), menşeviklere katıldı. Birinci Dünya Savaşı sırasında sosyal-şoven. Ekim Devriminden sonra politikayı terkedip kendini pedagojik ve bilimsel çalışmalara verdi. — s. *126.*

Mazeppa, İvan Stepanoviç (1644-1709) — Ukraynalı komutan, Ukrayna'yı Rusya'dan ayırıp, onu Polonya'nın veya İsveç'in koruyuculuğu altında ayrı bir devlet yapmayı amaçlayan hareketi yönetti. — s. *84.*

Mazzini, Giuseppe (1805-1872) — Gözde İtalyan devrimcisi, burjuva demokrat, İtalya'nın ulusal kurtuluşu ve birleşmesi için savaştı. — s. *102.*

Medem, bkz: Goldblatt.

Menşikov, Mihail Ossipoviç (1859-1919) — Gerici politika yazarı. 1906'dan itibaren kadet. *Reç* gazetesinde Ukrayna sorunu üzerine yazdı. — s. *126.*

Mogilyanski, M. M. (1873-1942) — Avukat, politika yazarı, 1906'dan itibaren kadet. *Reç* gazetesinde Ukrayna sorunu üzerine yazılar yazdı. — s. *78.*

N

Nekrasov, Nikolay Vissarionoviç (1879'da doğdu) — Devlet Duması üyesi, kadet. — s. *82, 136.*

Nikola II, Romanov (1868-1918) — Rusya'nın son imparatoru (1894-1917). — s. *190.*

O

Orjonikitze, Grigori Konstantinoviç (1886-1937). — Komünist Partisi ve Sovyet Devleti yolunda militan. — s. *231, 232, 235.*

P

Parvus (*Helphand, A. L.*) (1869-1924) — Menşevik; 1900'lere doğru ve ondan sonraki dönemde Alman Sosyal-Demokrat Partisinde çalıştı. Birinci Dünya Savaşında aşırı-şoven. — s. *152, 175.*

Peşehonov, Aleksandr Vassiliyeviç (1867-1933) — Popülist, "halkçı sosyalistler" adlı küçük-burjuva partisinin yöneticilerinden biri. — s. *14, 121.*

Plehanov, Georgi Valantinoviç (1856-1918) — Rus ve uluslararası sosyalist hareketin göze çarpan kişisi, Rusya'da marksizmin ilk yayıcısı, "Emeğin Kurtuluşu" adlı ilk Rus marksist grubunun kurucusu. 1903'teki RSDİP'nin II. Kongresinden sonra menşevik. Birinci Dünya Savaşında sosyal-şovenizme katıldı. Ekim Sosyalist Devrimini yersiz buldu, ama Sovyetler iktidarına karşı mücadeleye katılmadı. — s. *13, 31, 80, 109, 110, 113, 117, 126, 159, 205, 208.*

Poincaré, Raymond (1860-1934) — Fransız politikacısı. Birkaç kez bakan ve başbakan: 1913'ten 1920'ye kadar Fransa cumhurbaşkanı. Kendini bir dünya emperyalist savaşının hazırlanmasının kararlı yanlısı olarak gösterdi. — s. *190.*

Pomyalovski, Nikolay Gerassimoviç (1835-1863) — Rus demokrat yazarı. — s. *116.*

Potressov, Aleksandr Nikolayeviç (takma adı Starover) (1869-1934) — Menşevizmin liderlerinden biri; 1907-1910 gericilik döneminde likidatörlerin başında bulundu. Birinci Dünya Savaşında sosyal-şoven. — s. *194, 205.*

Proudhon, Pierre-Joseph (1809-1865) — Fransız iktisatçısı, küçük-burjuvazinin ideoloğu. Anarşizmin kuruculardan biri. — s. *32, 102.*

Purişkeviç, Vladimir Mitrofanoviç (1870-1920) — Büyük toprak sahibi, monarşist, aşırı-gerici. — s. *18, 23, 27, 31, 36, 81, 87, 119, 120, 122, 133, 135, 137, 141.*

R

Radek, Karl Berngardoviç (*K. R.*) (1885-1939) — 1900'den sonra Galiçya, Polonya ve Almanya'da sosyal-demokrat harekete katıldı; Alman sol sosyal-demokratlarının yayınları için çalıştı. Birinci Dünya Savaşında enternasyonalcilere katıldı, ama aynı zamanda merkezci eğilimler de gösterdi; ulusların kaderlerini tayin hakkı konusunda yanlış bir tutum takındı. 1917'den sonra bolşevik partisi üyesi. 1923'ten itibaren trotskici muhalefet içinde etkin militan. 1936'da partiye karşı düşmanca faaliyetin-

den dolayı partiden atıldı. — s. *193, 194.*

Radişçev, Fiyodor İvanoviç (1856'da doğdu) — Büyük toprak sahibi ve zemstvo üyesi, hukuk yazarı; kadet partisinin liderlerinden biri ve onun merkez komitesi üyesi. Bütün yasama dönemlerinde Devlet Dumasında milletvekili. — s. *126.*

Read, Nikolay Andreyeviç (1792-1855) — Rus generali, Kırım seferine (1853-1856) katıldı. — s. *119.*

Reger, Thaddaus (1872-1956) — Polonya Sosyalist Partisinin Avusturya Silezyası'ndaki örgütlenme sekreteri. — s. *69.*

Renaudel, Pierre (1871-1935) — Fransız sağ sosyalisti. Birinci Dünya Savaşı sırasında sosyal-şoven. — s. *152.*

Renner, Karl (1870-1950) — Avusturyalı politikacı, sağ sosyal-demokratların lideri ve teorisyeni; "ulusal kültürel özerklik" adlı milliyetçi burjuva teorisi yazarlarından biri. Birinci Dünya Savaşında sosyal-şoven. — s. *146.*

Rodiçev, Aleksandr Nikolayeviç (1749-1802) — Rus yazarı, devrimci hümanist. — s. *126, 210, 211, 212.*

Romanov, Nikola, bkz: Nikola II.

Romanovlar, 1613'ten 1917'ye kadar hüküm süren Rus çar ve imparatorları hanedanı. — s. *125.*

Rubanoviç, İlya Adolfoviç (1860-1920) — Sosyalist-devrimciler küçük-burjuva partisinin liderlerinden. Birinci Dünya Savaşında sosyal-şoven. — s. *155.*

Ryazanov (*Goldendah*), *David Borisoviç* (1870-1938) — Rus sosyal-demokratı. Birinci Dünya Savaşı sırasında merkezci. — s. *185.*

S

Savenko, Anatoli İvanoviç (1874'te doğdu) — Burjuva milliyetçisi, politika yazarı, büyük toprak sahibi. Devlet Duması üyesi; Kara-Yüzlerin *Novaya Vremya* ve *Kievskaya Mysıl* gazetelerinin yayımına yardımcı oldu. — s. *84.*

Semkovski (Bronstein, Semion Yuliyeviç'in takma adı) (1882'de doğdu) — Rus sosyal-demokratı, menşevik. Birinci Dünya Savaşında merkezci. — s. *11, 12, 13, 39, 42, 60, 72, 79, 80, 96, 109, 119, 121, 152, 205.*

Smirnov, E. (*Gureviç, Emmanuil Luoviç*) (1865'te doğdu) — Sosyal-demokrat, menşevik, Birinci Dünya Savaşı sırasında sosyal-şoven. — s. *126.*

Sokolovski (*Bassok*) (Melenevski, M. L.'nin takma adı) (1879-1938) — Ukraynalı milliyetçi, menşevik. Birinci Dünya Savaşı sırasında Alman yanlısı: "Ukrayna Kurtuluş Birliği"nin üyesi. — s. *28.*

Stalin, Josef (1879-1953) — s. *7, 232, 236.*

Stirner, Max (Schmidt Kaspar'ın takma adı) (1806-1856) — Alman filozofu, burjuva bireyciliğinin ve anarşizmin ideoloğu. — s. *102.*

Stolipin, Piyotr Arkadiyeviç (1862-1911) — 1906-1911 arasında bakanlar kurulu başkanı, aşırı gerici. Adı, birinci Rus devriminin (1905-1907) vahşice bastırılmasıyla ve bundan sonraki gerici politika dönemiyle anılmaktadır. — s. *133, 194.*

Struve, Piyotr Berngardoviç (1870-1944) — Burjuva iktisatçısı ve politika yazarı, "legal marksizmin" sözcüsü, daha sonra kadet partisi merkez komitesi üyesi. — s. *9, 14, 23, 31, 38, 98, 175.*

T

Tugan-Baranovski, Mihail İvanoviç (1865-1919) — Burjuva iktisatçısı, "legal marksizm"in temsilcilerinden biri. — s. *9, 38.*

Trubetskov, Evgeni Nikolayeviç (1863-1920) — Prens, Rus burjuva liberalizminin temsilcisi, idealist filozof. Birinci Dünya Savaşında Rus emperyalizminin ideoloğlarından bi-

ri. — s. *65*.

Vandervelde, Emile (1866-1938) — Belçika İşçi Partisi lideri, İkinci Enternasyonalin Uluslararası Sosyalist Bürosu başkanı. Aşırı oportünist. Birinci Dünya Savaşı sırasında sosyal-şoven. Burjuva hükümetine katıldı: birkaç kez bakan oldu. — s. *152*.

W

Warszawski, Adolf (takma adı Varski) (1868-1937) — Polonya işçi hareketinin bir militanı. Birinci Dünya Savaşında enternasyonalist. — s. *110, 111*.

Wilhelm II (1859-1914) — Almanya İmparatoru ve Prusya Kralı (1888-1918). — s. *157, 161, 189*.

Y

Yurkeviç, L. (takma adı Ribalko L.) (1885-1918) — Ukraynalı sosyal-demokrat, oportünist, milliyetçi. Ukraynalı işçilerin ayrı bir sosyal-demokrat partiye geçmeleri için mücadele etti. — s. *16, 26, 28, 29, 38, 52, 53, 54, 60, 79, 80, 82, 96, 109, 117, 119, 152, 204*.

DEVKUP
DK